

Nr 166.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående åtskilliga med den pågående avvitrningen inom Västerbottens läns lappmark sammanhängande förhållanden; given Stockholms slott den 7 april 1916.

Under åberopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

1:o) för sin del medgiva, att Kungl. Maj:t må, innan författningens prövning äger rum av de föreliggande förslagen till avvitrning inom Sorsele och Dorotea socknar, med vederbörande rättsägare träffa sådana föreningar om förslagets godkännande, som lämna utsikt till avvitrningens avslutande inom en snar framtid, under förutsättning dock att i blivande avvitrningsutslag införas förbehåll om skyldighet för hemmansägare eller nybyggare att, i den mån genom tilläggsavvitrning bestämes, till kronan avstå dels, mot ersättning, slätterängar utanför hemmanens eller nybyggenas egentliga ägoområden, dels ock, utan anspråk på ersättning, mark, som under beteckning av impediment tillagts hemman eller nybygge;

2:o) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i händelse vidare utredning rörande avvitrningen i Vilhelmina och Stensele—Tärna avvitrningslag skulle giva vid handen, att därvid icke förekomma, på kronans rätt inverkan, väsentliga felaktigheter av annan art än de, som anmärkts under granskningen av avvitrningsförslagen rörande Sorsele och Dorotea avvitrningslag, med vederbörande rättsägare i förstnämnda båda avvitrningslag träffa sådana föreningar, som i föregående punkt omförmäls, under den i samma punkt angivna förutsättning beträffande tilläggsavvitrnings genomförande;

3:o) medgiva, att det av 1912 års riksdag på extra stat för år 1913 anvisade förslagsanslaget å 52,000 kronor för förvärvande för renskötelsns behov av vissa inom Sorsele och Dorotea socknar belägna områden må, med ett till nämnda summa fastställt belopp, i stället användas till bestridande av en del av de utgifter, som erfordras till gäldande av de för tilläggsavvittrings genomförande uti nu ifrågasvarande fyra avvittringslag uppkommande kostnader för marks uppodlande och beredande för omedelbart bruk.

Tillika vill Kungl. Maj:t härmed inhämta riksdagens yttrande över bilagda förslag till kungörelse angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark; och vill Kungl. Maj:t, efter mottagandet av riksdagens svar, företaga frågan om nämnda författning till slutlig prövning.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kunglig nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Johan Beck-Friis.

Förslag

till

Kungörelse

angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Hemmansägare eller nybyggare, som vid nu pågående allmän avvittring i Dorotea eller Sorsele socken av Västerbottens län får sig tillsvidare tillagda slätterängar utom hemmanets eller nybyggets egentliga ägoområde, samfälld husbehovsskog däri ej inbegripen, skall vara pliktig att, i den mån genom tilläggsavvittring enligt denna kungörelse bestämmes, till kronan avträda ängarna mot ersättning, som, efter ty här nedan sägs, utgår medelst bekostande av odling å fastighetens vid allmänna avvittringen bestämda ägor eller å mark, som genom tilläggsavvittringen förenas med fastigheten.

I samband med ängarna skall jämväl utan vederlag avträdas mark, som vid allmänna avvittringen åtföljt desamma såsom impediment.

2 §.

Under stadgandet i 1 § inbegripas icke ängar, som ligga i omedelbart sammanhang med fastighetens egentliga ägoområde eller äro

belägna omedelbart invid Vindelälven eller Tjulån eller vid sjö, som genomlöpes av endera av dessa älvar, ej heller ångar, som, innan denna kungörelse trätt i kraft, uppodlats till åker.

3 §.

Mark, som under beteckning av impediment blivt vid förenämnda allmänna avvitrting tillagd fastighet, skall utan vederlag återfalla till kronan, där sådant vid tilläggsavvitrting enligt denna kungörelse provas nödigt för att med kronomark fylla annan fastighets behov av odlingsområde och den förra fastigheten finnes ändock hava god tillgång på mark, som lätt kan odlas.

4 §.

Då laga kraft ägande utslag rörande den pågående allmänna avvitrtingen föreligger, skall beträffande varje inom avvitrtingslagen belägen fastighet, som fått sig tillagda en eller flere under stadgandet i 1 § inbegripna slätterångar, så snart ske kan genom särskild avvitrtingsnämnd undersökas, huruvida och på vad sätt lämpligen kan företagas odling, som, med beräkning av en årlig höskörd om 1,700 kilogram för varje hektar odlad jord, kan i avkastning lämna samma myckenhet hö, som vid allmänna avvitrtingen beräknats kunna skördas å nämnda ångar. Till odlingsområde för fastighet må utses antingen mark, som vid den i 1 § nämnda allmänna avvitrting tillagts fastigheten, eller ock mark, som därvid bibehållits såsom kronopark eller överloppsmark eller som jämlikt 1 eller 3 § kan komma att genom tilläggsavvitrtingen återfalla till kronan från annan fastighet.

5 §.

Avvitrtingsnämnd skall bestå av en lantmätare, en jordbrukskonsulent eller annan person med jämförlig utbildning samt en person, som, utan att behöva äga dylik utbildning, besitter praktisk insikt i jordbruk. Nämndens ledamöter förordnas av Kungl. Maj:t efter förslag av Dess befallningshavande. Vid förordnande av nämnd bestämmer Kungl. Maj:t, likaledes efter förslag av Dess befallningshavande, nämndens verksamhetsområde.

6 §.

Lantmätaren har att leda avvitringsnämnds sammanträden och därvid föra protokoll, innefattande fullständig redogörelse för vad vid sammanträdena förekommit. Protokollet bör vid varje sammanträdes slut uppläsas för närvarande sakägare.

7 §.

Stanna avvitringsnämnds ledamöter i olika meningar, gånge efter ty de flesta säga. Har var sin mening, gälle lantmätarens.

8 §.

Om ungefärliga tiden för undersökning, som avvitringsnämnd har att företaga å fastighet, skall lantmätaren minst fjorton dagar förut låta uppläsa kungörelse i kyrkan för den församling, där fastigheten är belägen. Lantmätaren avlåte ock minst trettio dagar före den beräknade tiden för förrättningen med posten tjänsteskrivelse med kallelse till undersökningen såväl till den, som enligt senaste mantalslängd eller eljest tillgängliga upplysningar i egenskap av ägare eller nybyggare innehar fastigheten, som ock till ägare eller nybyggare å annan fastighet, vars ägor, sådana de vid allmänna avvitringen bestämts, till någon del ligga på ett avstånd av 5 kilometer eller mindre från boplatsen å förstnämnda fastighet. Har någon, som skulle kallas, icke känt hemvist inom riket eller vistas han utom riket, vare, vad honom beträffar, särskild kallelse ej erforderlig.

Då ecklesiastikt hemman beröres av undersökning, som här avses, göre lantmätaren i god tid hos Kungl. Maj:ts befallningshavande anmälan om undersökningen, i syfte att allmänt ombud må förordnas att vid undersökningen bevaka hemmanets rätt.

9 §.

Vid undersökning, som i 4 § avses, skall iakttagas,
att odlingsområde ej i något fall må förläggas på större avstånd än 5 kilometer från boplats, därifrån det skall brukas,
att fastmark ej må utväljas till odlingsområde, så framt torvmark finnes, vars utväljande föranleder mindre kostnad,
att torvmark, vars utväljande skulle föranleda betydande kostnad,

ej må ifrågakomma, så framt inom 5 kilometers avstånd från boplatsen finnes annan torvmark, som för väsentligen mindre kostnad kan göras lika användbar,

att, när fastmark måste utväljas, hänsyn så till vida tages till kostnaden, att mark, vars utväljande föranleder betydande kostnad, ej ifrågakommer, så framt annan mark, som med fördel kan användas, står till buds,

att till odlingsområde ej i något fall må utses mark, om kostnaden för dess odling jämte annan kostnad, som jämlikt 11 § därmed sammanhänger, i medeltal överstiger 800 kronor för varje hektar av marken,

att i övrigt vid odlingsområdes utväljande tillses vad som är för fastigheten lämpligast,

att mark, å vilken torrläggning eller annat arbete för uppodling till åker ägt rum innan denna kungörelse trätt i kraft, ej må ifrågakomma såsom odlingsområde, med mindre ägaren eller nybyggaren själv vid undersökningen sådant yrkar, samt

att vid beräkning av blivande avkastning av mark, varå hö redan skördas, avdrag göres för sådan skörd, varvid den vid allmänna avvittningen gjorda uppskattning skall tjäna till ledning.

10 §.

Odlingsområde, som åt fastighet utses utanför dess egentliga ägoområde, skall omfatta, förutom vad som är avsett att odlas, jämväl därmed sammanhängande mark, som ytterligare kan erfordras för områdets ändamålsenliga brukande och bildande av så vitt möjligt regelbundna gränser för området.

11 §.

Avvittringsnämnden har att tillse, huruvida fastighet efter avträddande av ängar i enlighet med här förut givna föreskrifter samt uppodlande av ifrågasatt odlingsområde skulle hava i behåll lätt odlingsbar mark, som uppgår till minst lika stor areal som odlingsområdet. Skulle så ej bliva fallet, bör åt fastigheten bibehållas så stor del av de utom det egentliga ägoområdet belägna slätterängarna, som erfordras för att fylla bristen, eller ock, där så lämpligen kan ske, till fastigheten läggas närbelägen kronomark till motsvarande areal; och varde vid bestämmande av gränserna för område, som sålunda skall bibehållas åt fastigheten eller därmed förenas, tillämpat vad 10 § innehåller rörande gränserna för

fastighets odlingsområde. Avvittringsnämnden tillkommer att föreslå vilken mark sålunda skall bibehållas eller tilläggas fastigheten.

12 §.

Sedan avvittringsnämnd utsett odlingsområde, har den att uppgöra plan för odlingen. Sådan plan skall innefatta bestämmelse om sättet för såväl utförande av odlingen, torrläggning däri inbegripen, som den odlade markens första gödsling (förrådsgödsling) med erforderlig konstgödsel ävensom detaljerad beräkning av kostnaderna för dessa åtgärder. Skulle i något fall uppförande av bro finnas oundgängligen nödvändigt för odlingsområdes brukande, skall sådant angivas i planen samt däri intagas bestämmelse, var och huru bron skall byggas, ävensom beräkning av byggnadskostnaden.

I planen skall därjämte angivas, vilka arbeten skola anses motsvara hälften av den beräknade kostnaden.

13 §.

Finner avvittringsnämnd, att ifrågakommande torrläggning eller brobyggnad bör, såsom ländande till båtnad för två eller flera fastigheters vid tilläggsavvittringen utsedda odlingsområden, utföras av deras åbor i förening, skall i planen angivas vilken del av arbetena tillkommer varje åbo. Innan sådant sker, skall nämnden, så vitt utan tidsutdräkt låter sig göra, hålla sammanträde med dessa åbor samfällt.

14 §.

I samband med planen skall upprättas en kartskiss med beskrivning, så avfattade, att odlingsområdet lätt kan återfinnas, varjämte området skall på tjänligt sätt utmärkas å marken. Är området beläget utanför fastighetens vid allmänna avvittringen bestämda ägoområde, skall det mätas i skalan 1:4000 och jämväl fullständig karta med beskrivning däröver upprättas.

Område, som jämlikt 11 § bibehållits åt fastighet eller därmed förenats, skall jämväl mätas i nämnda skala samt kartläggas och beskrivas som nyss sagts.

15 §.

Sedan avvittringsnämnd verkställt undersökning beträffande en eller flera fastigheter, insände den till Kungl. Maj:ts befallningshavande proto-

koll och utlåtande beträffande tilläggsavvittringen å dessa fastigheter. I utlåtandet skall intagas odlingsplan samt förslag till bestämmelser om återgång av mark till kronan eller om marks förenande med fastighet. Vid utlåtandet skola ock fogas kartsquisser eller kartor med beskrifningar.

16 §.

Ett exemplar av avvitringsnämnds protokoll och utlåtande rörande varje fastighet, som av tilläggsavvittringen beröres, jämte sådana kartsquisser, kartor och beskrifningar, som enligt 14 § upprättats, skola, innan nämnden lämnar orten och i alla händelser inom fjorton dagar från det förrättningen å fastigheten avslutades, bevisligen avlämnas till hemmansägaren eller nybyggaren, så framt han uppehåller sig å fastigheten, och eljest till någon, som är där boende, eller en av grannarna.

17 §.

Sedan beträffande någon fastighet de i 15 § nämnda handlingar inkommit till Kungl. Maj:ts befallningshavande, varde ärendet där företaget till behandling, dock ej förr än fyrtiofem dagar förflutit. Finnes ärendet vara i skick att kunna slutligen avgöras, har Kungl. Maj:ts befallningshavande att genom utslag fastställa såväl vilken odling, som skall av statsmedel bekostas för varje särskild undersökt fastighet, jämte plan för odling, som ock de jämkningar i allmänna avvitringen, vilka jämlikt 22, 23 eller 24 § föranledas av beslutet om odlingen.

Prövas odling för en fastighet böra äga rum å mark, som vid allmänna avvitringen tillagts annan fastighet, eller skall torrläggning eller brobyggnad utföras av flera fastigheters åbor i förening, varde utslag i fråga om dessa fastigheter meddelat i ett sammanhang.

18 §.

Har utslag meddelats, som innehåller fastställande av odlingsplan för fastighet, skall det belopp, som enligt planen motsvarar kostnaden för odling och förrädsgödsling ävensom brobyggnad, där sådan ifråga-

kommer, genom Kungl. Maj:ts befallningshavande utbetalas av statsmedel med en femtedel så snart utslaget äger laga kraft, med två femtedelar då hemmansägaren eller nybyggaren med intyg av syneman, som Kungl. Maj:ts befallningshavande på ansökan förordnat, styrker sig hava i enlighet med planen fullgjort så mycket av vad däri föreskrives, som motsvarar halva kostnaden, samt med återstående två femtedelar, då på enahanda sätt styrkes, att det föreskrivna är i sin helhet fullgjort.

19 §.

Belopp, som i enlighet med denna kungörelse utbetalas i mån av verkställda arbeten, skall, utan att vara underkastat preskription, inestå för fastighetens räkning så länge arbetena ej äro utförda, och varde sedermera beloppet utbetalt till den, vilken såsom ägare eller nybyggare innehar fastigheten vid tiden för arbetenas avsynande.

20 §.

Torrläggning eller brobyggnad, som i följd av tilläggsavvittring ankommer på flera åbor samfällt, skall vara utförd inom tre år från det utslag om tilläggsavvittringen vunnit laga kraft. Försummar någon åbo att fullgöra vad honom därutinnan åligger, skall på anmälan av annan bland dem Kungl. Maj:ts befallningshavande föranstalta om dess utförande; och varde kostnaden avräknad å vad som enligt 19 § inestår för fastighetens räkning.

21 §.

Då tio år förflutit efter det laga kraft åkommit utslag, som innehåller fastställande av odlingsplan för fastighet, skola de fastigheten förut tillagda, under stadgandet i 1 § inbegripna områden, i den mån ej något av dem blivit utsett till odlingsområde för fastigheten eller jämlikt 11 § blivit därvid bibehållet, avträdas till kronan.

Har sådant område eller del därav utsetts till odlingsområde för annan fastighet, äge avträdandet rum så snart laga kraft åkommit utslaget, men vare i sådant fall hemmansägaren eller nybyggaren berättigad att av statsmedel uppbära ersättning för mistad avkastning

med tio gånger det belopp, som med ledning av den vid allmänna avvitrningen gjorda uppskattning kan beräknas motsvara den årliga höavkastningen efter ett pris av tio kronor för varje lass. Ersättningsbelopp, varom här är fråga, skall beräknas av avvitrningsnämnden och fastställas i utslaget angående tilläggsavvitrningen.

22 §.

Har genom laga kraft ägande utslag förklarats, att odling för någon fastighet bör äga rum å område av kronomarks natur eller att sådant område enligt 11 § skall läggas till fastigheten, skall området genast upphöra att vara kronomark och för framtiden i stället inräknas i ägoväldet för fastigheten utan rubbning i dennas skattetal.

23 §.

Har till odlingsområde för en fastighet bestämts mark, som vid allmänna avvitrningen tillagts annan fastighet, varde, så snart därom meddelat utslag äger laga kraft, marken, oansett nyssnämnda avvitrning, räknad för kronomark och därå tillämpat vad i 22 § är om sådan mark stadgat.

24 §.

Ångar, som enligt denna kungörelse blivit avträdda till kronan, skola, så framt de äro belägna å kronopark, tilläggas denna men i annat fall betraktas såsom kronoöverloppsmark.

25 §.

Vad här förut är stadgat skall äga tillämpning jämväl i det fall, att delning av inägor mellan särskilda brukningsdelar i byalag, hemman eller nybygge ej kommit till stånd i samband med allmänna avvitrningen; och varde vid sådan tillämpning byalaget, hemmanet eller nybygget betraktat såsom en enda fastighet.

26 §.

Skulle vid undersökning enligt denna kungörelse befinnas, att för någon fastighet odling och andra åtgärder, som avses i 12 §, ej med

tillämpning av övriga i denna kungörelse givna föreskrifter kunna komma till stånd utan kostnad, som i medeltal överstiger 800 kronor för varje hektar av den jord, som skulle ifrågakomma till odling, göre avvitringsnämnden härom anmälan hos Kungl. Maj:ts befallningshavande med upplysning om de förhållanden, som vid undersökningen iakttagits. Kungl. Maj:ts befallningshavande har att med eget utlåtande anmäla förhållandet hos Kungl. Maj:t, som därpå efter omständigheterna förordnar, huruvida de till fastigheten hörande under stadgandet i 1 § inbegripna områden eller vissa av dem skola medelst tilläggsavvittring återförvärfas mot högre ersättning än eljest vid sådan avvittring må bestämmas.

27 §.

Avvitringsnämnd står i sin verksamhet under tillsyn av Kungl. Maj:ts befallningshavande, som har att på framställning av nämnden eller eljest meddela den anvisningar före arbetets påbörjande samt under dess gång och jämväl äger, där av nämnden avgivet förslag finnes ej kunna fastställas, uppdraga åt nämnden att efter angivna grunder uppgöra nytt förslag.

Vad i särskilda författningar finnes stadgat om lantmäteristyrelsens inseende över avvitringar äge ej tillämpning i avseende å tilläggsavvittring enligt denna kungörelse; dock skola de av styrelsen hittills utfärdade allmänna föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse jämväl å sådan avvittring.

28 §.

Kungl. Maj:ts befallningshavandes slutliga utslag skall genom dess föranstaltande tillställas hemmansägare eller nybyggare, vars fastighet av utslaget beröres, ävensom advokatfiskalen i kammarkollegiet å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar. Är någon av dessa med utslaget missnöjd, stånde honom fritt att sist å sextionde dagen från delfäendet till Kungl. Maj:ts befallningshavande ingiva sina till Kungl. Maj:t ställda besvär. Kungl. Maj:ts befallningshavande har att, sedan genom dess föranstaltande vederbörande sakägare erhållit tillräcke att avgiva förklaring, till Kungl. Maj:t insända besvären och inkommen förklaring jämte de för prövning av målet erforderliga kartor och handlingar ävensom eget utlåtande. Om vad klagande har att i avseende å besvärs anförande iakttaga skall underrättelse införas i utslaget.

När Kungl. Maj:ts befallningshavandes utslag rörande någon fastighet vunnit laga kraft eller i händelse av besvär blivit av Kungl. Maj:t slutligen prövat, har Kungl. Maj:ts befallningshavande att teckna bevis därom å konceptkarta över område, som genom tilläggsavvittringen för-
enats med fastigheten, samt ombesörja, att domänstyrelsen och veder-
börande revirförvaltare erhålla kännedom om utslaget.

29 §.

I blivande utslag angående allmän avvittring i Dorotea eller Sorsele socken skall införas förbehåll om skyldighet för hemmansägare eller nybyggare att, i den mån genom tilläggsavvittring bestämmes, till kronan avstå dels, mot ersättning, slätterängar utanför hemmanens eller nybyggenas egentliga ägoområden, dels ock, utan anspråk på ersättning, mark, som under beteckning av impediment tillagts hemman eller ny bygge.

Då jämlikt § 27 i gällande stadga om avvittring i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker Kungl. Maj:ts befallningshavande har att å karta över allmänna avvittringen teckna bevis om laga kraft, varde i beviset intagen erinran, att avvittringslaget kommer att undergå tilläggsavvittring enligt denna kungörelse.

30 §.

Kungl. Maj:ts befallningshavande har att förordna lantmätare att utstaka område, som enligt laga kraft ägande utslag angående tilläggsavvittring blivit tillagt fastighet utanför dess vid allmänna avvittringen bestämda egentliga ägoområde. Till sådan utstakning skola medelst kungörelse, som minst fjorton dagar förut uppläses i kyrkan, vederbörande hemmansägare eller nybyggare kallas.

Så snart utstakning blivit verkställd, sker tillträde av det utstakade området.

31 §.

För fastighet, som genom tilläggsavvittring fått sig område tillagt utanför fastighetens vid allmänna avvittringen bestämda egentliga ägoområde, skall renoverad karta med beskrivning upprättas av lantmätare, som Kungl. Maj:ts befallningshavande har att därtill förordna; och skola dessa handlingar, kartan försedd med Kungl. Maj:ts befallningshavandes

bevis att tilläggsavvittringen vunnit laga kraft, inom sex månader efter utstakningen utan lösen mot bevis tillställas vederbörande hemmansägare eller nybyggare samt, där ändringen berört kronomark, jämväl jägmästaren i reviret.

32 §.

Är någon missnöjd med utstakning, har han, vid talans förlust, att sist å sextionde dagen från det karta och beskrivning blevo så som i 31 § sägs honom tillställda anmäla klander hos Kungl. Maj:ts befallningshavande. Över dess utslag må föras klagan i den ordning 28 § stadgar för klagan över utslag angående tilläggsavvittring.

33 §.

Då inom något av de vid allmänna avvittringen bildade avvittringslag tilläggsavvittring blivit verkställd och vunnit laga kraft beträffande samtliga de fastigheter, som enligt denna kungörelse skola av sådan avvittring beröras, uppdrage Kungl. Maj:ts befallningshavande åt lantmätare att på konceptkartan över allmänna avvittringen inlägga varje område, som genom tilläggsavvittringen blivit lagt till fastighet utanför dess vid allmänna avvittringen utlagda ägoområde, och förse dylikt område med påteckning, som utvisar till vilken fastighet det hör, samt att i de vid allmänna avvittringen upprättade längder över områdestilldelning för fastigheter, kronoparker, allmänningar och andra särskilda områden verkställa anteckning om den förändring i ägovälde, som föranledes av tilläggsavvittringen. Sedan dessa ändringar blivit utförda, teckne Kungl. Maj:ts befallningshavande å konceptkartan bevis om tilläggsavvittringen.

34 §.

Vid undersökning eller utstakning enligt denna kungörelse skola karta och handlingar rörande allmänna avvittringen medföras.

35 §.

Originalhandlingar och konceptkartor rörande tilläggsavvittring skola bifogas motsvarande handlingar och kartor rörande allmänna avvittringen. Slutlig redovisning av kartor och handlingar skall ske i ett sammanhang beträffande allmänna avvittringen och tilläggsavvittringen.

36 §.

Kostnad till ledamöter av avvitringsnämnd samt till lantmätare, som eljest har att företaga åtgärd enligt denna kungörelse, så ock till erforderlig hantlangning och andra löpande utgifter för avvitringsnämnds eller lantmätares förrättningar skola bestridas av allmänna medel enligt föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t.

Ersättning till syneman, som omförmäles i 18 §, utgår av allmänna medel efter grunder, som Kungl. Maj:ts befallningshavande bestämmer, dock ej i något fall med högre belopp än enligt fjärde klassen i gällande resereglemente.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7
april 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen statsrådet friherre Beck-Friis anförde:

Genom nådigt beslut den 8 maj 1914 uppdrog av förekommen anledning Kungl. Maj:t åt advokatfiskalsämbetet i kammarkollegiet att verkställa granskning av det inom Västerbottens läns lappmark pågående avvitringsarbetet för vidtagande av de åtgärder, vartill efter nämnda granskning ett behörigt iakttagande av Kungl. Maj:ts och kronans rätt kunde föranleda. Såsom resultat av denna granskning har advokatfiskalsämbetet i memorial den 31 december 1914 framställt flera betydelsefulla anmärkningar rörande arbetets utförande. De viktigaste av dessa anmärkningar gälla skogsmarkens uppskattning och skogsanslagets utmätande ävensom frågorna, huruvida de ägor, som vid avvitringsförrättningarna betraktats såsom hemmanen och nybyggena tillhöriga,

blivit dem genom laga utsyningsutslag tillagda samt om ägoutbyten mellan kronan och de enskilda företagits i den utsträckning författningarna kunde anses föreskriva.

Sedan vederbörande myndigheter beretts tillfälle att yttra sig över advokatfiskalsämbetets memorial, har Kungl. Maj:t till frågans närmare utredning låtit under år 1915 genom särskilda kommissioner verkställa undersökning beträffande sistnämnda två anmärkningspunkter, varjämte dessa kommissioner haft i uppdrag att, i den mån utan åsidosättande av övriga uppgifter funnes möjligt, hava sin uppmärksamhet riktad å frågan huruvida duglig skogsmark kunde anses hava upptagits såsom impediment. Sedermera och efter det kommissionerna avslutat sina uppdrag, har jag anmodat kanslisekreteraren L. Berglöf att inom jordbruksdepartementet biträda med upprättande av förslag till de författningsändringar och andra föreskrifter, som med anledning av vunnen utredning kunde finnas erforderliga.

I skrivelse den 17 januari 1916 har Berglöf framlagt jämte en översikt av åtskilliga förhållanden, som äro av betydelse för frågans bedömande, förslag dels rörande godkännande av framlagda förslag till avvitrting inom Dorotea och Sorsele socknar, dels till kungörelse angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark och dels till hemställan hos riksdagen om anvisande av de för genomförande av nämnda tilläggsavvittring nödiga medel.

Innan jag närmare ingår på kanslisekreterar Berglöfs framställning, torde vara lämpligt att lämna en kort översikt rörande första uppkomsten av bosättningen uti ifrågavarande trakter samt där rådande jordbruksförhållanden.

Bosättnings-
gens upp-
komst och
jordbruksför-
hållandena
i Väster-
bottens lapp-
mark.

Lappmarkernas kolonisation kan sägas hava tagit sin början först i slutet av 1600-talet efter utfärdandet av ett kungl. plakat den 27 september 1673 angående lappmarkernas bebyggande, sedermera bekräftat den 3 september 1695. Härigenom tillförsäkrades åt dem, som ville slå sig ned i lappmarkerna, stora förmåner med avseende å skattefrihet m. m., de s. k. lappmarksfriheterna, vilka till långt fram på 1800-talet stått nästan orubbade. Mera utförliga bestämmelser i ämnet meddelades genom kungl. reglementet den 24 november 1749 »för dem, som antingen redan bo och bygga i Lappland eller ock hädanefter till landets uppbrukande därstädes sig nedsätta vilja». Detta reglemente är, såvitt det avser tillkomsten av nya bosättningar, fortfarande gällande. Såsom med hänsyn till den nordliga belägenheten naturligt är, hava nybyggena i lappmarkerna icke kunnat grundas på ett jordbruk, vars förnämsta ändamål är sädes-

odling. Äkertäpporna äro i allmänhet små och endast avsedda för odling av potatis och något korn. Det har i stället gällt att kunna försäkra sig om så stor höskörd, att några kor och smånöt kunnat födas. Kreatursskötsel jämte fiske och även jakt är nybyggarnas egentliga näringsfång. Det sätt, varpå de söka skaffa det foder, som kräves för kreaturens uppehälle under den långa tid av året djuren icke kunna finna sin föda ute på betesmarkerna, är emellertid avsevärt mera invecklat än det, som användes av jordbrukaren i sydliga delar av landet. Denne sår i plöjd och brukad jord det fröslag, som lämnar de foderväxter han önskar erhålla. Nybyggaren har väl ock närmast kring sin stuga en röjd äng, som i viss mån kan jämföras med vanlig vall, men den är i de flesta fall aldrig plöjd och insådd utan endast bevuxen med »naturgräs». För att bibehålla denna äng i växtkraft plägar kreatursgödsel utströs därå. Det foder, som erhålles från dessa ängar, spelar dock en jämförelsevis mindre roll. Den största hömängden erhålles från naturliga ängslägenheter, vilka ligga kringspidda här och där i markerna, ofta på mildtals avstånd från bostaden. De flesta av dessa ängslägenheter, eller såsom de pläga benämnas utängar eller ströängar, utgöras av myrmarker, bevuxna med starr. Härjämte har man begagnat sig av den växtlighet, som plägar uppstå vid stränderna av vattendrag eller å de vid dem bildade deltalanden, s. k. ränningar (röjningar). I vissa trakter slår man den i björkskogen växande frodiga gräs- och örtvegetationen. Man kan överhuvud säga, att gräset skördas överallt, där det på grund av naturförhållandena förekommer i någon större mängd. Någon odling i egentlig mening nedlägges ej på dessa utängar. Arbetet inskränker sig huvudsakligen till undanröjande av hinderliga buskar och tuvor, enklare anordningar för ängarnas översilande med vatten (s. k. vattenledningar) o. d. Detta jordbrukssystem, som alltifrån äldre tid varit det i lappmarkerna vanliga, består i huvudsak allt fortfarande.

När en person velat skaffa sig ett nybygge, har det enligt ovan nämnda reglemente tillgått så, att han åt sig utsökte en plats, helst belägen invid en fiskrik sjö, med tillgång till odlingsbar mark för upptagande av ett potatisland och kornåker samt med tillräckligt många ängslägenheter i närheten för att avkasta foder åt några kreatur. Därefter förrättades av vederbörande tjänstemän syn å platsen för tillseende av att stället var lämpligt för ett nybygges upptagande. Några bestämda gränser för nybyggets område uppdrogos icke. I det protokoll, som fördes över synen, angavs endast att på stället funnes tillräcklig för odling tjänlig mark, varjämte uppräknades de ängar, som av nybyggaren anvisades och ansågos böra nybygget tilläggas. Förekom intet hinder,

blev nybygget av Kungl. Maj:ts befallningshavande genom särskilt utslag upplåtet. Enligt senare tillkomna stadganden skulle nybygget jämväl provisoriskt åsättas mantal och skatt. Några bestämmelser rörande nybyggares rätt att begagna skogen förekomma ej i reglementet. Självfallet ägde han att taga därav till husbehov. Senare hava emellertid tillkommit föreskrifter i ämnet, som medgiva innehavare rätt att inom ett visst avstånd från gården erhålla husbehovsvirke samt jämväl skog till försäljning. Äganderätten till ett nybygges mark tillhörde alltjämt kronan och nybyggaren innehade detsamma endast under en mera tryggad form av besittningsrätt. Han hade sålunda icke rätt att t. ex. inteckna sin gård. Jämlikt i sådant hänseende stadgade medgivanden hava emellertid under årens lopp ett flertal av nybyggena med full äganderätt övergått till sina innehavare. Detta har skett genom s. k. skatteomföringar. Nybyggenas kamerala natur har därigenom övergått från kronohemman till kronoskattehemman.

Upplåtelsen av nybyggen fortgick länge efter dessa grunder inom alla lappmarksområdena. Nybyggesnedsättningarna hade emellertid visat sig medföra vissa olägenheter för lapparna samt även i åtskilliga fall, då de anlagts med mindre urskiljning, för nybyggarna själva. Med föranledande av en utav riksdagen gjord framställning förordnade Kungl. Maj:t den 13 december 1867, att för skyddande av lapparnas och nybyggarnas ömsesidiga rättigheter och förebyggande av tvistigheter dem emellan samt till förebyggande av nybyggens anläggande i trakter helt och hållet otjänliga för kultur en gräns skulle provisionellt bestämmas emellan den egentliga fjällbygden och den till odling tjänliga delen av Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker. Härigenom tillkom den s. k. odlingsgränsen, vilken sedermera genom särskilda Kungl. Maj:ts beslut blivit definitivt uppdragen. De verkningar, som med denna förordning avsetts, hava emellertid till stor del uteblivit, i det bestämmelserna på sådant sätt kringgåts, att utflyttningar i stor utsträckning ägt rum från de ursprungliga nybyggena, varigenom tillkommit ett stort antal nya gårdar.

Avvittrin-
gens genom-
förande.

Redan 1749 års reglemente avsåg, att nybyggena skulle »geometrice avtagas», d. v. s. få vissa till gränserna bestämda områden. Detta kom dock aldrig att genomföras. Tydligt är att med mera utvecklade förhållanden behovet skulle göra sig allt mera gällande att vinna klarhet rörande hemmans och nybyggens områden ej minst för att fastställa dessas rättigheter gent emot den omgivande kronomarken. Efter långvariga förarbeten tillkom så nådiga stadgan den 30 maj 1873 om

avvittring i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. Denna stadga innehåller bestämmelser om, huru hemman och nybyggen skola utbrytas från kronans marker genom att av dessa tilldelas nödiga områden. Det är sålunda ett skifte mellan kronan och den enskilde. Avvittringarna äro av två slag, nämligen dels »allmän avvittring», varigenom i trakter, där avvittring ej förut ägt rum, alla då varande nybyggen och hemman tillika med de nybyggen, som tillkomma vid avvittringen, utbrytas, dels ock »särskild avvittring», som efter den allmänna avvittringens fullbordan avhållas för utbrytande av sedermera anlagda nybyggen. Vid avvittring bestämmes för hemmanen jämväl ränta och mantal. Avvittringsförrättningar verkställas av särskilda »avvittringslantmätare» med biträde av gode män under ledning av en för ändamålet förordnad styresman. Sedan förslag till avvittring upprättats, har styresmannen att insända detsamma till Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet, som prövar förrättningen och över densamma meddelar utslag. Detta må överklagas hos Kungl. Maj:t i regeringsrätten. Kronans talan fullföljes därvid i fall av befogenhet av advokatfiskalen i kammarkollegiet. 1873 års stadga är i sina huvuddelar fortfarande gällande, ehuru flera betydelsefulla ändringar och tillägg till densamma blivit gjorda.

De allmänna avvittringarna i lappmarkerna hava nu genomförts så långt, att såsom oavvittrad kvarstår endast västra delen av Västerbottens läns lappmark eller i stort sett de ovan odlingsgränsen belägna trakterna av Dorotea, Vilhelmina, Stensele och Sorsele socknar samt hela Tärna socken. Även här hava emellertid avvittringsförrättningar igångsatts, nämligen i Sorsele socken den 5 juni 1894, i Stensele socken den 6 juli 1896, i Tärna socken den 13 i sistnämnda månad, i Dorotea socken den 1 juli 1901 och i Vilhelmina socken den 8 i samma månad. Varje sockendel har bildat särskilt avvittringslag med undantag därav att Tärna socken, som vid förrättningarnas början, ehuru egen kapellförsamling, räknades tillhöra Stensele socken, tillsammans med denna behandlats såsom ett avvittringslag. Förrättningar hava numera fortskridit därhän, att för alla fyra avvittringslagen föreligga färdiga avvittringsförslag, vilka äro överlämnade till Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Västerbottens län prövning.

Avvittringens utsträckande till trakterna ovan odlingsgränsen medgavs samtidigt för Västerbottens och Norrbottens län genom nådigt brev den 18 november 1892, i enlighet varmed genom avvittring nödiga områden från kronans mark skulle tilldelas de hemman och lägenheter ovan nämnda gräns, vilka beviljats till anläggning före utfärdandet av ovannämnda nådiga beslut den 13 december 1867 angående bestämmande

av en provisionell gräns mellan lappmarkernas i länet kulturland och fjällbygder och för vilka vid upplåtelsen möjligen meddelade föreskrifter i fråga om jordens hävd m. m. blivit fullgjorda. Tillika förordnade Kungl. Maj:t, att 1873 års avvitringsstadga med däri gjorda ändringar skulle i allmänhet lända till efterrättelse med iakttagande av vissa särskilda föreskrifter, avseende bland annat att bereda ytterligare skydd åt de nomadiserande lapparna i förevarande trakter.

Bestämmelserna i 1873 års stadga lågo jämväl till grund för avvitringen i nu ifrågavarande avvitringslag, då förrättningarna där påbörjades. Med föranledande av framställningar från riksdagen i skrivelse den 1 juli 1901 samt från kommittén för utredande av frågan om vidmakthållande av jordbruksnäringen inom skogsbygderna i Norrland och Dalarna, den s. k. norrlandskommittén, i skrivelse den 16 november samma år verkställdes en revision av avvitringsförfarandet, vilken ledde till utfärdandet av kungörelserna den 20 april 1906 angående vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande avvitringen inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker samt den 5 juni 1909 innefattande ytterligare föreskrifter angående avvitringen inom nämnda lappmarker. Under tiden medan berörda revision pågick inskränktes på grund av föreskrift i nådigt brev den 7 mars 1902 arbetet inom avvitringslagen och återupptogs sedermera i sin fulla utsträckning först efter utfärdandet av 1909 års kungörelse; och torde i detta uppskov anledningen vara att söka till den långa tid, som förflutit från förrättningarnas början och tills desamma kunnat föreläggas Kungl. Maj:ts befallningshavande till prövning. Vid de fullföljda förrättningarna hava, förutom 1873 års stadga, 1906 och 1909 års avvitringskungörelser varit grundläggande.

Gällande bestämmelser rörande avvitringen.

Rörande gällande avvitringsbestämmelser må här intagas några ytterligare upplysningar. Enligt avvitringsstadgan av 1873 verkställas av lantmätare först kartläggning och mätning av de för utbrytningens verkställande nödiga marker. I sammanhang med mätningen skall lantmätaren upprätta ägobeskrivning, utvisande ägoslag och areal. I beskrivningen skall särskilt upptagas vad som är att hänföra till impediment; och förstås därmed sjöar, vattendrag samt sådana berg, sandhedar och stenbunden mark, varå duglig skog varken finnes eller kan växa eller bete finnes eller kan erhållas, samt kala och odugliga eller med dvärgträd bevuxna mossar och kärr, som hava sten till grund eller sakna avfall och således äro till odling otjänliga. Smärre impediment å skogsmarken må dock utelämnas (§ 15). Lantmätaren har därefter att med biträde av gode män

verkställa ägobesiktning. Vid denna uppskattas *inägorna* efter deras avkastning på sätt i gällande skattningsmetod finnes föreskrivet, och skall tillses, att under impediment ej inbegripes duglig mark, som kan komma i fråga att användas till skogsanslag. Vid avvitrning får där-
emot icke taxering eller gradering ske å *skogsmark* för områdestilldelning åt hemman och nybyggen. Avdrag för smärre impediment, som ej särskilt upptagas, må dock, såvitt nödigt är, av lantmätare med gode män bestämmas till högst en fjärdedel av vidden utav ägofigur, varå sådant avdrag ifrågakommer (§ 16). Vad vid ägobesiktningen inhämtats antecknas uti en av lantmätaren upprättad handling innefattande hävdeförteckning och taxeringslängd. Såsom namnet antyder, upptages i denna de ägor varje delägare innehar samt för inägorna deras naturliga beskaffenhet och i ovan angivna ordning beräknade avkastning. Beträffande *skogsmarken* behandlas denna icke i längden i vidare mån än att av densamma upptagas de ägofigurer, i avseende å vilka man vid ägobesiktningen funnit ändring böra ske i vad ägobeskrivningen innehåller angående avskiljande av impediment från duglig mark eller ock ansett avdrag böra äga rum för sådana impediment, som ej å kartan utmärkas och i beskrivningen särskilt upptagas (§ 17).

Enligt § 8 skola hemman och nybyggen, såvitt tillgång finnes, erhålla skog ej blott till husbehov utan ock till avsalu. Föreskrifterna rörande skogsanslagets utmätande givas i § 18, varav framgår, att med *skogsmark* jämställes även mark tjänlig till bete. Med hänsyn till skogens och betets bättre och sämre beskaffenhet samt markens olika växtlighet bestämmes skogsanslaget efter beräkning av 5,000 kvadratrev (= 440.76 hektar) eller därutöver till högst 20,000 kvadratrev (= 1,763.04 hektar) *skogsmark* för helt mantal och i förhållande därefter för större eller mindre hemmantal. Däri inberäknas ej sådan mark, som efter vad ovan sagts bör hänföras till impediment. Beträffande storleken av anslaget har genom 1906 års kungörelse skett viss ändring för hemman nedom odlingsgränsen, varom här nedan skall närmare meddelas.

Jämlikt § 19 avvitringsstadgan skall vid områdes tilldelning iakttagas bland annat, att varje område lägges i ett skifte, innefattande både *skogsmark* och *inägor*, eller där detta ej kan äga rum i flera, högst fyra skiften; men skulle flera skiften än fyra anses erforderliga eller fråga uppstå om egentliga skogsanslagets läggande i mera än ett skifte, underställes ärendet Kungl. Maj:ts befallningshavandes prövning (sistnämnda punkten enligt dess lydelse i kungörelsen den 9 november 1877). För beredande av så lämpligt skifte, belägenheten medgiver, är delägare pliktig att med sina inägor, i den mån de ej skulle falla

inom det blivande skogsområdet, ingå i ägoutbyte med annan delägare eller med kronan, evad det å någondera sidan yrkas eller ej. Därvid må mark, som utan att vara odlad innehaves av hemmans ägare eller åbo eller av nybyggare, såvitt den ej för hemmanets eller nybyggets bestånd erfordras, kunna för beredande av lämpligt skifte innehavaren fränhändas utan vederlag; men är marken odlad och till hemmanet eller nybygget i behörig ordning upplåten eller av ålder lydande, må den ej innehavaren fränhändas utan emot vederlag av annan mark, som är odlad eller till odling tjänlig. Ägoutbyten inom avvitringslaget skola enligt § 20 verkställas efter måttet av höavkastningen, beräknad enligt skattläggningsmetoden eller ock, där med hänsyn till markens värde större noggrannhet finnes nödig, efter gradering, verkställd enligt föreskrifterna i gällande skiftesstadga. § 21 stadgar, att delägare, som mister odlad mark, bör tilldelas odlingsersättning enligt skiftesstadgans bestämmelser. Där den odlade marken tillfaller antingen enskild delägare, som ej förmår utgiva odlingsersättning, eller ock kronan, må förre innehavaren i stället fortfarande nyttja marken under högst fem år, efter det han tillträtt sin nya ägolott.

Vid avvitringen bestämmes hemmantalet genom skattläggning, vilken grundas på inägornas uppskattade avkastning. De närmare bestämmelserna härför finnas intagna i en kungörelse, utfärdad samma dag som avvitringsstadgan. All åkerjord och odlingsmark ävensom äng och annan slättermark uppskattas efter den höavkastning, ägorna anses kunna, odlingsmarken efter verkställd odling, årligen giva i medeltal. Vid uppskattningen indelas höavkastningen allt efter dess beskaffenhet i fyra klasser; och räknas till första klassen gott hårdvallshö och annat därmed jämförligt hö, till andra klassen mindre gott hårdvallshö samt röjningshö, till tredje klassen grövre och finare starrgräs samt hö av bättre myrar, som med fördel kunna avbärgas varje år, samt till fjärde klassen hö av sämre myrar, som för gräsväxtens bibehållande ej böra årligen bärgas. Ränta beräknas för varje lass om 10 centner (= 425 kg.) av höavkastningen i första klassen till sex öre, i andra klassen till fyra öre, i tredje klassen till tre öre och i fjärde klassen till två öre. Det sammanräknade öretalet utföres i hela tiotal, så att vad som understiger eller blott uppgår till ett halvt tiotal utslutes och vad som överstiger ett halvt utföres såsom helt tiotal. När räntan uppgår tillhopa till 640 öre, åsättes ett helt mantal, och när räntan bliver högre eller lägre, större eller mindre mantal i förhållande därefter.

Beträffande behandlingen vid avvitring av hemmanens och ny-

byggenas utängar gjordes genom nådiga brevet den 20 juni 1879 ett betydelsefullt tillägg till avvitringsstadgans bestämmelser om skiftesläggningen. I nämnda nådiga brev förklaras nämligen, att de flera eller färre inom kronoparks område belägna spridda ängslägenheter, vilka tillhöra hemman eller nybygge inom lappmarken, må, utan att från kronoparken genom uppdragna rågångar avskiljas, tillsvidare, innan de kunna mot annan mark utbytas, under hemmanet eller nybygget bibehållas och såsom endast ett skifte beräknas. Tillika medgives, att det virke, som till behöfliga hägnader, hässjor och hölador vid dessa lägenheter åtgår, tills vidare må efter anvisning av revirförvaltaren kostnadsfritt avhämtas från kronoparken.

De genom kungörelsen den 20 april 1906 gjorda ändringarna i avvitringsstadgan avsågo, *dels* att av skogsanslagen skulle omedelbart tilldelas de särskilda hemmanen eller nybyggena endast vad som efter noggrann av avvitringslantmätaren med biträde av skogstjänsteman för varje särskilt fall förrättad undersökning ansåges erforderligt för nödigt husbehov med hänsyn jämväl till förefintliga odlingslägenheter, men att återstoden av skogsanslagen skulle avsättas till allmänning att för delägarnas gemensamma nytta förvaltas i enlighet med grunder, som av Kungl. Maj:t bestämdes, *dels ock* att för nybyggen, som hädanefter upplättes å odisponerade överloppsmarker nedom odlingsgränsen, skogsanslaget skulle utgå med högst 1,200 hektar för helt mantal.

Än vidlyftigare ändringar hava skett genom kungörelsen den 5 juni 1909. Med föranledande av de upplysningar, som vunnits under förarbetena till kungörelsen den 20 april 1906, hade Kungl. Maj:t anbefallt kammarkollegiet, domänstyrelsen och lantmäteristyrelsen att inkomma med förslag, förutom till bestämmelser rörande dispositionsrätten över husbehovsskogen, till de föreskrifter rörande avvitringsarbetenas bedrivande och vad därmed ägde samband, som i övrigt kunde finnas erforderliga. Med ledning av det förslag, som av ämbetsverken sedermera framlades, utarbetades bestämmelser angående sättet för skogstilldelningens verkställande, skifte i sammanhang med avvitringarna (åbodelningar), bättre tillvaratagande av lappbefolkningens mot de bofastas i många avseenden stridande intressen samt i lappmarkerna ovan odlingsgränsen befintliga utan tillstånd anlagda lägenheter (inhysingslägenheter) ställning. Sedan dessa bestämmelser i vissa delar varit föremål för riksdagens prövning, hava de efter någon, av riksdagens förslag föranledd jämkning blivit sammanförda i förevarande kungörelse. Rörande skogsanslagets fördelning i husbehovsskog och allmänning givas

här närmare föreskrifter och stadgas rörande den för husbehov avsedda delen av skogsanslaget, att denna skall, under beaktande av skogsmarkens bättre och sämre beskaffenhet, utläggas särskilt för varje brukningsdel av hemman eller nybygge i förhållande till dess mantal (särskild husbehovsskog), dock att där i viss trakt hinder möter att utlagga all den för nämnda ändamål avsedda skogsmarker i närheten av inägorna, viss i förhållande till mantalet bestämd andel därav skall utläggas gemensamt för två eller flera brukningsdelar (samfälld husbehovsskog). Vidare lämnas bestämmelser rörande skogsmarkens noggranna undersökning till dess allmänna beskaffenhet och avkastningsförmåga inom avvitringslaget och angående den i allmänhet beräkneliga virkesåtgången för helt mantal inom orten. Med ledning härav skall upprättas provisionellt förslag angående storleken av skogsanslaget i dess helhet för mantal inom avvitringslaget och slutligt förslag angående husbehovsanslagets storlek för mantal beträffande skogsmark av medelgod beskaffenhet, varvid skall iakttagas, att husbehovsanslaget ej utan Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall må sättas högre än till 550 hektar medelgod skogsmark för mantal vid avvitring nedom odlingsgränsen och till 800 hektar medelgod skogsmark vid avvitring ovan nämnda gräns. Vid den av lantmätaren i närvaro av gode män verkställda utvisningen å marken av den provisionella planen till områdestilldelning åt hemman och nybyggen skall sedermera ske en ytterligare besiktning av den till husbehovsskog avsedda skogsmarken. Med biträde av skogstjänstemännen skola förrättningsmännen taga noggrann kännedom om denna marks naturliga beskaffenhet och avkastningsförmåga, till utrönande varav ståndskogens tillväxt och beskaffenhet samt markens duglighet till bete skall undersökas å olika trakter av medelgod samt bättre och sämre mark. Sedan slutligt förslag upprättats angående storleken av skogsanslaget i dess helhet för mantal inom avvitringslaget, verkställas nödiga ändringar i den provisionella planen. Särskilt skola komma i betraktande de jämkningar med avseende å de åt hemman och nybyggen provisionellt utlagda husbehovsskogsområdena, vilka kunna föranledas av skogsmarkens bättre eller sämre beskaffenhet och avkastningsförmåga, varvid likväl iakttages, att husbehovsskogen i intet fall så utmätas, att viss brukningsdel, inberäknat dess andel i allmänningsskog, erhåller skogsanslag till högre eller lägre belopp än som jämlikt avvitringsförfattningarna må brukningsdelen efter dess mantal tilläggas. Så snart utrönt blivit, huru mycken skogsmark bör utläggas till husbehovsskog åt samtliga hemman och nybyggen inom avvitringslaget, skall enligt 11 § förslag utarbetas och å kartan utmärkas angående av-

sättande till allmanning av den återstående delen av skogsanslagen. Beträffande ägotaxeringen inskärpes, att vid den undersökning, som enligt 1 mom. samma paragraf skall förrättas, ägotaxeringen skall överses och granskas, därvid det åligger avvitringsstyresmannen och vederbörande allmänna ombud att noga tillse, att mantalet icke blir för högt uppdrivet utan ett såvitt möjligt troget uttryck för den stadigvarande avkastningsförmågan hos de till varje brukningsdel av hemman eller nybygge hörande ägor vid den efter ortsförhållandena bäst lämpade brukningsart.

Medan arbetet pågick inom ifrågavarande fyra avvitringslag, fick advokatfiskalen i kammarkollegiet anledning därå rikta sin uppmärksamhet. Närmaste orsaken härtill var det sätt, på vilket frågan om nomadlapparnas intressen blivit behandlad inom Sorsele avvitringslag. Jämlikt 3 § i 1909 års kungörelse skall vid avvitrning ovan odlingsgränsen noga beaktas, att nomadlapparnas behov av renbete, renskiljningsplatser och flyttningsvägar för renarna varder tillgodosett. Fördensskull skall iakttagas, att områdestilldelningen så verkställas, att för nyssnämnda ändamål erforderlig mark, där det kan ske utan förnärmande av enskild rätt, bibehålles kronan. Där för samma ändamål finnes nödigt att taga i anspråk till hemman eller nybygge hörande mark, skall tillses, huruvida ägaren eller åbon må kunna förpliktas att, efter ty särskilt stadgas, avstå vad för ändamålet erfordras mot erhållande av annat, kronan tillhörigt område inom avvitringslaget. Kunna nomadlapparnas intressen icke på nu nämnda sätt vinna tillbörligt beaktande, skall undersökning företagas beträffande värdet av de områden, vilka ytterligare finnas för ändamålet oundgängligen erforderliga, samt utrönas i vad mån dessa områden må kunna på antagliga villkor åt statsverket förvärfvas efter godvillig överenskommelse eller huruvida vederbörande ägare och åbor böra, jämlikt 33 § i lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, förpliktas att avstå nämnda områden.

Vid behandling 1910 i Sorsele av detta spörsmål hade endast några hemmanet Nabbnäs nr 1 tillhörande utängar ansetts böra inlösas såsom oundgängligen erforderliga för lapparnas räkning. Kontrakt upprättades med ägaren om deras förvärvande åt kronan för 400 kronor, vilket kontrakt sedermera insändes till Kungl. Maj:ts befallningshavande för att underställas Kungl. Maj:ts prövning. En del andra utängar ansågos visserligen vid vissa tillfällen behövligen för renskötseln, men deras inlösen ifrågasattes icke, sedan innehavarna av dem förklarar sig

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml. 144 häft. (Nr 166.)

Åtgärder från kammaradvokatfiskalsäm- betets sida med avseende å avvitr- ringen.

Granskning sommaren 1912.

villiga att för sin del avstå från rätt till ersättning för därå genom renskötseln utan uppsåt vållad skada, varom avtal ingingos. Vid sammanträde 1912 gjordes av lappfogden och lapparnas ombud framställning om inlösen av ytterligare utängar för nomadlapparnas räkning. Närvarande hemmansägare och nybyggare ansågo vidare behov av inlösen ej föreligga samt förklarade sig icke vilja ingå i underhandling om att genom frivillig överenskommelse avhända sig ängar. I senare meddelat beslut hemställde förrättningsmännen, att framställningen för närvarande måtte lämnas utan vidare åtgärd. Gent häremot gjordes gällande av dåvarande extra advokatfiskalen A. Klockhoff, vilken på grund av nådigt bemyndigande fört talan vid avvitrningen och närvarit vid behandling 1912 av förevarande fråga, att ytterligare utredning i saken syntes vara nödvändig.

Vad angår behandlingen inom Dorotea avvitrningslag av frågan om markförvärv för tillgodoseende av renskötselns behov föreslogs här en mera omfattande inlösen. Efter förslag av lapparna och deras representanter hava förrättningsmännen 1911 yrkat, att alla ängar belägna nordväst om en över socknen dragen närmare angiven linje skulle förvärfvas. I händelse av förslaget genomförande komma ett par av hemmanen att förlora alla eller största delen av sina utängar. Med ägarna av ängarna har icke kunnat träffas frivillig överenskommelse om dessas försäljning, i följd varav förrättningsmännen föreslagit, att ägarna måtte förpliktas att avstå ängarna jämlikt föreskrifterna i 33 § i 1898 års lapplag, d. v. s. genom expropriation. Avvittringsstyresmannen har upprättat ett förslag till värdesättning av ängarna; och uppgå enligt detta kostnaderna för deras inlösen till 51,639 kronor 90 öre, om däri inbegripes det skogsanslag, som belöper å ängarna och skulle tillkomma dessas innehavare. Med frånräknande av skogsanslaget hava kostnaderna beräknats till 23,833 kronor 80 öre.

Sedan förslagen om markinlösen för renskötselns behov i Sorsele och Dorotea avvitrningslag blivit överlämnade till Kungl. Maj:ts befallningshavande, har denna myndighet ingått med hemställen till Kungl. Maj:t om anslag för de till inlösen ifrågasatta ängarnas förvärvande. I en proposition (nr 238) till 1912 års riksdag hemställde Kungl. Maj:t om beviljande för ändamålet av ett förslagsanslag å 52,000 kronor; och blev denna proposition av riksdagen bifallen.

Emellertid fullföljde Klockhoff i skrivelse den 8 augusti 1912 till Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län sin ovan nämnda anmärkning rörande bristande utredning av frågan om markförvärv i Sorsele socken med hemställen, huruvida icke Kungl. Maj:ts

befallningshavande ville taga under övervägande lämpligheten av att, innan avvitringsutslag meddelades, förnyad sorgfällig undersökning i denna fråga komme till stånd. På grund härav lät Kungl. Maj:ts befallningshavande genom härads-skrivaren A. F. Burman och lappfogden P. F. Holm anställa undersökning, huruvida ytterligare inlösen av mark i Sorsele socken utöver vad vid avvitrningen föreslagits befundes nödvändig för nomadlapparnas behov. Resultatet av denna utredning föreligger i en berättelse av den 21 oktober 1912, vari föreslås förvärv för kronans räkning av ett stort antal ägor med en areal enligt avvitringsstyresmannens beräkning av tillhoppa 860 hektar 4 ar. Enligt av avvitringsstyresmannen efter Kungl. Maj:ts befallningshavandes anmodan verkställd uppskattning av dessa ägors värde har detta beräknats till en sammanlagd summa av 76,414 kronor. Häri vore ej inbegripen ersättningen för den å ängarna belöpande skogsmark. Skulle denna tagas i beräkning, ansågs värdet därav ungefärligen motsvara uppskattningssumman för ängarna.

I ovan angivna skick kvarstår fortfarande frågan om markinlösen i nu ifrågakvarande båda avvitringslag. Sålunda har å ena sidan riksdagen beviljat ett anslag å 52,000 kronor till inlösen av de vid avvitrningen i sådant hänseende föreslagna ängar och å andra sidan föreligger, vad angår Sorsele socken, en plan rörande markförvärv i mångdubbelt större utsträckning än den av förrättningsmännen vid avvitrningen förordade.

Advokatfiskalsämbetets granskning av avvitrningen kom sedermera att än vidare utsträckas. Under återopande av den befattning advokatfiskalsämbetet förut tagit med avvitringsarbetet inom Sorsele socken anhöll ämbetet i underdånig skrivelse den 18 april 1914 om förnyat uppdrag att hos länsstyrelsen i Umeå samt i avvitringskontoret därstädes verkställa granskning av de till den pågående avvitrningen i Västerbottens läns lappmark hörande kartor och handlingar. Till stöd för denna framställning återopades, att det torde vara av vikt, att advokatfiskalsämbetet redan innan Kungl. Maj:ts befallningshavande meddelade utslag i respektive avvitringsärenden sattes i tillfälle att taga del av de till dessa hörande kartor och handlingar, på det ämbetet kunde göra de framställningar i ämnet, som ett behörigt iakttagande av Kungl. Maj:ts och kronans rätt kunde påkalla. Med bifall till denna framställning, vilken blivit genom kammarkollegiet med egen tillstyrkan till Kungl. Maj:t överlämnad, bemyndigades genom det här ovan omnämnda nådiga

Advokatfiskalsämbetets memorial den 31 dec. 1914.

beslutet den 8 maj 1914 kammaradvokatfiskalsämbetet att för angivna ändamål verkställa den föreslagna granskningen.

Denna har utförts av Klockhoff, som framlagt resultatet av sitt arbete i det likaledes förut omtalade memorialet av den 31 december 1914. Vid denna tid förelåg färdiga avvitringsförslag endast rörande Dorotea och Sorsele avvitringslag; och avser memorialet granskning av förrättningarna därstädes. Advokatfiskalsämbetet har framställt åtskilliga anmärkningar av såväl formell som saklig natur. I förra hänseendet hade ämbetet funnit anmärkningsvärt, att avvitringsprotokollen i strid med i 1873 års avvitringsstadga, § 13, uttryckligen meddelad föreskrift icke innehölle upplysningar rörande de av Kungl. Maj:ts befallningshavande meddelade anläggningsutslag rörande nybygge eller utslag angående senare för samma nybygge skedda insyningar, varpå sakägare grundade rättmätigheten av sina innehav. Vidare gjorde ämbetet vissa erinringar med avseende å hävdeförteckningen för Sorsele avvitringslag. Denna handling vore enligt rubriken upprättad år 1911, men underskrifterna, vilka ursprungligen skett särskilt för olika förrättningar men nu genom bladens uttagande sammanförts i slutet av förteckningen, vore dagteknade åren 1899 och 1910. Enligt ämbetets förmenande hade förteckningen tillkommit genom sammanslagning av flera förut efter mättingsdistrikt upprättade hävdeförteckningar, till följd varav icke vare sig delägare eller allmänna ombud kunde anses haft behörig del av hävdeförteckningen, sådan den nu föreläge, liksom det kunde betvivlas, huruvida vederbörande förrättningsmän genom sina underskrifter kunde tillförbindas ansvara för densammas innehåll. Hävdeförteckningarna såväl för Dorotea som Sorsele avvitringslag saknade dessutom i strid med 17 § avvitringsstadgan anteckningar om de ägofigurer av skogsmarken, i avseende å vilka lantmätaren med gode männen antingen funnit ändring böra ske i vad ägobeskrivningen innehölle angående urskiljande av impediment från duglig mark eller ock ansett avdrag böra äga rum för sådana impediment, som ej å kartan blivit utmärkta och i beskrivningen särskilt upptagna. Härigenom omöjliggjordes vederbörlig kontroll i förevarande avseende, vilken kontroll syntes ämbetet desto mera önskvärd, som ägobeskrivningarna för Sorsele vore dagteknade i december 1910, alltså efter det ägobesiktning och — enligt avvitringsprotokollet — justering av hävdeförteckning ägt rum, något som uppenbarligen stode i avgjord strid med avvitringsstadgans föreskrifter. Slutligen erinrade ämbetet, att kartorna och tillhörande beskrivningar voro mycket fattiga på topografiska benämningar, vari-

genom en kontrollerande jämförelse mellan delägarnas innehav enligt avvitringshandlingarna och de insyningsinstrument, varpå innehavet rättsligen grundade sig, försvårades och understundom omöjliggjordes.

Vidkommande den sakliga granskningen av avvitringsförslagen har ämbetet först haft sin uppmärksamhet riktad på frågan, huruvida respektive hemmans mantal och det till grund därför liggande innehavet i inägor blivit behörigen bestämt. Vid denna granskning hade ämbetet sökt jämföra hävdeförteckningar och avvitringskartor med tillgängliga insyningshandlingar. Ehuru denna granskning på grund av det tillgängliga materialets brister kunnat bliva endast ganska ofullständig, hade ämbetet ändock kunnat anteckna ett icke obetydligt antal inägor (utångar och röjningsland), som i hävdeförteckningarna upptagits under hemmanen, oaktat dessa ägor med all säkerhet icke varit till samma hemman behörigen insynade. Man hade grundad anledning antaga, att om granskningen vidare genomfördes, man skulle kunna påvisa en mängd ytterligare oegentligheter vid uppteckningen av delägarnas innehav. Beträffande nybyggenas tomtplatser och åkerskiften anmärktes, att förrättningsmännen genomgående lämnat utan avseende vad som vid de verkställda insyningarna blivit bestämt. Även om det kunde vara sant, att man rimligen icke kunnat beröva en nybyggare eller hemmansägare vad han tilläventyrs utöver den insynade tomt- och åkerarealen uppodlat i omedelbar anslutning till denna, måste det dock anses vara bestämt felaktigt att, på sätt i åtskilliga fall ägt rum, godkänna utflyttningar från den ursprungligen insynade boplatsen till platser, som vore insynade och belägna stundom på miltals avstånd från samma boplats. Det torde kunna påvisas, att de skattetal, som förvärvats till skydd för dessa s. k. utflytten, ej sällan härrörde från ännu icke skatteomförda krononybyggen, ifråga om vilka behörigt tillstånd till nybyggets klyvning icke blivit av Kungl. Maj:ts befallningshavande meddelat.

Såsom anmärkningsvärt har vidare antecknats, att åtskilliga hemman ovan odlingsgränsen inom Sorsele avvitringslag fått sig tilldelade lägenheter, vilka tillagts hemmanen genom särskilda Kungl. Maj:ts befallningshavandes beslut, meddelade efter tillkomsten av nådiga brevet den 13 december 1867. Enär detta nådiga brev uttryckligen förbjöde anläggning av nybyggen ovanför en bestämd gräns (den s. k. odlingsgränsen) samt Kungl. Maj:ts befallningshavandes nämnda beslut sålunda felaktigt tillkommit, hade vid avvitringen endast sådana hemmanen tillagda ägor, som blivit insynade före tillkomsten av samma nådiga brev, bort tagas i beräkning och bibehållas vid sina respektive hemman,

så mycket mer som Kungl. Maj:ts befallningshavandes berörda beslut uttryckligen angåvo upplåtelseerna såsom villkorliga. Till stöd för denna uppfattning hava åberopats ordalagen i nådiga brevet den 18 november 1892, varigenom avvitrningen ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens lappmarker igångsatts, samt nådiga brevet den 19 oktober 1894 angående de å kronomarkerna inom Enontekis socken belägna hemman och nybyggen tillhöriga ängar m. m.

Advokatfiskalsämbetet framhåller, att, såvitt framginge av avvitrtingshandlingarna, samtliga inom avvitrtingslagen belägna röjningsland blivit disponerade under enskilda hemman och nybyggen. Enligt ämbetets förmenande hade så emellertid ej bort ske vidkommande sådana röjningsland, ifråga om vilka intet blivit åtgjort i odlingshänseende, enär dessa land ej kunde jämföras med ströängar.

I andra fall hade uttryckliga förbehåll intagits i anläggnings- och insyningsutslagen, varigenom vederbörande hemmans innehavare tillförbundits att till kronan, där så påfordrades, utan vederlag avstå de insynade ägorna. Ämbetet erinrar om nådiga brevet den 20 juni 1879 angående ströängar och ifrågasätter, huruvida det däri lämnade tillståndet att tillsvidare under gården disponera ängarna avsett att sätta ur kraft dylika uppenbarligen på grund av vissa förhållanden i varje särskilt fall gjorda förbehåll.

Ämbetet omnämner vidare särskilt två hemman, nämligen $\frac{1}{32}$ mantal Vouvosberg nr 1 och $\frac{1}{4}$ mantal Giltjaur nr 1, rörande vilka ämbetet anser, att Kungl. Maj:ts och kronans rätt icke blivit i tillbörlig ordning tillgodosedd vid bestämmandet av ägoinnehavet. Ehuru i viss mån belysande för tillvägagångssättet vid förrättningen, torde man dock på grund av den i förevarande avseende framställda anmärkningens mera begränsade omfattning här kunna förbigå densamma.

Därigenom att, enligt vad advokatfiskalsämbetet ansåge sig hava påvisat, Kungl. Maj:ts och kronans rätt icke blivit behörigen iakttagen vid bestämmandet av de särskilda hemmanens innehav, hade det till grund för samma hemmans skogsanslag liggande mantal i stor utsträckning blivit för högt uppdrivet. Ämbetet ansåg det härjämte framgå av handlingarna, att själva utmätningen av detta skogsanslag inom den författningsenligt bestämda latituden icke skett efter en med hänsyn till kronans intresse tillfredsställande grund. Enligt de båda föreliggande förslagen hade skogsanslaget i sin helhet blivit bestämt till 1,600 hektar medelgod skogsmark per mantal för hemman ovan odlingsgränsen. Att anslaget sålunda i stort sett hölle sig i närheten av det författningsenliga maximum, förefölle i och för sig anmärkningsvärt. Vilken mening

man än kunde vilja inlägga i författningarnas föreskrifter om anslagets utmätande inom de medgivna yttergränserna (440.76—1,763.04 hektar), kunde det knappast vara rimligt att sätta normalanslaget så högt, att den i författningarna förutsatta kvantitativa utjämnningen mellan skogsmark av bättre och sämre beskaffenhet (se §§ 9 och 10 i 1909 års kungörelse), måste begränsas till ett minimum. Inom Dorotea avvitringslag skulle visserligen, att döma efter avvitringsförslaget, ingen som helst utjämnning vara av nöden, och inom Sorsele avvitringslag hade utjämnning vid avvitrningen förekommit endast i ett fåtal fall. Men att skogsmarken sålunda kunnat i det hela betraktas såsom likvärdig i de olika delarna av dessa avvitringslag syntes desto egendomligare, som åtminstone Sorsele avvitringslag omfattade såväl trakten i närheten av barrskogsgården, där skogsmarken måste presumeras vara ganska dålig, som längre ned belägna områden, där skogen kunde väntas mera likna den, som förekomme i lappmarkens egentliga skogsland. Det torde utan synnerlig djärvhet kunna påstås, anför advokatfiskalsämbetet, att om man ville tillgodose syftet med bestämmelserna om skogsanslagets varierande i mån av markens beskaffenhet, ett så högt normalanslag som de nu föreslagna överhuvud icke och särskilt icke inom förevarande avvitringslag kunde komma i fråga.

Om det således även utan den lokala undersökning, som vore av nöden för mera preciserade uttalanden, syntes kunna påstås, att skogsanslaget till direkt förfång för kronan i det hela satts för högt, funnes grundad anledning till antagande att det sätt, varpå anslaget bestämts, även medelbart — och detta kanske i än större omfattning — länt kronan till nackdel. Det ville nämligen synas, som om man till förebyggande av den orättvisa, som skulle blivit en följd av att den vid avvitrningen upptagna skogsmarkens olikartade beskaffenhet lämnats utan egentligt beaktande vid utdelningen till de särskilda hemmanen, skulle hava slagit in på vägar, som ej vore med författningarna överensstämmande och ledde till avsevärd förlust för kronan. Med avseende härå kunde ämbetet icke undertrycka den tanken, att det förekommit i synnerligen stor omfattning, att duglig skogsmark, vilken bort antingen bibehållas åt kronan eller gå i beräkning såsom skogsanslag, blivit i form av impediment tillagd hemman inom avvitringslagen. Till bestyrkande av denna uppfattnings riktighet åberopades, att ämbetet funnit, att inom Sorsele avvitringslag björkskog så gott som uteslutande redovisats såsom impediment och att jämväl blandskog av björk och gran eller björk och tall fått impedimentbeteckning. Endast i sådana fall, då barrskogen syntes vara den övervägande inom visst område, hade

motsvarande ägofigur upptagits såsom duglig. Inom samma avvittlingslag hade icke mindre än omkring 25 från husbehovsområdena skilda och av uteslutande impediment bestående skiften blivit utlagda för olika hemman och hemmansdelar. Ett betydligt antal skiften kunde ock påvisas, vilka, fränsett en eller annan obetydlig ängslägenhet, till sin ojämförligt största del enligt ägobeskrivningen bestode av impediment, ehuru den i skiftet ingående dugliga marken ingalunda nödvändiggjort någon sådan skiftesläggning, utan hellre kunnat redovisas bland hemmanets övriga ängar utom området. Såsom ett belysande exempel på liknande förfarande anfördes vidare, att sedan Kraddsele byamän yrkat att för erhållande av lövskog särskilda skiften skulle på angiven plats utläggas åt varje delägare i byn, denna begäran bifallits i den mån att alla delägare utom tre, som förut erhållit liknande förmån, fått utan avräkning å skogsanslaget sig tilldelade områden, som enligt handlingarna bestode allenast av oduglig mark. Vidare påpekas, att betesmark knappast någonsin inberäknats i skogsanslaget. Att avvittningsstyresmannen själv i princip varit av den mening, att skog, som vore användbar allenast till bränsle, borde tagas i betraktande vid skogsanslagets beräkning, framginge av upplysningar, som av honom lämnats rörande de grunder, vilka av honom följts vid tillämpning av bestämmelserna angående skogstilldelningen.

Med vad nu framhållits sammanhängde en annan på kronans rätt jämväl inverkan oegentlighet. Denna avsåge tillämpningen av 1873 års avvittningsstadgas medgivande, att för smärre impediment, som vid ägobeskrivningens upprättande enligt därför gällande regler utelämnats, avdrag från ägofigur areal finge, så vitt nödigt vore, av lantmätare med gode män bestämmas till högst $\frac{1}{4}$ av ägofigur vidd. Bestämmelserna åsyftade att åvägabringa en någorlunda riktig uppgift om *arealen* av skogsmark. Enligt vunnen upplysning hade emellertid avdraget använts såsom en regulator till utjämnande av de oregelbundenheter, som uppstodo till följd av skogsmarkens bättre och sämre *beskaffenhet*. Denna reducerade beräkning förekomme i synnerlig vidsträckt omfattning, och det kunde befaras, att de skogsarealer, som obehörigen frånhänts kronan genom opåkallade kvotdelsavdrag för impediment, vore mycket betydande.

Det förefölle advokatfiskalsämbetet egendomligt, att ägoutbyte i syfte att undvika bibehållande utanför hemmanens egentliga tilldelningsområden av de hemmanen tillhöriga vitt kringspidda ängarna icke syntes hava i något enda fall förekommit inom båda ifrågakvarande vidsträckta avvittningslag. Bestämmelserna i nådiga brevet den 20 juni

1879, att utängarna finge bibehållas intill dess de kunde mot annan mark utbytas och därvid endast såsom ett skifte beräknas, hade ju på intet sätt velat göra kraftlös bestämmelsen i avvitringsstadgans § 19 mom. 2, som föreskrev, att tilldelningsområdena skulle utläggas i minsta möjliga antal skiften, för vilket ändamål i samma paragraf jämväl föreskrevs, att ägoutbyten skulle genomföras oavsett parts yrkande. Advokattiskalsämbetet framhåller i samband härmed, att denna fråga i förevarande trakter vore av särskild betydelse med hänsyn till lapparnas betesrättigheter. På många ställen vore ägoblandningen av kronopark och inägor av beskaffenhet att göra dessa rättigheter i hög grad illusoriska. Det vore fördenskull förenat med stort allmänt och enskilt intresse, att denna ägoblandning i största möjliga utsträckning upphörde. Ämbetet hade svårt att känna sig övertygat därom, att ägoutbyten mellan kronan tillhörig odisponerad odlingsbar mark och enskildas utängar icke skulle i avsevärd mån kunna genomföras. I en av fil. doktor Emil Haglund avgiven rapport, dagtecknad den 16 december 1914, över av honom under sommaren 1914 på offentligt uppdrag verkställda undersökningar rörande den allmänna beskaffenheten av ströängar i Västerbottens läns lappmark samt dessa ängars ekonomiska betydelse för den bofasta befolkningen hade påvisats bland annat, att inom de delar av fjällbygden i nämnda lappmark, varom han ägde kännedom, odlingstillfällen i närheten av gårdarna förefunnes i stor utsträckning. Erfarenheten från tidigare avvitringar hade givit vid handen, att mark, som tilldelats enskilda hemmansinnehavare under beteckningen impediment eller skogsmark, i icke ringa utsträckning sedermera visat sig vara lämplig till odling. Uppmärksamheten hade numera bland annat genom en av dåvarande landshövdingen i Norrbottens län, numera statsrådet Oscar von Sydow den 9 april 1913 gjord underdånig framställning i ämnet, blivit fäst på nödvändigheten av en reglering av ifrågavarande s. k. ströängar jämväl inom de trakter, där avvitringen föreläge fullbordad, därvid han till och med ifrågasatt stora penningupppoffringar av statsverket för att få till stånd nämnda ej minst för jordägarna själva nödvändiga och önskvärda reglering. Det syntes fördenskull ämbetet vara klart, att ingen laglig härtill syftande utväg borde lämnas oförsökt i de trakter av lappmarken, där avvitringen ännu ej avslutats. En ytterligare utredning angående möjligheten för kronan att genom ägoutbyten förvärva enskilda hemmans på kronomarkerna och tilläventyrs även på de blivande allmänningarna belägna ströängar syntes ämbetet oundgängligen böra ske, innan avvitringsförslagen av Kungl. Maj:ts befallningshavande företoges till slutlig prövning. Ämbetet hän-

visade i detta sammanhang till de av ämbetet förut påvisade oriktigheterna i delägarnas enligt avvitringshandlingar upptecknade innehav, huvudsakligen härrörande därav att man vid bestämmandet av detta innehav ej tagit vederbörlig hänsyn till vad insyningshandlingarna upplyste. Med hänsyn till den i det föregående framhållna nödvändigheten av att i största möjliga utsträckning befria kronomarkerna från utängar ansåg ämbetet det önskvärt, att en förnyad utredning komme till stånd jämväl rörande vad som vore behörigen insynat.

Slutligen anförde advokatfiskalsämbetet, att åtskilliga omständigheter talade för att man, med undanskjutande tillsvidare av de övriga anmärkningar ämbetet framställt mot de föreliggande avvitringsförslagen, borde i första hand inrikta sin uppmärksamhet på frågan, huruvida det vore möjligt att med lagliga medel åvägabringa en reglering av enskildas innehav av utängar. Skulle man i detta hänseende med stöd av de rättsliga möjligheter, som kunde tänkas stå kronan till buds, lyckas uppnå ett någorlunda tillfredsställande resultat, torde måhända utvägar kunna beredas för undvikande av alltför vittgående omarbetningar av de föreliggande avvitringsförslagen.

Det syntes sålunda ämbetet lämpligt, att undersökningar med ovan angivna syfte snarast möjligt igångsattes, därvid, på sätt ämbetet antytt, dessa närmast borde avse dels möjligheter för ägoutbyten med kronan och dels frågan huruvida och i vilken omfattning utängarna innehades med laglig rätt eller icke.

Över de av advokatfiskalsämbetet sålunda framställda anmärkningarna hördes efter nådiga remisser Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län samt lantmäteristyrelsen.

Kungl. Maj:ts
befallnings-
havandes i
Västerbot-
tens län
yttrande den
29 april 1915.

I sitt svar å remissen har Kungl. Maj:ts befallningshavande i skrivelse den 29 april 1915, med överlämnande av ett från avvitringsstyresmannen i länet Tycho Bergman i ärendet infortrat yttrande av den 23 april 1915, uttalat sig för undersökningar för det av advokatfiskalsämbetet angivna ändamål. Särskilt har Kungl. Maj:ts befallningshavande berört frågan om ägoutbyten av den i ämbetets memorial omförmälda art. Likasom ämbetet ansåge befallningshavanden de i nådiga brevet den 20 juni 1879 meddelade bestämmelserna om utängars bibehållande ingalunda kunna medföra någon rubbning i avvitringsstadgans föreskrifter angående ägoutbyten. Beträffande den vederlagsmark, som sannolikt förefunnes å områden, som enligt avvitringsförslaget skulle tillfalla hemman eller nybyggen i form av skogsanslag eller impediment fäste befallningshavanden särskilt uppmärksamheten på en del myrar,

som under avvitringsberedningen betraktats såsom odugliga men måhända enligt numera vunnen erfarenhet kunde med fördel odlas medelst utdikning samt tillförande av gödningsämnen. Det måste, såsom redan tidigare framhållits av befallningshavanden, ur ren jordbrukssynpunkt anses önskvärt, att nybyggare och hemmansägare i stället för att vidbliva det primitiva och ytterligt extensiva jordbruk, som grundades på tillgodogörandet av avlägsna utängsslätter, inriktade sitt arbete på utnyttjandet av de odlingsstillfällen, som stode till buds i närheten av gårdarna; och då all erfarenhet visade, att befolkningen, om den härutinnan finge fria händer, endast mycket långsamt kunde bringas till insikt om fördelen av att övergiva utängssystemet, skulle det vara föga lämpligt att bortskänka odlingsmark i fall, då eljest möjlighet stode till buds att genom dess lämnande i vederlag för ängar utanför de blivande egentliga ägoområdena framkalla ett mera rationellt och givande jordbruk. Befallningshavanden understryker ytterligare, att en underlåtenhet att begagna sig av det tillfälle avvitringen kunde erbjuda att genomföra ägoutbyten av ifrågavarande slag — på samma gång den motverkade jordbrukets välförstådda intresse — lände till stort förfång för lappbefolkningen, för vilken det vore av synnerlig vikt, att utängarnas antal inskränktes. Vida lämpligare än att av ömhet om jordbruksidkarna låta dessa behålla utängar, som de enligt avvitringsstadgan borde avträda, syntes vara att, när ägoutbyte komme till stånd, bereda dem statsunderstöd i en eller annan form för uppodlande av mark, som tillskiftats dem i stället för utängar. Att ett avsevärt understöd av denna art bereddes jordbrukarna torde i själva verket vara synnerligen önskvärt med hänsyn till befolkningens fattigdom och därav härflytande oförmåga att av egna medel anskaffa gödningsämnen, redskap m. m., som vore av nöden för ett mera intensivt jordbruk. Ifrågasätts kunde även, huruvida icke rätt borde medgivas jordbrukarna att under någon tid efter avvitringens fullbordande, exempelvis 10 à 15 år, begagna sig av slätter å utängar, som skulle avträdas — dock utan rätt till ersättning för renskada — varjämte det i fråga om relativt närbelägna ängar låte tänka sig, att förutvarande ägare i vissa fall erhöle optionsrätt vid deras eventuella utarrenderande.

Kungl. Maj:ts befallningshavande framhöll vidare, att genomförandet av ägoutbyten av ifrågavarande slag skulle föranleda en avsevärd rubbning i de föreliggande avvitringsförslagen och nödvändiggjöra avvitringsärendenas återförvisande i syfte att under avvitringsförfarandets former få frågorna om ägoutbytena fullständigt utredda. Innan avvitringen finge härigenom ytterligare fördröjas, syntes det lämpligt, att man gjorde

sig bestämt förvissad om, att utbytesmöjligheter i avsevärd omfattning föreläge. Kungl. Maj:ts befallningshavande hemställde fördenskull, att för ett närmare utredande av utbytesmöjligheterna preliminära undersökningar företogs av sakkunniga personer.

Jämväl den av advokatfiskalsämbetet ifrågasatta lokala undersökningen angående rättmätigheten av innehavet av de utav de under gårdarna hävdade ägorna ansåg sig Kungl. Maj:ts befallningshavande böra förorda till bifall.

Kungl. Maj:ts befallningshavande hänvisade slutligen till advokatfiskalsämbetets antydan, att om man på grundvalen av nu ifrågasatta preliminära undersökningar lyckades uppnå en någorlunda tillfredsställande reglering av enskildas innehav av utängar, utvägar måhända kunde beredas för undvikande av alltför vittgående omarbetning av de föreliggande förslagen; och Kungl. Maj:ts befallningshavande ifrågasatte med anledning härav, huruvida icke under nämnda förutsättning statsmakterna borde vidtaga åtgärder, som möjliggjorde avvitringsförslagets godkännande, utan hinder av att hemman och nybyggen syntes, på sätt advokatfiskalsämbetet framhållit, hava blivit, utöver vad författningarnas bestämmelser föranledde, i förslagen gynnade vid skogsanslagens bestämmande och genom tilldelande av områden, som betecknats såsom impediment, men rätteligen vore att anse såsom duglig mark.

Avvittrings-
styresman-
nen Berg-
mans ytt-
rande den
23 april 1915.

Avvittringsstyresmannen Bergman hemställer i sitt yttrande, att Kungl. Maj:ts befallningshavande måtte avstyrka bifall till advokatfiskalsämbetets framställning. Beträffande försummelsen att vid första allmänna sammanträdet inom avvitringslagen i protokollet göra anteckningar om de hemmanen och nybyggena berörande insyningsutslagen medgav Bergman, som vid tiden för nämnda sammanträden ännu icke tillträtt sin nuvarande befattning, att dåvarande avvitringsstyresmannen icke iakttagit nämnda föreskrift, men förmenade, att detta icke torde hava inverkat på förrättningarnas gång i deras första stadium.

Angående hävdeförteckningen för Sorsele avvitringslag meddelas, att 1911 års hävdeförteckning utgjorde en från den ursprungligen upprättade hävdeförteckningen av år 1899, vilken ännu funnes i förvar, tagen och med samma förteckning till innehåll fullkomligt överensstämmande kopia med de tillägg och kompletteringar, som betingades av en senare verkställd och i särskilda, år 1910 distriktsvis upprättade hävdeförteckningar upptagen tillmätning av nytillkomna odlingar. Till styrkande av att denna förteckning måste anses överensstämma med av jordägare och allmänna ombud erkända innehav samt vara upprättad

under tjänstemannaansvar bifogades intyg av de vid tiden för förteckningens upprättande tjänstgörande avvitringslantmätare.

Advokatfiskalsämbetet hade anmärkt, att hävdeförteckningarna ej upptogo de ägofigurer av skogsmarken, i avseende å vilka lantmätaren med gode män vid ägobesiktningen funnit anledning göra anmärkning beträffande ägobeskrivningens uppgifter om urskiljande av impediment från duglig mark eller ock ansett impedimentavdrag böra äga rum. Enligt Bergman berodde detta därpå, att vid avvitringarna använts en annan och, såsom han förmenade, lämpligare metod för upprättande av nämnda förteckningar och ägobeskrivningar än författningen innehöle. Författningen föreskrev, att först skulle ägobeskrivningen verkställas och först därefter hävdeförteckningar, upptagande anteckningar om eventuella ändringar däri, upprättas. Istället hade man gått till väga så, att först upprättats ett slags koncept till ägobeskrivning, vilken använts vid sedermera företagen taxering och skogsbesiktning. Därefter hade den fullständiga ägobeskrivningen skett. Orsaken till att ägobeskrivningarna dagtecknats, efter det ägobesiktning och justering av hävdeförteckningen ägt rum, hade varit att beskrivningarna på grund av de ändringar i desamma, som nödvändiggjorts genom senare under avvitringsens gång verkställd tillmätning och taxering av odlingar, omskrivits till nytt koncept, vilket icke kunnat medhinnas under pågående sammanträde.

Beträffande bristen på topografiska benämningar hade denna redan förut iakttagits av Bergman, som före avvitringsförslagets avgivande vidtagit alla de åtgärder, som stått honom till buds.

Vad anginge de sakliga anmärkningarna anförde Bergman med hänsyn till frågan, huruvida hemmanens och nybyggenas innehav i inägor blivit behörigen bestämt, att beträffande Sorsele avvitringslag han icke kunde därom avlämna någon ingående redogörelse, enär hävdeförteckningen, förutom i den del densamma omfattade tillmätta odlingar, justerats redan år 1899. Enligt uppgift av vid hävdeförteckningens justering biträdande lantmätare hade emellertid därvid hemmanens insyningshandlingar med säkerhet tagits i betraktande i de fall, där för nedlagda hemman kronans rätt ansetts böra särskilt prövas och då tvist om innehav mellan jordägarna uppstått. Inom Dorotea avvitringslag hade Bergman själv handlagt avvitringsförrättningen från och med justeringen av hävdeförteckningen. Vid denna justering hade Bergman med kronombudet och lappfogden såsom kontrollanter granskat hemmanens insyningshandlingar och endast på dessa grundat sitt omdöme, att hemmanen påförda innehav ägde rättsliga grunder. Bergman fram-

höll på det bestämdaste, att nämnda förteckning enligt hans uppfattning icke med fog kunde beträffande kronans rätt bringas i annat skick.

Vidkommande frågan, att Bergman oriktigt skulle godkänt utflyttningar från hemmanen, vädjar Bergman till, huru lappmarken för närvarande skulle hava tett sig, om den av advokatfiskalsämbetet förfäktade principen skulle hava tillämpats. I de flesta fall skulle möjlighet till uppdelning av de ursprungliga hemmanen hava uteslutits. I de fall, då bosättningar förekommit på större avstånd från stamhemmanet, hade, såvitt Bergman kunnat utröna, »räjongen» för under stamhemmanet insynade ängar icke överskridits. Då i varje fall den från hemman utflyttande erhållit införsel eller lagfart å sin hemmansdel, hade härmed hans besittningsrätt ansetts icke böra betvivlas.

Ej heller anmärkningen att endast sådana ägor, vilka tillagts hemman och nybyggen före den 13 december 1867, bort få under dem bibehållas, kunde Bergman finna riktig; och invände han gent emot advokatfiskalsämbetets påstående att röjningsland, å vilka intet blivit åtgjort i odlingsavseende, icke bort under de enskilda hemmanen och nybyggena disponeras, att med det i nådiga brevet den 20 juni 1879 använda uttrycket »ängslägenheter» icke kunde förstås endast slättermyrar utan jämväl sådana lägenheter, som genom röjning, dikning, översilning eller på annat sätt kunde bringas i växtkraft. Dessa finge sålunda enligt nämnda nådiga brevs föreskrifter bibehållas. I de fall, där i anläggnings- och insyningsutslagen förbehåll fästats vid ängslägenheters upplåtande, ansåge styresmannen, att det icke ankommit på förrättningsmännen att ingå i prövning rörande tillämpningen av föreskrivna villkor.

Vidkommande de av ämbetet omnämnda hemmanen $\frac{1}{32}$ mantal Vouvosberg nr 1 och $\frac{1}{4}$ mantal Giltjaur nr 1 kunde styresmannen ej lämna närmare upplysning om de med avseende å förstnämnda hemman anmärkta förhållanden, enär anteckningar därom saknades i avvitringsprotokollet samt bestred av anförda skäl anmärkningen i vad den gällde hemmanet Giltjaur nr 1.

Med de premisser, varifrån advokatfiskalsämbetet utgått, kunde man, säger Bergman, lätt känna sig övertygad om att mantalet blivit för högt uppdrivet. Uppenbart vore ju även, att om en stor del ägor utginge ur förslaget mantalet måste bliva mindre, men med frånseende av en sådan förutsatt åtgärd finge icke mantalet anses för högt uppdrivet. I Dorotea avvitringslag hade väsentliga nedsättningar skett i den ursprungliga ägotaxeringen, varjämte en genomgående rättelse vidtagits i skogsbesiktningen, och inom Sorsele avvitringslag hade liknande åtgärder vidtagits.

Med föranledande av advokatfiskalsämbetets anmärkning mot skogsanslagets utmätande lämnar Bergman en närmare redogörelse för de grunder, som i detta avseende kommit i beaktande vid de nu pågående avvitringsarna i Västerbottens lappmark. Vid upprättandet av förslag till skogsanslag hade tagits i betraktande skogsmarkens beräknade avkastningsförmåga, virkesåtgången till bränsle och byggnader jämte dessas underhåll för hemman av medelstorlek inom varje avvitringslag samt mängden och värdet av det till försäljning utsynade virket, vartill ägare och åbor varit berättigade jämlikt § 53 i förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket. (Enligt nämnda paragraf tillkommer uteslutande rätt till utsyning kronohemmans och nybygges åbor samt skatte- och frälsehemmans ägare, de där icke hava avvitrade områden, med avseende å viss trakt av angränsande kronomark, som i allmänhet, eller där ej lokala omständigheter föranleda undantag, beräknas för enstaka lägenhet och by med två grannar till ett avstånd från bostaden åt varje håll av 1.3 kilometer, för by med tre till och med åtta grannar 2.7 kilometer, för by med nio till och med sexton grannar 3.6 kilometer och för by med flera än sexton grannar 5.3 kilometer.)

Angående skogsmarkens avkastningsförmåga hade med biträde av vederbörande skogstjänstemän utrönts och av distriktets överjägmästare bekräftats, att denna utgör inom Sorsele, Stensele och Dorotea avvitringslag 0.5 kubikmeter samt inom Vilhelmina och Tärna 0.35 kubikmeter för år och hektar produktiv skogsmark. Vid beräkning av virkesåtgången hade beträffande husbehovet hänsyn ansetts böra tagas icke blott till behovet för helt mantal utan fastmer för sådana delar av mantal, i vilka hemmanen numera blivit uppdelade och särskilt brukades, och hade förty hemman av medelstorlek inom avvitringslag utgjort den enhet, efter vilken virkesåtgången i husbehov beräknats. Till årligt husbehovsvirke för sådant hemman hade beräknats åtgå till bränsle 10 famnar ved (= 28 kubikmeter) och till byggnader och deras underhåll 3 kubikmeter virke eller tillsammans 31 kubikmeter. För fyllande av detta virkesbehov hade således måst tagas i anspråk minst 62 hektar produktiv skogsmark. Enligt nuvarande uppdelning i brukningsdelar av hemman utgjorde medelstorleken för hemman inom Sorsele och Stensele-Tärna avvitringsområden $\frac{5}{64}$ mantal (ny skatt) samt inom Vilhelmina avvitringsområde $\frac{1}{16}$ mantal. Med tillämpning av förenämnda norm, varvid å $\frac{1}{64}$ mantal skulle belöpa i runt tal 12.5 hektar skogsmark, hade ansetts nödigt föreslå det högst medgivna husbehovsanslaget eller 800 hektar för helt mantal ovanför odlingsgränsen inom nämnda socknar förutom Stensele,

där tillgänglig skogsmark befunnits vara av så ringa omfattning att, för beredande jämväl av område till allmänning, husbehovsanslaget måst inskränkas till 600 hektar per mantal. Beträffande Dorotea avvittringslag, där brukningsdelar enligt avvittringshandlingarna förefunnnes endast inom hemmanet Lövsjö, utgjordes avvittringslaget därjämte av större bolag och affärsmän tillhöriga hemman, varå dock såsom arrendatorer kvarsutte de förutvarande ägarna. Inberäknat dessa utgjorde brukningsdelarna, såvitt vore Bergman bekant, 26 med en medelstorlek av $\frac{1}{8}$ mantal. För tillgodoseende jämväl av de mindre ägolotternas behov av vedbrand och byggnadsvirke hade husbehovsanslaget, enär ägolotter om $\frac{1}{64}$ mantal här utgjorde större proportion än i någon annan socken, ansetts böra sättas till 800 hektar. För hemman nedanför odlingsgränsen i Sorsele avvittringslag hade husbehovsanslaget ansetts icke kunna emot gällande bestämmelser föreslås högre än 550 hektar per mantal, ehuru skogsmarkens avkastningsförmåga därstädes icke befunnits nämnvärt högre eller virkesåtgången lägre än ovanför odlingsgränsen.

För hemman, som för närvarande vore större än $\frac{5}{64}$ mantal, skulle med tillämpning av ovan angivna beräkningsgrunder kunna sägas böra uppstå och torde även i enstaka fall förekomma överskott i husbehovsskog. Men då att döma av den uppdelning av hemman, som hittills skett, den tid ej torde vara långt avlägsen, inom vilken nuvarande större hemman undergått liknande uppdelning och sålunda komme att hava användning för husbehovsskogen, hade icke annat avseende kunnat fästas vid detta förhållande än vad i 9 och 10 §§ av kungörelsen den 5 juni 1909 vore särskilt stadgat, så mycket mindre som ett varierande skogsanslag icke syntes vara enligt samma kungörelse medgivet. För hemman med mindre skattetal nedginge husbehovsskogen, så att den för $\frac{1}{64}$ mantal utgjorde ovanför odlingsgränsen 12.5 hektar och nedan samma gräns 8.6 hektar med en virkesavkastning av respektive 6.25 kubikmeter, motsvarande 2.25 famn, och 4.3 kubikmeter, motsvarande 1.5 famn. Denna virkesmängd måste uppenbarligen bliva otillräcklig och fyllandet av behovet åstadkommas genom virkesmängdens utökning på ett eller annat sätt.

Skogsanslaget i dess helhet hade inom Dorotea och Sorsele avvittringslag för trakterna ovan odlingsgränsen föreslagits till 1,600 hektar per mantal. Detta förslag hade uppgjorts med hänsyn dels därtill, att i de socknar, där tillgång funnits till skogsmark utöver hemmanets behov, mark med bättre avkastningsförmåga och rikligare bestånd undantagits till kronopark, till följd varav uppkommit en nedsättning i medelavkastningen för återstående trakter, dels till storleken av den utsyning av

virke till försäljning, som hemmanen hittills åtnjutit, dels till hemmanens uppdelning i smärre ägolotter (inom Sorsele avvitringslag funnes för närvarande 9 lotter om $\frac{1}{64}$ mantal, 23 lotter om $\frac{1}{32}$ mantal, 23 lotter om $\frac{3}{64}$ mantal och 28 lotter om $\frac{1}{16}$ mantal), dels ock till de svårigheter, med vilka de vanligen mycket stora familjerna hade att kämpa för att livnära sig å jordbruk i dessa karga trakter. Efter av skogstjänstemännen lämnad uppgift kunde den till allmänning återstående delen av skogsanslaget för $\frac{1}{64}$ mantal beräknas medföra en årlig inkomst av omkring 20 kronor. För hemman nedanför odlingsgränsen i Sorsele och Stensele socknar hade i helt skogsanslag ansetts skäligt föreslå respektive 1,200 och 1,100 hektar.

Bergman anser, att av vad sålunda angående skogsanslaget anförts tydiligen framginge, att detsamma för Sorsele och Dorotea avvitringslag icke med fog kunde sägas vara föreslaget högre än vad av förhållandena påkallats och beträffande husbehovsanslaget icke ens vara tillräckligt för hemman med mindre skattetal än $\frac{5}{64}$ mantal.

Advokatfiskalsämbetets anmärkning att duglig skog skulle utlagts såsom impediment och såsom sådant tillagts hemman och nybyggen finge, säger Bergman, under inga villkor tänkas beröra Dorotea avvitringslag. Den ursprungligen verkställda besiktningen av skogsmarken hade underkastats granskning, vilken föranlett genomgående ändringar och rättelser. Obestridligt vore däremot, att inom Sorsele avvitringslag en del impediment utlagts såsom särskilda skiften. Detta hade dock förekommit endast i de fall, där hemmanens behov av bränsle icke kunnat tillgodses genom husbehovsanslaget. Förutom i nämnda fall hade impediment tillagts hemman endast då så på grund av belägenheten varit oundgängligen nödvändigt för formlig skiftesläggning. Beträffande frågan huruvida inom Sorsele avvitringslag mark, bärande endast eller till större delen lövskog eller bete, förefunnes av beskaffenhet att bära, utöver vad som skett, beräknas såsom duglig skogsmark, syntes det Bergman icke vara att antaga, att så i någon för kronans del inverkan grad förekomme.

Även om Bergman ansåge, att bestämmelserna i § 16 avvitringsstadgan om avdrag för impediment i allmänhet rätt tillämpats, medgav han dock, att i en del fall, såsom advokatfiskalsämbetet framhållit, avdraget hade använts för reglering av skogsmarkens sämre beskaffenhet. Detta hade emellertid beträffande husbehovsskogen medfört den fördelen, att ett genomgående husbehovsanslag kunnat föreslås och utan omfattande jämkningar bibehållas. Något åsidosättande av kronans rätt kunde genom detta förfarande icke sägas hava förekommit.

Vad anginge den av advokatfiskalsämbetet föreslagna undersökningen till utrönande av ägares och åbors laga innehav av ängar ansåg avvittringsstyresmannen, med stöd av vad ovan framhållits, en förnyad granskning härutinnan, så vitt anginge Dorotea avvittringslag, icke kunna föranleda någon ändring och således vara fullkomligt ändamålslös. En ingående granskning av insyningshandlingarna till hemman inom Sorsele avvittringslag skulle däremot kunna giva anledning till ändringar i ägoinnehavet. Blev dessa av mera avsevärd omfattning, skulle deras genomförande leda till en omfattande omarbetning av avvittringsförslaget, och de till kronan återförda ängarna skulle under inga förhållanden komma att i värde tillnärmelsevis motsvara kostnaderna för en sådan omarbetning. Härtill komme den indirekta förlust, som måste bli en följd av jordbrukets försummande i avvaktan på med avvittningens slutförande inträdande nya förhållanden.

Enligt Bergmans uppfattning kunde det av advokatfiskalsämbetet ifrågasatta ägoutbytesförfarandet icke anses hava stöd i lag eller bli av beskaffenhet att harmoniera med allmän rättskänsla. Förpliktad att ingå i ägoutbyte enligt § 19 mom. 4 avvittringsstadgan vore delägare endast för beredande av lämpligt skifte. Bergman utgår från att ur denna synpunkt utbyten ej erfordrades. Nådiga brevet den 20 juni 1879 tolkade Bergman så, att därigenom den enskildes rätt till ströängarna betryggats även gent emot ägoutbyten. Bergman ansåge för övrigt, att även om avvittringsstadgans ovannämnda föreskrift kunde bereda möjlighet till ägoutbyten av ifrågasatt slag, kunde sådant icke verkställas till uppenbart förfång för endera parten. Utan undersökning på platsen vore vanskligt att yttra sig om, huruvida inom husbehovsområdena för ägoutbyten finnes odlingsmark, utöver vad redan under hemmanen upptagits. Beträffande Sorsele avvittringslag torde med skäl kunna förutsättas, att för åstadkommande av utrymme i inägor för varje brukningsdel all i närheten av huvudgården förefintlig odlingsmark redan upptagits samt att för beredande av tillfälle till nödiga utflyttningar jämväl tagits i anspråk odlingsmark på längre avstånd från förutvarande bostäder. Uteslutet vore ej, att sådan mark därförutom kunde finnas å åtskilliga ställen inom de föreslagna skogsområdena. Rörande denna mark uppställer styresmannen den frågan, vem den skall anses tillhöra, och kommer till det resultat, att den ändamålsenligaste marken, bestående av förefintliga slättermyrar, faktiskt tillhörde hemmanen samt att den övriga under alla förhållanden komme att vid avvittningen tillfalla den, inom vilkens område densamma vore belägen.

För bedömande av möjligheten att genomföra det ifrågasatta ägo-

utbytet har avvittningsstyresmannen uppgjort en beräkning rörande de kostnader, vilka därav skulle bliva en följd; och hava dessa för Sorsele och Dorotea avvittningslag uppskattats tillhopa till 82,000 kronor. Skulle tilläventyrs liknande åtgärder vidtagas i Vilhelmina och Stensele—Tärna, beräknades kostnaderna för alla avvittningslagen sammanlagt uppgå till 315,000 kronor.

Slutligen påpekar avvittningsstyresmannen den rubbning, som säkerligen komme att medföras av den i samband med avvittningen verkställda fördelningen av inägorna mellan de särskilda brukningsdelarna. Enligt styresmannens uppfattning vore det att förutse, att i de flesta fall delägarna icke skulle komma att godkänna inägodelningen, på sätt den utfölle efter det ifrågasatta ägoutbytet. Svårigheterna hade visat sig stora att erhålla delägarnas godkännande av den nu föreliggande åbodelningen.

Lantmäteristyrelsens yttrande har framlagts i skrivelse den 18 maj 1915. Häri lämnas först en redogörelse rörande vissa allmänna synpunkter ägnade att belysa de omständigheter, varunder ifrågavarande avvittning utförts. Särskilt behandlas styrelsens och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Västerbottens län inbördes ställning med hänsyn till ledningen och övervakandet av avvittningsarbetet. Styrelsen hade för sin del ansett sig förhindrad att på något verksammare sätt taga befattning med ledningen av detsamma och, såvitt styrelsen kunnat inhämta, hade sådan jämväl uteblivit från Kungl. Maj:ts befallningshavandes sida. Enligt styrelsens mening vore det icke ägnat väcka förvåning, att en efter handlingarna verkställd ingående granskning kunde bibringa föreställning om att arbetet vore utfört på ett mindre tillfredsställande sätt.

Vidkommande de av advokatfiskalsämbetet gjorda anmärkningarna ansåge styrelsen dessa i åtminstone åtskilliga delar vara nöjaktigt förklarade och vederlagda av avvittningsstyresmannen i hans yttrande. Styrelsen fann sig emellertid böra göra en del erinringar.

Det syntes lantmäteristyrelsen saknas skäl att i samma utsträckning som advokatfiskalsämbetet betrakta insyningshandlingar såsom upplåtelsehandlingar. Vid den tidpunkt, då hemmanen anlades, uppfattades säkerligen insyningsstillståndet jämte namnsättningen i främsta rummet såsom en ordningsföreskrift, avsedd att identifiera anläggningen och bestämma dess ungefärliga läge med hänsyn till föregående och efterföljande insyningar av sökanden själv eller annan. Snart sagt huru vaga beskrivningar som helst å det område och de lägenheter, vilka i varje fall varit ifråga, torde hava godtagits. Detta gällde i främsta rummet insyning

Lantmäteri-
styrelsens
yttrande den
18 maj 1915.

av ängslägenheter. Beskrivning rörande sådana hade helt naturligt måst hänföra sig till särskilda trakter, vilket icke uteslöte, att såsom uttryck härför valts namnet på den betydelsefullaste lägenheten i trakten. Att på grund härav ett namn i en insyningshandling i verkligheten kunde motsvara ett tiotal särskilda lägenheter, förefölle helt förklarligt, liksom även att å en myr, vilken benämndes såsom en ängslägenhet, den mark, som kunde avbärgas, bestode av spridda områden till ett ofta ansenligt antal. Vad särskilt anginge hemmanens tomtplatser måste givet anses, att det aldrig varit meningen, att innehavaren skulle vara inskränkt till den i insyningshandlingarna angivna, merendels helt obetydliga arealen. Beskrivningen däröver sammanhängde med frågan om auläggnings benämning och möjligheten att bedöma, huruvida utsikt funnes att i den föreslagna trakten anlägga ett nybygge med utkomst-möjlighet för en familj.

Bestämmelserna i 13 § avvittringsstadgan åsyftade givetvis att få uttrönt, vilka särskilda hemman och lägenheter, som funnos inom ett avvittringslag, eller med andra ord de särskilda sakägarna. I vidare mån hade bestämmelserna icke någonsin tillämpats. Någon granskning av insyningshandlingarna kunde ej ifrågakomma vid första sammanträdet. Denna granskning hade däremot verkställts av lantmätarna i samband med ägomätningen och framför allt vid ägobesiktningen. Sedan avvittringspersonalens uppmärksamhet emellertid blivit fäst på angelägenheten av att ett strängare förfarande tillämpades till förekommande av inlösen av ängslägenheter för lapparnas behov, hade inom Dorotea förnyad granskning av insyningshandlingarna skett.

Underskriften å en hävdeförteckning ansåge styrelsen icke vara av avgörande betydelse för dess bindande kraft. På grund härav hölle styrelsen före, att de framställda anmärkningarna i denna del icke hade någon vidare betydelse, helst som de syntes nöjaktigt förklarade. Vikten låge på, huruvida godkännande lämnats. Så hade i förevarande fall skett vid lagligen utlysta sammanträden, vid vilka även kronan varit på föreskrivet sätt representerad, vadan styrelsen hölle före, att de sålunda tillkomna hävdeförteckningarna vore bindande jämväl för kronan. 14 § i avvittringsstadgan tillika med bestämmelserna i nådiga brevet den 18 november 1892 måste i viss mån anses hava nödvändiggjort det förfarande, som följts vid upprättande av beskrivningar. Att härigenom möjligheten till kontroll blivit mindre, vore givetvis oriktigt, helst om, såsom här skett, gode männen undertecknat den efter ägo-uppskattningen upprättade ägobeskrivningen. Det följda tillvägagångs-sättet vore för övrigt betingat av åbodelningarna.

Beträffande de framställda anmärkningarna om upptagande av ägor utan stöd av insyningshandlingar, ansåge lantmäteristyrelsen — under framhållande bland annat att advokatfiskalen varit i saknad av fullständiga uppgifter angående tilläggsinsyningar — att det vore mer än sannolikt, att dessa anmärkingar i allmänhet skulle komma att bli nöjaktigt förklarade genom en ytterligare undersökning.

Vad anginge det förhållandet att vissa hemman fått åt sig upplåta en del lägenheter genom tilläggsinsyningar efter den 13 december 1867 delade styrelsen givetvis advokatfiskalsämbetets uppfattning, att dessa lägenheter icke bort utan vidare upptagas såsom hemmanens tillhörigheter. Hade så emellertid icke skett, torde vederbörande hava gjort underdåniga framställningar om att få bibehållas vid lägenheterna, därest dessa varit av någon betydelse; och förmodade styrelsen, att en sådan vid tiden för år 1900 gjord framställning vunnit nådigt bifall.

Den skillnad, som advokatfiskalsämbetet ansett sig kunna uppdraga mellan äng och röjningsland, hade icke stöd i de faktiska förhållandena. I likhet med avvittringsstyresmannen hölle lantmäteristyrelsen före, att det icke ålegat förrättningsmännen att ingå i prövningen av förbehåll, som gjorts i upplåtelseutslag. Förbehållen torde lämpligen bära återupplivas i avvittringsutslagen och bleve säkerligen till nytta, i händelse lägenheternas inlösen av en eller annan orsak erfordrades. Beträffande anmärkningarna rörande hemmanen Vouvosberg och Giltjaur bestred styrelsen likaledes deras riktighet.

Styrelsen har därefter framställt några erinringar med avseende å skattläggningarnas utförande. Med hänvisning till förarbetena till 6 § 2 mom. i 1909 års kungörelse har styrelsen sökt tolka innebörden av de däri givna bestämmelserna. Särskilt framhåller styrelsen chefens för jordbruksdepartementet uttalande vid föredragning den 15 maj 1908 av åtskilliga med avvittringen sammanhängande förslag, vilka sedan legat till grund för nämnda kungörelse. Häri anfördes bland annat, att om de skattläggningar, som vid ännu återstående avvittringsförrättningar bleve att företaga, verkställdes med behörig noggrannhet och hänsyn därvid, såsom med skattläggningsmetoden torde bäst överensstämma, toges till den beräknade avkastningen av all till varje särskild brukningsdel hörande odlad och odlingsbar mark vid högsta efter ortsförhållandena lämpade kulturform utan hänsyn till kulturgraden vid skattläggningen, så torde mantalssättningen bli ägnad att giva ett åtminstone tillnärmelsevis riktigt uttryck åt de särskilda brukningsdelarnas större eller mindre behov av virke och husbehovsanslagets bestämmande i förhållande till mantalet följaktligen bli möjligt.

Styrelsen ansåge, att i betraktande av vad som i ämnet förekommit avseende icke kunde fästas vid advokatfiskalsämbetets erinringar, att förrättningsmännen genomgående lämnat utan avseende insyningshandlingarnas innehåll i fråga om läge och areal av hemmanens tomtplatser och åkerskiften. Styrelsen hölle även före, att lika litet som en förflyttning av ett hemmans bostad från den plats, där anläggning först börjats och som måhända visat sig olämplig, till en lämpligare sådan i och för sig berövade innehavaren hans rätt till hemmanet, lika litet kunde en utflyttning av en del av hemmanet anses ogiltig eller stridande mot författningarnas anda. Att emellertid någon gräns av ena eller andra slaget måste tänkas för utflyttningar, vore uppenbart, och styrelsen ville icke bestrida, att missbruk förekommit. Styrelsen tillägger, att av advokatfiskalsämbetets utredning framginge, att förhållandena, vad ägornas uppskattning anginge, för kronans del kunnat gestalta sig förmånligare särskilt ur synpunkten av renskötselns behov. Den huvudsakligaste anledningen härtill torde emellertid sökas i det förhållandet, att kronans ombud vid avvitringarna icke varit sin uppgift vuxna och i saknad av erforderliga instruktioner icke förstått att på behörigt sätt bevaka kronans intressen.

I fråga om skogstilldelningen ansåg styrelsen, att avvitringsstyresmannen på ett i allmänhet lyckligt sätt lyckats lösa denna svåra uppgift. Det hade emellertid tilldragit sig styrelsens uppmärksamhet, att de minsta hemmansdelarna måste antagas hava bekommit husbehovsskog i otillräcklig omfattning och mindre än som måhända kommit att anses såsom minimum för en ägolott, i händelse fråga varit om tillämpning av lagen om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning.

Styrelsen erinrar, att jämlikt 1909 års kungörelse rörande avvitreringen en dubbel uppskattning skulle ske av den skogsmark, som disponerades till husbehovsskog, avseende dels att bestämma vilka områden, som skulle betraktas såsom impediment och å vilka avdrag skulle ske för smärre sådana, samt dels markens besiktning med hänsyn till dess produktionsförmåga; och ansåge styrelsen, att denna besiktning borde omfatta all mark. Det kunde anmärkas, säger styrelsen, att å område, som upptagits såsom impediment, någon produktion av skog icke kunde antagas ske. Häremot kunde dock framhållas, att huru samvetsgrant gällande bestämmelser om impediments avskiljande än verkställdes det icke kunde förebyggas, att under impediment inbegreps duglig mark och att inom områden, som upptoges såsom duglig mark, fölle impediment till större omfattning än som motsvarade det högst tillåtna avdraget av $\frac{1}{4}$ av arealen. Enligt vad styrelsen inhämtat hade ock befintlig skogs-

tillgång å impedimentområdena tagits i betraktande vid beräkning av tillgången på husbehovsskog vad anginge tillgodoseendet av vedbehovet och därmed likartat husbehov. Byggnadsvirke kunde givetvis icke erhållas från dessa områden. Genom detta förfarande vore det tydligt, att ett till äventyrs för generöst upptagande av impediment bleve neutraliserat. Av vad sålunda anförts torde framgå, att jämkning med hänsyn till husbehovet kunde ske beträffande ett till husbehovsskog utlagt område, utan att såsom duglig upptagen skogsmark därigenom berördes, samt att det även för undantagsfall, i saknad av annan möjlighet, måste anses tillåtet, att såsom impediment betecknad mark enbart utlades såsom särskilt skifte för tillgodoseendet av behovet av vedbrand och därmed likställt husbehov.

Efter att hava påpekat, att författningen icke talade om något normalanslag beträffande det totala skogsanslaget samt förhållandet emellan detta anslag och husbehovsområdena, framhöll styrelsen, att det låge i sakens natur, att förfarandet automatiskt komme att verka därhän, att latituden bleve lika för hela avvitringslaget. Advokatfiskalsämbetets erinran beträffande det förhållandet, att skogsanslaget bestämts lika särskilt över hela Sorsele avvitringslag, syntes vila på en missuppfattning av innebörden av gällande bestämmelser. Tillvägagångssättet måste bliva att, sedan i samband med den speciella undersökningen av husbehovsskogen området för densamma bestämts, ett mot dess innehåll av duglig skogsmark, beräknat efter avvitringsstadgans grunder, svarande belopp sådan mark i regel skulle anslås till allmänning. Detta vore ostridigt författningens mening. Beträffande frågan om avskiljandet av impediment framhöll styrelsen särskilt att, vad anginge Dorotea avvitringslag, genomgående ändringar och rättelser vidtagits i det äldre förslaget samt att, efter vad styrelsen inhämtat, även inom Sorsele avvitringslag ändring skett dels, ehuru endast i undantagsfall, i beskrivningarnas redovisning av impediment, dels ock därigenom att till kronomark överförts områden, beträffande vilka förrättningsmännen ansett, att impedimentavskiljningen med hänsyn till kronans intresse icke syntes tillfredsställande. Styrelsen framhölle vidare, att det icke låte sig göra att draga några slutsatser rörande markens större eller mindre duglighet för skogsbörd av det sätt, varpå skogsbestånden angivits i lantmätarens beskrivningar. Vidare påpekades, vilken synnerligen lycklig anordning, som särskilt inom Sorsele socken vunnits av enskildes och kronans mark, som båda erhållit synnerligen reguljära gränser.

Vidkommande advokatfiskalsämbetets klander i vad det avsåge

försummelse att företaga ägoutbyten för ägornas arrondering har lantmäteristyrelsen anfört, att i betraktande borde först komma, huruvida i sådana fall, där kronan haft ängslägenheter närmare hemmanens bolstäder och blandade med enskildas lägenheter, ägoutbyte underlåtits för att få de enskildas ägor sammanförda närmare bolstäderna och återstående lägenheter samlade traktvis i kronans omedelbara besittning. Styrelsen vore i tillfälle att besvara denna fråga nekande. Även kunde meddelas, att det icke någonstädes förekomme, att i strid med bestämmelserna i 19 § 4:o i avvitringsstadgan delägare eller kronan bibehållits vid inägor inom skogsområde, som tilldelats annan. Det andra spørsmålet innebure, huruvida möjlighet funnits att i enlighet med bestämmelserna i 19 § 5:o samt 20 och 21 §§ i avvitringsstadgan verkställa ägoutbyten av enskildas ängs- och röjningslägenheter mot odisponerad odlingsbar mark för att därigenom inskränka antalet och omfattningen av de lägenheter, som bibehållits såsom ströängar. Beträffande sistnämnda spørsmål har styrelsen uttalat den uppfattningen, att genom förarbetena till nådiga brevet den 20 juni 1879 vore fastslaget, liksom det även bestyrktes av andra uttalanden, att mark, som ej vore odlad, kunde frånhändas innehavaren endast såvitt den ej erfordrades för hemmanets eller nybyggets bestånd, men att odlad mark, som i behörig ordning upplåtits till hemman eller nybygge eller av ålder därtill vore lydande, ej finge innehavaren frånhändas utan emot vederlag av annan mark, som vore odlad eller till odling tjänlig. Till odlad mark ansåges, i delar varom nu vore fråga, höra äng, och till mark, som vore tjänlig till odling, hänfördes sådan, som kunde till äng beredas. På grund vidare särskilt av det förhållande, som Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län framhållit, att genom rationellare jordbruk och odlingar uti närheten av bostäderna, därtill tillgång uti de flesta fall icke saknades, mer än full ersättning i höavkastning kunde beredas, måste även genom nådiga beslutet den 20 juni 1879 anses avgjort, att det slag av odlad mark, varom här vore fråga, icke kunde utbytas mot odlingsbar mark med tillämpning av bestämmelserna i 21 § i avvitringsstadgan eller att, i fall den odlade marken tillfölle kronan, förre innehavaren i stället för odlingsersättning, på sätt i skiftesstadgan om sådan ersättning vore föreskrivet, fortfarande finge nyttja marken under högst fem år. Härav torde vara klart, att bestämmelserna uti ifrågavarande nådiga brev visserligen, såsom advokatfiskalsämbetet uttryckt förhållandet, på intet sätt velat göra kraftlös bestämmelsen i avvitringsstadgans § 19 mom. 2 angående skiftesantalet, men väl innebure undantag från det sätt för vinnande av detta ändamål, som anvisats uti 19 § 5:o och 21 §. Att detta undantag meddelades på sätt som skedde och icke genom en

ändring av avvitringsstadgans bestämmelser torde måhända hava berott på tveksamhet, huruvida Kungl. Maj:t kunde anses äga befogenhet att vidtaga erforderlig ändring utan riksdagens hörande. Likaledes framhölles, att 1909 års lagstiftning icke medfört upphävande av eller modifiering i 1879 års nådiga brev. Styrelsen åberopade yttranden, såsom bilagor fogade vid styrelsens utlåtande, av fyra förste lantmätare, som deltagit i arbetena vid de äldre avvitringarna enligt 1873 års författning. Enligt dessa hade vid avvitringarna aldrig förekommit, att äng och röjningsland utbytts mot annan icke uppodlad mark.

Av vad sålunda anförts, säger styrelsen, torde framgå, att de ifrågasatta ägoutbytena av ängs- och röjningslägenheter mot odlingsbar men icke odlad mark icke kunde framvingas utan ändring av meddelade bestämmelser, företrädesvis 21 § avvitringsstadgan, varigenom ersättning i penningar tillerkändes avträdaren, och att samma mening gjorde sig allmänt gällande inom lantmäterikåren. I denna del tilläte sig lantmäteristyrelsen särskilt hänvisa till uttalande i ämnet av förste lantmätaren K. Grubbström, vilket uttalande återfunnes såsom bilaga till utlåtandet. Grubbström framhölle däri, att det ifrågasatta utbytet ovillkorligt förutsatte en ändring av 21 § i 1873 års avvitringsstadga. För att ägoutbyte av ifrågavarande slag skulle kunna genomföras fordrades emellertid givetvis tillgång på odlingsbar mark. På grund av vad lantmäteristyrelsen ovan anfört om hävdeförteckningarnas betydelse kunde givetvis icke ifrågakomma att härtill använda den odlingsmark, som redan upptagits såsom tillhörande hemmanens innehavare, och på sätt styresmannen meddelat torde med skäl kunna förutsättas, att i närheten av gårdarna förefintlig odlingsmark upptagits samt att för beredande av tillfälle till nödiga utflyttningar jämväl upptagits odlingsmark på längre avstånd från bostäderna. Ett motsatt förhållande skulle för övrigt ådagalägga, att hemmanens utvecklingsmöjligheter ej tagits i betraktande för mantalets bestämmande, vilket i sådant fall blivit för lågt och skogstilldelningen alltså även för ringa. Avvitringsstadgan, jämförd med skatläggningsmetoden, måste för övrigt anses förutsätta, att all odlingsbar mark inom de skogsområden, som tilldelades hemman och nybyggen, upptagits såsom deras tillhörighet och lagts till grund för öretalets och mantalets bestämmande. I övrigt borde uppmärksammas, att en ägas upptagande såsom odlingsmark i icke ringa mån vore beroende även av dess läge och befintliga vägar (sådana saknades emellertid så gott som totalt uti ifrågavarande bygder) samt att beslutanderätten i vad som skulle upptagas såsom odlingsmark tillhörde, förrättningsmännen, vilka även i händelse av en återförvisning, vilken icke torde kunna ske

i annan ordning än 26 § avvitringsstadgan anvisade och alltså genom utslag, varöver även hemmansinnehavarna ägde klagorätt, knappast torde i någon större utsträckning komma att avvika från vad de i detta ämne en gång bestämt.

Under förutsättning att ägoutbyte komme till stånd hade Kungl. Maj:ts befallningshavande framhållit lämpligheten av att statsunderstöd i en eller annan form bereddes befolkningen för uppodlande av mark, som tilldelats densamma i stället för utängar. Kungl. Maj:ts befallningshavande hade även ifrågasatt, huruvida icke rätt borde medgivas jordbrukarna att under någon tid efter avvitringsens fullbordande, exempelvis 10 à 15 år, begagna sig av slätter- och utängar, som skulle avträdas — dock utan rätt till ersättning för renskada — varjämte det i fråga om relativt närbelägna ängar låte tänka sig, att förutvarande ägare i vissa fall erhöle företrädesrätt vid deras eventuella utarrenderande.

I anledning härav fann sig lantmäteristyrelsen böra framhålla, att förverkligande av dessa önskemål i samband med avvitringen med nödvändighet föranledde undanröjande av föreliggande förslag och deras omarbetande efter ändrade grunder, som först måste i vederbörlig ordning beslutas, vartill även riksdagens medverkan erfordrades, i synnerhet som särskilda medel för ändamålet krävdes.

Frågan hade emellertid ännu vanskligare sidor. Styrelsen åsyftade härmed det äventyrande, som komme att ske av möjligheten att genomföra åbodelningar i sammanhang med avvitringen. Betydelsen av dessa liksom även de svårigheter, som vore förknippade med deras genomförande, syntes såväl advokatfiskalsämbetet som Kungl. Maj:ts befallningshavande hava helt och hållet förbisett. Kunde emellertid icke åbodelningar genomföras vad anginge flertalet hemman, förfelades till en väsentlig del avvitringsens uppgift och, då delägarna själva icke kunde bära de med laga skifte förenade kostnader, komme bidrag av statsmedel att bliva nödvändigt, därest man icke helt och hållet ville förkväva odlingen uti ifrågavarande bygder.

Med stöd av vad styrelsen anfört fann sig styrelsen böra, såsom helt och hållet ändamålslösa, avstyrka vidtagande av några åtgärder i den riktning advokatfiskalsämbetet och Kungl. Maj:ts befallningshavande föreslagit.

I stället har styrelsen framlagt ett förslag för vinnande av syftet med de gjorda anmärkningarna, vilket syfte styrelsen ansåge givetvis mindre röra upphjälpande av den bofasta befolkningens ställning och jordbruket i orten än undanröjande av förefintliga eller befarade svårigheter för lapparna och deras näring.

Detta förslag ginge närmast ut på en genom särskild lag ordnad tvångsinlösen av hemman och nybyggen tillhörande ströängar. Förfarandet skulle till väsentlig del bestå i en lantmäteriförrättning, därvid skulle bestämmas olika lägenheter, som borde och kunde avstås.

Vid föredragning den 21 maj 1915 av advokatfiskalsämbetets ifrågakvarande memorial jämte myndigheternas däröver avgivna förklaringar bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att för verkställande av de utav advokatfiskalsämbetet föreslagna undersökningarna tillkalla högst nio sakkunniga personer. Tillika förordnade Kungl. Maj:t, att med författningsenlig prövning hos Kungl. Maj:ts befallningshavande av avvitringsförslagen rörande Dorotea och Sorsele avvitringslag skulle anstå, tills Kungl. Maj:t efter undersökningarnas avslutande meddelat vidare beslut. Med stöd av detta bemyndigande tillkallade chefen för jordbruksdepartementet den 11 juni 1915 svenska mosskulturföreningens botanist och torvgeolog, filosofie doktorn Emil Haglund, såsom ledare, samt distriktslantmätaren Olof Nilsson, assistenten hos svenska mosskulturföreningen, filosofie kandidaten Fritz Jonsson och jordbrukskonsulenten Rikard Johansson till sakkunniga för undersökningar inom nämnda avvitringslag rörande möjligheten att i samband med avvitrningen verkställa ägoutbyten mellan enskilda vid avvitrningen tilldelade utängar och kronan tillhörig mark. Härjämte förordnades e. o. notarien i Svea hovrätt John Olof Johnsson och f. d. kartografen Knut Viktor Theodor Åberg för utredande av frågan, huruvida och i vilken omfattning inägor, som nu hävdades av enskilda, innehades med laglig rätt eller icke. Båda dessa kommissioner hava slutfört sina undersökningar under sommaren 1915.

Innan jag går att närmare angiva resultaten av de båda kommissionernas arbeten, vill jag lämna några uppgifter angående av riksdagen vidtagna åtgärder för ströängars återförvärvande till kronan samt statsrådet von Sydows skrivelse den 9 april 1913 i samma ämne och den med anledning därav av filosofie doktor Haglund under sommaren 1914 företagna, i advokatfiskalsämbetets omförmälda memorial åberopade undersökningen.

Föregående
åtgärder
för strö-
ängars åter-
förvärvande
till staten.

1909 års riksdag medgav på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning, att de vid försäljning av vissa staten tillhöriga egendomar inflytande köpeskillingar finge av Kungl. Maj:t disponeras för inköp av

Anslag av
riksdagen för
återinlösen
av ströängar
m. m.

skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark ävensom till inlösen av ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarna. I enlighet med därom av Kungl. Maj:t avlåten framställning har vidare 1912 års riksdag medgivit, att från och med år 1913 tills vidare, intill dess annorlunda kunde vara bestämt, för markförvärv av enahanda slag finge disponeras de såsom tillgång å statens domäners fond redovisade kontanta medel, varjämte riksdagen 1911, 1912, 1913 och 1914 för samma ändamål anvisat särskilda anslag, nämligen å respektive 500,000 kronor, 800,000 kronor, 1,000,000 kronor och 1,000,000 kronor.

Dessa anslag avse visserligen ej endast inlösen av ströängar, men de innebära dock ett erkännande av den stora betydelsen av dylika ängars återförvärvande till kronan, vilken betydelse statsrevisorerna i sin över 1914 års granskning avgivna berättelse ytterligare understrukt. Under sina resor i övre Norrland hade revisorerna upprepade gånger haft tillfälle att iakttaga vilka synnerliga olägenheter dessa ströängar beredde ur skogskulturens synpunkt, varjämte det syntes revisorerna uppenbart, att ett fortsatt bibehållande av dessa ströängar under enskildas disposition ävenledes innebure ett avsevärt hinder för kolonisationsarbetet; och hade revisorerna funnit det anmärkningsvärt, att inlösen av ströängar dittills förekommit i mycket ringa utsträckning.

Statsrådet
von Sydows
framställning
den 9 april
1913 jämte
däröver av-
givna yttran-
den.

Statsrådet von Sydow erinrar i sin framställning till att börja med om det uppdrag, som av Kungl. Maj:t lämnats honom att verkställa utredning av lapparnas förhållanden och renskötseln inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län. Under fortgången av denna utredning hade hans uppmärksamhet blivit fäst vid de i lappmarkerna talrikt förekommande ströängarna, vilka ängar syntes vålla egentligen endast olägenheter. Efter det en redogörelse lämnats för dessa ängars tillkomst, genomgår statsrådet von Sydow de väsentliga av nämnda olägenheter. Först och främst utgjorde ströängarnas tillvaro ett allvarligt hinder mot en rationell renskötsel. Ängarna låge ofta mitt uppe i lapparnas av ålder brukade renbetesland. Det vore på grund därav så gott som omöjligt för lapparna att så vakta renarna, att skada på växande gräs eller bärgat foder på dessa ströängar undvekes, i samband varmed framhölles, att i flertalet fall inga lador funnes å ängarna, utan höet finge stå kvar å oskyddade hässjor eller i stackar, tills ägaren någon gång under vinterns lopp hemforlade detsamma. Dessa förhållanden föranledde ständiga strider mellan bofasta och lappar, strider i vilka lappen i vanliga fall bleve den förlorande parten, även om lagens bestämmelser vore till hans förmån. Vidare orsakades, förutom andra svårigheter, att

om lappen nödgades att, av fruktan för ströängarna, med renarna uppehålla sig längre upp mot fjällen än som vore nödigt och lämpligt, renarna å olaga tid ginge över gränsen in i Norge. Om sålunda olägenheterna av ströängarna för lapparnas vidkommande låge för öppen dag, torde de, säger statsrådet von Sydow, icke heller för sina ägare, den bofasta befolkningen, åtminstone numera i allmänhet vara till gagn, snarare tvärtom. Ströängarna låge oftast långt avlägset, en mil och mera från gården, och gäve merendels kient utbyte. Deras värde reducerades ytterligare därigenom, att det stora flertalet ströängar icke gäve höskörd mer än vart annat år och följaktligen icke oftare bärgades. Redan den bekante L. L. Læstadius påpekade i sitt år 1824 utgivna arbete »Om uppodlingar i lappmarken» att det för nybyggaren säkerligen skulle bättre löna mödan att odla intill stuguväggen än att fara ett par mil till skogs efter ett lass uselt myrhö. »I sanuing», sade han, »om man beräknade det myckna besvär och de många dagsverken, som erfordrades, innan ett lass sådant hö blivit inbärgat och framforslat till ladugården, så skall man med förundran finna, att på sin höjd dubbelt så många dagsverken behövas till att ånyo uppröja en äng, vilken årligen med en tiondels mindre möda kunde giva ett dubbelt bättre lass vallhö.» Kunde detta påstående äga fog redan på Læstadius tid, så ägde det så mycket större giltighet i våra dagar, då insikten i jordbruksarbetet vidgats och värdet av den mänskliga arbetskraften även i dessa trakter väsentligen ökats. Odlingen invid gårdarna hade numera också framskridit i avsevärd omfattning, och givetvis måste det framstå såsom ett önskemål, att utvecklingen fortginge i denna riktning. En del ströängar ansåge emellertid statsrådet von Sydow intaga en i viss mån annan ställning. Detta vore särskilt sådana, som låge i eller vid vattendrag och sjöar. Dessa voro synnerligen väl lämpade för höproduktion. Låge sådana ängar på måttligt avstånd från de gårdar, varunder de lydde, torde deras borttagande icke vara överensstämmande med god lanthushållningspolitik.

Därefter har framhållits några synpunkter med avseende å spörsmålet om det sätt, varpå förslaget om ströängarnas bortskaffande skulle kunna genomföras. Såsom det lättaste och säkrast till målet ledande sättet framställas ägoutbyten mot kronomark. Vidare ifrågasattes, om icke staten i vissa fall skulle med ägarna kunna träffa avtal om inlösen av ängarna på sådana villkor, att ängarna efter en viss tidsperiod av exempelvis 10 år tillfölle staten och att löseskillingen utbetalades i mån av verkställda nyodlingar eller jordförbättringar invid gården. Emellertid ansåges även expropriationsförfarandet kunna tagas i anspråk och er-

inrades, att rätt till expropriation möjligen förefunnes jämlikt 33 § i 1898 års lapplag för att bereda lapparna tillgång, bland annat, till renbete.

Statsrådet von Sydows skrivelse utmynnar därefter i en framställning, att Kungl. Maj:t behagade låta verkställa utredning, huruvida, i vilken omfattning och på vilka villkor ströängarna inom lappmarkerna borde av kronan förvärvas.

Över denna framställning hava yttranden inhämtats från kammarkollegium, domänstyrelsen, lantmäteristyrelsen, lantbruksstyrelsen och Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län. Lantbruksstyrelsen har förenat sig i statsrådet von Sydows framställning och de övriga ämbetsverken hava jämväl uttalat sig för önskvärdheten av att enskilda tillhöriga ströängar förvärvades åt kronan, ehuru man delvis hyst något olika uppfattning rörande den utsträckning, vari detta borde ske, och sättet härför. Kungl. Maj:ts befallningshavande har särskilt uttalat den uppfattningen, att en blivande undersökning borde utsträckas jämväl till trakterna nedom lappmarksgränsen, varjämte såväl Kungl. Maj:ts befallningshavande som ett par andra ämbetsverk understrukit den betydelse en inlösen av ströängar skulle få för jordbrukets utveckling samt skogs-skötseln.

Doktor Hag-
lunds rapport
den 16 dec.
1914.

Med föranledande av statsrådet von Sydows ifrågavarande skrivelse fann Kungl. Maj:t den 6 juni 1914 gott förordna doktor Haglund att i samband med undersökningar, som han erhållit i uppdrag att i trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens län utföra angående renars skadegörelse å slåttermyrar, verkställa utredning jämväl rörande den allmänna beskaffenheten av ströängar i länets lappmark samt dessa ängars ekonomiska betydelse för den bofasta befolkningen. Över det dubbla uppdraget har Haglund avgivit två särskilda rapporter. Den ena, dagtecknad den 26 oktober 1914, omfattar förutom den speciella frågan om den skada, som kunde förorsakas å slåttermyrar genom renars uppehåll därstädes, en översikt angående myrarnas allmänna beskaffenhet. Den andra, som är av den 16 december 1914 och varom nu närmast är fråga, avhandlar frågan om ströängarnas ekonomiska betydelse för den bofasta befolkningen. Till frågan om myrarnas allmänna beskaffenhet får jag tillfälle återkomma längre fram i samband med redogörelsen för den av Haglund under sommaren 1915 ledda undersökningen. Ur rapporten den 16 december 1914 må här intagas några anteckningar. Rapporten avser huvudsakligen förhållandena i Vilhelmina och Tärna socknar. Haglund erinrar först om den stora betydelse, som de naturliga ängs-

markerna, bland vilka slättermyrarna spelade största rollen, för närvarande hade för jordbruket i vissa trakter av vårt lands nordligare delar. Olägenheterna av det extensiva jordbrukssystem, brukandet av ströängar innebure, ansåge han emellertid påtagliga såväl ur den enskildes som det allmännas synpunkt. I detta avseende framhölls det mindre värddiga foder och den ringa avkastning, som i allmänhet erhöles av dessa ängar, samt de dryga kostnaderna för slätter och höbärgning å de ofta avlägset liggande ängarna, vilket medförde att, där dagsverkspriserna vore uppdrivna, svårigheter mötte att få driften lönande. Härtill komme, att befolkningen slete mycket ont under skördearbetet. Slättern skedde i grunt vatten eller på sur mark. När skördefolket, såsom på grund av avstånden ofta inträffade, icke medhulle att begiva sig hem över natten, finge man i lyckligaste fall tillbringa denna i en lada eller kåta men mångenstädes endast i en tillfälligtvis uppbyggd riskoja som skydd för oväder. Skördearbetet toge dessutom lång tid, i det befolkningen vore sysselsatt å slättermyrarna från slutet av juli eller början av augusti till in i september. Flertalet torde få hålla på därmed tills frosten inträffade utan att ändock hava hunnit med tillräcklig foderinsamling. För det allmänna vore ströängarna till men med hänsyn till skogsvården. Av hänsyn till de å kronoparkerna belägna ängarnas bevattning och bestånd såsom slätterlägenheter vore man nödgad låta marken ligga odikad, varigenom avsevärda områden försumpades. Vidare framhålles, att å många av myrarna kunde upptagas lönande mossodlingar, och landets kolonisation sålunda främjas. Slutligen erinras om de olägenheter slättermyrarna medförde för renkötseln särskilt på grund av svårigheterna att förhindra renarna att inkomma på dem och göra skada på växande eller bärgad gröda.

Genom undersökning av särskilda ängar har Haglund efter olika beräkningsgrunder sökt skaffa sig en uppfattning av slätterängars avkastning i allmänhet. Enligt dessa beräkningar skulle teoretiskt sett de bästa, upprädda strandängarna, bevuxna med gräs, örter och högväxta starrarter, samt myrslätterna kunna giva upp till 2,000 kilogram hö per hektar, men dylika ställen vore mycket sparsamma eller utgjordes av mindre fläckar. I vanliga fall funne man antingen att beståndet vore betydligt utglesnat eller att tuvor av ris eller mossor ävensom fläckar med stagnerande vatten eller öppen dy förekomme, vilka icke gäve någon avkastning. I följd härav syntes avkastningen såväl i fjällbygden som i skogslandet knappast kunna i genomsnitt sättas till mer än 1 lass eller 350—400 kilogram per hektar, och detta fastän slätter skedde blott vartannat år. Med avseende å det producerade höets beskaffenhet

anmärkes, att det sämre myrhöet innehölle ända till 50 procent »förna» d. v. s. fjolårsgräs o. d., vilket vore värdelöst som foder. För skördens utförande beräknades, att en man med räfserska skulle medhinna avmejning och hässjning av ett lass per dag, eller sålunda 300—400 kilogram. Arbetspriset för man och kvinna brukade ställa sig som 2: 1. Dagspriset varierade på olika orter. Uppåt fjällbygden vore priset respektive två kronor och en krona jämte kost och å angivna platser i skogslandet något där nedanför fyra kronor om dagen för man eller fem kronor för par, då mannen finge 3 kronor 50 öre och kvinnan 1 krona 50 öre. Man kunde säga, att avmejning och uppsättning av en hässja hö (= 1 lass) kostade omkring fem kronor. Vid försäljning brukade man allt efter tillgången för året på hö erhålla 10—15 kronor för lass myrhö om 400 kilogram, då köparen själv skulle avhämta fodret vid hässjan. Vid gräsets försäljning å rot, såsom ibland förekomme, betingade efter gjord beräkning ett hektar slättermark två kronor. Beträffande höets hemtransport har beräknats, att för hemforsling av en hässja krävdes ett dagsverke för man och häst med en kostnad av 6 à 7 kronor; med användning av lejt folk kostade således varje hässja hö vid gården 11—12 kronor. Härtill komme, att när höet icke förvarades i lador utan, såsom oftast vore fallet, finge stå kvar i hässjorna, man rätt ofta måste tillse detsamma för att sätta upp vad som blåst ned eller rivits ned av nötkreatur eller renar. Även om myrarna låge i samma trakt på en mils avstånd från gården, krävdes härför varje gång minst ett dagsverke. Produktionspriset för bättre myrhö bleve, utom inspektionskostnad eller amortering för lador, $3\frac{1}{3}$ öre per kilogram. För sämre myrhö ställde sig priset på grund av däri ingående »förna» nästan dubbelt. Den nu givna produktionsmetoden förutsatte vidare, att man hölle vallpojke för att hindra kreaturen att komma in på ängarna. Ingärdsling av slättermyrar kunde vara lönande endast å de mest givande slättermyrarna i skogslandet med god tillgång på vrakvirke, men torde även i dessa fall vallning bliva billigare.

Myrängarna krävde visserligen ingen gödsling. Ville man uppnå goda resultat måste däremot bevattning ske, och rätt dyrbara anordningar hade fördenskull verkställt. Härtill komme den årliga tillsynen av dammar och diken ävensom uppdragning och stängning av dammluckorna. Dessa anläggningar vore så pass dyra, att man låtit de äldre förfalla och icke verkställde nya sådana. De metoder, som nu användes för ladugårdsspillningens utnyttjande för åkrar och vallar, vore olämpliga, och gödseln skulle kunna komma till bättre nytta.

Haglund kommer till den uppfattningen, att det vore av vikt, att en inlösen av slåttermyrar å kronans mark komme till stånd. I stället för det nuvarande systemet skulle införas ett intensivare jordbruk, och anser han, att även i lappmarkerna med framgång skulle kunna bedrivas ett sådant jordbruk eller snarare foderproduktion för boskapsskötsel. I samma riktning pekade också svenska mosskulturföreningens försöks- och konsultationsverksamhet. Det nuvarande hushållssystemet berodde på gammal inrotad vana eller okunnighet. De åtgärder, som i första hand komme i fråga, vore, förutom en omläggning av foderproduktionen, ökade lånefonder samt upplysning. Haglund hade icke träffat en gård uppe i lappmarken, som icke i närmaste grannskap hade lättodlade myrmarker, vilkas avkastning efter odling kunde fullt ersätta myrängarna. Alla försök hade också visat, att foderavkastningen å dylika odlingar icke stode mycket efter sydligare landsdelars myrar, beroende därpå, att de nordliga myrarna vore av god kvalitet samt aldrig lede av torra. Haglund anför några uppgifter rörande den avkastning, som myrodlingar pläga lämna. Han har tagit ett exempel från Flahult i Småland, där mosskulturföreningen hade försöksfält. Jorden bestode där endast av vitmosstorv. Utan all gödsling endast efter sandkörning och kalkning lämnade 1 hektar jord årligen i medeltal under fyra år en höskörd å 2,056 kilogram. Samma myr lämnade med stallgödsling vart tredje år 4,283 kilogram hö årligen. En vall, som erhållit full gödsling, men under de senaste 10 åren icke fått någon gödsel, hade visat sig under de sista 5 åren av tioårsperioden i medeltal årligen avkasta 1,681 kilogram per hektar. Under samma förutsättning i övrigt men med efterföljande gödsling vart tredje år med kreaturgödsel hade årsskörden i medeltal under de sista 5 åren uppgått till 2,637 kilogram för hektar. Jordmånen i myrarna uti nu ifrågasvarande lappmarkstrakter vore emellertid mycket bättre än jorden vid Flahult. Med visshet kunde man sålunda vid sina beräkningar utgå från, att med en stallgödsling vart tredje år man erhöle en skörd av minst 2,500 kilogram hö årligen. Givetvis vore det att föredraga att vid odlingen använda konstgödsling. Enligt Haglunds mening kunde emellertid behovet härutinnan, vilket uppginge till ett eller två lass årligen för gård, med ekonomisk fördel transporteras även till förevarande avlägsna trakter. Kostnaden för myrarnas uppodling ställde sig jämförelsevis låg. I särskilda av Haglund anförda fall har han upptagit densamma till 300 kronor för hektar.

Det funnes sålunda numera ingen anledning från statens sida att i någon form genom understöd eller lagstiftningsåtgärder främja och

skydda myrslåttern. Ville den bofaste odla hemikring sin gård, borde han däremot få all hjälp och understöd. Finge fjällbonden detta klart för sig, torde det icke dröja, innan han började omläggningen av sin lanthushållning.

Undersök-
ningskom-
missionerna
av 1915.

Den av doktor Haglund sålunda uttalade uppfattningen, vilken överensstämmer med uttalanden från annat sakkunnigt håll, har bildat utgångspunkt för den undersökning, som under Haglunds ledning, enligt vad ovan omnämnts, utfördes under sommaren 1915. Denna undersökning gick närmast ut på att utröna, huruvida inom Dorotea och Sorsele avvittringslag i närheten av gårdarna funnes kronan tillhörig odlingsbar mark, framför allt myrmark, i tillräcklig utsträckning för att höavkastningen av densamma i uppodlat skick skulle kunna ersätta det hö, som ströängarna givit. Genom ett ägoutbyte emellan kronan och den enskilde skulle sedermera denna odlingsmark överföras till den senare.

Notarien
Johnssons
och
kartografen
Abergs utred-
ning.

För undersökningens utförande måste sålunda föreligga utredning om rätten till de särskilda ströängarna och odlingsområdena. En dylik utredning har verkställt av notarien Johnsson och kartografen Åberg. Enär denna kommissions arbete delvis är grundläggande för nämnda undersökning, skall här först redogöras för det resultat, vartill Johnsson och Åberg kommit.

Enligt den för undersökningsmännen utfärdade instruktionen var deras uppgift att söka utreda, huruvida samtliga de ägor, som vid avvittringsförrättningarna betraktats såsom hemmanen redan tillhöriga, i själva verket blivit dem genom laga anläggningsutslag tillagda. I sådant avseende ålåg det undersökningsmännen att under samtal med ortsbefolkningen inhämta så fullständiga upplysningar som möjligt rörande å ena sidan de i anläggningsutslaget omnämnda ägornas belägenhet samt rörande å andra sidan de å avvittringskartorna upptagna ägornas namn, varom anteckning skulle göras å kartorna. Rådde ovisshet, huruvida vid avvittringen hemman tillagda ägor av ifrågavarande slag vore att anse såsom hemmanet rätteligen tillhörande, skulle de söka genom undersökning å marken samt tillgängliga kartor inhämta de för frågans avgörande nödiga upplysningar. Härjämte skulle undersökningsmännen, i den mån utan åsidosättande av övriga uppgifter funnes möjligt, vid passerandet av ägofigurer, som vid avvittringen betecknats såsom skogsmark eller impediment, jämväl hava sin uppmärksamhet riktad å dylika ägofigurers naturliga beskaffenhet och, där i något fall den vid avvittringen antagna beteckningen funnes uppenbart oriktig, därom göra anteckning.

I sin rapport den 4 november 1915 hava undersökningsmännen beträffande sistnämnda fråga — med framhållande att de såsom icke fackmän på området icke ansett sig kunna med anspråk på vederhäftighet därutinnan fälla något omdöme i

detalj — anført, att av gjorda iakttagelser framgått, att skogsmark syntes hava i stor omfattning blivit upptagen såsom oduglig, då densamma enligt deras uppfattning rätteligen bort rubriceras såsom duglig. De hade fördenskull funnit lämpligast inskränka sig till det uttalandet, att det syntes föreligga starka skäl att anmoda skogstjänsteman att verkställa undersökning i saken.

Beträffande uppdraget i övrigt har anförts: Att avgöra huruvida inägor, som vid avvitrningen betraktats såsom de särskilda hemmanen tillhöriga, blivit samma hemman tilldelade enligt insyningshandlingarna, hade varit förenat med åtskilliga svårigheter. Sålunda hade upplysningar rörande vissa i syneutslagen omnämnda lägenheter icke kunnat erhållas, beroende bland annat på det mindre omsorgsfulla sätt, varpå insyningarna verkstälts och ägorna beskrivits i synehandlingarna. Att å marken identifiera de i syneutslagen upptagna lägenheterna hade av många anledningar visat sig svårt. Sålunda hade namnen å somliga lägenheter under årens lopp ändrats. Vidare hade åtskilliga ägors i synehandlingarna uppgivna avstånd och belägenhet i förhållande till exempelvis stamhemmanets gårdsplats visat sig vara mer eller mindre felaktiga. En del ängslägenheter, som fordom skördats, vore numera skogbevuxna. Vid många tillfällen hade en hel komplex av myrar upptagits såsom belägen vid en sjö, ett berg eller dylikt utan angivande av de insynade områdenas antal och i övrigt utan annan beskrivning än uppgift om den beräknade hövavkastningen. De kvantiteter hö, som lägenheterna enligt syneutslagen uppgivits årligen avkasta, hade efter tiden för insyningen ändrats. Trots alla dessa vanskligheter hade undersökningen givit det resultat, att ett flertal lägenheter, av vilka åtskilliga vid avvitrningen föreslagits att för tillgodoseende av nomadlapparnas behov av renbete med mera åt statsverket inlösas, icke blivit enligt tillgängliga handlingar vederbörligen insynade.

Undersökningsmännen genomgå därefter i sin rapport de särskilda hemmanen inom avvitrningslagen med anförande av de anmärkningar, som de haft att framställa angående vart och ett av dem. Med stöd av de vid undersökningen tillgängliga handlingar hava de ansett sig kunna konstatera, att ett till flera hundratal uppgående antal ägofigurer, vilka upptagits såsom under hemman eller nybyggen hävdade, icke blivit eller, enligt en oftare använd formulering, icke kunnat identifieras såsom vederbörligen insynade; och hava angående samtliga undersökta hemman anmärkningar blivit framställda. Rörande fem hemman i Sorsele hava undersökningsmännen emellertid icke kunnat yttra sig, när fullständiga insyningshandlingar angående dessa icke varit för dem tillgängliga.

Rapporten lämnar några belysande uppgifter rörande sättet för nybildning av gårdar i senare tid, d. v. s. rörande de s. k. utflyttningarna från hemmanen. I flera fall synas personer slagit sig ned å mark, till vilken stamhemmanet icke haft någon rätt. Alla sådana olagliga utflyttningar synas hava försiggått efter tillkomsten av 1867 års odlingsgränsförfattning. Vidare framgår, att i insyningsutslagen icke sällan intagits villkor om skyldighet för nybyggaren att finna sig i att framdeles vid påfordran från statens sida avträda ägorna, och ofta göres rätten till ägorna beroende av den omreglering, som kunde inträffa vid en blivande avvitrning.

Slutligen må anmärkas, att i rapporten finnas antecknade sex fall, då insyningsutslagen givits efter odlingsgränsförfattningens utfärdande. I samtliga dessa utslag äro upplåtelserna angivna såsom meddelade endast intill dess i följd av avvitrning eller andra inträffade förhållanden annorlunda kunde förordnas.

Den av dok-
tor Haglund
ledda kom-
missionen.

Beträffande den av doktor Haglund ledda kommissionen, skulle denna enligt den för kommissionen meddelade instruktion i främsta rummet undersöka, huruvida i närheten av gårdarna inom ifrågavarande avvitringsområden funnes marker, vilka vid avvitrningen upptagits såsom impediment, vanligen under benämningen mossar, men som dock med jämförelsevis små kostnader kunde omvandlas till givande vallodlingar. Vid varje hemman eller nybygge skulle, så vitt ske kunde, uppsökas mossmarker i sådan utsträckning, att avkastningen å dessa i odlat skick rikligen motsvarade den, som gården nu hade från insynade ängar, vilka fölle utanför det enligt upprättat avvitringsförslag tillämnade området för gården. Impedimenten voro för närvarande kronomark, och man tänkte sig att desamma, i händelse staten gäldade kostnaden för deras uppodlande, skulle efter vissa ändringar i avvitringsförfattningarna kunna vid avvitrning användas såsom material för ägoutbyten i ändamål att tillvinna kronan äganderätten till insynade ströängar å kronoparker och allmänningar.

Vidare anföres i instruktionen, att vid beräkning av det vederlag, som från kronans sida borde presteras för nyssnämnda ströängar, hade man trott sig kunna utgå från den hövavkastning ängarna enligt avvitringslängderna ansetts lämna. Avkastningen av de odlade myrmarker, som kronan skulle lämna i byte för ängarna, borde upptagas till 1,500—2,000 kg. hö per har. När för en viss gård mossmark påträffats, som efter nämnda beräkningsgrund lämnade fullt vederlag för ströängarna och avsevärt överskott, skulle undersökningen å gården avslutas; dock finge densamma, när god tillgång funnes på ytterligare mossmark, som lätteligen kunde vid tillfället undersökas, omfatta även denna.

Påträffades ej mossmark av impedimentnatur i tillräcklig omfattning för att, på sätt nyss är nämnt, lämna rikligt vederlag för ströängarna, skulle undersökas dels fastmark, som ej enligt insyningshandlingarna tillhörde gården men fölle inom dess vid avvitrningen föreslagna ägoområde, och dels insynade myrar inom sagda ägoområden. Kunde ej heller på sådan väg påträffas mark, som efter odling med statshjälp lämnade tillräckligt vederlag för ängarna, skulle undersökas mossmarker av impedimentnatur, som fölle utanför avvitringsförslagets ägoområden men dock låge i närheten av dess gräns, och i sista rummet insynad myrmark eller fastmark, som hade nyssnämnda belägenhet.

Beträffande frågan om duglig skogsmarks upptagande såsom impediment lämnades denna kommission samma uppdrag, som givits notarien Johnsson och kartografen Åberg.

Kommissionen har framlagt resultatet av sitt arbete i sex särskilda utredningar nämligen en allmän översikt, en sammanfattande beskrivning av de till odling föreslagna markerna, en lantmäteribeskrivning, upptagande ägofigurer och arealer m. m. för den ifrågasatta vederlagsmarken, odlingsplaner och kostnadsberäkningar å till odling föreslagna marker, jordarts- och vegetationsbeskrivningar å samma marker, samt en undersökning rörande skogsimpediment.

I sin allmänna översikt lämnar kommissionen till att börja med en beskrivning på det extensiva jordbrukssystem med ströängar, som begagnas i lappmarkerna. Beträffande denna fråga må hänvisas till vad Haglund i sin rapport över undersökningarna sommaren 1914 uttalat. Härutöver må endast anföras kommissionens erinran, att för den med saken icke närmare förtrogne produktionen av kreatursfoder här uppe kunde synas försiggå på ett bekvämt och lättvindigt sätt. Man

behövde icke tänka på några kulturåtgärder utan endast gå ut och samla de hävor, som naturen lämnade. I själva verket vore dock, framhåller kommissionen, myrslåttern en bland de faktorer, som stått hindrande i vägen för ett lönande jordbruk och som vore medskyldig i det allmänna talesättet, att jordbruk icke bure sig i övre Norrland. I de mera centralt liggande delarna av lappmarkssocknarna hade man till ägarnas stora tillfredsställelse redan utbytt myrslåttern mot myrodlingar och i fjällbygden började nog hos de mera insiktsfulla bliva klart, att det extensiva systemet vore ohållbart, men bristen på kapital och nödiga kunskaper i myrodling lade stora hinder i vägen för en övergång. Ett kraftigt understöd från statsmakternas sida skulle bidraga att rycka upp jordbruket i dessa trakter och skaffa bönderna lättare existensmöjligheter.

Enligt instruktionen hade den vid avvittringen uppskattade avkastningen av myrängarna legat till grund för verkställda beräkningar. Kommissionen hade i åtskilliga fall varit i tillfälle jämföra den verkliga höavkastningen med den i längderna upptagna och därvid knappast funnit större avvikelser, än som betingades av väderleksförhållandena under olika år. Då dessutom den tidigare uppskattningen skett av med saken väl förtrogna män under tjänstemannaansvar, syntes en omvärdering föga påkallad. Kommissionens allmänna intryck av ängarna vore, att de gäve låg avkastning per ytenhet. Skulle tilläventyrs någon gång för låg uppskattning ägt rum vid avvittringen, uppvägdes denna därigenom att, såsom skett vid kommissionens beräkningar, avkastningen från den blivande nyodlingen, som sålunda skulle ersätta skörden från ängarna, sattes till endast hälften eller tredjedelen av vad den i själva verket komme att giva vid riktig skötsel av odlingen. Bekant vore, att avkastningen av hö från rätt skötta myrodlingar i övre Norrland knappast stode efter den, som erhöles söderut. En avkastning av 3,000—4,500 kg. hö måste anses ordinär och överträffades ofta. Instruktionen stadgade emellertid, att kommissionen vid sina beräkningar skulle upptaga höavkastningen från odlingarna till endast 1,500 kg., högst 2,000 kg. hö per hektar. Om avkastningen av myrhö från ängarna vore dubbelt så hög som den avvittringslängderna upptogs, så erhöles likväl mera hö från de odlingar, som skulle gå i utbyte mot ängarna, än från dessa senare. Härtill komme, att höet från de odlade vallarna vore av högre kvalitet.

Utbytet av myrängarna mot odlad mark skulle i överensstämmelse med instruktionens föreskrifter ske efter beräkning av lass vallhö mot lass av olika klasser ängshö. För att kunna omedelbart använda de i avvittringslängderna utsatta siffrorna för öretalet beslöts av praktiska skäl att åsätta odlingarna ett visst öretal per hektar och sedermera byta öretal mot öretal. I sådant avseende beräknades odlingen å varje hektar giva 4 lass hö å 425 kg. per lass eller sålunda tillhoppa 1,700 kg. Det producerade höet vore egentligen gott hårdvallshö och skulle sålunda, i händelse samma grunder som vid avvittringen skulle tillämpats, hava upptagits i *första* klassen enligt skattläggningsmetoden, vilken jämväl räknade med lass om en vikt av 425 kg. (= 10 centner), och åsatts en ränta av 6 öre för lass eller sålunda 24 öretal per hektar. Med tanke på odlingarnas mindre goda skötsel, varvid de värdefullare gräsen icke komme till full utveckling och vallarna inmängdes av en del ogräs, jämnställdes emellertid höet med naturlig slätter från röjningar och upptogs således såsom *andra* klassens hö, då öretalet bleve 4 för lass. Varje hektar vallodling har sålunda beräknats giva *fyra* lass hö av *andra* klassen, varvid öretalet för avkastningen från ett hektar, lämnande 4 lass eller 1,700 kg. hö, bleve 16.

Kommissionen framhåller, att en invändning, som kunde göras mot utbytet av myräng mot odlad jord, vore att ängarna bibehölle sin höproduktion utan gödsling, medan dylikt tillskott tarvades för vallarna. Gent häremot erinrades om myrhöets *lägre fodervärde* och stora halt av »förna» (fjölårsgräs o. d.), upp till 40 procent. samt de stora utgifterna för bärgningen av myrhöet. Så snart man måste leja hjälp för bärgning av myrhö, bleve utgifterna för varje kofoder större, än om penningarna användes till konstgödsel. I medeltal torde bärgning av ett kofoder (ca 2,400 kg.) myrhö kräva en veckas arbete för en man med räfserska och kosta upp till 30 kronor, medan underhållsgödsling med kali och superfosfat under vanliga förhållanden vid järnvägen kostade 26 kronor per hektar; med tillskott vissa år av stallgödsel kunde emellertid då produceras åtminstone 4,500 kg. prima hö per hektar. Härvid kunde invändas, att uti ifrågavarande trakter transportererna från järnvägen bleve för långa. Koncentrerad gödsel tålde emellertid långa transporter. Jämfördes i detta avseende transportererna för myrhöets hemforslande, funne man, att därav vanligen hämtades ett lass per dag, och åtginge allt efter lassens storlek 6—8 dagar för hemforsling av ett kofoder. Varje lass konstgödsel, som hemforslades, räckte däremot till produktion av cirka 3 kofoder och transporten finge således taga 18—24 dagar i anspråk för att motsvara hemkörningen av ett kofoder myrhö.

Vid undersökningen om förekomsten av användbar vederlagsjord följdes instruktionens bestämmelser. På flera ställen hade det visat sig, att fasthållandet av den uppställda principen att nyodlingen i första rummet borde verkställas å mark. belägen inom eget skifte, skulle välla stora olägenheter för vissa lottägare. En del hade sina skiften nära byn och å dem funnes impediment långt utöver, vad som erfordrades för inlösen av deras ängar. Vad som därutöver återstode skulle räcka till flera, stundom alla lotterna i hemmanet. Andra lottägare skulle däremot få färdas dubbelt så långt för att komma till odlingsmark på egna skiften och därvid även ensamma få tänka på vägfrågan. Avsattes däremot det närmast liggande impedimentet och uppdelades på alla lotterna, så vunnes flera fördelar. I främsta rummet nedbringades odlingskostnaderna betydligt, än vidare kunde vägfrågan lösas mycket lättare, maskiner och redskap kunde anskaffas för gemensamt bruk o. s. v. I flera fall hade undersökts marker, vilka icke funnes upptagna i avvitringshandlingarna, men som hantlangarna kände till.

Sedan för ändamålet tjänlig mark anträffats, verkställde kommissionen rörande densamma undersökning dels av botanisk-torvgeologisk, dels av agronomisk och dels av lantmåteriteknisk natur. Marken, som vederbörligen inmättes och inlades med röd färg å en kopia av avvitringskartan, underkastades en verklig jordartsundersökning, sådan svenska mosskulturforeningen plägade utföra å för odling avsedda torvjordar. Genom studier av vegetation och torvarter sökte man utröna markens halt av västnäringsämnen ävensom vissa faktorer, som inverkade på markens större eller mindre lämplighet för odling. Därjämte insamlades prov för kemisk undersökning av markerna. De agronomiska undersökningarna hade huvudsakligen bestått i uppgörande av odlingsplaner och kostnadsberäkningar å intagna marker. Härvid hade som underlag använts Norrbottens läns hushållningssällskaps formulär till odlingsplaner för lån ur norrländska nyodningslånefonden.

De till odling föreslagna torvmarkerna hade till största delen utgjorts av gräsmyrar, i mindre grad av snårmyrar och rismyrar. Gräsmyrarna bestode av dels med höga starrarter be vuxna myrar av mera sank och vattendränkt natur (högstarr-

kärr), dels myrar med fastare grässvål, vanligen utan ytvatten (lågstarrkärr), samt dels myrar utmärkta genom sin torra, fasta och sega grässvål (tuvsävkärr). De sistnämnda vore de vanligast förekommande. Snärmyrarna utmärktes av ett mer eller mindre frodigt bestånd av viden. Starrbeståndet vore glest och högväxt. Rismyrarna hade ett vitmosslager i ytan samt vore huvudsakligen beväxta med dvärgbjörk.

Vid undersökningen hade man utgått från, att häruppe inga marker med vitmossstörv vore odlingsvärda. Djupet på myrarna hade uttrönts genom borrhningar. Botten hade vanligen visat sig mycket jämn, och medeldjupet hade varit omkring 1.5 meter. Mera sällan hade medtagits myrar, vilka hade medeldjup under 0.9 meter, och då endast om botten utgjordes av sand. Torven underlagrades sällan av ett tunt gyttjelager utan vilade direkt på fast botten. Någon betydande, ojämn sättningsvid avdikning hade man därför icke att räkna med. Den fasta botten utgjordes i de flesta fall av morän. Endast i några fall hade huvudbeståndsdelen varit ren stenbotten. Hade torvlagret varit grunt (0.5 meter eller mindre) hade marken kasserats. Fastmark hade föreslagits till odlingsmark endast då lämplig myr ej varit för handen. Vid undersökningarna hade lagts an på att utleta i görligaste mån stenfri mark.

Undersökningarna av å kartan såsom impediment betecknade mossmarker hade påbörjats närmast gårdarna och sedermera gått koncentriskt utåt i allt vidare ringar, tills användbar mark påträffats. Inom Dorotea avvitringslag hade det gått ganska bra att intill gårdarna anträffa lämplig mark. Avståndet därifrån växlade mellan 0.2—1 kilometer, endast undantagsvis ginge det upp till 2.5 kilometer. I Sorsele vore växlingarna större. I ett och annat fall hade där måst föreslås myrar på 5 kilometers avstånd från gården. Även vägfrågan hade i dessa fall beaktats. Stor vikt hade lagts vid lutningsförhållandena. Avloppsgravar hade endast undantagsvis behövt utläggas. Torrläggningen hade i de flesta fall kunnat ske medelst lagg- och tegdiken. Dikningskostnaden per hektar växlade mellan 80—150 kronor. Mera sällan hade myrar med lutning mot norr behövt tagas i anspråk. Uppodlingsarbetet kunde i många fall ske genom direkt plöjning. I andra fall vore svårigheterna större. De beräknade kostnaderna för de olika markernas uppodling varierade mellan 95 kronor 26 öre samt 1.078 kronor 95 öre för varje hektar. Medelpriset utgjorde i runt tal, för hektar räknat, för odlingsmark i Dorotea socken 220 kronor, i Sorsele socken 320 kronor.

Enligt avvitringshandlingarna funnes inom Dorotea avvitringslag ströängar motsvarande 663.13 öretal. Med en beräkning av 16 öretal för varje hektar odlad jord skulle sålunda för utbyte av ströängarna erfordras 41.5 hektar sådan jord. Toge man hänsyn därtill, att enligt notarien Johnssons och kartografen Åbergs undersökning hemmanen tillagda ängar om 187.16 öre icke blivit insynade, återstode för utbyte ängar om endast 475.97 öre. Härtill erfordrades 29.8 hektar odlad jord. Som 63.815 hektar användbar jord blivit undersökta och agronomiskt beräknade, funnes sålunda god tillgång på vederlagsjord. Odlingskostnaderna för sistnämnda areal hade beräknats till 20,332 kronor 17 öre. Denna summa kunde åtskilligt nedbringas, om en del av de dyrbaraste odlingsfläckarna, speciellt fastmark, uteslötes, eller, då tillgång funnes, endast mittdelen av myren och ej den mera svårödlade laggen användes till odling.

Inom Sorsele avvitringslag uppginge öretalet för ströängarna (oberäknade ängar om 24 öretal, som tillhörde två hemmansdelar, vilka icke blivit föremål för

behandling) till 2,798.544. Enligt Johnssons och Åbergs utredning vore härav 570.053 öretal icke insynade. Med utgångspunkt från förstnämnda siffra kunde höavkastningen från ängarna ersättas med skörden från 174.9 hektar odlad jord. Gjordes avdrag för sistberörda siffra, krävdes endast 133.42 hektar sådan jord. Sammanlagda arealen av undersökta marker utgjorde 337.885 hektar. I båda fallen uppstode sålunda ett högst betydande överskott. Kostnaden för uppodling av den undersökta arealen hade beräknats till 73,770 kronor 90 öre, men kunde beloppet högst avsevärt sänkas.

Kommissionen har jämfört dessa beräkningar med den uppskattning, som verkställets rörande den omfattning, vari inlösen av ängar påkallades för renskötselns behov. För nämnda ändamål krävdes enligt det vid avvittringen i Dorotea framlagda förslaget en inlösen av 397.23 öretal för en uppskattad kostnad av 51,639 kronor 90 öre samt inom Sorsele socken enligt det förslag, som upprättats av häradsskrivaren Burman och lappfogden Holm, inlösen av ängar om 1,184.24 öretal till ett beräknat pris av 76,414 kronor. Utgifterna för dessa förvärv ställde sig sålunda större, än vad som skulle bliva en följd av det framställda förslaget om ströängarnas utbyte mot odlad mark. Begagnades det senare tillvägagångssättet, uppstode ett betydande överskott, som kunde användas till betäckande av de lantmäterikostnader, som samma metod skulle medföra, varjämte kommissionen i detta sammanhang framkastade den tanken, huruvida icke staten i någon form skulle kunna lämna bidrag till jordens första uppgödsling med konstgödsel. Systemet med jordutbyte hade även den stora fördelen, att kronan finge i sin hand *alla* ströängar, vilket vore av stor betydelse.

Kommissionen erinrar vidare, att den odlade marken uppginge för närvarande inom Dorotea avvittringslag till 49.944 hektar och inom Sorsele avvittringslag till 130.581 hektar. Genom de föreslagna nyodlingarna skulle den fördubblas. Över huvud kunde sägas, att ett jordbrukssystem, som stödde sig på myrslätter, icke medgäve någon sådan utveckling. Ängarna vore redan nu så starkt tagna i anspråk, att någon ytterligare bosättning icke kunde äga rum. Såsom belysande exempel omtalas ett hemman i Dorotea, som hade 818.73 hektar ströängar.

I kommissionens förslag till ströängars förvärvande under kronan hade medtagits alla ängar, som låge utom hemmanens tilldelningsområden. Kommissionen ifrågasatte dock, om icke en del ängar lämpligen skulle kunna bibehållas, nämligen sådana, som låge efter vattendragen och å ömse sidor stängdes av enskildas skiften.

De ängar, som avstodes, borde ägarna fortfara att få bärga under en övergångsperiod av 10 till 15 år. Eventuellt kunde stadgas, att ägarna genast eller efter 5 år skulle finna sig i att tåla intrång av renar å dessa ängar utan rätt att erhålla ersättning för skada, som genom dem kunde förorsakas.

Kommissionen sammanfattar sin framställning sålunda, att enligt dess mening ett utbyte av ströängar mot mark, som uppodlades med statsbidrag, vore möjligt att utföra inom rimlig tid och för måttliga kostnader samt ur alla synpunkter vore att föredraga framför det tidigare framställda förslaget till inlösen av ängar för lapparnas behov.

Sedan den av doktor Haglund ledda kommissionen inkommit med sin berättelse, förordnades, såsom här ovan omförmäls, kansli-sekreteraren Berglöf att utarbete förslag till de författningsändringar och övriga föreskrifter, som i ärendet kunde finnas påkallade. I det yttrande, som av Berglöf avgivits, upptar han först till behandling de av advokatfiskalsämbetet i kammarkollegium mot avvittningen i Dorotea och Sorsele socknar gjorda anmärkningarna och den därav föranledda skriftväxlingen. I denna del anföres följande:

»Såsom framgår av de förklaringar, vilka av avvitringsstyresmannen lämnats på kammaradvokatfiskalsämbetets anmärkningar, innebära dessa i de flesta fall mindre ett bestridande av att gällande föreskrifter för avvitringsförfarandet åsidosatts än en motivering för anledningen till att de icke tagits till efterrättelse. Detsamma kan sägas om lantmäteristyrelsens yttrande, som dels hänvisar till styresmannens förklaringar, dels utgör en supplerering av dessa.

Ostridigt är, att trots föreskrifterna i § 13 avvitringsstadgan i protokollen över förrättningarna icke finnas intagna anteckningar rörande anläggningsutslag eller tilläggsinsyningar. Gent emot de av lantmäteristyrelsen gjorda invändningar rörande innebörden av nämnda paragraf må erinras, att enligt vad ordalagen tydligt utvisa, ändamålet med införskaffandet av upplysningar i förevarande avseenden vore ej allenast att utröna vem som vore sakägare, utan även »med vilken rätt» nybyggen och lägenheter av alla slag innehades. En granskning med stöd av delägarnas åtkomsthandlingar av det faktiska innehavet av ägor kunde givetvis icke äga rum vid första sammanträdet, men under förrättningens gång skulle säkerligen anteckningar rörande samma handlingar visat sig vara av största nytta.

Efter de avgivna förklaringarna är ostridigt, att ägobeskrivningarna och hävdeförteckningarna icke upprättats i den ordning författningen föreskriver. Ej minst är tillkomsten av hävdeförteckningen i Sorsele genom sammansättning av avskrifter och söndertagna delar av äldre dokument synnerligen anmärkningsvärd. Huru felaktiga de använda metoderna för dessa handlingars upprättande från formell synpunkt än må vara, torde de dock icke hava medfört någon rättsförlust för staten. Vad särskilt angår hävdeförteckningen för Sorsele, torde det intyg rörande förteckningens överensstämmelse med av jordägare och allmänna ombud erkända innehav, som avgivits av de vid handlingens upprättande tjänstgörande lantmätare även vara ägnat att, vad denna handling angår, undanröja farhågor i förevarande avseende.

Styrelsen har i detta sammanhang velat göra gällande, att hävdeförteckning skulle vara bindande gent emot kronan, så snart den blivit godkänd av kronans ombud vid avvittningen. Gent häremot hänvisas till bestämmelsen i rättegångsbalken 20 kap. 3 §, att Konungens ombudsman ej har våld att minska kronans rätt genom förlikning, varmed må jämföras 49 § i skiftesstadgan, enligt vilken av kronans ombud underskriven förening i rågångstvist icke blir gällande emot kronan utan fastställelse i föreskriven ordning av högre myndighet. Härav torde framgå, att en mot staten bindande hävdeförteckning icke torde föreligga förr, än avvittningen blivit avslutad genom laga kraft ägande utslag. En annan uppfattning skulle även leda till egendomliga konsekvenser.

Avvitringsstyresmannens ställning till frågan om insyningshandlingarnas (anlägg-

ningsutslag eller utslag rörande tilläggsinsyningar) betydelse såsom grundläggande för laga innehav av inägor är något oviss. Å ena sidan uttalar styresmannen, att han endast å dessa grundat sitt omdöme, att hemmanen påförda innehav ägde rättsliga grunder. Å andra sidan däremot, på tal om utflyttningar från stamhemman, upplyser han, att då sådana skett på större avstånd från hemmanet »räjongen för under stamhemmanet insynade ängar icke överskridits». Hade styresmannen såsom lagliga ansett endast sådana utflyttningar, som ägt rum till insynade ägor, torde en sådan formulering som den citerade näppeligen förekommit. Uttrycket tyder på och bekräftas även av de upplysningar jag i övrigt inhämtat, att hemmansägaren eller åbon ansetts hava en viss rättighet till ängar, som fölle inom en linje, vilken sammanbunde de ytterst från gården liggande insynade ängarna. Har styresmannen ansett det tillåtet, att utflyttning skedde till vilken lämplig plats som helst inom denna insyningslinje, torde han icke kunna hava något att erinra emot, att ängarna därinom även på annat sätt disponerades av hemmansägare och åbor. Härmed må emellertid vara huru som helst. På grund av styresmannens förnämnda yttrande torde man få utgå från, att han anser det riktiga vara, att insyningshandlingarna äro grundläggande för bedömande av frågan om laga innehav. Endast beträffande Dorotea avvitringslag har han emellertid kunnat påtaga sig ansvaret för att denna princip kommit till tillämpning. Vidkommande Sorsele tyder hans egna uttalande på att så icke varit förhållandet. Enligt vad de vid hävdeförteckningens justering biträddande lantmäternas upplyst, hade vädjan till insyningshandlingarna med säkerhet förekommit endast i de fall, då för nedlagda hemman kronans rätt ansetts böra särskilt prövas samt vid tvist jordägare emellan om innehav. Härmed böra jämföras lappfogden Holms och kronombudet länsman Lindbergs av advokatfiskalsämbetet anförda yttranden, att de icke kunde minnas, att några insyningshandlingar varit företedda vid avvitringsammansträden i Sorsele.

Lantmäteristyrelsens uppfattning rörande insyningshandlingarnas betydelse synes skilja sig från advokatfiskalsämbetets huvudsakligen beträffande graden av dessa handlingars användbarhet vid de däri angivna ägornas identifiering, vilken styrelsen ansåg vara mycket ringa. Däremot synes även styrelsen utgå från dessa dokumentens avgörande betydelse vid bestämmandet av laga innehav. Enligt styrelsens mening hava i utslag angående nybyggesanläggningar godtagits snart sagt huru vaga beskrivningar som helst å ägorna, varigenom t. ex. en under ett namn upptagen lägenhet kunde å marken motsvaras av flera. Beträffande de i insyningshandlingarna intagna uppgifterna angående arealen av de olika nybyggenas tomtplatser och åkerskiften har styrelsen särskilt framhållit, att avsikten icke kunnat vara, att innehavaren skulle vara inskränkt till den sålunda angivna arealen.

Med avseende å denna fråga må erinras, att de i 1749 års lappmarksreglemente givna bestämmelserna rörande bosättning i lappmarkerna voro ganska noggranna. Ingen fick utan vidare slå sig ned, där han behagade. Ehuru man gärna såg, att dessa vidsträckta trakter befolkades, skulle bebyggelsen dock ske med ordning, så att den icke lände någon till förfång. Även lapparnas rätt avsåg man att efter vissa grunder skydda och exempel saknas icke, att ansökan om upplåtelse av ägor av sådan anledning avslagits. Den rätt nybyggaren gavs till ströängarna var icke synnerligen stark. Principen var, att en familj skulle få så mycken mark, att den kunde bliva besuten å stället, varjämte gällde regeln, att nybyggaren ej fick behålla mera än han kunde medhinna att bruka. För en senare anländande var

han skyldig maka åt sig. De syner, som höllos vid nybygges upptagande, skulle fördenskuil gå ut på att konstatera, att platsen ägnade sig för jordbruk, så att nybyggaren där kunde finna sin utkomst, samt att å andra sidan tillse, att han ej erhöil mera ägor, än som kunde för nybygget vara av nöden, på det att, om överbud taget trakten erbjöd tillfällen till ytterligare upplätelser, dylika icke skulle omöjliggöras. Dessa regler hava medfört, att vid synerna envar synes hava noggrant uppräknat de ägor, varav han önskade begagna sig. Det torde även hava varit lönlöst för nybyggaren att utan tillstånd slå under sig nya områden, enär han då kunde riskera, att första bästa nykomling lade beslag på dessa ägor och begärde tillstånd till deras upptagande såsom nybygge, varigenom han gick förlustig det arbete han tilläventyrs nedlagt på desamma. Riktigheten av det sagda bestyrkes genom tilläggssynerna. Fann en nybyggare nya områden, som han ansåg för sin gård lämpliga, var han noga med att söka insyning av desamma samt Kungl. Maj:ts befalningshavandes tillstånd till deras besittande. De allra flesta gårdarna hava sådana tilläggssyner, många av dem hava flera särskilda, och de avse såväl utångaf som utvidgade åkerområden och tomtplatser. Ibland ligga nyinsynade ägor alldeles intill eller sammanblandade med gården förut tillagda områden.

Denna ordning upphörde genom tillkomsten av 1867 års nådiga brev angående upprättandet av en odlingsgräns. Därmed borttogs rätten till nya gårdars anläggande samt såsom en naturlig följd därav även till upplåtelse av ströängar. Samtidigt försvann emellertid den förutvarande risken vid olaga förvärv av ängar, att en nykomling skulle lagligen underlägga dem sitt nybygge, och frestelsen torde varit för stark för nybyggaren att för sin räkning begagna sig av de ängar han kunde finna.

Med stöd av det ovan sagda torde vara uppenbart, att insyningshandlingarna avsett att bestämma vilka lägenheter av alla slag, som skulle vara att räkna såsom hörande till ett nybygge. Lika med lantmäteristyrelsen torde man emellertid få antaga, att ny upplåtelse icke varit av nöden, om det endast gällt att genom odling utvidga ett till åker anvisat område utöver den i insyningsutslag angivna arealen. Utslaget torde endast hava haft till syftemål att angiva platsen, där för ändamålet lämplig jordmån funnes och åkern sålunda borde upptagas, samt ett konstaterande ur besutenhetssynpunkt av den minimiareal, som å denna plats kunde uppbrytas. Att denna uppfattning är riktig, vinner stöd därav, att utslagen ibland icke innehålla någon uppgift om arealen på den till åker avsedda marken. Beträffande platsen för gårdstomten torde det hava varit anläggningsutslagens mening att fastslå denna liksom i allmänhet alla ägors belägenhet. Utslagens föreskrifter i denna del torde emellertid icke få tolkas så strängt, att icke nybyggaren skulle haft rätt att på egen risk flytta sin bostad till annan åt honom insynad mark. Denna rätt kan dock icke hava sträckt sig därefter, att han varit befogad att utan tillstånd taga i bruk och sätta upp sina hus på oinsynat område bredvid dylik mark, t. ex. så att han slagit sig ned på kronan tillhörig fastmark invid en slättermyr och från den nya bostaden använt denna till åkerområde.

Ovan har anförts lantmäteristyrelsens uppfattning angående insyningshandlingarnas svårtydbara beskaffenhet. Även advokatfiskalsämbetet har framhållit, att ströängarnas identifiering ofta måste bliva synnerligen svår eller understundom omöjlig, och till samma övertygelse måste envar komma, som söker med ledning av dem utreda, huruvida en äng är att anse såsom insynad eller icke. De anvisningar, som i handlingarna givas, äro dock icke så otydliga, att dessa sakna allt värde. I

många fall torde man kunna få en ganska säker uppfattning rörande de olika gårdarnas innehav. Detta visar redan den av advokatfiskalsämbetet verkställda utredningen. De omfattande undersökningar, som blivit utförda av notarien Johnsson och kartografen Åberg, bekräfta detta. Med kännedom om de personer, som verkställt arbetet, och med stöd av den av dem avgivna rapporten torde kunna sägas, att dessa undersökningar blivit verkställda med den största opartiskhet och noggrannhet. Till sitt förfogande hava undersökningsmännen haft ett så fullständigt material av insyningshandlingar, som stått att uppbringa, och hava de vid avvitrningen upprättade kartor varit för dem tillgängliga. Till kontrollerande av att så vitt möjligt alla insyningsutslag angående de särskilda hemmanen och nybyggena skulle vara att tillgå, hava med ledning av Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Västerbottens län i länsarkivet i Umeå förvarade utslag och resolutioner förteckningar upprättats över samtliga meddelade insyningsutslag, varjämte nödiga avskrifter av dessa tagits. Visserligen hava icke från arkivet några upplysningar kunnat vinnas för tiden före 1808, enär arkivalierna avseende år därförinnan gått förlorade genom eldsvåda, men torde detta icke vara av större betydelse, enär man av andra handlingar kan utröna, att de nybyggen, som anlagts före nämnda år, äro mycket få, samt undersökningsmännen torde hava varit i tillfälle att från annat håll i viss mån komplettera vad som saknats.

Johnsson och Åberg konstatera, att en stor mängd områden, som vid avvitrningen upptagits såsom hävdade under hemman och nybyggen, icke blivit enligt tillgängliga handlingar vederbörligen insynade. Rörande åtskilliga andra anse de sig däremot icke kunna med bestämdhet uttala sig. Det har befunnits, att alla hemman och nybyggen vid avvitrningen fått sig tilldelade ägoområden, vilka icke varit i behörig ordning till dem upplåtna.

Genom ifrågavarande undersökning torde alltså få anses styrkt, att advokatfiskalsämbetets anmärkning i denna del varit i hög grad befogad. De områden, som härigenom avhänts kronan, äro i och för sig avsevärda. Betydelsen av dessa olagliga upplåtelse blir emellertid så mycket större, om man tar i betraktande, att det lagliga innehavet av inägor ligger till grund för det skogsanslag, som vid avvitrningen skall tilldelas gårdarna.

Lantmäteristyrelsen är av den mening, att en utflyttning från ett hemman och dettas därav följande uppstyckning icke kan anses ogiltig eller stridande mot författningens anda. Av bestämmelserna i 1749 års reglemente framgår tydligt, att varje nybygge var avsett för endast en familj. Vile nybyggarens söner bliva sina egna, stod det dem öppet att själva åt sig uppsöka nya boplatser. Med Kungl. Maj:ts befallningshavandes samtycke hava dock nybyggen fått klyvas, och sedan de väl blivit skatteomförda har intet hinder varit för ägaren att upplåta del av hemmanet till annan. Någon styckning genom lantmäteriförrättning har dock icke kunnat ske, enär bestämmelserna i skiftesstadgan och i förordningen om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring ej äro tillämpliga å hemman, som ej blivit avvitrade. Förutsättningen för att en utflyttning skall vara laglig är emellertid under alla förhållanden, att den nya bosättningen äger rum å mark, som behörigen insynats under stambemmanet. Detta har tydligen icke alltid varit händelsen med de vid avvitrningen godkända utflyttningarna. Styresmannen synes ej heller vilja bestrida detta, men har han utgått från den uppfattningen, att utflyttning varit tillåten endast den skett inom den s. k. räjongen för de insynade ängarna. Förut har omtalats,

att styresmannen givit uttryck för den uppfattningen, att insyningshandlingarna skola vara grundläggande för rätten till ägorna. Några särskilda omständigheter som i förevarande fall kunna berättiga till avvikelse från denna princip, föreligga icke. Lantmäteristyrelsen medger för sin del, att en gräns måste tänkas för utflyttningarna, och bestrider icke, att missbruk förekommit. Huruvida styrelsen med nämnda gräns äsyftar »räjongen», framgår icke. Efter vad man har grundad anledning förmoda, skall denna gräns allmänt hava tillämpats av avvitringslantmätarna.

Av den andra kommissionens¹⁾ utredning framgår, att i synnerligen många fall olagliga utflyttningar förekommit. Det är även förklarligt, att frestelsen härtill skall hava varit stark, då härigenom skapats ett bekvämt sätt att kringgå förbudet mot nya anläggningar ovan odlingsgränsen. Ofta torde hava tillgått så, att hemmansägaren eller åbon till sina barn eller andra försålt eller eljest upplåtit en mindre del av hemmanets skattetal och med denna skylt för en hemmansdel samt törhända med tillstånd att använda några av stamhemmanets utängar har mottagaren slagit sig ned nästan var som helst i en trakt, där stamhemmanet haft en äng, och där åt sig upptagit ett nytt hemman. Med ett sådant förfaringssätt hava icke obetydliga arealer inägor och med stöd av dessa beräknad skogsmark fränhänts kronan, särskilt om hänsyn toges därtill att, såsom i annat sammanhang skall närmare omhandlas, förrättningsmännen sökt tillgodose de små gårdarnas virkesbehov på sätt som måste anses gå utöver författningarnas föreskrifter.

Advokatfiskalsämbetet har framhållit, att ägor, som tilldelats hemman och nybyggen genom Kungl. Maj:ts befallningshavandes beslut, meddelade efter tillkomsten av författningen om odlingsgräns den 13 december 1867, vid avvitringen icke bort, på sätt som skett, bibehållas under hemmanen. Riktigheten av denna anmärkning synes uppenbar, och lantmäteristyrelsen har jämväl förklarat sig dela ämbetets tolkning av författningen. Såvitt hittills iakttagits, hava sex beslut av ifrågavarande slag meddelats, varigenom ett icke obetydligt antal ägor olagligen fränhänts kronan.

Ämbetets uppfattning att röjningsland, åt vilka intet blivit åtgjort, rätteligen bort hava fränhänts innehavaren utan vederlag, kan av mig icke biträdas. Nädiga brevet den 20 juni 1879 föreskriver, att spridda »ängslägenheter» må bibehållas under hemmanen. Såsom lantmäteristyrelsen framhållit, torde näppeligen uttrycket »ängslägenheter» kunna tolkas så snävt, att det icke skulle omfatta även röjningsland.

Frågan huruvida vid avvitringen hänsyn bort tagas till de i insyningsutslagen ofta förekommande villkoren rörande skyldighet för ägare och åbor att framdeles, där så påfordrades, avträda insynade ägor, är av icke ringa betydelse, bland annat, då det gäller att åt statsverket återförvärva för renskötseln behövligen områden. Det synes hava varit lantmätarnas skyldighet att ingå i bedömande av, huruvida de ängar, vilka vid avvitringen ansetts för nämnda ändamål behövligen, kunde på grund av dylika villkor utan lösen återföras under kronan. Men även i andra fall torde avvitringen varit rätta tillfället för en prövning rörande dylika villkorligt upplåtna ägors återtagande, så mycket mer som denna tidpunkt i ett flertal utslag uttryckligen föreskrives för prövningen. Lantmäteristyrelsen, som anser, att förbehållen böra

¹⁾ Så benämnes i kanslisekreteraren Berglöfs skrivelse den av notarien Johnsson och kartografen Åberg bestående undersökningskommissionen.

återupplivas i avvitringsutslagen, uttalar tillika, att de säkerligen bliva till nytta, i händelse lägenheternas inlösen av en eller annan orsak erfordras.

Advokatfiskalsämbetets anmärkning rörande förfarandet med avseende å hemmanen $\frac{1}{32}$ mantal Vouvosberg och $\frac{1}{4}$ mantal Giltjaur torde icke vara i någon mån vederlagd genom avvitringsstyresmannens och styrelsens förklaringar. Dessa synas tvärtom ägnade att ytterligare fästa uppmärksamheten vid de principer, som legat till grund för avgörandet av frågan om de inägor, som skulle anses tillkomma hemman och nybyggen.

En av de viktigaste anmärkningar, som av advokatfiskalsämbetet framställts rörande avvitrningen, gäller skogens uppskattning samt skogstilldelningen åt hemman och nybyggen. Skogsmarkens fördelning är den mest ingripande av de åtgärder, som åsyftas med avvitrningen. Den såsom inägor betecknade marken befinner sig redan förut till största delen i ägarnas och åbornas händer och förrättningen innebär med avseende därå endast ett konfirmerande av deras rätt. Statens intresse med hänsyn till dessa ägor avser i främsta rummet att införa ordnade och förbättrade förhållanden. Statens viktigaste intressen med hänsyn till skogsmarken äro å ena sidan, att genom kronoparkers bildande statsverket beredes inkomst, samt å andra sidan att tillse, att de skogsanslag, som lämnas de enskilda hemmanen och nybyggena, tilläggas dem under sådana former, att garanti vinnes för att de med anslagen avsedda ändamålen icke förfelas. Dessa ändamål äro i främsta rummet jordbrukets stöd och uppmuntran. Erfarenheten har visat, att hemman i lappmarkerna, liksom i hela Norrland, i mycket stor utsträckning blivit föremål för spekulation från sågverksindustriens sida. De betydelsefullaste anmärkningar, som riktats mot föregående avvitrningar, hava även gällt skogens uppskattning och fördelning. Den s. k. norrlandskommittén anmärkte sålunda i underdänig skrivelse den 16 november 1901, att enligt kommittén lämnade upplysningar vid tillämpningen av de i § 18 i avvitringsstadgan intagna bestämmelserna rörande latituden för skogsanslaget så förfarits, att detta anslag i medeltal kommit att utgöra 1,500—1,600 hektar för helt mantal oberäknat impediment eller vida mer än det författningsenliga medeltalet 1,102 hektar och tämligen nära det lagliga skogsanslagets maximum (1,763 hektar). Medräknades emellertid impediment, utgjorde skogsanslagen i medeltal för mantal omkring 4,000 hektar; och då erfarenheten visat, att såsom impediment i avsevärd omfattning ansetts även användbar skogsmark, torde av nämnda skogsanslag omkring 2,400 hektar böra anses såsom duglig mark. Ej sällan hade dessutom vid avvitrningen förekommit, att hemmansdelar och nybyggen fått sig åsatta högre skattetal och i följd därav erhållit större skogsanslag än det, vartill beskaffenheten av hemmanets inägor bort giva anledning; och föreslog kommittén, med erinran att de stora skogsanslagen gjort hemmanen och nybyggena synnerligen begärliga för trävarurörelsen, att för de trakter i riket, vilka ännu kunde bliva föremål för avvitrning, däribland nu ifrågakarande socknar, den del av skogsanslaget, som icke behövdes för nödigt husbehov, skulle avsättas till allmänning. Fyra ledamöter av kommittén framhöllo särskilt vikten av att en verksam rättelse vunnes i de påpekade missförhållandena, varigenom kronan gått i mistning av oskäliga skogsområden utöver vad som avsetts. De föreslogo, att för kontroll å skogstilldelningen åt vederbörande skogstjänsteman skulle inrymmas en utsträckt befogenhet och förpliktelse att härutinnan bevaka kronans rätt vid förrättningen.

De av kommittén samt nämnda fyra ledamöter framställda synpunkter vunno

beaktande genom nådiga kungörelserna den 20 april 1906 och den 5 juni 1909. Vid föredragning i statsrådet av det förslag, som låg till grund för förstnämnda kungörelse, hade departementschefen anledning särskilt framhålla, att vid skogsanslagets fastställande detsamma borde beräknas i visst förhållande till den högst och lägst föreskrivna arealen (sid. 34 Kungl. Maj:ts proposition nr 88 till 1905 års riksdag). Härmed åsyftade föredraganden tydligen, att möjligheten av jämkning av anslaget till hemman med sämre skog hölles öppen, vilket vore uteslutet, om gränsen för skogsanslaget sattes till maximum eller nära detta. Yttrandet är så mycket betydelsefullare, som lantmäteristyrelsen i skrivelse den 30 september 1902 i ärendet uttalat, att skogsanslaget för flertalet hemman och nybyggen ovan odlingsgränsen med nuvarande föreskrifter syntes böra bestännas till eller nära intill maximum inom latituden.

Rörande grunderna för skogsanslagets utmätande inhämtas vidare från förarbetena till 1905 års kungörelse, att styrelsen i ett utlåtande av den 20 februari 1902 beträffande norrlandskommitténs förslag om uppdelning av skogsanslaget i allmänning och husbehovsskog gjort gällande, att om, såsom syftet med skogsanslaget uppenbarligen vore, odlingen skulle i framtiden kunna utvecklas så att, på sätt mångenstädes i lappmarkerna ägt rum, de ursprungliga hemmanen skulle kunna klyvas i flera gårdar och giva bärgning åt flera hushåll, den för husbehov avsatta trakten uppenbarligen måste vara så stor, att brist på ved och husbehovsvirke icke lade hinder i vägen för en sådan utveckling (sid. 23 i nämnda proposition). Den i detta yttrande berörda principen om virkesbehovet såsom grund för fördelningen mellan allmänning och husbehovsskog framhålles ytterligare i det gemensamma förslag, som av kammarkollegium, domänstyrelsen och lantmäteristyrelsen den 7 februari 1907 efter nådig befallning avgavs rörande avvittringsarbetenas bedrivande. De föreslogo nämligen, att allt efter varje *särskild* egendoms efter undersökning utrönta utvecklingsmöjligheter skulle beräknas det årliga behovet i medeltal av nödigt husbehovsvirke. Ökning i medeltalet skulle ske med den beräkning, att brukningsdelarnas antal fördubblades efter 30 år, samt att behovet skulle avse en tidrymd av högst 100 år (sid. 19 proposition nr 108 till 1909 års riksdag). Gent häremot har av föredragande departementschefen vid behandling inför Kungl. Maj:t av förslagen till 1906 och 1909 års kungörelser hävdats, att då odlingens utveckling vore beroende av befintligheten av odlingslägenheter samt det vore i jordägarens intresse att vid avvittringen påvisa dessa odlingslägenheter i så stor utsträckning som möjligt, enär de kunde räknas såsom inägojord, på vilken skattetal och skogsanslag finge grundas, torde det kunna antagas, att den till odling tjänliga marken bleve ganska fullständigt uppgiven. Toges dessa odlingsmöjligheter i betraktande vid bestämmandet av skogens fördelning mellan husbehovsskog och allmänning, torde utvecklingen nöjaktigt kunna tillgodoses för en ganska lång tid framåt (sid. 35 proposition nr 88 år 1905). De i överensstämmelse med ämbetsverkens uppfattning i ena eller andra hänseendet gjorda beräkningar om utvecklingen komme tvivelsutan ofta nog att jävas av utvecklingen, varav återigen bleve en följd, att de verkställda skogstilldelningarna komme att te sig orättvisa och godtyckliga samt framkalla känslan av bristande likhet inför lagen. Istället hänvisades till föreskrifterna i § 18 avvittringsstadgan, att skogsanslaget skulle bestämmas i förhållande till mantalet, så att ifråga om skog av lika godhet enahanda areal av skogsmark skulle utläggas åt hemman eller nybyggen med samma mantal (sid. 60 och 61 proposition nr 108 år

1909). I enlighet härmed har stadgats, att såväl skogsanslaget i dess helhet som den för husbehov avsedda delen därav skall utläggas i förhållande till mantalet, varjämte skall tillses, att mantalet icke bliver för högt uppdrivet, utan ett såvitt möjligt troget uttryck för den stadigvarande avkastningsförmågan hos de till varje brukningsdel av hemman eller nybygge hörande ägor. (1 och 6 §§ i 1909 års kungörelse.) Rörande de ägor, som äro att räkna såsom lydande under ett hemman eller nybygge, hänvisas till vad här ovan anförts.

Såsom av advokatfiskalsämbetet erinrats, har skogsanslaget i sin helhet i båda ifrågavarande avvittringslag bestämts till 1,600 hektar medelgod skogsmark för helt mantal, sålunda nära maximum. Beträffande avvittringsstyresmannens förklaring rörande anledningen till nämnda siffras fastställande kan till att börja med ifrågasättas, huruvida icke skogens beräknade avkastningsförmåga, nämligen 0.5 kubikmeter för år av produktiv skogsmark inom avvittringslagen, satts för låg. Härmed må emellertid vara huru som helst; visst är att lagstiftarens mening icke följts, när anslaget bestämts så nära maximum som skett, varigenom i det närmaste all utjämning mellan skogsmark av sämre och bättre beskaffenhet omöjliggjorts. Styresmannen omtalar, att andra vägar använts för sådant ändamål, nämligen att de avdrag, som på grund av förekommande impediment inom ägofigur av skogsmark må ske intill en fjärdedel av ägofigurens areal, använts ej blott i nämnda fall utan även för nedsättning av själva den skogbärande markens värde, d. v. s. såsom en gradering av denna. Styresmannens förklaring bekräftar sålunda advokatfiskalsämbetets förmodan, att skogsanslagets fastställande till angivna höjd måste vila på felaktigt förfarande vid avvittringen. Vid husbehovsanslagets bestämmande hava lagens stadganden ej heller tagits till efterföljd. Styresmannen förklarar själv, att föreskriften i 6 § i 1909 års kungörelse, att den i allmänhet beräkneliga virkesåtgången för helt mantal inom orten skulle läggas till grund för anslagets fastställande, icke ansetts kunna ensam vara avgörande. Istället har man utgått från de särskilda hemmansdelarnas behov av virke nu och framdeles, d. v. s. man har fasthållit vid synpunkter, som lagstiftaren betecknat såsom felaktiga. Vid beräkningarna har man utgått från virkesbehovet för $\frac{5}{64}$ mantal och med denna utgångspunkt har det ansetts nödigt föreslå det högst medgivna husbehovsanslaget eller 800 hektar *medelgod* skogsmark. Styresmannen framhåller, att även med denna beräkning fastigheter om $\frac{1}{64}$ mantal, det lägsta varuti någon hemmansdel blivit utlagd vid avvittringen, skulle komma att erhålla en otillräcklig virkesmängd, som finge på ett eller annat sätt utökas. Såsom nedan skall visas, har styresmannen jämväl utfunnit medel här för. Man kan emellertid fråga sig, varför styresmannen stannat vid virkesberäkning för just $\frac{1}{64}$ mantal. Det är visserligen sant att enligt bestämmelserna i § 3 av 1873 års skattläggningsförordning sammanlagda öretalet skall utföras i hela tiotal, d. v. s. enligt den föreskrivna beräkningen att 640 öre åsättes ett helt mantal kan ej mindre hemman skattläggas än som motsvarar $\frac{1}{64}$ mantal. Att däremot vid åbodelningarna, då intet hinder förefinnes för hemmanens uppstyckning i huru små delar som helst, ej mindre hemmansdelar uppkommit, synes mera egendomligt. Detta torde emellertid bero på felaktigt förfarande från förrättningsmännens sida, i det de utgått från att skattläggningsförordningens föreskrifter även vid åbodelningarna lade hinder i vägen för tillskapandet av mindre fastigheter än om $\frac{1}{64}$ mantal, något som, följdriktigt tillämpat, måste leda till det orimliga resultatet, att en del av de smålotter, i vilka hemman genom köp eller arv lagligen delats före avvittringen, skulle

lämnas oavvittrade och oskattlagda. Men om också, egendomligt nog, en längre gående styckning kunnat på ett eller annat sätt undvikas vid själva avvitrningen, kommer i allt fall för framtiden intet hinder att förefinnas för sådan styckning och densamma lärer i många, troligen flertalet fall också vara att motse. Det är vid sådant förhållande svårt att inse, huru staten skall kunna på något sätt åtaga sig att i avvitringsväg sörja för att alla fastigheter komma i åtnjutande av det för deras behov erforderliga skogsanslag. I övrigt synes det mindre överensstämmande med rättvisa gent emot hemman med större skattetal att särskilt tillgodose de nuvarande små hemmansdelarna, ty även dessa större hemman höra äga samma möjligheter till uppdelning som de redan styckade. Förrättningsmännen synas hava bort taga hänsyn till att här, såsom i andra delar av landet är mycket vanligt, fastigheter uppstå, där nödigt husbehovsvirke icke kan erhållas från fastigheten utan måste skaffas från annat håll, i vilket avseende allmänningar och kronoparker närmast komma i betraktande.

Beträffande frågan i vad mån duglig skogsmark upptagits såsom impediment bestrider styresmannen, att detta förekommit inom Dorotea avvitringslag, men synes lämna frågan öppen vidkommande Sorsele avvitringslag, i det han vidgår, att skiften bestående uteslutande av mark med impedimentbeteckning tilldelats flera hemman. Anledningen härtill upplyses hava varit att tillgodose hemmanens behov av bränsle. Jämföres detta uttalande med styresmannens förut anförda yttrande, att de små hemmanens virkesbehov måste på ett eller annat sätt fyllas, torde här vara att finna ett av de medel, som använts för vinnande av detta syftemål. Efter vilka grunder denna förmån kommit de olika hemmanen tillgodo framgår icke av de yttranden, som avgivits av styresmannen och lantmäteristyrelsen, vilken tyckes dela den förres uppfattning. Tydligt är emellertid, att vid ifrågavarande olagliga förfarande skogsutdelningarna lätt komma att te sig orättvisa och godtyckliga.

Att skogsmark, duglig till frambringande av vedskog, bort, såsom det vill synas, i vidsträckt mån upptagas såsom användbar framgår, bland annat, därav att författningarna tydligen räkna med att björkskog skall kunna betraktas såsom duglig skog. På tal om i vad mån skogsmark av skyddsskogs egenskap kunde komma att ingå i skogsanslagen, förutsätta ämbetsverken i sitt ovanberörda yttrande den 7 februari 1907, att i Tärna socken och övre delen av Sorsele socken samt jämväl å andra ställen det i många fall icke ginge att undvika, att husbehovsskog av *lövskog* till bränsle och slöjdvirke tilldelades hemmanen av skyddsskog till och med av den utsatta belägenhet, att staten jämlikt 2 § i lagen den 24 juli 1903 angående skyddsskogar (enligt paragrafens ursprungliga lydelse) vore skyldig lösa densamma, för den händelse ägaren hellre skulle vilja avstå marken än tåla den föreskrivna inskränkingen i förfoganderätten över skogen (sid. 17, proposition nr 108, av 1909). På grund av det sålunda anmärkta förhållandet blev även berörda lagrum ändrat därhän, att dylik rätt att påfordra lösen icke skulle äga rum i avseende å mark inom område av Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, beträffande vilket avvitringsutslag icke av Kungl. Maj:ts befallningshavande meddelats före den 1 juli 1909. Vid avvitrningen har endast i undantagsfall förekommit, att björkskog upptagits såsom användbar skog. Genom de undersökningar, som verkstälts av den första och andra kommissionen, hava erhållits åtskilliga upplysningar rörande nu föreliggande fråga; och vill det synas, som om dessa vore ägnade att än ytterligare bekräfta de av advokatfiskalsämbetet uttalade misstankarna att i stor omfattning förekommit, att

hemman tillagts duglig skogsmark i form av impediment. Uti ingendera kommissionens instruktion ingick såsom huvuduppgift att söka utröna skogsmarkens beskaffenhet, utan skulle detta utföras endast i den mån så kunde ske utan åsidosättande av övriga uppgifter samt blott i de trakter, som av annan anledning besöktes av kommissionerna. Den första kommissionen har funnit i Dorotea en areal av 429.476 hektar skogsmark och i Sorsele en areal av 2,583.225 hektar av kommissionen närmare angiven mark, vilken vid avvitrningen betecknats såsom oduglig, ehuru den enligt kommissionens förmenande hade bort upptagas såsom användbar. Undersökningsmännen i den andra kommissionen hava framhållit, att de icke vore fackmän på området och därför icke ansåge sig kunna med anspråk på vederhäftighet fälla något omdöme i detalj. Av gjorda iakttagelser hade emellertid framgått, att skogsmark syntes hava blivit i stor omfattning upptagen såsom oduglig, ehuru den rätteligen enligt undersökningsmännens uppfattning bort rubriceras såsom duglig.

Att stora missförhållanden föreligga är uppenbart, säkerligen vida större än att de kunna förklaras genom lantmäteristyrelsens erinran, att det icke med iakttagande av största samvetsgrannhet kunde förebyggas, att under impediment inbegreps duglig mark. En försummelse vid avvitringsförfattningarnas tillämpning i förevarande del framstår som så mycket betänkligare, som de ändringar, vilka under senare tid skett i författningarna, äsyftat att bland annat genom noggranna kontrollföreskrifter förekomma felaktigheter av anmärkta slag.

Frågan i vad mån betesmark, jämlikt därom i avvitringsförfattningarna uttryckligen givna stadganden (§ 18 avvitringsstadgan och 9 § i 1909 års kungörelse), upptagits såsom duglig mark, har icke varit föremål för vidare undersökning, efter det de över advokatfiskalsämbetets memorial infortrade utlåtandena avgivits. Lika med ämbetet torde man icke kunna undgå att finna det anmärkningsvärt, att såsom betesmark betecknade ägor icke oftare förekomma bland de såsom dugliga upptagna ägofigurerna. Det må beträffande denna fråga erinras, att sedan lantmäteristyrelsen i sitt yttrande den 30 september 1902 föreslagit, att avdrag såsom för impediment skulle få göras för mark, varå endast bete funnes eller kunde erhållas, föredragande departementschefen icke funnit detta förslag böra vinna avseende såsom antagligen ledande till ökning av skogstilldelningarna.

Sedan avvitringsstyresmannen, såsom ovan erinrats, medgivit, att i en del fall det avdrag, som i vissa fall finge göras för impediment inom ägofigur av skogsmark, använts även för reglering av skogsmarkens bättre och sämre beskaffenhet, må endast konstateras, att advokatfiskalsämbetets anmärkningar även i denna viktiga del befunnits riktiga och att norrlandskommitténs varningar icke medfört något resultat.

Vidkommande frågan om ägoutbyten i samband med avvitrningen mellan av enskilda innehavda ströängar och kronan tillhörig till odling tjänlig mark hava lantmäteristyrelsen och avvitringsstyresmannen uttalat den mening, att dylika ägoutbyten mot bestämmelserna i nämnda brevet den 20 juni 1879 icke kunnat verkställas. Förarbetena till nämnda nämnda brev synas emellertid visa, att detsamma ingalunda avser något upphävande av avvitringsstadgans bestämmelser om ägoutbyten i syfte att inskränka antalet skiften för hemman och nybyggen. Att man genom det nämnda brevet fastslog rätt för hemmansägare eller nybyggare att tills vidare behålla ett större antal ängar och få dessa sammanlagda räknade såsom ett enda skifte berodde, enligt vad sagda förarbeten giva vid handen, därav, att man

betraktade alla av åborna hävdade utängar såsom odlad mark. Därav följde enligt § 19 mom. 5 avvitringsstadgan, att de endast mot vederlag av odlad eller odlingsbar jord kunde avhändas hemmanet eller nybygget, och under sådana förhållanden var det tydligt, att ett stort antal av dem måste vid avvitrningen bibehållas åt fastighet. Att emellertid härav draga den slutsats, att inga som helst ägoutbyten skulle ifrågakomma under själva avvitrningen, synes oberättigat, då avvitringsstadgans föreskrifter om ägoutbyten ej i det nådiga brevet på något sätt angåvos vara ändrade. Innebörden av detta brev måste anses hava inskränkt sig till att man av nyssnämnda tolkning av avvitringsstadgans bestämmelser om odlad mark dragit den nödvändiga praktiska konsekvensen, att ängar, som ej vid avvitrningen kunde enligt stadgade regler utbytas, skulle bibehållas och betraktas såsom bildande tillsammans ett enda skifte, till vilken regel det nådiga brevet likväl fogade det förbehåll att ägoutbyte, som ej kunde åstadkommas vid avvitrningen, skulle stå kronan öppet framdeles, i den, visserligen föga sannolika händelse, att kronan då kunde prestera vederlagsmark.

Av den utredning, som blivit verkställd av första kommissionen ¹⁾, framgår, att för vederlag tjänlig mark finnes att tillgå i icke obetydlig utsträckning. Lantmäteristyrelsen har jämväl vitsordat, att i de flesta fall tillgång till mark förefunnes för odling i närheten av gårdarna. Genom underlåtenhet att i den utsträckning med gällande bestämmelser varit möjligt i nu ifrågavarande fall verkställa ägoutbyten av ströängar har ett tillfälle försuttits att till kronan återföra ett säkerligen betydande antal ströängar. Den förlust, som tillskyndats staten, är så mycket större, som staten genom dylika ägoutbyten torde kunnat i flera fall undgå eljest uppkommande utgifter för inlösen av ängar för lapparnas behov. Å andra sidan må villigt erkännas, att avvitringsförrättarna, subjektivt sett, kunna med visst fog försvara sitt tillvägagående därmed att dels, så vitt känt är, ägoutbyten mellan utängar och kronomark aldrig förekommit vid tidigare avvitrningar, för vilka liknande föreskrifter varit gällande, dels ock den kronomark, som företrädesvis kan komma i betraktande såsom vederlag för utängarna, utgöres av mossmark, vars uppodling hittills är något för ifrågavarande trakter tämligen nytt och främmande.»

Kanslisekreterare Berglöf anför vidare:

»Av lantmäteristyrelsens och avvitringsstyresmannens yttranden torde, enligt vad nu utvecklats, framgå, att vid ifrågavarande avvitringsarbete begåtts samma felaktigheter, som av norrlandskommittén m. fl. påpekats beträffande de tidigare avvitrningarna. Skogsanslaget har satts nära maximum, såsom impediment har i avsevärd omfattning räknats användbar skogsmark, och det i avvitringsstadgan medgivna avdrag för impediment inom ägofigur, som i övrigt utgöres av duglig mark, har använts såsom surrogat för skogens gradering. Härtill kommer bristen i kontroll av insyningshandlingar, vilken föranlett, att ängar, som aldrig från kronans sida upplåtits, blivit inräknade i hemmans och nybyggens ägovälde, något som i händelse av förslagens fastställande skulle lända kronan till förfång såväl omedelbart, i det att en stor del oinsynade områden komme att obehörigen tillfalla enskilda personer, som medelbart, ity att fastigheternas skattetal komme att uppdrivas och i följd därav

¹⁾ Härmed betecknas i kanslisekreterare Berglöfs skrivelse den av doktor Haglund ledda undersökningskommissionen.

deras skogsanslag bliva större än vederborde. Vidare föreligger underlåtenheten att anordna författningsenliga ägoutbyten i syfte att åt kronan återförvärva ströängar, för vilka vederlagsmark finnes.

Att dylika felaktigheter kunnat förekomma, kan synas påfallande men torde i själva verket ej vara alltför överraskande. Det måste erkännas, att avvitringsförfattningarna i flera hänseenden äro svårtolkade, och att i vissa fall, såsom redan antytts, åtskilligt kan anföras till försvar för den ståndpunkt avvitringsförfattarna intagit. Obestriddigt är även, att åtskilliga bestämmelser, strängt tolkade och tilllämpade, kunna leda till en hårdhet, som statsmakterna knappast med insikt om bestämmelsernas innebörd och verkan skulle hava åsyftat. Särskilt torde det vara onekligt, att ett strängt iakttagande av bestämmelserna om skogsanslag och om impediment skolat i många fall leda till synnerligt knappt utmätande av husbehovsskogen samt att indragning utan vidare av ängar som, ehuru ej lagligen insynade, dock sedan lång tid tillbaka opåtalat fått hävdas under en fastighet, mången gång måste medföra svår rubbning i åbons ställning och kanske nödvändigögra fastighetens övergivande.

Att emellertid i det läge, vari frågan för närvarande befinner sig, de myndigheter, som enligt författningarna hava att pröva avvitringsförslagen, näppeligen kunna komma att i huvudsak fastställa desamma, torde väl i belysning av den förebragta utredningen kunna tämligen bestämt förutsägas. Sannolikt torde vara, att dessa myndigheter finna sig föranlättna att i väsentliga delar förkasta förslagen och återförvisa ärendena till förnyad behandling enligt grunder, som överensstämma med författningarnas föreskrifter.

Det torde under sådana förhållanden böra tagas under omsorgsfullt övervägande, huruvida en dylik utgång är ur statens synpunkt önskvärd, eller om tilläventyrs kronan såsom en av de huvudsakliga rättsägarna vid avvitrningen bör genom eftergivande i viss mån av sina i författningarna utstakade rättigheter söka möjligögra avvitrningens fullbordande på de grunder förslagen innebära.»

Kanslissekreterare Berglöf redogör därefter för de skäl, som enligt hans förmenande talade för ett tillvägagångssätt överensstämmande med sistnämnda synpunkter. I sådant avseende har framhållits, att den återförvisning, som skulle föranledas av förslagens mer eller mindre fullständiga underkännande, komme att medföra nya omfattande och tidsödande avvitringsförfattningar med därav följande kostnader och olägenheter för befolkningen inom avvitringsområdena. Utom den tid, som krävdes för genomförande av undersökning rörande skogsmarker och förefintligheten av vederlagsmark för ägoutbyten m. m. samt av de ändringar i avvitringsförslagen, som kunde finnas påkallade, torde till följd av stridigheter rörande laga innehavet av ströängar i särskilda fall kunna föranledas långvariga rättegångar, varunder avvitringsarbetet förhindrades. De kostnader, som skulle uppstå för en revision av avvitrningen, skulle säkerligen uppgå till mycket betydande belopp. Författningarna hade nu pågått i många år, och det vore av största vikt för befolkningen att de äntligen bragtes till ett slut ej minst med hänsyn till jordbruket, vilket bleve lidande i följd av den osäkerhet, som rådde i äganderättsförhållandena, i det ingen med säkerhet visste vilken jord, som slutligen skulle tillfalla honom. Härtill komme, att åbodelningarna rubbades, och det kunde vara ovisst, om det åter skulle lyckas att få till stånd dessa å frivillig överenskommelse grundade viktiga delningar.

Toges gent häremot i betraktande de fördelar staten skulle vinna genom att

utkräva sina rättigheter i enlighet med författningarna, vore visserligen sant, att åtskilliga skogsarealer, som kunnat avsättas till statsskogar, syntes frångå kronan. Den härutinnan åvägabragta utredningen beredde dock ingen noggrannare kännedom rörande omfattningen av den förlust, som kunde uppkomma, och ovisst vore i allt fall, huruvida värdet av vad kronan kunde vinna motsvarade kostnaderna för nya avvittringsförrättningar. Fråga kunde även vara, om icke med hänsyn till hemmanens och nybyggarnas behov av virke och det sätt, varpå detta enligt gällande författningar utnåts, vid avvittringens fortgång krävdes nya bestämmelser, som bättre tillgodosåge fastigheterna eller åtminstone de mindre av dem. På grund härav och då tilldelningen av husbehovsskog, även om den enligt avvittringsförslagen vore frikostig, icke torde kunna giva anledning till någon skogsspekulation, syntes tillräcklig grund saknas att av hänsyn till skogen påkalla en återförvisning.

Vad anginge frågan om de enskildes olaga innehav i vissa fall av ströängar, vore denna av en viss betydelse särskilt på grund av det skogsanslag, som genom ängarna tillfördes de enskilda, samt ur renskötselns synpunkt, då ängarna vore till stort hinder för nomadlapparna i deras näring. Däremot syntes man kunna bortse från dessa ängars betydelse i övrigt för kronan. Ängarna kunde visserligen vara till hinder för en mera rationell skogsvård, men härvid vore att märka, att de ängar, vilka utan laga rätt innehades, utgjorde endast en mindre del av de under hemman och nybyggen hävdade ängarna. Vidkommande den olägenhet ängarna medförde för renskötseln torde bland de till inlösen för nomadlapparnas räkning föreslagna ängarna även ingå ängar, som utan laga rätt innehades, men denna omständighet borde vägas mot de förut framhållna olägenheterna av avvittringsförslagens undanröjande.

Vidkommande frågan om underlåtenhet att genom ägoutbyten under kronan förvärva ströängar har framhållits, att av brist på vederlagsmark från kronans sida endast en jämförelsevis ringa del av ängarna kunde återvinnas på denna väg.

Kanslisekreterare Berglöf ansåg alltså för sin del giltiga skäl föreligga för kronan att i ändamål av avvittringens påskyndande avstå från de rättsanspråk på skogsmark och utängar den skulle kunna göra gällande, och då ett dylikt avstående torde kunna komma till stånd endast genom samstämmigt beslut av statsmakterna, har han föreslagit vidtagande av åtgärder för åstadkommande av ett dylikt beslut.

Härvid har han emellertid ansett, att ett viktigt förbehåll borde göras, icke i kronans omedelbara intresse men i befolkningens eget. Detta gällde de i det föregående omtalade utängar eller ströängar, närmare bestämt de ängar, som enligt avvittringsförslaget skulle komma att ligga utanför fastigheternas egentliga ägoområden. Det syntes nämligen, som om kronan icke borde släppa ur sina händer det tillfälle, som avvittringen erbjöde, att under en närmare framtid förmå befolkningen att övergiva bruket av dessa ängar och i stället företaga odling i närheten av gårdarna.

Alla auktoriteter vore ense om, att det system med ströängsbruk, som tillämpades i lappmarkerna, vore oförenligt med fordringarna på nutida jordbrukskultur. I äldre tider med dess mindre resurser kunde det vara nödvändigt för nybyggaren, då han slog sig ned i vildmarken, att tillgripa en dylik metod. Redan 1749 års lappmarksreglemente framhölle emellertid, att ströängsbruket endast borde vara en övergångsform till en rationellare ordning. I § 7 i reglementet talades sålunda om

de »hö- och skogsmyrar, varav en nybyggare kunde hava tillfälle och nödigt sig i första början av nybyggets inrättande att betjäna». Till ängarna medgavs här ej större rätt än såvida det kunde vara brist på andra närbelägnare och till odling dugliga platser och ingen annan nybyggare tillkomme, som slika myrar bättre betarva torde. Avvittringsstadgan av år 1873 torde med sina föreskrifter om skiftesantalets begränsning och ägoutbyten avse tillämpande av samma princip, och denna torde jämväl ligga till grund för vad ofta nämnda nådiga brev av 1879 stadgade om ängarnas bibehållande allenast tillsvidare, till dess de kunde utbytas mot annan mark.

Kanslisekreterare Berglöf fortsätter därefter:

»Författningarnas mening har varit, att nybyggaren skulle övergiva ströängarna, när han hunnit odla invid gården. Lappmarksbon fasthåller emellertid med seg konservatism vid sina ströängar. Det vill synas, som om ängsbruket skulle äga ett visst sammanhang med lappmarkslivet sådant det av gammalt varit. Nybyggaren har under kringströvande i markerna sökt sitt uppehälle genom vad naturen av sig själv givit. Han har fiskat i de talrika sjöarna, gått på jakt på vidderna och sökt det behövliga kreatursfodret å de vitt kringspredda ängarna. Ströängsbruket är ett led i en enklare kulturform. Skall ett sådant jordbruk över huvud taget bära sig, är en av förutsättningarna, att allt slätterarbetet utföres av gårdens eget folk. Doktor Haglunds utredningar visa, att produktionen av myrhö ej tål kostnaderna för lejt skördefolk. Då förhållandena på många gårdar nödvändiggöra anlåtande av främmande arbetskraft, kunna svårigheterna att insamla årsbehovet av hö bli stora nog, än mindre kan man tänka på en utökning av kreatursbesättningen. Jordbruket lämnar därför ej samma ekonomiska underlag för familjens utkomst som i andra trakter av landet. Funnes ej det stöd, som ett rikligt fiske och jakten skänka, skulle fattigdomen uppträda i betänkligare former än den nu mångenstädes gör. Med denna synpunkt sammanhänger även, att skörden av myrhöet tager en så oproportionerligt lång tid i förhållande till andra arbeten på gården. Den börjar några veckor efter det kälen gått ur jorden och upphör ej förrän marken är frusen. Häri torde även ligga en av anledningarna till att uppodling av mark till vallar invid gårdarna skett i så ringa utsträckning som fallet är. Befolkningen har saknat tid därtill under den för jordbruksarbete lämpligaste delen av året. Beskaffenheten av det hö, som med så mycken möda insamlats, kan även knappast medgiva en rationell kreatursskötsel. Doktor Haglund omtalar, att å det stora antal ängar, som icke skördas varje år, höet är inmängt med upp till 40 procent fjolårsgräs (»förna»). Höets förvaring i hässjor eller stackar, vilket är den i allmänhet använda metoden, medför även en försämring av kvaliteten. Höet hade mest karaktären av nödfoder. Det hjälper kreaturen att draga sig fram över vintern, men utbytet av mjölk under denna tid torde bliva ganska ringa, i många fall kanske intet, och under en viss tid av året kan man med största skäl tala om svältfodring. Till dessa olägenheter av ströängsbruket kommer det ofta hårda arbete under besvärliga väderleksförhållanden, som befolkningen får underkasta sig såväl under själva skördearbetet som vid höets hemforsling under vintern. Denna transport kan ibland till stort men för kreaturens utfodring länge fördröjas därigenom att myrar och vattendrag, som måste överfaras, på grund av snöfall hindras från att tillfrysas.

Vad nu sagts gäller i främsta rummet de ströängar, som utgöras av myrslätter. Dessa äro de allmännast förekommande och de, som spela den största rollen

vid jordbruket. Såsom av statsrådet von Sydow, doktor Haglund m. fl. framhållits finnas även andra och bättre ängslägenheter, s. k. röjningar, vilka i avkastning kunna närma sig vanliga vallar. Dessa äro emellertid icke av den betydelse, att de inverka på frågan om jordbrukets allmänna utveckling.

De utredningar, som företagits av doktor Haglund år 1914 samt av 1915 års första kommission, visa på ett övertygande sätt icke blott ströängsbrukets ringa produktivitet utan även möjligheterna för att genom odlingsarbeten, i de flesta fall myrodling av enkelt och billigt slag, bereda gårdarna en avkastning, som i kvalitet och kvantitet överträffar den ströängarna lämna.

Skulle staten finna lämpligt att genom sin mellankomst åvägbringa ett dylikt betydande framsteg i befolkningens levnadsvillkor, är det emellertid angeläget, att statens ingripande kommer till stånd, innan avvitrningen fullbordas på ett sätt, som fastare än förut knyter ströängarna till hemman och nybyggen. Åtskilliga eljest föreliggande svårigheter av praktisk och rättslig art kunna undgås, om ingripandet äger rum i samband med den reglering av fastigheternas ägovälde, som avvitrningen har till ändamål att åstadkomma.

Att emellertid lagligen upplåtna ströängar icke i någon händelse böra utan vederlag indragas till kronan, synes mig uppenbart. Väl torde, såsom förut antytts, vissa äldre författningar hava åsyftat, att en del ängar, såsom obehövlige för hemmanen, skulle utan vidare återgå till kronan. Men en dylik reglering torde innebära en oskäligen stränghet mot befolkningen. Denna lär på grund av fattigdom få synnerligen svårt att på egen bekostnad bringa till stånd de odlingar, som erfordras för att under en närmare framtid bereda fastigheten en avkastning, motsvarande den från ängarna erhållna. Finner staten sig böra genom ängarnas indragande framtvinga en mera rationell jordbrukstyp, torde detta ej böra sättas i verket på annat sätt än att den erforderliga odlingen bekostas av staten d. v. s. att åbon i den mån han visar sig hava utfört odlingen utfår det penningbelopp, vartill kostnaden kan beräknas uppgå. För staten lär det i själva verket ej innebära någon särskild uppoffring att åtaga sig denna kostnad. Staten har medelst redan meddelade bestämmelser (de förut nämnda §§ i 1909 års avvitringskungörelse) iklätt sig förpliktelse att genom inlösen med penningar förvärva de områden, som under avvitrningen finnas nödiga för uppehållande av nomadlapparnas renskötsel, en förpliktelse som härleder sig ur statens intresse att förebygga såväl de svåra sociala rubbningar som de nationalekonomiska olägenheter fjällrenskötselns omöjliggörande skulle medföra. Till dessa områden höra, såsom redan nämnt, en stor del av ströängarna inom ifrågasvarande båda avvitringslag. De belopp, som skulle erfordras för att genom odlingsarbeten bereda fastigheten en hövavkastning motsvarande den från ströängarna härflytande, torde enligt undersökningar och beräkningar av 1915 års första kommission komma att hålla sig inom ett belopp, som understiger det, vartill, enligt gjorda beräkningar, en expropriationsvis bestämd ersättning för de särskilt hinderliga bland ängarna torde komma att uppgå.

De fördelar en reglering av förstnämnda art — d. v. s. ängarnas återgång mot ersättning, som utbetalas i mån av utförd odling — erbjuder framför ängars förvärvande mot omedelbart utgående betalning torde vara påtagliga. Belopp, som utan vidare utfalla till åborna, torde med hänsyn till dessas skuldsättning, felande insikter eller bristande energi i de flesta fall ej komma fastigheterna till godo, och det kan vid sådant förhållande befaras, att en mera omfattande indragning av ängar

skall medföra allvarliga ekonomiska svårigheter och i många fall nöd, medan däremot ett system, som så att säga framtvingar uppodling av den mark, som skall lämna vederlag för ängarnas avkastning, tvärtom torde komma att medföra ett avsevärt framsteg för befolkningen. Härtill kommer fördelen av att indragningen kommer att med vissa undantag omfatta ströängarna över huvud och icke blott, såsom de ur renskötelsens synpunkt uppgjorda förslagen, blott en del av dem, en fördel som är beaktansvärd icke blott ur jordbrukssynpunkt utan tvivelsutan även ur renskötelsens, i det flertalet ströängar uti ifrågasvarande trakter torde i avsevärd grad vara till förfång för renskötelsen. En mera fullständig indragning av ängarna leder i själva verket därhän, att, såsom sig bör, lapparna få sig förbehållna fjällen och de övre delarna av dalförena, medan däremot dalarnas lägre delar och andra trakter vid de större vattendragen — i stort sett de enda områden där i dessa bygder jordbruk kan med något slags fördel drivas — varda, med undantag för kronoparkerna, ställda till den bofasta befolkningens förfogande.

Den reglering av ströängar, som här ifrågasättes, torde, såsom nämnts, böra anknyta sig till den pågående avvitrningen. Den synes emellertid ej behöva hindra de föreliggande avvitringsförslagens godkännande utan kunna anordnas såsom en fristående förrättning för avvitrningens slutliga kompletterande. En dylik anordning erbjuder beaktansvärda fördelar. Avvitringsförslagets prövning på grundvalen av hittills gällande bestämmelser men med förbehåll om en tilläggsförrättning för ängarnas indragande mot vederlag av odlingskostnad gör slut på det för närvarande rådande osäkerhetstillståndet. De uppgjorda överenskommelserna om delning mellan särskilda åbor å samma hemman eller nybygge kunna, i den mån ej särskilda hinder möta, fastställas, varefter varje åbo kan tillträda sitt ägområde, varav — bortsett från ströängarna — endast undantagsvis någon mindre del kan genom tilläggsförrättningen frångå honom, och han äger, i den mån gällande författningar medgiva, förfoga över den i området ingående skog och tillgodonjuta avkastningen av fastighetens andel i allmänning. Den kompletterande avvitrningen kan äga rum under enklare former än huvudförrättningen och i följd därav göras mindre dyrbar och långvarig.

*Allmän
motivering.*

Beträffande de allmänna grunderna för sådan tilläggsavvittring, som här avses, må framhållas, att huvudgrundsatsen synes böra bliva den redan i det föregående antydd, att ströängarna i allmänhet, om ock med vissa mindre betydande undantag, återgå till staten mot vederlag av åtagande från dess sida att bekosta så mycken odling, som erfordras för beredande av skörd, motsvarande den, som erhållits från ängarna.

Odlingskostnaden synes böra, med undantag för ett erforderligt mindre förskott, förslagsvis en femtedel, utbetalas endast i den mån odlingsarbetet visas vara utfört. Till dess bör det innehållas för fastighetens räkning. Med en dylik anordning sörjes i nödig grad för att beloppet verkligen tillgodokommer fastigheten och dem, som däri hava inteckning eller annan särskild förmånsrätt.

Principen om ängarnas avstående mot rätt att av staten bekomma kostnad för odling, som kunde medföra en avkastning motsvarande den, som ängarna lämnat, låg till grund även för den av doktor Haglund ledda första kommissionens arbeten. Den hade att tillse i vad mån i närheten av gårdarna funnes mark, som i uppodlat skick kunde genom sin avkastning ersätta höet från ströängarna. Utgångspunkt var

emellertid härvid, att marken i främsta rummet skulle vara kronojord och att jord av denna natur ej i något fall fick tillgripas, om den enligt avvitringsförslaget skulle tillfalla annan åbo än innehavaren av de ströängar, för vilka vederlagsmark söktes. Kommissionens undersökningar giva vid handen, att tillgången på kronomark, som sålunda kunde komma i fråga, är så stor, att den i de flesta fall kan utfylla behovet av vederlagsmark. Härvid komma framför allt i betraktande mossar, som enligt tidigare uppfattning varit att anse såsom odugliga och därför i avvitringsförslagen upptagits såsom impediment men enligt numera vunnna erfarenhet kunna med fördel odlas. Dylika mossar hava i stort antal påträffats och undersökts av kommissionen. Enligt vad kommissionens berättelse utvisar och vad jag i övrigt haft tillfälle att inhämta av deltagare i undersökningarna, var emellertid i många fall sålunda anträffad mark, som med avseende å läge och beskaffenhet väl ägnade sig till odlingsmark för en viss gård, belägen inom det område, som enligt avvitringsförslaget skulle tillkomma en annan fastighet, medan den förstnämnda gårdens område icke erbjöd lika goda odlingsmöjligheter. I fall av denna art torde hinder ej böra möta att till odling för en gård anvisa dylik inom annan fastighets område belägen mark, som vid allmänna avvitrningen beräknats såsom impediment. Om det, såsom sig bör, sörjes för att fastighetens innehavare icke i följd av markens avträdande kommer att själv sakna nödig tillgång på odlingsmark, torde det icke vara mot billighet stridande, att kronan för ett sitt ändamål utnyttjar ett område av ifrågavarande beskaffenhet, vilket alljämt tillhört kronan och vid allmänna avvitrningen blivit allenast av skiftesläggningshänsyn och såsom värdelös mark tillagt fastigheten. Intages, såsom jag tänkt mig, i utslaget om den allmänna avvitrningen förbehåll om skyldighet att eventuellt avstå dylik för annans fastighets odlingsbehov erforderlig mark, synes något slags rättsförlust ej vållas genom en reglering av denna art.

Jämväl i ett annat hänseende synes avvikelser kunna och böra göras från de grundsatser, som varit bestämmande för den första kommissionen vid dess eftersökande av odlingsmark. Till sådan bör nämligen kunna, så snart det finnes lämpligt och icke endast undantagsvis, utses även slättermyrar, som före avvitrningen brukats av fastighetens åbo inom det vid allmänna avvitrningen bestämda egentliga ägoområdet för fastigheten eller, i undantagsfall, utanför detta område. Den avkastning, som vinnes genom odling av dylik mark, kommer enligt erfarenhet att mångfaldigt överstiga den avkastning marken såsom naturlig myräng lämnar, och även om, såsom naturligtvis måste iakttagas, avdrag för sistnämnda avkastning göres vid beräkning av odlingsresultat, torde det ofta nog vara lämpligt att en äga av detta slag utses till odlingsområde.

Vid beräkning av ströängarnas avkastning har kommissionen begagnat sig av de taxeringslängder, vilka i samband med ägobesiktning upprättats vid avvitrningen, och i vilka finnes för varje äng angiven den beräknade avkastningen utförd i lass hö om 10 centner (= 425 kg.). Rörande tillförlitligheten av dessa längder har kommissionen uttalat, att densamma varit i tillfälle att i åtskilliga fall jämföra den verkliga höavkastningen med den i längderna upptagna samt att den knappast funnit större avvikelser än som betingades av väderleksförhållandenas inverkan olika år på växtligheten. Då dessutom denna uppskattning skett av med saken väl förtrogna män under tjänstemannaansvar, hade en omvärdering genom kommissionen syntts föga påkallad. Längdernas uppgifter, som legat till grund för mantalssätt-

ningen och skogsanslagens bestämmande för de särskilda hemmanen, synas lämpligen kunna tagas såsom utgångspunkt för beräkning av odlingsomsättningen även i nu förevarande fall.

Vidkommande frågan om beräkning av den årliga avkastningen från den till odling avsedda marken, skulle nämnda kommission enligt sin instruktion upptaga densamma till 1,500—2,000 kg. hö för varje hektar. Kommissionen fastslog sedermera såsom grund för sina beräkningar en avkastning av 1,700 kg. hö för hektar, vare sig odlingsjorden bestode av myrmark eller fastmark. I samband härmed framhåller emellertid kommissionen, att en avkastning av 3,000—4,000 kg. hö måste från rätt skötta myrodlingar anses ordinär och ofta överträffas. Anledningen till att en så låg beräkningsgrund som 1,700 kg. hö, d. v. s. fyra lass om 425 kg. för hektar bestämdes, var en önskan att förebygga anmärkningar, som möjligen skulle kunna framställas däröver, att vid avvitrningen till äventyrs någon gång skett för låg uppskattning av ängarnas skörd eller att odlingarnas underhåll genom gödsling o. d. för framtiden skulle komma att ställa sig avsevärt högre än bruket av ängarna. För att ytterligare försäkra sig mot dylika invändningar tillgrep kommissionen även en annan utväg. I stället för att direkt utgå från det i taxeringslängderna angivna antalet lass hö fann kommissionen sig av praktiska skäl och med stöd av den stora skillnaden i kvalitet mellan myrhöet och det å odlingarna skördade hårdvallshöet kunna taga till utgångspunkt den öretalsberäkning längderna med tillämpning av gällande skattläggningsmetod innebålla. Nämnda metod föreskriver, såsom förut omtalats, att höet allt efter dess beskaffenhet skall graderas i fyra olika klasser omfattande den första gott hårdvallshö och annat därmed jämförligt hö, den andra mindre gott hårdvallshö samt röjningshö, den tredje grövre och finare starrgräs och hö av bättre myrar, som med fördel kunna avbärgas varje år, samt fjärde klassen hö av sämre myrar, som för grässets bibehållande ej böra årligen avbärgas. För varje lass hö om 10 centner beräknas ränta efter sex öre i första, fyra öre i andra, tre öre i tredje och två öre i fjärde klassen. När räntan uppgår till 640 öre, åsättes ett mantal. Höets kvalitet spelar sålunda en stor roll för mantalets beräkning och därigenom för skogsanslagets storlek och avvitrningen i övrigt. Kommissionen har nu uppskattat även odlingarnas avkastning i öretal och sedan jämfört detta med ängarnas öretal. Det å odlingarna producerade höet anser kommissionen egentligen vara gott hårdvallshö, som enligt skattläggningsmetodens grunder bort upptagas i första klassen och sålunda vid jämförelsen med höet från ängarna åsätts sex öre. Med tanke på det sämre underhåll, som kunde komma ängarna till del, jämnställdes emellertid höet med naturlig slätter från röjningar, vadan det såsom andra klassens hö beräknades till fyra öre för lass. Höet från ströängarna har i de flesta fall upptagits i fjärde klassen. Mindre ofta har det värderats såsom tredje klassens och endast undantagsvis såsom andra eller första klassens hö. Med hänsyn härtill samt jämväl till det av kommissionen påpekade förhållandet, att höet från myrängar, vilket utgjorde den allra största delen av skörden, innehöle ända upp till 40 % »förna», ansåg kommissionen ifrågavarande förfaringssätt innebära ytterligare garanti för att icke någon orättvisa skedde fastighetsinnehavarna utan att dessa tvärtom friskostigt tillgodosågos.

I likhet med kommissionen synes man vid bestämmande av vederlaget för ströängarna lämpligen böra utgå från en årlig avkastning från odlingarna av 1,700 kg. för varje hektar, utan att skillnad göres mellan avkastningen från odling å myr-

mark och å fastmark. Denna beräkningsgrund torde väl tillgodose fastighetsinnehavarnas berättigade anspråk. Vad angår den kvalitativa jämförelsen mellan hö av odlingsmarken och av ängarna torde även den av kommissionen gjorda uppskattningen utfalla till deras fördel. I många fall torde de dock få svårt att sätta sig in i att de enligt värdesättningen skulle erhålla allenast ungefär hälften av det antal lass hö, som de förut kunnat hämta av sina ströängar. Betydelsen av den stora skillnaden i näringsvärde mellan de olika hösorterna torde icke alltid för dem stå fullt klar. Hemmansinnehavarna torde utgå från en sådan beräkningsgrund att de med ett visst antal lass hö kunna över vintern hålla vid liv ett visst antal nötkreatur och de tänka mindre på det mjölkutbyte, som under tiden kan erhållas. Med tanke härpå och för att ytterligare tillmötesgå befolkningen synes man, utöver vad kommissionen föreslagit, kunna något mer utjämna skillnaden mellan hö av ena och andra slaget. Såsom en lämplig uppskattningsgrund härutinnan har jag med stöd av upplysningar från sakkunnigt håll ansett mig kunna föreslå, att ett lass hö från utång beräknas motsvara fyra femtedelar av ett lass hö från nyodling.

Beträffande det nu framlagda förslaget till ängarnas värdesättande må slutligen erinras, att vid förslagets upprättande icke någon hänsyn tagits därtill, att kostnaderna för bärgning och hemtransport av höet från ströängarna ställa sig ojämförligt mycket större än skörden av vallhöet och hemforslingen från de mera närbelägna odlingsarna.

För att ett jordområde skall kunna anses lämpligt att tjäna till vederlagsmark torde ej vara nog att det innehåller för odling användbar jord. Även åtskilliga andra krav torde böra ställas å detsamma. Med hänsyn till den enskildes intressen måste tillses, att odlingsmarken ej är alltför avlägset belägen från gården, på det icke transport av redskap och gödningsämnen m. m. samt hemforsling av grödan må ställa sig alltför besvärliga och kostsamma. För att förekomma all tvekan härutinnan torde böra föreskrivas en bestämd gräns, utanför vilken mark för odling icke må anvisas. För staten är av vikt, att kostnaderna för odlingen icke ställa sig alltför höga. Odlingsersättningen skulle i undantagsfall kunna tänkas uppgå till så stort belopp, att det vore opraktiskt att övergiva ängarna. Det synes därför i detta fall böra fastställas ett maximum, som i allmänhet ej får överskridas. På grund av betydelsen av ängarnas indragning i största möjliga utsträckning i händelse annan mark ej påträffas än sådan, vars odling kostar mer än sagda belopp, synes dock frågan böra underställas Kungl. Maj:t, huruvida på grund av föreliggande förhållanden ängarna eller vissa av dem böra förvärfvas. Förefinnes tillfälle att välja mellan olika områden, torde till besparande av kostnader för staten mera lättodlad mark väljas framför sådan, vars uppodling kräver större kostnad, och då i allmänhet fast mark kräver mångdubbel odlingskostnad i förhållande till myr, synes sistnämnda slags mark i allmänhet böra företrädesvis utses. Vid val av mark bör hänsyn även tagas till möjlighet att bereda väg till odlingsplatsen.

För att få en tillförlitlig utredning angående de kostnader staten skall hava att gälda för vederlagsmarkens uppodlande bör en noggrann plan däröver upprättas, innefattande detaljerad beräkning av utgifterna för odlingsarbetets utförande inbegripet odlingens försättande i full växtkraft. Till planen bör fogas en karts-kiss hänvisande till denna.

Beträffande sättet för själva tilläggsavvittringens utförande bör med hänsyn därtill, att odlingsgottgörelsens bestämmande är förrättningens viktigaste led, över-

inseendet över förrättningen i dess helhet böra uppdragas åt Kungl. Maj:ts befallningshavande. Att därjämte, såsom för andra avvitringsförrättningar är stadgat, pålägga lantmäteristyrelsen en viss uppsikt torde knappast vara behöfligt, varemot ett dylikt dubbelt förmanskap kan, i saknad av närmare bestämmelser om arten av den kontroll, som åligger vardera myndigheten, föranleda olägenheter, på sätt, enligt vad lantmäteristyrelsen framhållit, även förekommit beträffande de allmänna avvitringsarna i hithörande trakter.

Såsom av det anförda framgår innebär tilläggsavvittringen, att i allmänhet en särskild förrättning skall hållas för varje fastighet, d. v. s., där åbodelning förekommit, varje därvid tillkommen brukningsdel. Utomstående fastighet kommer icke att beröras i andra fall än då det visar sig nödvändigt att från dess vid avvitrningen bestämda område utbryta någon del för att såsom odlingsjord tilläggas den andra gården. Tilläggsavvittringen kommer därför icke att i likhet med allmänna avvitrningen avslutas samtidigt för alla fastigheter i ett stort avvitringslag, utan bör vid förstnämnda förrättning för varje hemman eller nybygge för sig meddelas särskilt utslag, så framt icke omförmälda förhållande, att gård får sig tillagt odlingsområde på annan eller andra fastigheters skiften, härutinnan påkallar viss modifikation.

Önskvärt är, att formerna för tilläggsavvittringens utförande bliva så enkla som möjligt. På grund av avvitrtingens ändamål och förhållandena i övrigt vid dess utförande torde emellertid vara av vikt att personer, som äga såväl lantmäteriteknisk som agronomisk erfarenhet och insikt, representeras vid förrättningarna, och torde därför i varje förrättning böra delta en lantmätare samt en jordbrukskonsulent eller annan person med jämförlig utbildning. För arbetets snara utförande synas två eller tre grupper av förrättningsmän böra kunna utses, vilka var och en får sig anvisat sitt arbetsområde.

Biträde av gode män torde icke vara behöfligt eller lämpligt. De särskilda insikter rörande nyodling, som här ifrågakomma, kunna i dessa trakter knappast förväntas av dylika biträden, varemot personer, som äga förtrogenhet med arbeten av denna art, lätt torde kunna efter vissa allmänna, av erfarenheten bekräftade grunder uppgöra ifrågakommande planer utan sådant biträde.

Den mark, som vid tilläggsavvittringen kan komma att utses för odling, torde i de allra flesta fall vara belägen inom de enskildas vid allmänna avvitrningen tillagda områden eller, för den händelse den ligger därutanför och icke utgöres av enskilda hittills tillhöriga områden, bestå av impediment. Mycket sällan om någonsin torde man behöva uttaga kronan tillhörig, vid allmänna avvitrningen såsom duglig betecknad mark. Fördenskull synes vara onödigt och nyttan därav ej motsvara kostnaderna, att jägmästare såsom kronans ombud är närvarande vid tilläggsavvittringen. Naturligtvis bör däremot noga tillses, att vederbörande hemmansinnehavare få tillfälle att bevaka sina intressen vid förrättningen.

Då förrättningen, såsom ovan framhållits, är av jämförelsevis stor omfattning samt av ganska ingripande betydelse för den enskilde, synes avvitringsnämndernas arbete böra inskränkas till verkställande av de för ärendets bedömande i de särskilda fallen nödiga undersökningarna och beräkningarna samt andra arbeten av mera preliminär-art, varemot här liksom beträffande allmän avvitrting bör överlätas åt Kungl. Maj:ts befallningshavande att meddela beslut i ärendet. Över detta torde besvär böra få anföras i närmaste överensstämmelse med de regler, som gälla för

allmän avvittning. Vid tilläggsavvittringen böra föras protokoll samt upprättas kartor och beskrifningar i nödig utsträckning. För att bevara sambandet mellan den allmänna avvittningen och tilläggsavvittringen samt möjliggöra en lätt överblick rörande de särskilda fastigheternas ägoinnehav och gränser böra nödiga anteckningar tillföras de vid förstnämnda avvittning upprättade handlingar och kartor.

När laga kraft ägande utslag i ärendet föreligger, böra gränserna för odlingsområde, vilket förut tillhört annan fastighet men genom tilläggsavvittringen därifrån utbrutits, i behörig ordning utstakas. Då avvittningsnämnden icke kan hållas samlad i avbidan på ärendets slutliga prövning, synes detta böra ske genom en särskild förrättning, vilken synes kunna uppdragas åt allenast lantmätare. Även till denna förrättning böra vederbörande sakägare kallas och besvär över förrättningen böra få hos vederbörande högre myndigheter fullföljas.

Sedan samtliga med tilläggsavvittringen sammanhängande åtgärder blivit slutförda, böra i vanlig ordning kartor och handlingar renoveras och avvittningen slutligen redovisas. Även för detta ändamål måste särskild lantmätare förordnas.»

I överensstämmelse med ovan angivna grunder har kanslisekretärer Berglöf i samråd med doktor Haglund och andra personer, som besitta sakkunskap å hithörande områden, upprättat förslag till kungörelse angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark, vilket förslag såsom *bilaga 1* åtföljer detta protokoll.

Angående vissa av de särskilda bestämmelserna i förslaget har kanslisekretärer Berglöf ansett sig böra meddela ytterligare några upplysningar, och anför han härom:

Speciell
motivering.

»1 §. I denna § upptages huvudregeln att samtliga ängar, som vid den allmänna avvittningen inom nu ifrågavarande avvittningslag tillagts hemman eller nybygge, skola avträdas, så snart de äro belägna utom det område eller de skiften, som komma att genom uppdragna rågångar skiljas från den omgivande marken. Detta område benämnes i förslaget i överensstämmelse med gängse terminologi: hemmanets eller nybyggets egentliga ägoområde. Under författningsförslaget falla sålunda ej ängar, vilka ligga inom avvittningslagen men såsom tillhörande fastigheter därutanför varit inbegripna under äldre avvittningar. Hava sådana ängar däremot icke förut varit föremål för avvittning, skola de upptagas till behandling vid tilläggsavvittringen.

Ängar hörande till s. k. inhysningslägenheter, d. v. s. före avvittningen utan tillstånd anlagda lägenheter, avses icke i förevarande förslag. Kungl. Maj:ts befallningshavande, som på grund av gällande föreskrifter redan prövat, huruvida lägenhet skulle få av innehavaren bibehållas, har vid meddelande av tillstånd därtill föreskrivit villkor, som lämna möjlighet att i de blivande avvittningsutslagen bestämma lägenheternas ägor så, att några ströängar icke tillfalla desamma. Med hänsyn till den ståndpunkt Kungl. Maj:ts befallningshavande helt nyligen visat sig intaga i fråga om ängars upplåtande åt inhysningslägenheter i ett annat avvittningslag än de nu förevarande, lär det kunna emotses, att icke heller i dessa senare några ängar komma att tilldelas lägenheter av denna art.

Paragrafen angiver vidare helt allmänt vilken mark, som kan komma att för odling anvisas fastighet. De närmare bestämmelserna härför innehållas i 4 §.

2 §. Denna § angiver undantagen från den i 1 § angivna huvudregeln rörande tilläggsavvittringens omfattning. Ej sällan inträffar, att rågången kring en fastighets område dragits så, att en fastigheten tillhörig äng kluvits i två delar, därav den ena delen sålunda fallit inom och den andra utom området. Enligt den allmänna regeln skulle sistnämnda del avhändas fastigheten, såvida den icke behövde användas såsom odlingsmark vid ströängarnas avstående. Det har syntts mindre lämpligt, att en äng på detta sätt uppstyckades i två delar; och har fördenskull fastighetsinnehavaren ansetts böra få behålla densamma med den rätt, som hittills tillhört honom.

Såsom ovan nämnts förekomma ängslägenheter, vilka lämna en höavkastning, som understundom kan jämföras med skörden av odlad vall. Dessa ängar utgöras av invid vattendragen förekommande s. k. röjningar. Genom vattendragens årligen inträffande översvämningar tillföras röjningarna växtkraft, varigenom möjliggöres en mycket rik vegetation. I de flesta fall torde dessa, där de äro av någon betydelse, hava kommit att förläggas inom fastigheternas egentliga ägoområden. Inom Sorsele socken har emellertid befunnits, att invid Vindelälven och Tjulån samt sjöar, som av dem genomflytas, ligga en del sådana ängar. Det har syntts lämpligt att dessa lägenheter, vilka både äro rikt givande samt lätta och billiga att sköta, bibehållas under gårdarna. Detta torde även kunna ske utan att statens intressen bliva lidande, så mycket mera som röjningarnas belägenhet invid nämnda stora vattendrag medför, att de icke torde vara till hinder för renskötseln.

Tilläggsavvittringen avser att bereda ersättning för de till fastigheterna hörande ströängarna genom att tillägga dem nya odlingsområden. Redan förefintliga odlingar böra icke få tagas i anspråk för ändamålet, enär avkastningen från fastigheten däri-genom skulle komma att nedsättas. Om fördenskull en äng utom det egentliga ägoområdet uppodlats, bör den få bibehållas med den innehavaren för närvarande tillkommande rätt.

3 §. Häri avhandlas det enda fall, då mark, belägen inom en fastighets område, får avhändas denna till förmån för en annan fastighet. Detta må ske endast, då marken är av impediments natur och sålunda före den allmänna avvittringen tillhört kronan samt under den förutsättningen, att den avträdande fastigheten finnes i förhållande till sitt skattetal ändock hava tillgång på mark, som lätt kan odlas.

4 §. De med hänsyn till innehav och belägenhet olika kategorier av mark, som må anvisas för odling, äro följande:

1) fastighetsinnehavarens inom det egentliga ägoområdet belägna mark, vare sig denna tillhört honom före allmänna avvittringen eller genom denna tillagts honom,

2) fastighetsinnehavarens utom det egentliga ägoområdet belägna ströängar, vare sig dessa ligga på kronomark, allmänning eller husbehovsskog,

3) kronomark utom det egentliga området, vare sig denna vid avvittringen betecknats såsom impediment eller duglig mark; dock må icke för särskilt ändamål avsatt kronomark uttagas utan endast område från kronopark eller kronoöverloppsmark,

4) kronomark utom det egentliga området bestående av äng, vilken förut tillhört enskild innehavare men genom tilläggsavvittring förvärvats åt kronan, samt

5) utomstående fastighets inom dess egentliga ägoområde belägna mark, vilken genom den allmänna avvitrningen tilldelats samma fastighet; denna mark dock endast under det i 3 § angivna villkor.

5 §. I likhet med vad som gäller beträffande styresman vid avvitrning föreslås, att ledamöterna i avvitrtningsnämnden efter förslag av Kungl. Maj:ts befallningshavande skola utses av Kungl. Maj:t, som därvid samtidigt skall bestämma nämnds verksamhetsområde.

6 §. Denna paragraf innehåller bestämmelser rörande de av varje särskild för rättning beroende sakägarnas kallande till avvitrtningsnämndernas sammanträden för undersökning å viss fastighet.

Den i paragrafen intagna bestämmelsen, att kallelse till granne skall utfärdas endast för så vitt han har ägor på ett avstånd av 5 kilometer eller mindre från bopplatsen å förrättningsstället, sammanhänger med föreskriften i 7 § om det maximumavstånd, inom vilket ägor måste vara belägna för att kunna uttagas till odlingsmark åt en fastighet.

7 §. Första kommissionen har vid sina undersökningar icke ansett sig böra til odling uttaga mark på större avstånd än fem kilometer från bostaden å den fastighet, varifrån marken skulle brukas. Detta avstånd torde också vara det högsta, som skäligen bör ifrågakomma.

I denna paragraf angives även maximum för den kostnad uppodlingen till åker bör få betinga, för att markförvärv i nu föreskriven ordning bör ifrågasättas. Den högsta kostnad nämnda kommission har beräknat för mark, som av densamma uttagits, uppgår till 1,078 kronor 95 öre för varje hektar; och har det i sådant fall varit fråga om uppbyggnad av fastmark. Odling av myrar — och det är dylik odling, som i det stora flertalet fall ifrågasättes — har i allmänhet ställt sig flera gånger billigare. Fall torde dock kunna förekomma, då på grund av dyrbara avloppsdiken eller andra särskilda förhållanden utgifterna även för myrodling bliva avsevärda. Det synes emellertid i allmänhet icke vara med statens ekonomiska fördel förenligt att staten skulle utbetala ett så högt vederlag för ströängarna, som en odlingsersättning å omförmälda belopp skulle innebära, så mycket mindre som enligt det föreliggande förslaget ytterligare tillkommer kostnaden för förrådsgödsling. Eu maximumkostnad av 1,000 kronor för hektar torde i och för sig vara hög. Enär emellertid fall kunna inträffa, då särskilda omständigheter, såsom hänsyn till renkötselns behov, göra önskvärdt att en fastighets ängar eller någon del av dem förvärfvas åt kronan, har en sådan ordning ansetts lämplig, att Kungl. Maj:ts befallningshavande icke äger rätt att medgiva högre ersättning för marks iordningställande än 1,000 kronor, för hektar räknat, men att om kostnaden skulle visa sig behöva överstiga detta belopp, frågan om ängarnas indragande överlämnas till Kungl. Maj:ts prövning. Med de i föreliggande kungörelse föreslagna bestämmelser rörande ägor, som må utväljas för odling, torde endast i undantagsfall behöva inträffa, att tillgång saknas på för utbyte tjänlig jord, som kräver högre kostnad än 1,000 kronor för hektar. Bestämmelserna i förevarande avseende finnas intagna i denna paragraf samt 21 §.

För det fall, att tillfälle gives till val mellan odlingsområden av olika beskaffenhet, lämnas i denna paragraf anvisningar rörande förfaringsättet. Huvudregeln är att mark, som är mera lättodlad och billigare att för framtiden underhålla, skall uttagas före jord, som kräver större odlings- eller underhållskostnad. Fördenskull skall i främsta rummet myrmark utses. Skulle på grund av särskilda omständig-

heter uppodling av sådan mark ställa sig ovanligt dyr, skall dock mera lättodlad jord utväljas, även om exempelvis myrmarken skulle hava ett i förhållande till gården fördelaktigare läge. Vid val av odlingsområde torde även viss hänsyn böra tagas till lättheten att från gården komma fram till området.

Enär fastighetsinnehavaren bör kunna utgå från att den odling, som avser att ersätta ströängarna, tillkommer honom utöver vad vid gården förut kan vara åtgjort i odlingsavseende, bör mark, å vilken uppbrukning redan tagit sin början men ännu ej avslutats, icke ifrågakomma såsom odlingsområde, med mindre åbon själv begär det.

8 §. Stadgandet att i odlingsplanen skola angivas de arbeten, som böra anses motsvara halva kostnaden för markens odling och gödsling, sammanhänger med bestämmelserna i 14 § att fastighetsinnehavaren, sedan nämnda arbeten äro utförda, äger uppbära viss del av ersättningen.

Är odlingsmark belägen inom fastighetens vid allmänna avvittringen avsatta och följaktligen på avvittringskartan angivna ägoområde, kräves naturligen icke upprättande av någon fullständig karta däröver. Det torde vara tillfyllest, att den kartskiss över odlingen, som bör åtfölja planen däröver och varå intages för odlingsarbetet nödiga anvisningar, utföres med sådan noggrannhet, att området genom konnekteringsinläggningar eller dylikt lätt kan återfinnas på marken. För sådant ändamål bör området jämväl å denna utmärkas genom nedslagning av pålar eller andra under något längre tid kvarstående märken.

Tillägges odlingsområdet fastighet såsom nytt skifte, synes detsamma i överensstämmelse med de för allmänna avvittringen gällande bestämmelser böra såsom inägojord mätas i skalan 1:4000 samt särskilt utstakas, varjämte förutom skiss över odlingen fullständig karta med beskrivning bör däröver upprättas.

13 §. Det har synts lämpligt föreskriva, att ärende angående tilläggsavvittring icke omedelbart, sedan detsamma inkommit till Kungl. Maj:ts befallningshavande, upptages till prövning, på det vederbörande sakägare må erhålla tillfälle att, om de så akta nödigt, inkomma med påminnelser angående förrättningen.

För möjliggörande härav har jämväl i nästföregående paragraf föreslagits, att nödiga handlingar och kartor skola till åborna i god tid överlämnas.

16 §. De områden, som behöva uppodlas för att avkastningen av desamma skall motsvara skörden från de avträdda ängarna, torde i allmänhet vara jämförelsevis små, och för odlingsarbetets utförande skulle, enligt vad som beräknats, behöva åtgå endast några få år. För att emellertid äga säkra garantier härutinnan föreslås, att åborna skola få bruka ängarna under tio år, efter det odlingsplan blivit fastställd och åbon alltså äger utbekomma det ifrågasatta förskottet å odlingskostnad.

För den händelse innehavare av fastighet förpliktats avstå äng till kronan, men kronan begagnat sig av ängen för att därå anvisa odlingsområde till annan gård, skulle nämnda fastighetsinnehavare gå förlustig den tioåriga brukningsrätten till samma område. Ersättning torde böra beredas honom för vad han sålunda förlorar. Enligt förslaget skall denna ersättning utgå efter eu beräkning, som torde medföra, att ersättningen under alla omständigheter är tillräcklig. För flertalet fall kan den förefalla alltför rundlig, men det torde för staten ställa sig mera praktiskt att utgå från regler, som under inga förhållanden medföra förlust för den enskilde, än att, såsom eljest måste ifrågakomma, anordna en prövning för varje särskilt fall. De fall, då tillämpning av ifrågavarande bestämmelser skulle ifrågakomma, torde över huvud bliva sällsynta.

20 §. I samband med allmänna avvittningen hava med ett enda undantag åbodelningar kommit till stånd å alla de hemman och nybyggen, som brukades gemensamt av flera innehavare. Nämnda undantag utgöres av hemmanet Hällnäs i Sorsele socken, som sålunda är det enda fall, då ifrågavarande paragraf skulle komma till användning.

21 §. Rörande bestämmelserna häri hänvisas till vad ovan anförts under 7 §.

23 §. De i denna paragraf föreslagna bestämmelser rörande besvär över Kungl. Maj:ts befallningshavandes utslag samt bevis å karta över område, som för- enats med fastighet, äro hämtade från de i §§ 26 och 27 i avvittningsstadgan givna föreskrifter.

25 §. Bestämmelserna i denna paragraf svara mot dem, som enligt § 28 i avvittningsstadgan gälla för områdesutstakning i samband med allmän avvittning.

26 §. Tillämpliga delar av § 29 i avvittningsstadgan hava legat till grund för bestämmelserna i denna paragraf.

27 §. Enligt avvittningsstadgans föreskrifter i § 30 skall klander mot ut- stakning anmälas inom ett år efter det karta med beskrivning över förrättningen tillställdes den missnöjde. I nu föreliggande fall torde en klagotid av sextio dagar få anses tillräcklig.

28 och 30 §§. Dessa paragrafer innehålla bestämmelser avsedda att förbinda tilläggsavvittningen med den allmänna avvittningen och möjliggöra att lätt överblicka de särskilda fastigheternas ägoinnehav.»

Beträffande *kostnaderna* för tilläggsavvittningens genomförande anför kanslissekreterare Berglöf följande:

»Vad slutligen vidkommer de kostnader, som skulle uppstå vid ett genom- förande av en tilläggsavvittning enligt ovan angivna grunder, komma beträffande Dorotea avvittningslag ängar med en höavkastning av något över 300 lass att in- dragas. Med beräkning att ett lass ängshö motsvarar fyra femtedels lass hö från nyodling och att varje hektar av odlingen lämnar en avkastning av 1,700 kilogram hö skulle sålunda för nämnda ängars förvärvande behöva uppodlas en areal av 60 hektar. Enligt första kommissionens uppskattning utgör odlingskostnaden inom Dorotea i medeltal 320 kronor för hektar, vadan uppodlingen av nämnda areal skulle draga en kostnad av 19,200 kronor. Härtill kommer den för odlingen be- hövliga konstgödningen, varav enligt doktor Haglunds uppskattning skulle åtgå 60 lass å 52 kronor för lass, samt gödningens transport, vilken av Haglund beräknats efter ett medelavstånd av 15 mil å 2 kronor för mil och lass, eller sålunda en ut- gift å tillhoppa 4,920 kronor. Inom Sorsele avvittningslag, där avkastningen av till indragning avsedda ängar beräknats till omkring 1,050 lass, skulle efter samma grunder i övrigt men med en för denna socken av nämnda kommission uppskattad odlingskostnad av i medeltal 220 kronor för hektar krävas uppodling av 210 hektar för en kostnad av 46,200 kronor. Gödningen skulle här belöpa sig till en summa av 21,420 kronor, varav beräknad frakt, i medeltal 25 mil å 2 kronor för mil och lass, utgör 10,500 kronor.

Sammanlagda summorna för uppodling och gödning av vederlagsmark inom båda avvittningslagen bliva sålunda 91,740 kronor. På grund av under senare tid inträffad prisstegring å gödningsämnen torde denna summa böra avrundas till 100,000

kronor. Vid denna beräkning har hänsyn ej tagits därtill, att i de fall, då odlingsgarna förläggas till åbons egen mark, åbon äger att från den efter markens uppodling beräknade avkastningen avdraga den skörd han förut tagit därifrån. Om de verkliga kostnaderna till följd härav komma att något ökas — förhöjningen torde kunna skattas till omkring 5,000 kronor — torde en minskning med lägst motsvarande belopp kunna beräknas uppstå därigenom, att medelpriset för markens uppodling torde ställa sig ej oväsentligt lägre än enligt första kommissionens beräkningar. Enär avvittringsnämnden vid odlingsmarks uttagande icke är bunden vid samma inskränkningar som kommissionen varit, torde nu i många fall, där denna i sina beräkningar måst utgå från kostnaderna för uppodling av fastmark eller annan mera svårödlad mark, istället kunna utväljas mark, som för billigare pris kan uppbrutas till åker.

Kostnaderna för avvittringsnämnd och särskilda lantmätare samt för hantlangning och övriga löpande utgifter för tilläggsavvittringen böra givetvis bestridas av förslagsanslaget till skiften och avvittringar.

Rörande dessa kostnaders belopp torde för närvarande vara svårt att närmare uttala sig. Så mycket torde dock med säkerhet kunna sägas, att de icke tillnärmelsevis komma att belöpa sig till de summor, som en återförvisning och åtföljande omarbetning av de föreliggande förslagen rörande den allmänna avvittringen skulle betinga.

För ett genomförande av ströängarnas återförvärvande i enlighet med nu framlagda förslag skulle enligt ovannämnda beräkningar krävas ett belopp av i runt tal 100,000 kronor. I samband med frågan om dessa medels anskaffande vill jag erinra om det förslagsanslag å 52,000 kronor, som av 1912 års riksdag efter framställning av Kungl. Maj:t beviljades för förvärvande av vissa inom Sorsele och Dorotea socknar belägna områden, som erfordrades för att tillgodose nomadlapparnas behov av renbete m. m. Några åtgärder i det med anslaget avsedda syftet hava ännu icke vidtagits. Vid ett bifall till föreliggande förslag om tilläggsavvittring torde sådana även bli obehövlige. Det vill därför synas, som om de av riksdagen beviljade medlen lämpligen borde få tagas i anspråk för tilläggsavvittringens genomförande. Det belopp, som därutöver skulle vara för ändamålet behöfligt, uppgår till 48,000 kronor. Framställning såväl om medgivande till nämnda förändrade disposition av ovanberörda anslag å 52,000 kronor som om ett nytt anslag å 48,000 kronor torde fördenskill böra göras hos riksdagen. På grund av svårigheten att på förhand med säkerhet avgöra huru stor areal mark, som för ifrågavarande ändamål behöver uppodlas, och kostnaderna därför, torde sistnämnda anslag böra givas formen av förslagsanslag.»

Kanslisekreterare Berglöf sammanfattar sina uttalanden i en hemställan, att det måtte tagas under övervägande, huruvida det funnes lämpligt att tillstyrka Kungl. Maj:t att

1) föreslå riksdagen att för sin del förklara, att från Kungl. Maj:ts och kronans sida hinder ej möter för fastställande av de föreliggande förslagen till allmän avvittring inom Dorotea och Sorsele socknar, dock att i blivande avvittringsutslag bör införas förbehåll om skyldighet för hemmansägare eller nybyggare att, i den mån genom tilläggsavvittring

bestämmas, till kronan avstå dels, mot ersättning, slätterängar utanför hemmanets eller nybyggets egentliga ägoområde, dels ock, utan anspråk på ersättning, mark, som under beteckning av impediment tillagts hemman eller nybygge inom dess ägoområde men prövas nödig för fyllande av annan fastighets behov av odlingsmark;

2) inhämta riksdagens yttrande över det av Berglöf upprättade förslaget till kungörelse angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark;

3) föreslå riksdagen dels att medgiva, att det av 1912 års riksdag på extra stat för år 1913 anvisade förslagsanslaget å 52,000 kronor för förvärvande för renskötselns behov av vissa inom Sorsele och Dorotea socknar belägna områden m. m. må, med ett till nämnda summa fastställt belopp, istället användas till bestridande av de utgifter, som erfordras till gäldande av de i omförmälda författningsförslag avsedda kostnader för marks uppodlande och beredande för omedelbart bruk, dels ock för samma ändamål bevilja ett förslagsanslag å ytterligare erforderliga 48,000 kronor.

Över Berglöfs skrivelse och författningsförslag hava underdåniga utlåtanden inhämtats från kammarkollegiet efter kammaradvokatfiskalsämbetets hörande, lantmäteristyrelsen, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen och Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län. Kammarkollegiet har beretts tillfälle att vid avgivande av sitt utlåtande taga i övervägande de från nämnda styrelser och Kungl. Maj:ts befallningshavande tidigare inkomna yttranden.

Utlåtanden
över kansli-
sekreterare
Berglöfs
förslag.

Vad först angår lantmäteristyrelsens utlåtande har styrelsen vid detsamma fogat ett av styrelsen från förste lantmätaren i Västerbottens län Karl Grubbström och avvitringsstyresmannen Tycho Bergman infordrat gemensamt yttrande i ärendet.

Styrelsens eget utlåtande, som är avgivet den 3 mars 1916, har, med uteslutande av däri åberopade bilagor förutom ett inom styrelsen utarbetat författningsförslag, såsom bilaga 2 fogats till detta protokoll. Nämnda författningsförslag följer såsom bilaga 3.

Vidkommande de mot avvitrningen framställda anmärkningar intager styrelsen i sitt utlåtande samma ståndpunkt, som den hävdade i ovanomförmälda yttrande den 18 maj 1915. Styrelsen vänder sig först mot den av notarien Johnsson och kartografen Åberg verkställda utredningen och åberopar bland annat en av föredraganden av ärendet i styrelsen, byråchefen J. Hamrin, verkställd granskning av nämnda utredning. Enligt denna hade det befunnits, att utredningsmännen, utöver vad de själva angivit, skulle saknat 13 insyningsutslag angående hemman inom avvitrnings-

Lantmäteri-
styrelsens
utlåtande
den 3 mars
1916.

lagen tillkommande ägor samt att de rörande nio (eller rättare tio) särskilda hemman icke innehaft fullständiga insyningshandlingar. Styrelsen hade vidare låtit upprätta ett sammandrag, däri med vissa uteslutningar upptagits de ägofigurer, med avseende å vilka förrättningsmännen framställt anmärkningar; och hade dessa ägofigurer uppdelats i särskilda grupper, allt efter som de av Johnsson och Åberg angivits såsom icke insynade (tillhopa 216 ägofigurer), såsom icke identifierade (tillhopa 818 ägofigurer) eller såsom lägenheter, rörande vilka ovisshet rådde eller vilka anmärkts såsom ej upptagna å kartorna eller såsom okända.

Beträffande insyningshandlingarna såsom grund för innehavet uttalar styrelsen, under återopande av yttranden från de lantmätare, vilka haft befattning med ifrågavarande del av avvitrningen inom Dorotea och Sorsele avvitrningslag, att nämnda handlingar lagts till grund för bestämmande av innehavet i den utsträckning, som författningarna avsåge. Vidkommande olaga utflyttningar ansåg styrelsen numera ådagalagt, att dessa inskränkte sig till hemmansdelar inom fyra fastigheter. Styrelsen uttalar vidare, att det knappast kunde anses hava tillkommit förrättningsmännen att väcka fråga om uteslutande ur hävdeförteckningarna av ägor, som upplåtits efter tillkomsten av odlingsgränsförfattningen den 13 december 1867, och alldeles bestämt ansåge styrelsen, att så icke varit fallet i fråga om lägenheter, som avsåges med de i en del utsyningsutslag förekommande villkoren rörande skyldighet för ägare eller åbo att framdeles, där så erfordrades, avträda insynade lägenheter. Styrelsen vore fördenskull av den uppfattningen, att det i ärendet gjorda påståendet, att avsevärda områden genom ovan berörda förhållanden avhäfts kronan vare sig direkt eller indirekt, saknade fog.

Styrelsen framhåller de otillfredsställande bestämmelser, som gälla rörande duglig skogsmarks avskiljande från impediment, samt anför, att kanslisekreterare Berglöfs kritik av skogstilldelningen och vad därmed ägde samband enligt styrelsens mening röjde en oriktig tolkning av innehållet i den förda skriftväxlingen. Husbehovsanslaget hade icke ur allmän och enskild synpunkt kunnat sättas lägre än som skett eller till 800 hektar för mantal, och följden härav hade blivit, att skogsanslaget i dess helhet satts till 1,600 hektar, varigenom befolkningen emellertid icke hade att vänta större inkomst av allmänningen, än vad densamma för närvarande åtnjöte genom periodvis återkommande utsynningar till avsalu. Vidkommande anmärkningen att det avdrag, som i vissa fall finge göras för impediment inom ägofigurer av skogsmarken, använts även för reglering av skogsmarkens bättre och sämre beskaffenhet, uttalar lantmäteristyrelsen den uppfattningen, att ett dylikt förhållande måste anses stå i överensstämmelse med författningens anda. Med hänsyn till naturförhållandena inom ifrågavarande avvitrningslag skulle fordran på en sträng tillämpning av bestämmelserna i 18 § avvitrningsstadgan, att mark, som endast bure björkskog eller bete, skulle upptagas såsom duglig mark, leda till orimliga konsekvenser vid uppdelning i så små lotter, som det här gällde. I övrigt borde uppmärksammas, att vid den tidpunkt, då berörda bestämmelser formulerades, med duglig skog i Norrland säkerligen ej menades skog, som vore användbar endast till ved. Den utredning rörande skogsimpediment, som verkstälts av den utav doktor Haglund ledda kommissionen, anser styrelsen med hänsyn till det sätt, varpå den företagits, ej kunna tillerkännas vitsord. Den av advokatfiskalsämbetet beräknade arealen skogsimpediment, som tilldelats fastigheterna (se sid. 98) borde på grund av däri ingående impediment uppskattas till i runt tal endast 20,000 hektar. Denna

mark, varav kronan för överskådlig framtid ej kunde bereda sig annan inkomst än genom försäljning företrädesvis av ved, torde böra anses så gott som värdelös. Det syntes styrelsen på grund härav uppenbart, att staten ej heller ur denna synpunkt kunde hava något intresse av att avvitringsförslagen i nu ifrågavarande delar bleve föremål för ändringar, därest sådana kunde anses möjliga att få genomförda. Styrelsen konstaterar, att någon fara för skogsspekulation icke förefunnnes, däremot syntes det med fog kunna ifrågasättas, huruvida de små lotterna i framtiden skulle kunna bestå såsom självständiga brukningsdelar och fullgöra sin odlings- och framför allt byggnadsskyldighet. Skogstilldelningen vilade på antagandet av en avkastningsförmåga från skogsmarken av i allmänhet 0.5 kubikmeter för hektar. Denna avkastning kunde emellertid ej vara att motse på de områden, som tilldelats fastigheterna såsom husbehovsskog. Styrelsen meddelar beträffande skogstilldelningarnas förhållande till fjällgränsen, att knappast något till enskilda föreslaget område stötte omedelbart till kalfjället. I samband härmed erinras, att bestämmelserna i skyddsskogslagen kunde komma att bli rätt kännbara för befolkningen.

Vidkommande anmärkningen, att mantalet skulle blivit för högt upptaget och såsom följd därav kronan avhänts skogsmark, uttalar styrelsen, att enligt doktor Haglunds rapport över 1914 års undersökningar så gott som undantagslöst av honom undersökta ängar uppskattats till endast hälften av deras verkliga avkastning. Man torde därför kunna våga det påståendet, att ängarna i allmänhet i runt tal kunnat upptaxeras till en avkastning dubbelt så stor som skett. Styrelsen framhåller där- efter de höga mantalssiffror, vartill man skulle komma, om fastigheternas ängar taxerats såsom odlad mark samt avkastningen från de fastigheterna såsom odlingsmark tillagda områdena beräknats i enlighet med de av 1915 års kommission tillämpade grunder.

Vad anginge anmärkningen rörande ägobeskrivningarnas upprättande anser styrelsen det vara tydligt, att denna ej förtjänade avseende; och återopas till stöd härför de av avvitringsstyresmannen lämnade upplysningar ävensom att jämlikt 1892 års nådiga brev avvitringsstadgan av 1873 endast i *allmänhet* skulle lända till efterrättelse, med iakttagande av de i samma nådiga brev meddelade särskilda föreskrifter med avseende på mätning och kartors upprättande, samt dessa föreskrifter tillika med dem, som därefter meddelats rörande åbodelning, påkallat den avvikelse, som i berörda del skett.

Till bedömande av anmärkningen angående uraktlåtenhet att företaga ägoutbyten lämnar lantmäteristylelsen en historisk utredning rörande tillkomsten av nu gällande bestämmelser i ämnet jämte 1879 års nådiga beslut; och kommer styrelsen till den uppfattningen, att nämnda beslut innebure, att Kungl. Maj:t, hellre än att för kronans del anvisa medel till odlingsersättning, ansett att tillstånd borde lämnas till ströängarnas fortsatta bibehållande. Styrelsen erinrar å nyo, att enligt avvitringsförslagen utbyte skett med kronan i den mån kronan haft vederlag att lämna. Såsom sådant hade emellertid ej betraktats odlingsbar mark, som till äventyrs kunde finnas inom hemmanens skogsområden, enär dylik mark borde, såsom tillhörande hemmanets utvecklingsmöjligheter, inräknas under hemmanets jord, varjämte den även strängt taget bort tagas i beräkning vid mantalets bestämmande.

Styrelsen framhåller vidare, att de framkomna anmärkningarna varit av mera formell innebörd och framstälts utan hänsyn till, att på jorddelningsväsendets område mer än eljest en formell tolkning av gällande bestämmelser ofta ledde till

orimligheter och skada för det syfte, som med desamma avsåges, och det hade vidare förgåtits, att enligt sakens natur avvitrningen innebure och måste innebära ett summariskt förfarande. Anmärkningarna kunde betraktas såsom gjorda i syfte att, under förutsättning att anmärkningsvärda fel kunde påvisas, större möjlighet härigenom skulle öppnas att bereda fördelar för renskötseln i orten. Hänsynen till den bofasta befolkningen hade lagts å sido. Styrelsen uttalar den förmodan, att Kungl. Maj:t av den åvägabragta utredningen skulle finna, att anmärkningarna även ur formell synpunkt icke skäligen kunde gillas. Anledningen till att resultatet av avvitringsarbetet icke föreläge i det skick, som varit önskvärt, vore att söka däruti, att meddelade bestämmelser icke varit ändamålsenliga.

Styrelsen framhåller såsom sin bestämda mening, att det på grund av vad hittills förekommit saknades anledning att under förmenande att anmärkningsvärda fel blivit begångna hos riksdagen begära förklaring, att från Kungl. Maj:ts och kronans sida hinder ej mötte för fastställande av de föreliggande förslagen till avvitrting inom Dorotea och Sorsele avvitrtingslag; och hemställer styrelsen i underdånighet, att Kungl. Maj:t ville utan sådan underställning till riksdagen låta förslagen i föreskriven ordning undergå prövning.

Luftmäteristyrelsen övergår därefter till behandling av förslaget om tilläggsavvitrting. Dessförinnan anser sig styrelsen emellertid böra fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet därpå, att enligt avvitrtingsförslagen Saxåns och Korpåns vattendrag inom Dorotea avvitrtingslag samt Vindelns med Tjulåns och Juktans vattendrag inom Sorsele avvitrtingslag undantagits för Kungl. Maj:ts och kronans räkning. Styrelsen påpekar, att befolkningen härigenom förlorade fiskerätten i vattendragen, varjämte den kunde åsamkas betydande olägenheter bland annat beträffande strandrätt och rätt till uppgrundning. Det syntes styrelsen vara synnerligen olämpligt att sålunda beröva ett hemman vattenrätt, och anser styrelsen rättelse böra ske därhän, att vattendragen bleve redovisade i enlighet med 12 kap. 4 § jordabalken eller så, att vattenområde hänfördes till den strand detsamma låge närmast.

Vidkommande förslaget till kungörelse angående tilläggsavvitrting anför styrelsen, att statens intresse att i förevarande orter återförvärva ströängarna i främsta rummet vore grundat å renskötselns understödjande. Styrelsen lämnar en redogörelse över vad som inom alla fyra avvitrtingslagen i samband med avvitrningen åtgjorts för tillgodoseende av renskötselns behov ävensom angående de bofastas och nomadernas inbördes ställning. Enligt styrelsens uppfattning borde kostnaderna för de åtgärder, som i enlighet med bestämmelserna i 1909 års kungörelse kunde anses erforderliga för nomadlapparna, beräknas i runt tal till 300,000 kronor. Det ville alltså synas, säger styrelsen, som om de utvägar, nämnda kungörelse för ändamålet anvisade, i tillämpningen icke visat sig ändamålsenliga. Styrelsen utvecklar, att jordbruksnäringen alltjämt ginge framåt under det renskötseln stode stilla, och håller styrelsen före, att det icke vore med statens fördel förenligt att alltför ensidigt bedöma frågan om renskötselns tillgodoseende. Så bleve emellertid fallet, därest föreliggande förslag till kungörelse angående efteravvitrting komme att läggas till grund för lagstiftning i ämnet. Förslaget innebure en för jordbruket synnerligen kraftig hämsko å dess utvecklingsmöjligheter. Styrelsen instämmer i huvudsak däri, att bibehållandet under fastigheterna av ströängarna skulle vara ett hinder för odlingsarbetet i bygden, och anser det därför vara av stor betydelse, om befolkningen kunde i stort sett förmås att övergiva det extensiva ängsbruket och i stället övergå till vallodlingar, företrädesvis

å myrmark. Och synnerligen nära till hands liggande och i övrigt tilltalande syntes vara, om åtgärderna härutinnan sammanställdes med frågan om inlösen i syfte att framtvinga ersättningens för ströängarna användning till jordbrukets förkovran. Tillgången på odlingsmark vore sannolikt ej så litet större, än man hade anledning sluta till av den utav doktor Haglund ledda kommissionens undersökning, och vore denna styrelsens uppfattning grundad därå, att den bästa odlingsmarken för blivande vallodlingar givetvis representerades av den naturliga ängsmarken. Riklig tillgång på odlingsmark vore enligt styrelsens mening jämte erforderlig skog till bränsle och byggnader huvudvillkoren för jordbrukets utveckling. Att avhända hemmanen till odling särskilt ägnade ströängar innebure i många fall en fara för fastigheternas bestånd och i allt fall ett omöjliggörande av hemmansdelarnas ytterligare uppdelning och borde därför icke ifrågakomma i andra fall, än då sådant av andra statsintressen kunde anses påkallat. Tillgången på naturliga ängar hade även sin stora betydelse såsom en första tillgång vid hemmanens uppdelning och en icke föraktlig reserv under mindre goda år. Enligt 2 § i förslaget undantoges visserligen en del ängar, men med där upptagna kasuistiska bestämmelser torde det bliva omöjligt att rätt avväga de olika synpunkter, som borde tagas i överbägande. Frågan om den omfattning, vari lägenheter skulle avstas, måste bliva beroende på prövning i varje särskilt fall. För tillgodoseende av behovet av odlingsmark förefölle det icke obilligt, om det tillsåges, att varje fastighet finge en så stor reserv av sådan mark, att denna i uppodlat skick kunde beräknas giva en lika stor avkastning som de ägor, vilka avstodes. Häremot kunde invändas, att ändamålet med den föreslagna tilläggsavvittringen icke kunde nås, det ville säga att förvärv av alla ängar, som ansåges erforderliga för renskötseln, icke komme till stånd. Men finge detta ej inverka avgörande.

Styrelsen ansåge mindre tilltalande att ålägga en fastighet att avstå mark utan vederlag för att bereda tillgång på odlingsmark åt annan fastighet. Genom förläggande av en fastighets odlingsområde inom en annan fastighets skifte skulle åstadkommas stor oreda med hänsyn till skiftesläggningen. Många av fastigheterna skulle även bliva i saknad av egen skogsmark i närheten av sin odling med därav följande svårighet att tillgodose behovet av virke för stängsel, broar, lador, hässjor m. m. Möjlighet borde finnas att till odlingsområde utse också ängsmark inom annan fastighets skogsområde, och borde även från allmänning samt kronopark och kronoöverloppsmark duglig skog kunna tagas för vinnande av en lämplig ägoindelning. Såsom medel för åstadkommande av en god ägoanordning angivas i övrigt ägo-utbyten.

Styrelsen framhåller vidare, att det bleve en rätt omfattande uppgift för Kungl. Maj:ts befallningshavande att genom utslag för varje fastighet fastställa såväl den odling, vilken skulle utföras, som odlingsplan samt de jämkningar, som föranleddes i avvitrtingen. Förenkling krävdes.

Beträffande grunderna för odlingsersättningens beräkning ansåg sig styrelsen kunna godtaga det föreslagna måttet av 1,700 kilogram för hektar för höavkastningen å odlingsområde. Varje möjlighet till prövning borde dock ej uteslutas. Det föreslagna avdraget av en femtedel av den vid allmänna avvitrtingen beräknade höavkastningen ansåg styrelsen icke överensstämmande med billighet. Vidare borde utgiften för upptagande och nödtorftigt iordningsställande av enkel körväg till odlingsområdet upptagas under odlingskostnaderna. Med inräknande av utgifterna för väg samt även om hänsyn togs därtill att första kommissionens beräkning av odlings-

kostnaderna vore låg, ville det synas styrelsen, vilken ansåg att staten borde gälda utgifterna för syn å verkställt arbete för utbekommande av odlingsersättning, som om den till 1,000 kronor i medeltal för hektar beräknade maximikostnaden vore lämplig.

Huru detaljerna än anordnades, vore de åtgärder, som erfordrades, att betrakta såsom en fullföljd av avvittringen. Styrelsen hölle fördenskull före, att dessa åtgärder borde behandlas som en lantmåteriförrättning, varvid gode män syntes böra medverka. Styrelsen ville ej avstyrka, att även jordbrukskonsulent eller person med likartad utbildning tillkallades. Vid förrättningen borde staten representeras av ett särskilt ombud. Förrättningen borde få naturen av ett avgörande, som vunne laga kraft, därest densamma ej undanröjdes med eller utan föregående klander; och borde förrättningen, som enligt styrelsens förmenande vore av övertvägande rättslig innebörd, hänskjutas till ägodelningsrätt.

Styrelsen påpekar, att enligt det föreliggande förslaget kronan komme att bliva ägare av ängslägenheter icke blott inom allmänning utan även inom samfälld husbehovsskog. Styrelsen ansåge detta ej lämpligt. Ängar å allmänning borde tillfalla denna. Å samfälld husbehovsskog belägna ängar skulle ej avträdas i annat fall, än då sådant erfordrades för beredande av odlingsområde.

Slutligen anför styrelsen bland annat, att det förbehåll, som innehölles i 24 § i förslaget om tilläggsavvittring, icke lämpligen syntes böra upptagas i den författning, vartill förslaget kunde komma att giva anledning, utan torde dylik föreskrift, därest sådan ansåges erforderlig, böra av Kungl. Maj:t särskilt meddelas.

Kostnaderna, som skulle uppstå för ett genomförande av styrelsens förslag, skulle enligt styrelsens beräkning bliva obetydligt högre än för utförande av det föreliggande förslaget, i allt fall obetydliga i förhållande till utgifterna för en fullständig omarbetning av avvittringen.

Under erinran att avvittringsförslag numera ingivits till Kungl. Maj:ts befallningshavande även rörande Vilhelmina och Stensele—Tärna avvittringslag föreslår styrelsen, som anser att de bestämmelser, vilka komme att utfärdas i ämnet, böra bliva av civillags natur, att en blivande lagstiftning borde omfatta hela den icke avvittrade delen av Västerbottens län.

Efter angivna grunder hade byråchefen Hamrin utarbetat ett utkast till lagbestämmelser, vilket utkast såsom bilaga fogats till utlåtandet.

Vidkommande kostnaderna för ströängsförvärven anser styrelsen, att dessa beräknats för lågt såväl vad anginge odlingsarbetet som gödselmedlen. Som dessutom enligt styrelsens förslag tillkomme utgifter för vägar, har styrelsen ansett sig böra beräkna kostnaderna för inlösen av alla ströängar i Dorotea och Sorsele avvittringslag till i runt tal 150,000 kronor. Om styrelsens förslag antoges, skulle utgifterna på grund av de jämkningar, som torde ske, kunna uppskattas till 125,000 kronor. För Vilhelmina och Tärna ansloges motsvarande kostnader till 150,000 kronor. Till de nu angivna summorna komme emellertid inlösen av en del hemmansdelar och eventuellt andra ägor, och kunde utgifterna härför i runt tal beräknas till 50,000 kronor.

Från lantmåteristyrelsens beslut rörande utlåtandet var byråchefen Eriksson skiljaktig samt gjorde bland annat gällande, att frågan om skyldighet för hemmansägare och åbor att avstå sina ströängar ej ägde något egentligt samband med avvittringarna och fördenskull ej borde med dem sammankopplas utan lösas genom särskild lagstiftning.

Domänstyrelsen erinrar i sitt den 29 februari 1916 dagtecknade utlåtande till en början, att vid de avvitringar, som tidigare ägt rum i Norrland, de enskilda mången gång bekommit avsevärt större skogsområden än som rätteligen bort tillkomma dem. Kronan hade därigenom tillskyndats en direkt förlust, enär kronan tillagda parker och områden i samma grad förminskats. Den från det allmännas synpunkt måhända största olägenheten av det sätt, på vilket förut verkställda avvitringar i lappmarken handlagts, ansåge styrelsen emellertid ligga däri, att hemman och nybyggen i stor utsträckning fått behålla de å kronans marker belägna ströängarna. Ågoutbyten med kronan för dessa ångars ersättande med för hemmanen mera lämpligt belägna marker hade knappast ägt rum i samband med avvitring oaktat bestämmelserna i sådant hänseende i avvitringsstadgan. Härtill torde i sin mån hava medverkat, att kronan i regel icke innehaft vederlagsmark.

Att de å kronoparkerna belägna ströängarna i stor omfattning bibehållits i enskildas ägo måste i flera avseenden, säger styrelsen, hava utgjort ett avsevärt hinder för utvecklingen i lappmarken. Kolonisationen å kronans marker hade härigenom förhindrats. Ett intensivare skogsbruk genom försumpade markers å kronoparkerna torrläggning omöjliggjordes ofta helt och hållet, på grund av att ströängarnas innehavare motsatte sig avloppsdikens framdragande över deras ägor. Ströängarna utgjorde dessutom mångenstädes hinder för lapparna vid deras renskötsel, varjämte de slutligen utgjorde en väsentligt bidragande orsak till att jordbruket i lappmarken i allmänhet fortfarande stode på en jämförelsevis låg ståndpunkt. Ändring i jordbruksdriften i övre Norrland därhän, att man mera allmänt frånginge brukandet av de dyrbärgade och oftast svagt givande utångarna och i stället ägnade sig åt uppodlande av odlingsbara myrmarker närmare hemmen, skulle helt visst betyda ett mycket stort framsteg i utvecklingen och i avsevärd grad bidra till befolkningens ökade välstånd. Riksdagen hade väl anvisat medel för inlösen av ströängar och underhandlingar hade jämväl inletts med enskilda rörande avstående av deras ångar till kronan, men dessa underhandlingar hade i regeln strandat därpå, att innehavarna fordrat alltför oskäligen lösesummor. Vid nu pågående avvitring hade givetvis särskild uppmärksamhet bort ägnas åt att de olägenheter, som under föregående avvitringar uppkommit genom ströängars bibehållande å kronoparkerna, så vitt möjligt undvikits.

Beträffande anmärkningarna, att hemman och nybyggen till förfång för kronan tilldelats större områden duglig skogsmark än vederbort, uttalar domänstyrelsen, att det torde kunna anses, att i dessa avseenden kronan åtminstone till någon del blivit lidande. Vid värdesättande härav syntes dock böra beaktas det från allmän synpunkt mindre tilltalande däri, att ett strängt fasthållande av avvitringsförfattningarnas föreskrifter kunde i dessa delar av landet medföra, att den förefintliga svårigheten för befolkningen att draga sig fram under något så när drägliga förhållanden komme att bliva än mera betydande än för närvarande, och hänvisade styrelsen härutinnan till att hemman om $\frac{1}{64}$ mantal skulle i husbehovsskog icke få större område duglig skogsmark än 12.5 hektar, om det vore beläget ovan odlingsgränsen och nedom samma gräns 8.6 hektar med en beräknad årlig avkastning av respektive 6.25 kubikmeter och 4.3 kubikmeter virke. Denna virkesmängd vore otillräcklig för hemmanens husbehov. Hemman och nybyggen syntes emellertid hava bekommit större eller mindre områden, som, ehuru angivna såsom impediment, torde i mer eller mindre grad vara beväxta med mindre skog huvudsakligast av björk.

Dessa områden syntes styrelsen kunna lämna åtminstone någon ytterligare virkesmängd till bränslebehovets fyllande, och i anledning härav skulle hemmansägare och åbor, åtminstone beträffande sistnämnda behov, icke komma i avsevärt sämre ställning än före avvitringen. Styrelsen ifrågasätter emellertid, huruvida nämnda områden hade bort upptagas såsom duglig skogsmark. Avvittringsstadgans bestämmelser att med impediment skulle förstås bland annat sådan fastmark, varå duglig skog varken funnes eller kunde växa, ansåge styrelsen böra ses ur den belysning, att vid tiden för författningens tillkomst med »duglig skog» torde hava avsetts virke, som vore dugligt ej allenast till bränsle, utan ock till det för hemman eller ny bygge erforderliga byggnadsvirke eller sågtimmer. Denna definition på impediment hade funnits redan i 1824 års avvitringsstadga för Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län. Om skogsmark icke kunde frambringa träd, som bildade bestånd eller som vore användbara till bränsle och byggnadsändamål, eller om därå icke stode att erhålla återväxt, sedan nuvarande glest stående träd avverkats, syntes mer än tvivelaktigt, huruvida förenämnda bestämmelser kunnat avse, att även sådan mark skulle hänföras till duglig skogsmark; och i allt fall torde det vara fullt förklarligt, att avvitringsförrättarna upptagit sådan mark såsom impediment.

Enligt vad avvitringsstyresmannen upplyst hade skogsmarkens avkastningsförmåga beräknats till 0.5 kubikmeter för år och hektar produktiv skogsmark. Domänstyrelsen vore av den mening, att denna avkastningsförmåga, åtminstone vad anginge Sorsele avvitringslag, icke kunde anses såsom låg. Man hade i dess ställe anledning antaga, att ifråga om nämnda avvitringslag en uthållig avkastning av berörda storlek ej kunde erhållas. Synnerligast torde sådan avkastning icke kunna emotses å område, som avsatts såsom husbehovsskog. Då ingående undersökning rörande nu ifrågavarande fjällskogars avkastningsförmåga icke vore gjord samt då dessutom icke funnes möjlighet att utav handlingarna vinna klarhet om, i vilken utsträckning sämre marker upptagits såsom produktiv skogsmark, kunde emellertid något bestämt uttalande i detta avseende ej göras.

I samband härmed erinrar styrelsen, att det kunde inträffa, att hemmans och nybyggens områden fått sådant läge, att 2 § i lagen om skyddsskogar den 24 juli 1903 kunde komma till tillämpning. I vilken omfattning detta kunde vara fallet vore icke för styrelsen känt, men styrelsen toge dock för givet, att i vissa fall särskilda föreskrifter i fråga om den befintliga skogens nyttjande även för husbehovsändamål måste meddelas. Avkastningen från dessa, hemman eller nybyggen tillagda, husbehovsskogar bleve i sådana fall ytterligare begränsad.

Med vad styrelsen sålunda anfört i fråga om marks hänförande till duglig skogsmark eller till impediment, ville styrelsen icke hava sagt, att det icke funnes grundad anledning antaga, att mark, som jämlikt gällande föreskrifter hade bort räknas såsom duglig skogsmark, likväl i viss omfattning betecknats såsom och hänförts till impediment. Å andra sidan torde det likväl kunna förmodas, att ägofigurer, som betecknats såsom duglig skogsmark, emellanåt innebölle större del impedimentmark än som motsvarades av det givetvis efter subjektiv uppfattning gjorda avdraget för ej särskilt innämta impediment. Med hänsyn till ifrågavarande markers belägenhet, ringa kvantitativa avkastningsförmåga samt avkastningens mindrevärdiga kvalitét syntes det dock vara uppenbart, att det reella värdet av den mark, kronan eventuellt komme att förlora genom fastställande av avvitringsförslagen i förefintligt skick, icke kunde vara av nämnvärd betydelse.

Under angivna förhållanden och enär, även om det föreslagna husbehovsanslaget i skog utmätts på ett något frikostigare sätt än med strängt fasthållande av gällande föreskrifter varit förenligt, avverkning till avsalu icke torde kunna äga rum i någon avsevärd omfattning från husbehovsskogarna och sålunda farhåga för sådan skogsspekulation, som varit rådande i förr avvitrade delar av lappmarken, torde vara utesluten, anser styrelsen för sin del de anmärkta förhållandena rörande skogens fördelning mellan kronan och de enskilda icke böra utgöra hinder för ett fastställande av de föreliggande avvitringsförslagen. Den vinst i ökad mark, som kronan eventuellt skulle kunna tillföras genom dels en förnyad undersökning för konstaterande av att felaktigheter i berörda delar verkligen blivit begångna, dels, om så vore fallet, avvitringsförslagets omarbetande, torde nämligen helt visst icke kunna i ens nämnvärd grad motsvara de därmed förenade kostnader, varförutom genom ett på sådant sätt åstadkommet uppskov med avvitringsens slutförande såväl kronan som befolkningen skulle vållas mycket betydande olägenheter.

Från det allmännas synpunkt måste givetvis olägenheten av, att utångarna å kronans marker bibehållits i enskildas besittning, tillmätas större betydelse än här förut behandlade fråga rörande skogsanslaget, ehuru nämnda olägenhet såväl från skogsskötselns synpunkt som ock ur kolonisationshänseende likväl i nu ifrågavarande trakter icke vore av sådan dominerande betydelse som inom lappmarkens andra, redan avvitrade delar. Ett allmänt överförande i statens hand av dessa ångar torde beträffande nu ifrågavarande trakter vara av huvudsaklig betydelse med hänsyn till, att därigenom undanröjdes ett här och var befintligt hinder för renskötseln i orten. Domänstyrelsen hölle emellertid före, att genom ett förkastande av nu föreliggande avvitringsförslag i Dorotea och Sorsele och ärendenas återförvisande till förnyad handläggning för beaktande av avvitringsförfattningens bestämmelser rörande ägoutbyte mellan kronan och enskilda i avsikt att befria kronans marker från spridda ströängar icke i större utsträckning skulle kunna vinnas det mål man äsyftat. Även med strängt iakttagande av författningarnas föreskrifter om grunderna för sådant ägoutbyte torde nämligen ägoutbyten icke kunna komma till stånd i sådan omfattning, att icke ett stort antal ströängar ändock komme att behållas under hemman eller nybyggen, enär kronan icke torde hava att tillgå lämpligt belägen odlad eller till odling tjänlig mark i närmelsevis tillräcklig mängd.

Då det ur alla synpunkter syntes vara önskvärt, att utan uppskov med avvitringsens i nu ifrågavarande avvitringslag fastställande kronan bereddes tillfälle att på skäligen villkor komma i besittning av de utångar, vilka från allmän synpunkt lämpligen borde bibehållas i kronans hand, ansåge styrelsen det vara välbetänkt, att i särskild författning föreskrevs skyldighet för hemmansägare och åbor att, i den mån genom särskild tilläggsavvittring bestämdes, till kronan mot ersättning avstå de utanför hemmanets eller nybyggets egentliga ägoområde befintliga ströängar, som jämlikt allmänna avvitringen tillsvidare behållits under hemmanet eller nybygget. Förslaget rörande det sätt, å vilket ersättning för mistade ångar skulle utgå till innehavarna, eller att ersättningen skulle utgå i mån som odling ägde rum å i förhållande till bostaden lämpligt belägen mark, ansåge domänstyrelsen ock tilltalande, då nämligen därigenom torde kunna förväntas avsevärd utveckling av jordbruket uti ifrågavarande trakter.

Styrelsen, som anser sig i huvudsak kunna biträda det av kanslissekreteraren Berglöf utarbetade förslaget till bestämmelser angående tilläggsavvittring, framställer

emellertid däremot några erinringar. Att döma av den förberedande utredningen måste den odlingsbara mark, som skulle behöva odlas för att i avkastning motsvara de avträdda slätterängarna, dels förläggas på ett avstånd från bostaden av intill 5 kilometer, dels beträffande ett flertal hemman komma att utgöras av ett stort antal små mossar och myrar, ofta med en areal av allenast 0.30 å 0.20 hektar, spridda runt om å hemmansområdet och utan sammanhang med varandra, dels ock komma att bestå av områden, vilkas uppodling skulle draga en oskäligt hög kostnad.

Det vore av vikt, att de odlade markerna bleve förlagda så nära hemmet som möjligt, samt på så få skilda platser, som omständigheterna kunde tillåta. Domänstyrelsen kände sig ej heller övertygad om, att det ur ekonomisk synpunkt kunde vara välbetänkt att i nu ifrågavarande trakter utgiva kostnader med belopp upp till 1,000 kronor och eventuellt mera för odling av en hektar mark. Styrelsen ansåge, att maximum för odlingskostnad borde sättas avsevärt lägre än nyssnämmt belopp. Domänstyrelsen kunde icke finna det vara erforderligt, att inom nu ifrågavarande trakter *alla* utom de egentliga ägoområdena belägna ströängarna bleve inlösta. Styrelsen vore av den uppfattningen, att till inlösen borde ifrågakomma dels sådana utängar, som ansåges vara till verkligt hinder för rensköteln, dels i allmänhet alla sådana såväl slättermyrar som röjningsmarker, som vore belägna å till kronoparker avsatta områden inom den egentliga barrskogsregionen, dels ock i allmänhet alla övriga slättermyrar, varemot växtkraftiga röjningsmarker omkring bäckar och vattendrag ävensom sådana smärre sjöar, som efter urtappning vore lämpliga till gräsväxt, i allmänhet icke borde bliva föremål för inlösen, så framt de icke utgjorde verkligt hinder för rensköteln eller vore belägna på nyssnämnda kronomarksområden eller prövades böra behållas i kronans ägo med hänsyn till flottningsintresset eller framtida tillvaratagandet av vattentillgången för anordnande av kraftverk. Med denna begränsning i omfattningen av de utängar, som skulle bliva föremål för inlösen, torde, ansåge styrelsen, i huvudsak kunna förebyggas olägenheterna av, att vederlagsmark för odling förlades alltför långt från bostäderna och till ett flertal små myrar eller att härför tillgrepes myrar, vilkas odling kunde antagas medföra oskäligen kostnader eller över huvud taget icke vore värda därå nedlagda kostnader. Det skulle ock härigenom antagligen kunna i allmänhet undvikas, att hemmansägare eller åbor komme att tilldelas odlingsskiften in på grannarnas egentliga ägoområden, vilket föreslagna förfarande syntes vara mindre tilltalande och särskilt med hänsyn till den framtida utvecklingen borde komma till användning allenast i sällsynta undantagsfall.

Med hänsyn till nu ifrågavarande förrättingars betydelse såväl för det allmänna som ock för befolkningen syntes den i 5 § omnämnda avvitringsnämnden böra utgöras av såväl en lantmätare och en i jordbruk kunnig person som ock av godemän, varjämte ävenledes kronoombud borde vara närvarande. Sådan sammansättning av nämnden syntes vara nödvändig särskilt med hänsyn till den av styrelsen ifrågasatta prövning rörande vilka utängar, som skulle inlösas.

Stadgandet i 25 § att till utstakning av område, som enligt laga kraft ägande utslag angående tilläggsavvittring blivit utsett att odlas och vore beläget å mark, som enligt allmänna avvitringen utgjort kronomark, skulle kallas jämväl jägmästaren i reviret, syntes styrelsen böra utgå eller inskränkas. Dylik förrätting, vilken blott avsåge att på marken uppgå de å karta fastställda gränserna, syntes nämligen icke i regel påkalla jägmästarens närvaro.

Domänstyrelsen ifrågasätter slutligen, huruvida icke de grunder, som innehölles i blivande beslut rörande tilläggsavvittring i nu ifrågavarande avvittringslag, lämpligen borde efter Kungl. Maj:ts bestämmande i varje särskilt fall få vinna tillämpning även vid avvittringar, som, avseende Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, framdeles kunde ifrågakomma till fastställelse, och således icke allenast beträffande pågående avvittring i Dorotea och Sorsele avvittringslag.

Från domänstyrelsens utlåtande var byråchefen Th. Örtenblad skiljaktig. Han ansåg, att rättelse av vid avvittringen begångna fel kunde vinnas i större utsträckning än som nu ifrågasatts, samt föreslog i sådant hänseende — under uttalande av den mening, att då husbehovsvirket till största delen avsåge bränsle, såsom duglig skogsmark borde anses sådan, som normalt kunde alstra bränsle, även om den därjämte ej kunde frambringa timmerträd — att undersökning skulle ske till utrönande av, dels huruvida och i vilken utsträckning duglig skogsmark tillagts hemmanen och nybyggerna utöver det maximum, som bort tillkomma dem, dels och huruvida hemman eller nybygge erhållit någon del av de fjällskogar, som kunde hänföras under 2 § skyddsskogslagen. Vad hemmanen och nybyggerna för mycket tilldelats skulle användas till utbyte av fjällskog av berörda slag ävensom enligt därom utfärdade bestämmelser till utbyte mot ströängar. De ängar, som ej på sådant sätt kunde förvärfvas, skulle inlösas enligt föreliggande förslag om tilläggsavvittring, dock att kronan endast skulle gälda halva odlingskostnaden och i varje fall högst 500 kronor för hektar odlad mark.

Lantbruksstyrelsen, som från sin behandling av ärendet uteslutit den del därav, som avsåge sättet för själva avvittringens utförande, har enligt uttalande i utlåtande den 8 mars 1916 för sin del ansett lämpligt, att de vid den föreslagna tilläggsavvittringen ifrågakomna ströängar avträddes till kronan samt att vederbörande nybyggare, som å dessa för närvarande hade höfångst, tilldelades ersättning i form av gottgörelse för odling av mark i närheten av deras inägor. Visserligen kunde kostnaden för sagda odling i vissa fall anses hög i förhållande till det ekonomiska värde, som på detta sätt vunnas, men med hänsyn till de sociala och folkpolitiska fördelar, som därigenom skulle ernås, ansåge styrelsen de kostnader, som för ändamålets vinnande komme att erfordras, ej böra i avseende å deras berättigande bedömas uteslutande ur rent ekonomisk synpunkt, helst deras slutsumma icke i någon händelse kunde anses för landet i sin helhet på något sätt betungande.

I sin utredning hade kanslissekreterar Berglöf antytt, att fall torde förekomma, då på grund av dyrbara avloppsdiken eller andra särskilda förhållanden utgifterna även för myrodling bleve avsevärda. Detta föranledde styrelsen antaga, att avloppsdiken kunde förekomma, som bleve både till utsträckning och storlek avsevärda, och att sådana utloppsdiken kunde få den omfattning, att de bleve till nytta även för annan mark än den dikningen egentligen avsåge, vare sig denna mark tillhörde hemmansägaren eller nybyggaren eller hans granne. Enligt gällande lag om dikning och annan avledning av vatten vore med vissa angivna inskränkningar en var, som för sin jord av ett dike hade nytta, skyldig att i mån därav taga del i dikningen. Det syntes därför bliva en följd, att under nu nämnda förutsättning hemmansägarens eller nybyggarens kostnad för sådant dike ej borde beräknas till större belopp än motsvarande hans andel i samma dike och detta endast för den mark, som enligt

Lantbruks-
styrelsens
utlåtande
den 8 mars
1916.

tilläggsavvittringsbestämmelserna skulle odlas. I beskrivningen huru dikningskostnaderna beräknats hade dessa upptagits efter vissa angivna pris för varje kubikmeter. Denna beräkningsmetod ansåge styrelsen ej enbart vara tillfyllest, därest dikningskostnaderna skulle fördelas även på annan mark, än som till följd av tilläggsavvittringar måste avdikas. Detta hade betydelse ej allenast beträffande dikets första upptagande utan även vidkommande dikets framtida underhåll. Uppstode vidare tvist mellan delägarna angående sådant dike, måste sådan syn företagas, som i 27 § lag om dikning m. m. omförmäles. Denna syn kunde sedermera föranleda rättegång och ytterligare utredning. I den mån hemmansägaren eller nybyggaren bleve tvungen att påkalla här omförmälda åtgärder för rätt till avdikning av den jord, som han genom tilläggsavvittringen skulle avdika, syntes kronan böra bekosta alla med sådan syn förenade skäligena kostnader, som skulle utgå för förberörda honom tillhörande ägoområden. Lantbruksstyrelsen ansåge sig böra ifrågasätta, huruvida icke bestämmelser i nu anført avseende borde lämnas i samband med övriga föreskrifter angående tilläggsavvittringen.

Angående själva dikningskostnaderna, sådana de blivit beskrivna och beräknade i den berättelse, som avgivits av den utav doktor Haglund ledda kommissionen, ansåge sig styrelsen böra framhålla, att arbetspriserna ej borde tilltagas alltför snävt. Med hänsyn härtill och i betraktande av att den på sista tiden inträffade stegringen i dagsverksprisen torde kunna anses föranleda ett jämväl för framtiden i någon mån höjt dagsverkspris utöver de förr brukliga syntes priset på ett normalt mansdagsverke för ifrågavarande dikning böra beräknas till minst 4 kronor 50 öre. För att ernå denna inkomst av dikningsarbeten av förevarande art syntes åtminstone några av de av kommissionen beräknade dikningskostnaderna böra något ökas, särskilt där blandade jordslag förekomme. Vanligt vore, att vid överslagsberäkningar av ifrågavarande art en viss riskprocent för oförutsedda fall tillades förslaget slutsumma. En sådan riskprocent syntes skäligen att även här tillägga, och hölle styrelsen före, att i förevarande fall 20 procents tillägg å den beräknade dikningskostnaden borde såsom medeltal för tillägget vara lämpligt.

Till grund för beräkningen av utbytet mellan å ena sidan utängsmark och å andra sidan till uppodling avsedd mark vid respektive hemman eller nybygge hade i förslaget till tilläggsavvittring av praktiska skäl lagts en beräknad årlig skörd å den uppodlade marken av 1,700 kilogram per hektar. I betraktande av det växlande odlingsvärde, som även här ifrågavarande jordar säkerligen besutte, ansåge styrelsen det kunna sättas ifråga, huruvida det ej vore lämpligare att vid avvittringen de till utbyte mot ströängarna avsedda odlingsmarkerna graderades och denna gradering lades till grund för utbytet. Endast på sådant sätt torde i möjligaste mån rättvisans krav kunna tillgodoses. Vidare funnes anledning framhålla, att förslaget generella bestämmelse, att å utäng skördat hö skulle anses skäligen ersatt med fyra femtedelar av samma kvantitet, skördat å på föreslaget sätt odlad jord invid vederbörande hemman eller nybygge, knappast kunde tillräckligen grundas på den föreliggande utredningen, liksom av denna ej heller syntes framgå, huruvida vid bestämmandet av denna norm tillräcklig hänsyn tagits till, att de med skördandet och hemforslandet av höet på odlad mark förenade kostnaderna högst väsentligt understege motsvarande kostnader för utängshöet.

I förslaget framhölles såsom skäligen, att staten bekostade ej endast odling utan även en viss gödsling av den mark, som skulle ersätta utäng. Lantbrukssty-

relsen, som fann detta förslag välbetänkt, ville emellertid frambålla önskvärdheten av införandet av en föreskrift därom, att mängd och sammansättning av denna gödsling bestämdes av avvittringsnämnden.

Förslaget innehöller i 16 § bestämmelse därom, att utångarna först sedan tio år förflutit, efter det utslag, som innehöller fastställande av odlingsplan för fastighet, vunnit laga kraft, skulle avträdas till staten. Då det odlingsarbete, varom det här vore fråga, flerstädes torde vara av jämförelsevis ringa omfattning, syntes denna bestämmelse utan men kunna ändras, så att nämnda ångar skulle till kronan avträdas två år efter det de sista två femtedelarna av odlingskostnaden utbetalats, dock senast tio år efter det här ovan omförmålt utslag vunnit laga kraft.

I 5 § av förslaget stadgades, att avvittringsnämnd skulle bestå av en lantmätare samt en jordbrukskonsulent eller annan person med jämförlig utbildning. Då det torde kunna sättas i fråga, huruvida icke fördelen av den besparing, som otvivelaktigt ernåddes genom att begränsa nämnden till två personer, motvägdes av de svårigheter, som i vissa fall ej kunde undvikas, om nämnden skulle bestå av endast två ledamöter, ansåge styrelsen antalet ledamöter lämpligen böra ökas till tre. Vidare syntes bestämmelsen, att en ledamot skulle vara jordbrukskonsulent eller annan person med jämförlig utbildning, böra ändras därhän, att motsvarande ledamot skulle vara en i jordbruk kunnig person med kännedom om förhållandena å orten.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet har i utlåtande den 15 februari 1916 anført, att Kungl. Maj:ts befallningshavande funnit mycket av vad som i form av mera allmänt hållna uttalanden återopats i de olika undersökningskommissionernas rapporter i många avseende bekräfta den uppfattning, varåt Kungl. Maj:ts befallningshavande redan tidigare givit uttryck. Kungl. Maj:ts befallningshavande, som emellertid ej kunde ingå i prövning och bedömning av de i rapporterna förekommande detaljuppgifter, hade icke funnit anledning framställa några erinringar mot den förebragta utredningen.

Kungl. Maj:ts befallningshavandes utlåtande den 15 februari 1916.

Med avseende å lantmäteristyrelsens i yttrande den 18 maj 1915 över kammaradvokatfiskalsämbetets memorial den 31 december 1914 framställda erinran angående styrelsens och Kungl. Maj:ts befallningshavandes ställning med hänsyn till ledningen av avvittringsarbetet framhölls, att Kungl. Maj:ts befallningshavande velat lämna styresmannen allt det stöd, som han kunde behöva, men att någon begäran i sådant hänseende aldrig framstälts av styresmannen, varjämte de tillfällen, som från Kungl. Maj:ts befallningshavandes sida bjudits styresmannen att erhålla råd i det förberedande arbetet, av styresmannen lämnats obeaktade.

I likhet med kanslisekreteraren Berglöf fann Kungl. Maj:ts befallningshavande, av vad i ärendet förekommit samt lantmäteristyrelsen och avvittringsstyresmannen medgivit, det vara konstaterat, att en del felaktigheter begåtts vid uppgörandet av nu föreliggande båda avvittringsförslag.

Kungl. Maj:ts befallningshavande erinrade särskilt, att genom den påvisade bristen i kontroll av insyningshandlingarna i hemmans och nybyggens ägovälde inräknats ängar, som aldrig upplåtits från kronans sida, att skogsanslaget satts nära maximum, att såsom impediment understundom inräknats duglig skogsmark samt att i avvittringsstadgan medgivet avdrag för impediment inom ägofigur, som i övrigt utgjordes av duglig mark, använts till reglering vid utjämnande av de oregelbunden-

heter, som uppstode till följd av skogsmarkens bättre eller sämre beskaffenhet. Slutligen hade påvisats underlåtenheten att anordna författningssenliga ägoutbyten för att åt kronan återförvärva ströängar, för vilka vederlag funnes.

Nu berörda felaktigheter syntes Kungl. Maj:ts befallningshavande i och för sig vara av beskaffenhet, att de därmed behäftade förslagen av sådan anledning icke borde fastställas; och skulle vid deras prövning enbart komma till beaktande de grunder, som överensstämde med författningarnas föreskrifter, torde, enligt Kungl. Maj:ts befallningshavandes förmenande, en återförvisning av ärendet icke gärna kunna undvikas.

Emellertid ansåge Kungl. Maj:ts befallningshavande sådana särskilda omständigheter kunna i detta fall åberopas, att kronans på gällande avvitringsbestämmelser grundade rättigheter borde, till den del så erfordrades, kunna eftergivnas till förmån för lapparna och den bofasta befolkningen i de avlägsna och karga trakter, varom nu vore fråga, så att avvitringen finge fullbordas på de grunder, förslagen innebure med visst förbehåll, ägnat att i olika hänseenden tillgodose samtliga parterers intressen. Kungl. Maj:ts befallningshavande erinrade om sitt yttrande den 29 april 1915 över advokatfiskalsämbetets ovanberörda memorial, vari Kungl. Maj:ts befallningshavande ifrågasatte, huruvida icke under viss förutsättning statsmakterna borde vidtaga åtgärder, som möjliggjorde avvitringsförslagets godkännande utan hinder av, att hemman och nybyggen syntes hava blivit, utöver vad författningarnas bestämmelser föranledde, i förslagen gynnade vid skogsanslagens bestämmande och genom tilldelande av områden, som betecknats såsom impediment men rätteligen vore att anse såsom duglig mark. Den ståndpunkt Kungl. Maj:ts befallningshavande sålunda intagit, ansåge sig Kungl. Maj:ts befallningshavande sakna anledning att frånträda.

Vad som enligt Kungl. Maj:ts befallningshavandes förmenande främst talade för fastställande av de föreliggande avvitringsförslagen vore den av avvitringen direkt berörda befolkningens ställning, därvid Kungl. Maj:ts befallningshavande erinrade, att avvitringen — visserligen med inberäkning av åtskilliga års uppehåll — fortgått i Sorsele socken i tjugotvå år och i Dorotea socken i nära femton år. Befolkningen hade under hela tiden för avvitringsarbetets bedrivande med otålighet väntat och längtat, att avvitringen skulle fullbordas. Den hade tryckts av den osäkerhet i avseende på äganderättsförhållandena, som rådde så länge avvitringen påginge, varav många föranletts att bedriva sitt jordbruk lamt och intresselöst. Befolkningens ekonomiska förhållanden vore även till följd härav i regel bekymmersamma. Härom vittnade ock de många framställningar, som från befolkningen särskilt inom Sorsele avvitringslag inkommit till Kungl. Maj:ts befallningshavande med begäran om åtgärders vidtagande för avvitringsens snara fullbordande.

Kungl. Maj:ts befallningshavande erinrade om, att en väsentligare omläggning av avvitringen kunde komma att medföra återgång av åbodelningarna, varjämte det torde vara tvivelaktigt, huruvida under förändrade förhållanden nya dylika delningar i samma utsträckning som förut kunde bringas till stånd. Vidare och då skogsmarkens fördelning måste anses vara den mest ingripande och betydelsefulla av de åtgärder, som med avvitringen åsyftades, ifrågasattes, om ej för kolonisationens befrämjande i omförmälda fjällbygder det ur alla synpunkter vore lämpligare att tillgodose den i allmänhet fattiga befolkningen i dessa karga trakter med det frikostiga stöd, som i form av husbehovs- och allmänningsskog enligt avvitringsförslagen tillämnats densamma, än att i syfte att åt kronan tillvinna nagon del av den skogs-

mark, som nu avsetts för hemmansägare och nybyggare, igångsätta långvariga nya avvittringsförrättningar, som beräknats kosta hundratusentals kronor och sålunda med all sannolikhet i betydlig mån torde överstiga värdet av den skogsmark, som kronan genom strängt fasthållande av gällande bestämmelser skulle kunna åt sig bevara. Härtill komme, att den sedan länge aktuella frågan om ordnandet av nomadlapparnas renskötsel på ett rationellt sätt väsentligt sammanhänge med avvittringens slutförande.

Kungl. Maj:ts befallningshavande hade funnit de anmärkta felaktigheterna, ehuru i och för sig betänkliga, i allt fall icke kunna för det allmänna anses vara av den ekonomiska betydelse, att hinder av sådan anledning syntes böra föreligga för statsmakterna att för sin del godkänna, vad i anmärkta hänseenden avvittringsförslagen innefattade. Under sådan förutsättning och därest vid den prövning av berörda förslag, som författningen tillkomme Kungl. Maj:ts befallningshavande, icke andra än här omförmälda felaktigheter skulle finnas vidlåda samma förslag, skulle följaktligen förslagen kunna i sitt nuvarande skick godkännas.

Beträffande förslaget till tilläggsavvittring anför Kungl. Maj:ts befallningshavande, att det allt oftare påvisats önskvärdheten av, att befolkningen måtte mera allmänt övergiva det hittills förekommande synnerligen oekonomiska bruket av ströängarna och i stället företaga odling i närheten av gardarna å därför lämplig mark. Detta skulle innebära ett betydande framsteg i befolkningens levnadsvillkor. För lapparna skulle de bofastas frånträdande av ströängarna medföra stora fördelar, då beträffande flertalet ströängar uti ifrågakvarande trakter de bofastas utnyttjande av desamma vore till stort förfång för renskötseln. Och från statens sida skulle ströängarnas återgång till kronan bland annat innebära den fördelen, att de i förslaget avsedda kostnaderna för odlingsarbeten skulle understiga de belopp, vartill en expropriationsvis bestämd ersättning för de för renskötseln hinderliga ströängarna torde beräknas kunna uppgå.

Visserligen ägde den reglering av ströängar, som i Berglöfs framställning ifrågasattes, icke omedelbart och ovillkorligt samband med prövningen av nu föreliggande avvittringsförslag. Men den borde nödvändigtvis anslutas till den pågående avvittringen och utgjorde givetvis en komplettering av densamma. Och å andra sidan kunde den tilläggsavvittring, som för ändamålet föresloges, icke igångsättas, förrän laga kraftvunnet utslag rörande den allmänna avvittringen föreläge. Ju förr sådant funnes, desto snarare förefunnes möjlighet för ströängarnas indragning till kronan och i sammanhang därmed beredande av de därav följande stora fördelarna såväl för den bofasta befolkningen som för nomadlapparna ur jordbrukets och renskötselns synpunkt.

Då en lösning av den viktiga ströängsfrågan icke lämpligen torde kunna ske annorledes än genom den ifrågasatta tilläggsavvittringen, hade Kungl. Maj:ts befallningshavande icke heller något att erinra mot anordnandet av en sådan förrättning eller att i utslag om allmän avvittring angående de trakter, varom nu vore fråga, infördes förbehåll om skyldighet för vederbörande hemmansägare och nybyggare att till kronan avstå viss mark.

Det uppgjorda förslaget till kungörelse angående tilläggsavvittring hade ej givit anledning till någon annan anmärkning från Kungl. Maj:ts befallningshavandes sida, än att Kungl. Maj:ts befallningshavande angående 7 § tredje stycket ifrågasatte, att, för undvikande av missuppfattning, däri förekommande orden »mera lättodlad

mark» måtte utbytas mot något annat uttryck, som tydligare angäve, att med åberopade orden avsåges jord, som kunde odlas för ringare kostnad.

Beträffande beräkningen av de kostnader, som skulle uppstå vid genomförandet av en tilläggsavvittring enligt ovanberörda kungörelse, hade Kungl. Maj:ts befallningshavande intet annat att erinra, än att utgifterna för transport av gödningsämnen syntes alltför lågt tilltagna. I stället för i sådant avseende beräknade 2 kronor per lass och mil hölle Kungl. Maj:ts befallningshavande före, att med hänsyn till de höga arbetspriser, som rätt sedan flera år tillbaka och fortfarande rådde inom Västerbottens län, berörda kostnad ej skäligen kunde beräknas till lägre belopp än 3 à 4 kronor per lass och mil.

Slutligen framhölle Kungl. Maj:ts befallningshavande, att Berglöfs framställning avsåge endast avvittringen i Dorotea och Sorsele socknar. Emellertid hade förslag numera avgivits jämväl beträffande Vilhelmina och Stensele—Tärna avvittringslag. Kungl. Maj:ts befallningshavande ifrågasatte, huruvida icke, därest vid förslagets granskning skulle finnas, att där tillämpats enahanda synpunkter från avvittringsstyresmannens sida som i Dorotea och Sorsele, det vore lämpligt, att bestämmelser redan funnes utfärdade, enligt vilka tilläggsavvittring skulle kunna företagas jämväl inom Vilhelmina och Stensele—Tärna avvittringslag, samt om icke riksdagens godkännande jämväl borde utsträckas att avse förslagen angående Vilhelmina och Stensele—Tärna avvittringslag, därest andra eller större felaktigheter i sistnämnda förslag icke förekomme.

Advokat-
fiskalsämbe-
tets yttrande
den 4 mars
1916.

Advokatfiskalsämbetet erinrar i yttrande den 4 mars 1916 till en början, att genom särskilda nådiga brev den 8 maj 1914 och den 21 januari 1916 vederbörande advokatfiskal bemyndigats att även med avseende å Vilhelmina och Stensele—Tärna avvittringslag verkställa sådan granskning av handlingar och kartor till de numera till Kungl. Maj:ts befallningshavande avlämnade förslagen till avvittring, som förut av honom utförts rörande Dorotea och Sorsele avvittringslag. Beträffande de föreliggande avvittringsförslagen och avvittringens utförande i allmänhet enligt gällande bestämmelser har advokatfiskalsämbetet framhållit bland annat, att 1867 års odlingsgränsförordning jämte den i anslutning därtill meddelade särskilda lagstiftning för lapparna innebure, att den bofasta befolkningen i dessa trakter vid sin tillväxt, i stället för att inom än så trångt utstakade nya gränser kunna söka sig nya mer närbelägna odlingslägenheter, hänvisades att antingen sammanträngas inom i stort sett till densamma redan upplättna områden eller ock söka sig nedanför den s. k. odlingsgränsen eller annorledes avflytta. Bosättning ovan odlingsgränsen invid s. k. utängar utom inägorna för dessas uppodling krävde bland annat lämpligt belägen plats vid ången till byggnader, och även om utflyttning dit icke hade stått i strid med nyssnämnda nådiga brev, stode, enligt samma brev, sådan plats ej till buds.

Advokatfiskalsämbetet framhåller det intima sambandet mellan avvittringen och renbetesfrågans ordnande och de bestämmelser, som i sådant syfte intagits i 1909 års avvittringsförfattning och lagen den 5 juni 1909 angående marks avstående för nomadlapparnas behov vid avvittring ovan odlingsgränsen. Såsom anmärkningsvärt antecknas i detta sammanhang, att nämnda lag kommit till tillämpning blott i några få fall i Vilhelmina och Tärna. Vidkommande förhållandet mellan nomaderna och de bofasta upplystes, att de nomadiserande lapparna inom Västerbottens län

numera utgjordes endast av 349 personer, under det att den bofasta befolkningen ovan odlingsgränsen därstädes, som vore fördelad å 928 brukningsdelar, uppginge till 4,292 personer. Advokatfiskalsämbetet lämnar en översikt för de särskilda avvitringslagen av brukningsdelarnas fördelning med hänsyn till storleken av de mantal, vartill desamma uppskattats. Enligt denna översikt hava skattlagts av de 14 brukningsdelarna i Dorotea 4 till $\frac{1}{64}$ mantal, 1 till $\frac{3}{64}$ mantal, 1 till $\frac{4}{64}$ mantal och de återstående 8 till över $\frac{5}{64}$ mantal; av de 175 brukningsdelarna i Sorsele 10 till $\frac{1}{64}$ mantal, 23 till $\frac{2}{64}$ mantal, 23 till $\frac{3}{64}$ mantal, 27 till $\frac{4}{64}$ mantal, 23 till $\frac{5}{64}$ mantal och 69 till över $\frac{5}{64}$ mantal; av de 316 brukningsdelarna i Vilhelmina 70 till $\frac{1}{64}$ mantal, 67 till $\frac{2}{64}$ mantal, 47 till $\frac{3}{64}$ mantal, 34 till $\frac{4}{64}$ mantal och 98 till över $\frac{4}{64}$ mantal; av de 156 brukningsdelarna i Stensele 13 till $\frac{1}{64}$ mantal, 21 till $\frac{2}{64}$ mantal, 25 till $\frac{3}{64}$ mantal, 39 till $\frac{4}{64}$ mantal och 58 till över $\frac{4}{64}$ mantal samt av de 267 brukningsdelarna i Tärna 17 till $\frac{1}{64}$ mantal, 37 till $\frac{2}{64}$ mantal, 35 till $\frac{3}{64}$ mantal, 31 till $\frac{4}{64}$ mantal och 147 till över $\frac{4}{64}$ mantal. Av dessa brukningsdelar vore i Dorotea alla av skatte natur, i Sorsele vore 102 av krono och 73 av skatte natur, i Vilhelmina 50 av krono och 266 av skatte natur, i Stensele 107 av krono och 49 av skatte natur samt i Tärna 213 av krono och 54 av skatte natur. Advokatfiskalsämbetet uttalar i samband härmed, att de i 1 och 2 §§ av 1909 års avvitringskungörelse meddelade föreskrifter, att särskilt område skulle under angivna förutsättningar utläggas särskilt för varje brukningsdel, icke torde kunna anses hava varit avsedda att sätta ur kraft de allt fortfarande gällande allmänna föreskrifterna angående förutsättningar och villkor för åboskap å kronohemman i allmänhet.

Advokatfiskalsämbetet hade på begäran fått mottaga uppgift från Kungl. Maj:ts befallningshavande angående samtliga innehavare av krononybyggen i Sorsele socken samt deras antagning såsom åbor å hemmanen. I allmänhet rådde överensstämmelse mellan det på åv Kungl. Maj:ts befallningshavande meddelade beslut beroende innehavet och de vid avvitringen upptagna brukningsdelar. Beträffande fyra hemman upptogs emellertid de vid avvitringen upprättade tilldelningsförslagen brukningsdelar, rörande vilka inrymning av Kungl. Maj:ts befallningshavande ej blivit meddelad. För ett av hemmanen uppginge dessa till fem.

Vad angår frågan om tilldelningen av husbehovsskog redogör advokatfiskalsämbetet för storleken av den areal, som enligt det medgivna anslaget tillkommit de särskilda brukningsdelarna; och anmärker ämbetet därvid, att husbehovsskiftena, att döma av tilldelningsförslagen rörande Dorotea och Sorsele avvitringslag, utlagts med endast obetydliga jämkningar efter skogsmarkens bättre och sämre beskaffenhet. Beträffande husbehovet av skog för brukningsdelar av $\frac{5}{64}$ mantal och därunder hade ämbetet inhämtat upplysningar från vederbörande revirförvaltare. Nedanstående sammanställning upptager medeltalet av den kubikrymd virke för byggnader, stängsel, redskap och vedbrand, som enligt de för Dorotea, Vilhelmina och Stensele—Tärna lämnade mera fullständiga uppgifterna ansetts behöflig för de olika brukningsdelarna, ävensom, efter beräkning av en avkastningsförmåga hos den medelgoda skogsmarken av 0.5 kubikmeter för hektar, den virkesmängd, som brukningsdelarna enligt tilldelningsförslagen vid avvitringen skulle erhålla från den såsom duglig upptagna skogsmarken:

	$\frac{1}{64}$ mtl kbn.	$\frac{2}{64}$ mtl kbn.	$\frac{3}{64}$ mtl kbn.	$\frac{4}{64}$ mtl kbn.	$\frac{5}{64}$ mtl kbn.
Behov	24.5	30.4	37.5	42.9	48.3
Tillgång enligt förslagen	6.2	12.5	18.7	25.—	31.2.

Anmärkas borde att rörande virkesåtgången särskilt för $\frac{5}{64}$ mantal varierade de särskilda revirförvaltarnas uppgifter högst betydligt.

Det visade sig alltså, anför advokatfiskalsämbetet, att enligt de föreliggande avvitringsförslagen brukningsdelar om $\frac{5}{64}$ mantal och därunder, utgörande inom Dorotea och Sorsele avvitringslag sammanlagt 112, *ej* erhöles husbehovsskog, som vore tillräcklig för husbehovet. Brukningsdelar, som ägdes av kronan och innehades av åbo, saknade inom Sorsele tillgång till sådan i 51 fall, av vilka 21 hänförde sig till brukningsdelar, som vore mindre än $\frac{1}{16}$ mantal. Såsom en egendomlighet hos 1906 och 1909 års författningar angående skogstilldelning vid avvitrning i lappmarkerna syntes alltså kunna antecknas, att man ansett tillgången till delaktighet i allmänningsskog så viktig, att sådan tillgång ansetts böra beredas utan avseende därå, om enligt de bestående bosättningsförhållandena i dessa trakter — rörande vilka man vid då redan utfört, avbrutet avvitringsarbete förvärvat ingående kännedom — brukningsdelarnas behov av husbehovsskog först tillgodosåges.

Med författningarnas bestämmelser i nu förevarande delar jämför advokatfiskalsämbetet den rätt till skogsfång, varav enligt §§ 36, 53 och 57 i 1894 års skogsförordning hemmanen för närvarande vore i åtnjutande; och avsåge denna förman uteslutande rätt till utsyning för enstaka lägenhet och by med två grannar inom ett område runt bolstaden av 530 hektar, för by med tre till och med åtta grannar inom ett område av 2,289 hektar, för by med nio till och med sexton grannar 4,069 hektar och för by med flera än sexton grannar 8,820 hektar. Härigenom bereddes alla brukningsdelar full tillgång till virke och vedbrand för husbehov. Jämt avkastningen från husbehovsskogsområdena erhöles visserligen nybygges- och hemmansåborna andel i skogsallmänning, men inkomsten härav vore avsedd för annat ändamål, och allmänningen kunde för övrigt vara så belägen, att regelmässigt avhämtande därifrån av vedbrand, som i dessa trakter vore den i allmänhet större delen av husbehovet, knappast torde kunna förutsättas. Vad särskilt anginge fall, där fråga vore om kronony bygge, och kronan hade att förse vederbörande åbo med det husbehovsvirke, som vore förutsättningen för dennes lagenliga skyldighet i avseende å byggnader å nybygget, kunde härigenom uppstå ett missförhållande, som bleve alldeles oberoende av det mer eller mindre lämpliga i övrigt för kronan att vara ägare till fastigheter i dessa trakter, åbolediga eller icke, som saknade skog för husbehov.

Vidkommande avvitringsförfattningarnas föreskrift att skogsanslaget skulle bestämmas med hänsyn även till betets bättre och sämre beskaffenhet framhåller advokatfiskalsämbetet, att om det verkligen varit avsikten att brukningsdelarnas skogsområden skulle fylla betesbehovet, det vore tydligt att detta ändamål ofta icke nåddes.

Advokatfiskalsämbetet övergår därefter till behandling av frågan om de föreliggande avvitringsförslagen med hänsyn till kronans rätt.

Beträffande först den i advokatfiskalsämbetets framställning den 31 december 1914 berörda frågan, huruvida och i vilken omfattning inom Dorotea och Sorsele

avvittringslag utängar och andra lägenheter inlehdades med laglig rätt eller icke, gjordes, såvitt ämbetet kunnat finna av den av kartografen Åberg och notarien Johnsons avgivna berättelse, uttryckligen skillnad mellan 1) mark (ägofigur), som med stöd av vid undersökningen tillgängliga handlingar befunnits icke hava blivit vederbörligen insynad under ett hemman eller nybygge, 2) mark (ägofigur), som enligt sådana handlingar icke kunnat identifieras såsom vederbörligen insynad, och 3) mark, beträffande vilken något uttalande icke kunnat göras. En närmare undersökning verkställd enligt berörda berättelse, jämförd med de såsom bilagor till Berglöfs förslag fogade, av Haglund uppgjorda sammanfattande beskrivningar, vari angivits öretal och areal för var och en av de i nyssnämnda berättelse upptagna ägofigurer, utvisade, att under den omnämnda kategorien 1) komme 100 ägofigurer och under kategorien 2) 781 ägofigurer. Den förra kategorien representerade ett öretal av 85.7 och en areal av 151.8 hektar samt den senare ett öretal av 721.2 och en areal av 1,330.6 hektar.

Beträffande denna kommissions utredning erinrade advokatfiskalsämbetet bland annat, att det vore att bemärka, att för de fall, där undersökningen kunde anses hava lett till positivt resultat, den ej lämnade någon som helst upplysning angående de skäl och omständigheter, varpå vederbörande innehavare kunde anse sitt innehav till det ifrågavarande området grundat. Om också laga hävd enligt nämnda förordningen den 22 april 1881 även i fråga om skattejord, varom här vore fråga, kunde anses utesluten, hette det dock i 1873 års avvittringsstadga § 19, att »är marken odlad och till hemmanet eller nybygget i behörig ordning upplåten eller av ålder lydande, må den ej innehavaren fränhändas utan emot vederlag av annan mark, som» etc. Jämväl med en än så formellt sträng tolkning av berörda uttryck, kunde dock ej bortses från detsamma.

Med en uppskattning av ovanberörda ägofigurer jämte på dem belöpande skogsmark efter samma grund, som vunnit tillämpning ifråga om de föreliggande förslagen till inlösen av mark för lapparnas räkning, eller omkring 130 kronor för öretal, skulle den omnämnda under kategorien 1) upptagna grupp av dem betinga ett värde av 11,151 kronor och den såsom kategorien 2) betecknade, om vars återvinning till kronan på grund av bristande insyning dock endast delvis kunde bliva fråga, ett värde av 93,763 kronor. Hela arealen utängar upptoge i Dorotea avvittringslag en areal av 2,282.33 hektar med ett öretal av 663 13 och i Sorsele avvittringslag 3,903.17 hektar med ett öretal av 2,834.54 eller tillsammans inom bägge avvittringslagen 6,185.50 hektar med 3,497.67 öretal; och skulle alltså de bägge omnämnda grupperna representera respektive $\frac{1}{40}$ del och $\frac{1}{5}$ del av hela öretalet utängar inom avvittringslagen.

I betraktande av vad i Berglöfs förslag anförts om den hårdhet det ofta skulle kunna innebära, att befolkningen utan vederlag berövades ifrågavarande marker, och då helt säkert samma marker, vilka bland delägarnas innehav upptagits i hävdeförteckningen vid avvittringen, torde i stor utsträckning av vederbörande innehavas i god tro, ansåge advokatfiskalsämbetet intet vara att erinra emot, att kronan — i det läge, vari frågan om avvittringen i förevarande socknar för närvarande befunne sig — utan anlitande, efter återförvisning av avvittringsförslagen i deras helhet, av den tidsdande rättsprocedur, som omförmäles i avvittringsstadgans 22 §, till innehavarnas förmån avstode från sin tilläventyrs befintliga rätt med avseende å dessa områden jämte på dem belöpande skogsmark.

Beträffande frågan om möjligheten för kronan att genom ägoutbyten förvärva enskilda hemmans ströängar åberopade advokatfiskalsämbetet, att den undersökning, som verkstälts av den utav doktor Haglund ledda kommissionen, utvisade, att förutom den i hävdeförteckningen upptagna, vederbörande hemman och nybyggen redan tillhörande »odlingsmark», vilken inom Dorotea socken utgjorde 51.14 har och inom Sorsele socken 273.94 har, hade för utbyte lämplig odlingsbar mark ytterligare påträffats till en areal av inom Dorotea socken sammanlagt 63.82 har och inom Sorsele socken av sammanlagt 347.57 har. Av den sålunda påträffade odlingsbara marken vore inom Dorotea socken 46.71 har belägna utom hemmanens och nybyggenas insynade områden, och återstoden, 17.10 har, utgjordes av insynad mark. Inom Sorsele socken vore motsvarande siffror respektive 199.53 och 148.04 har. För verkställande av ägoutbyten av den beskaffenhet, som i advokatfiskalsämbetets framställning åsyftades, skulle alltså, såvitt av den verkställda undersökningen framginge, endast stå till buds för utgång inom Dorotea socken om en sammanlagd areal av 2.282.33 har 46.71 har odlingsbar mark och för utgång inom Sorsele socken med en sammanlagd areal av 3.903.17 har 199.53 har odlingsbar mark. Härvid ville ämbetet emellertid erinra, att nämnda undersökning haft den begränsning, som angäves i Berglöfs betänkande, och att det alltså icke finge anses uteslutet, att tillgång på mera vederlagsmark funnes för kronan.

Advokatfiskalsämbetet erinrar därefter om, att enligt avvitringsstadgan ägoutbyten skulle verkställas antingen efter måttet av höavkastningen eller ock, där med hänsyn till markens värde större noggrannhet funnes nödig, efter gradering, verkställd enligt föreskrifterna i skiftesstadgan. Vidkommande den förra metoden framhåller ämbetet beträffande den uppskattning av höavkastningen, som skett vid avvitringsförrättningarna, särskilt skillnaden mellan taxeringen av slätteräng (utäng) och odlingsmark. Mot en hektar sådan äng skulle enligt ämbetets beräkning i allmänhet svara något mindre än en halv hektar odlingsmark. Ju högre man ansåge sig i det särskilda fallet kunna uppskatta avkastningen av mark av sistnämnda slag, desto mindre bleve den areal sådan mark, som för ägoutbytet toges i anspråk. För det riktiga i en dylik åtskillnad vid taxering av slätteräng och odlingsmark ansåge ämbetet i sin mån tala den framhållna praktiska svårigheten att med de stora avstånden från de egentliga inägorna till slätterängarna genom intensivare odling uppdriva deras avkastning annat än i sammanhang med utflyttning till dem. Men sådan utflyttning torde icke få anses tillåten ovan odlingsgränsen och vore i allmänhet icke heller faktiskt möjlig, utan att bostadsplats upplätes av intill liggande mark. Det måste därför anses med gällande skattläggningsmetod fullt överensstämmande, att, såsom också vid de ifrågavarande avvitringsförslagen, såvitt advokatfiskalsämbetet kunnat finna, iakttagits, slätterängar (= utängar) ej skattlagts såsom odlingsmark. Vid ägoutbyte enligt skiftesstadgan åter, därvid »ägorna indelas i sådana grader eller proportioner, att ett till alla delar riktigt förhållande mellan den bättre och sämre jorden må uppkomma», vore det det naturliga markvärdet, som komme i betraktande.

Vidkommande odlingsersättningen framhåller advokatfiskalsämbetet den anmärkningsvärda skillnaden, om ägoutbytet skedde enligt 1873 års avvitringsstadga eller enligt oförmälda lagen den 5 juni 1909. Tillfälle den odlade jorden kronan, finge enligt avvitringsstadgan den förra ägaren i stället för tillgodonjutande av odlingsersättning fortfarande nyttja marken under högst fem år, efter det han tillträtt sin nya ägolott. Nämnda lag åter stadgade, att ersättning för odling skall utgå i penningar (>av stats-

medel»). Man hade alltså vid avvitrtingen — såvitt advokatfiskalsämbetet kunde finna utan giltig grund — att röra sig med två olika metoder även för odlingsersättning i sammanhang med ägoutbyte, varvid kronan vore part, den ena, där utbytet avsåge »tillgodoseende av nomadlapparnas behov av renbete, renskiljningsplats eller flyttningsväg för renarna» och den andra, där så ej vore fallet, utan där endast vore fråga om »beredande av ett så lämpligt skifte, belägenheten medgiver».

Med nyssnämnda begränsning av odlingsersättningen vore det redan vid fråga om ägoutbyte enligt gällande skiftesstadga, där det naturliga markvärdet skulle komma i betraktande, för ernående av ett av ägoutbytet rättvist resultat av synnerlig vikt, att den mark, som skulle odlas, ej hade sämre förutsättningar i sådant avseende än slätterängen. För de fall åter, där mättet av höavkastningen enligt skattläggningsmetoden utgjorde grunden för ägoutbytet och där det gällde att uppbringa och upprätthålla odlingsmarken i en hävd, som betingades av dess i jämförelse med utängen mindre areal, kunde en »odlingsersättning» enligt den i avvitrtingsstadgan angivna grund medföra en hårdhet mot den enskilde, som gjorde densamma uppenbart orättvis — något som endast i ringa mån rubbades av ett tilläventyrs föreliggande medgivande att under ytterligare en femårsperiod få njuta utängens avkastning.

Den under föregående års sommar undersökta odlingsbara marken utom hemman och nybyggen redan tillhörande områden, nämligen 46.71 hektar inom Dorotea och 199.53 hektar inom Sorsele socken, representerade endast i Dorotea 2 % och i Sorsele 5 % av hela arealen ströängar inom vardera socknen, d. v. s. möjliggjorde återförvärvande av ångar för kronan i jämförelsevis begränsad omfattning. Denna möjlighet ökades i samma mån som ägoutbyte skedde efter mättet av höavkastningen och därvid den odlingsmark, som avsåges att gå i utbyte mot slätteräng, kunde beräknas giva allt högre avkastning. Skedde därvid tillika bytet enligt den omförmälda lagen om marks avstående för nomadlapparnas behov, och kunde alltså odlingsersättning utgå enligt anförda bestämmelser i denna lag, kunde under vissa förutsättningar i fråga om ersättningens beräkning möjligheten för kronan till dylika ägoutbyten även materiellt sett bliva ganska beaktansvärd.

Vad anginge skogsanslaget till hemman och nybyggen upptar advokatfiskalsämbetet först den i ämbetets memorial den 30 december 1914 berörda fråga, huru och på vad sätt författningarnas föreskrifter om urskiljande av impediment från skogsmark av beskaffenhet att vid skogsanslags bestämmande böra såsom sådan tagas i beräkning blivit beträffande de nu ifrågavarande avvitrtingslagen iakttagna.

I protokollet för Dorotea avvitrtingslag (§ 15) funnes antecknat, att »skogstjänsteman icke varit satt i tillfälle» att närvara vid den ägobesiktning, vid vilken enligt gällande avvitrtingsstadga skulle tillses, att »under impediment ej inbegripes duglig mark, som kan komma i fråga att användas till skogsanslag åt hemmanen och nybyggen». Endast »vissa» såsom impediment uppförda skogstrakter hade senare blivit föremål för besiktning i skogstjänstemans närvaro och på hans yrkande omförda till »duglig skog». Beträffande Sorsele kunde av protokollet icke inhämtas, huruvida skogstjänsteman medverkat vid ägobesiktningen. Såvitt advokatfiskalsämbetet kunnat inhämta, torde emellertid så icke heller där hava varit fallet.

För att bilda sig ett omdöme i ifrågavarande ämne hade advokatfiskalsämbetet, vad Dorotea och Sorsele avvitrtingslag anginge, ur de föreliggande tilldelningsförlagen samt förslagen rörande avsättande av mark för allmänning, sammanställt alla de ägofigurer, vilka upptagits såsom impediment med anteckningså som »Skogsmark,

oduglig», »Skogsmark, björk och gran, oduglig», »Skogsmark, stenbunden, björk, något tall, oduglig», »Skogsmark, björk, oduglig» o. s. v. med uttryckligt angivande att marken vore skogbevuxen. Beträffande Vilhelmina och Stensele—Tärna avvittlingslag hade ämbetet från avvittningsstyresmannen fått mottaga motsvarande uppgifter. I sammanhang härmed hade ämbetet tillika ansett sig böra söka utreda, i vilken omfattning sådana avdrag skett för impediment, varom förmäles i § 16 av 1873 års avvittningsstadga.

För att vinna upplysning angående den gräns mellan »duglig skog» och impediment, som vid ifrågavarande avvittningar i verkligheten satts, hade ämbetet hos vederbörande revirförvaltare anhållit om upplysning, huru stor avkastningsförmågan i allmänhet borde anses vara hos den sämsta skogsmark, vilken ansetts böra såsom skogsmark och ej såsom impediment tilldelas enskilda såsom husbehovsskog eller ingå i allmänning, samt till vilken omfattning, uttryckt i areal, kunde på grund av de angående skogsmarken verkställda undersökningarna tillnärmelsevis antagas, att områden, vilka vid avvittningen upptagits såsom impediment och såsom sådana tilldelats enskilda eller fölle inom allmännings område, innehölle skogsmark med i medeltal mellan 0.2 och 0.3 samt 0.3 och 0.4 kubikmeters avkastning per hektar och år. Till svar hade beträffande Dorotea avvittlingslag meddelats, att mark, som hänförs till produktiv skogsmark, beräknades avkasta minst 0.3 kubikmeter per år och hektar, samt att det torde kunna antagas, att all skogsmark med lägre avkastningsförmåga blivit hänförd till impediment. Beträffande Vilhelmina avvittlingslag hade meddelats, att avkastningen hade beräknats böra uppgå till minst 0.3 kubikmeter per hektar och år, för att skogsmark skulle kunna som produktiv skogsmark upptagas, samt att endast en obetydlig del av den som impediment upptagna marken hade ansetts giva en avkastning av 0.2 kubikmeter per år och har men kunde ej någon arealsiffra uppgivas. Rörande Stensele och Tärna hade med vissa reservationer uppgivits, att motsvarande siffror i allmänhet taget utgjorde omkring 0.2 och 0.23 kubikmeter. I fråga om Tärna — där noggrannare undersökningar angående skogsmarken verkstälts än för övrigt — hade dock tillika meddelats, att omkring 3,450 hektar med mellan 0.2 och 0.3 samt omkring 1,100 hektar med mellan 0.3 och 0.4 kubikmeters avkastning obehörigen räknats såsom impediment. Vad Sorsele avvittningslag anginge, hade ämbetet endast erhållit alltför svävande uppgifter. I detta sammanhang erinrades, att under den förliden sommar verkställda undersökning av vederbörande kommission iakttagits, hurusom områden om över 2,500 har i Sorsele och över 400 har i Dorotea upptagits såsom impediment, ehuru de bort upptagas såsom duglig skogsmark.

Med eftertryckligt framhållande, att vad sålunda kunnat inhämtas i fråga såväl om arealen »skogsimpediment» som särskilt om dessas närmare beskaffenhet givetvis ingalunda kunde läggas till grund för ett tillförlitligt omdöme angående nuvarande värdet av den skog, vilken, såsom tilldelad enskilda under impedimentsbeteckning, skulle genom godtagande av de ifrågavarande avvittningsförslagen i deras föreliggande skick fränhändas kronan, låge det dock i öppen dag, säger advokatfiskalsämbetet, att därav framginge, att det här till kronans förlust rörde sig om avsevärda avsteg från gällande författningar. Sammanlagda arealen »skogsimpediment» inom de nu närmast förevarande avvittningslagen utgjorde inom Dorotea 999 har och inom Sorsele 31,838 har samt inom Vilhelmina och Stensele—Tärna avvittningslag tillhopa 75,609 har. Om den medelgoda skogsmarken i dessa trakter, såsom

skett vid fråga om förvärv för kronans räkning av den på ströängar, erforderliga för renskötelsns behov, belöpande skogsmarken, asattes ett värde av 28 kronor per har, samt med utgångspunkt därifrån värdet å de omförmälda »skogsimpedimenten» sattes till exempelvis omkring en tredjedel härav eller i runt tal 10 kronor per har, skulle kronans förlust komma att utgöra för Dorotea avvitringslag 9,990 kronor och för Sorsele avvitringslag 318,380 kronor samt för Vilhelmina och Stensele—Tärna avvitringslag 756,090 kronor eller tillhoppa 1,084,460 kronor.

I dessa summor inginge icke de arealer impediment, för vilka från den dugliga skogsmarken avdrag förekommit enligt 16 § avvitringsstadgan. I vad mån sådana avdrag skett i för stor utsträckning, kunde ej angivas. Om man emellertid beaktade, att, såsom också framginge av för särskilda fall advokatfiskalsämbetet lämnade uppgifter, ifrågavarande avdrag otvivelaktigt gjorts för stora och, såsom avvitringsstyresmannen upplyst, även »använts för reglering av skogsmarkens sämre beskaffenhet», torde detta kunna anses uppväga att i ovan »såsom skogsimpediment» betecknade områden även måste anses ingå verkliga impediment av det slag, som omförmäldes såsom sådana i 15 § avvitringsstadgan.

I betraktande av vad advokatfiskalsämbetet ovan anför om de mindre brukningsdelarnas bristande tillgodoseende enligt avvitringsförslagen med skogsmark för husbehov, hade ämbetet sökt utröna, i vad mån »skogsimpediment», som ej inginge i områden för allmänningar eller samfälda husbehovsskogar, tillagts brukningsdelar om $\frac{5}{64}$ mantal och därunder, och i sådant avseende erfarit, att inom Dorotea en areal av 90 har och inom Sorsele en areal av omkring 8,968 har belöpte å sådana brukningsdelar eller respektive $\frac{1}{10}$ och omkring $\frac{1}{4}$ del av hela arealen dylika impediment för vartdera avvitringslaget. I vad mån därmed behovet av skog för husbehov, sådant det ovan uppgivits, för varje särskild sådan brukningsdel kunde anses tillgodosett, torde icke kunna tillfredsställande besvaras utan för varje särskilt fall verkställd undersökning på marken.

Advokatfiskalsämbetet hade vidare med stöd av föreliggande kartor och handlingar sökt utröna, i vad mån de »skogsimpediment», som tillagts större brukningsdelar än de nyss nämnda, gränsade intill invidliggande för kronoparker avsatta områden eller eljest hade sådan belägenhet och omfattning, att de skulle kunna tänkas böra utan rubbning av avvitringsförslagen i övrigt bibehållas för kronans räkning. I sådant avseende hade erfarits, att den vida övervägande delen »skogsimpediment» hade sådan belägenhet inom eller i förhållande till enskildas ägor, att de ej skulle kunna utan alltför stor eftergift i de krav, som måste ställas på en fornenlig skiftesläggning vid avvitringen, bibehållas såsom kronans. Frånsett det måhända tvivelaktiga värdet för kronan av att — om sådant ej med nödvändighet betingades av skogens vård med hänsyn till dess egenskap av skyddsskog — vara ägare till en del skogsmarker av omförmäلت slag, skulle väl ett sådant förfaringssätt i förhållande till övriga fall drabba alltför orättvist för att kunna komma under övervägande.

Enligt 6 § 2 mom. av 1909 års nådiga kungörelse skulle iakttagas, framhåller ämbetet vidare, att skogsmark, vara 2 § i lagen om skyddsskogar ansåges vara tillämplig, i största möjliga utsträckning skulle bibehållas kronan. Någon utredning om, i vad mån ifrågavarande s. k. skogsimpediment vore av sålunda angiven natur, föreläge icke.

Advokatfiskalsämbetet erinrar ytterligare om att, såsom ämbetet redan i sin förutberörda framställning anmärkt, till hemmansdelar inom Sorsele socken utlagts

25 särskilda skiften, som upptagits såsom impediment, om tillsammans 1,295.35 har, varav större delen utgjordes av »skogsimpediment», att dessutom funnes åtskilliga skiften utlagda, vilka innefattade såsom duglig mark allenast en eller flera ängar, men i övrigt utgjordes av »skogsimpediment», och att flera hemmansdelar blivit tillagda impediment i utkanterna av deras skiften på sådant sätt, att det icke obetingat finge anses nödvändigt för beredande av formlig skiftesläggning.

Skogsanslaget för hemman och nybyggen hade ovan odlingsgränsen inom Dorotea och Sorsele avvitringslag bestämts till 1,600 hektar per mantal, varav hälften utlagts i husbehovsskog och hälften i allmänning, inom Vilhelmina avvitringslag till 1,700 hektar per mantal, varav 800 har utlagts i husbehovsskog och 900 har i allmänning, samt inom Stensele—Tärna avvitringslag, för Stensele 1,200 har och för Tärna 1,400 har per mantal, varav till husbehovsskog utlagts 600 har inom Stensele och 800 har inom Tärna socken samt till allmänning inom vardera socknen 600 har. Nedom odlingsgränsen inom avvitringslagen utgjorde motsvarande siffror för Sorsele 1.200 har, varav 550 utgjorde husbehovsskog, och för Stensele 1,100 har, varav 500 utgjorde husbehovsskog.

Vad anginge de nu närmast ifrågavarande avvitringslagen, nämligen Dorotea och Sorsele, innehölle avvitringsprotokollen för det förra avvitringslaget (§ 16) i berörda avseende endast den anteckning, att »förrättningsmännen på förslag av skogsstatstjänstemannen funne skäligt föreslå» skogsanslaget provisionellt till det nyss nämnda. Tillika antecknades, att kronoombudet ansåge respektive 1,400 och 700 hektar per mantal såsom tillräckligt. För Sorsele avvitringslag hade (under § 47) antecknats, att »förrättningsmän och allmänna ombud» efter företagen undersökning och utredning ansågo skäligt provisionellt göra berörda förslag till skogsanslag. Protokollet utvisade alltså icke de närmare grunder, efter vilka skogsanslaget sålunda bestämts, men sedermera hade efter avvitringsförslagets avlämnande avvitringsstyresmannen, på anmodan att inkomma med redogörelse för det tillvägagångssätt, som följts vid tillämpningen av bestämmelserna angående skogstilldelning, i skrivelse till lantmäteristyrelsen av den 2 maj 1914 lämnat de upplysningar, som omförmaltes i Berglöfs förslag, nämligen, att behovet för hemman av medelstorlek utgjorde 31 kubikmeter per år. Beträffande skogsmarkens allmänna beskaffenhet och avkastningsförmåga inom avvitringslaget hade avvitringsstyresmannen meddelat, att med biträde av vederbörande skogstjänstemän utrönts och av distriktets överjägmästare bekräftats, att skogsmarkens avkastningsförmåga inom vardera av Dorotea och Sorsele avvitringslag utgjorde 0.5 kubikmeter per år och hektar produktiv skogsmark samt inom Vilhelmina avvitringslag och Stensele och Tärna socknar, såvitt nu vore i fråga, respektive 0.35, 0.5 och 0.35 kubikmeter. I de skrivelser till Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län, varmed avvitringsförslagen rörande sist åsyftade båda avvitringslag överlämnats, hade avvitringsstyresmannen meddelat, att det dämera utrönts, att den medelgoda skogsmarkens avkastningsförmåga i sistnämnda tre socknar utgjorde respektive 0.4, 0.53 och 0.45 kubikmeter, dock att, vad sist angivna siffra anginge, densamma avsåge endast barrskogsregionen; inom björkskogsregionen i Tärna socken hade den medelgoda skogsmarkens avkastningsförmåga ansetts utgöra endast 0.28 kubikmeter.

För vinnande av närmare upplysning i berörda avseende hade advokatfiskalsämbetet anhållit om upplysningar av vederbörande revirförvaltare i följande avseenden, nämligen om 1) den medelgoda skogsmarkens avkastningsförmåga inom

avvittringslaget, räknat i kubikmeter per hektar, särskilt då skogsbeståndet utgjordes blott av barrskog, särskilt, då det utgjordes blott av björkskog, och särskilt då det utgjordes av omkring hälften av vardera slaget, samt 2) avkastningsförmågan hos den i avvittringslaget ingående medelgoda skogsmarken, vilken vore ämnad att utgöra husbehovsskog (björkskogen inräknad), räknat i kubikmeter per hektar och år.

Härå hade advokatfiskalsämbetet fått mottaga de svar, som framginge av följande sammanställningar:

Skogsmarken inom avvittringslagen.

	Dorotea kbm.	Vilhelmina kbm.	Stensele kbm.	Tärna kbm.
Då skogsbeståndet utgöres av endast barrträd ...	0.60	0.60	0.53	0.45
Då skogsbeståndet utgöres av endast lövträd (förekommer utom i Tärna endast sparsamt) ...	0.35	0.35	—	0.28
Blandskogsbestånd med hälften barrskog, hälften lövskog	0.50	0.50	0.53	0.35

Husbehovsskogen inom avvittringslagen.

	Dorotea kbm.	Vilhelmina kbm.	Stensele kbm.	Tärna kbm.
	0.60	0.60	0.53	0.40

Rörande Sorsele hade advokatfiskalsämbetet från såväl vederbörande revirförvaltare som överjägmästare endast erhållit ofullständiga uppgifter, vilka dock, vad detta avvittringslag anginge, bekräftade riktigheten av avvittringsstyresmannens berörda meddelande, att avkastningsförmågan hos den medelgoda skogsmarken inom avvittringslaget skulle utgöra omkring 0.5 kubikmeter per år och hektar.

I skrivelse den 10 januari 1916 hade advokatfiskalsämbetet anhållit om domänstyrelsens yttrande över vad sålunda förekommit; och hade med anledning härav styrelsen meddelat, att styrelsen icke ansåge sig kunna lämna ett bestämt uttalande rörande den medelgoda skogsmarkens avkastningsförmåga inom skilda avvittringslag under angivna förutsättningar. Styrelsen framhölle emellertid, att det icke syntes osannolikt, att vad vederbörande jägmästare uti ifrågavarande avseende uppgivit beträffande Dorotea och Vilhelmina avvittringslag ungefär överensstämde med verkliga förhållandet. Detta dock under förutsättning att begreppet skogsmarkens avkastningsförmåga toges i dess egentliga bemärkelse eller den årliga virkesmängd, som marken kunde producera, därest den upptoges av de för ståndorten lämpligaste trädslagen samt att beståndet allt från dess ungdom behandlades på rationellt sätt. Toges däremot förenämnda begrepp i betydelsen av att vara en mätare på de inom ifrågavarande orter nu befintliga beståndens å medelgod skogsmark avkastningsförmåga, syntes det styrelsen, att en beräknad avkastning per år och hektar av 0.6 kubikmeter utav barrskogsbestånd torde vara väl hög, särskilt med tanke på att bestånden hittills icke varit och ej heller framdeles torde komma att i allmänhet bliva föremål för rationell behandling.

Advokatfiskalsämbetet genomgår därefter författningarnas bestämmelser rörande skogsanslagets storlek samt uttalar, att föreskrifterna i 1909 års kungörelse om att skogsanslaget skulle inom de gränser, som angivits dels i 18 § av 1873 års avvittringsstadga och dels i 6 och 10 §§ av sagda kungörelse, bestämmas med hän-

syn å ena sidan till »den i allmänhet beräkneliga virkesåtgången för helt mantal inom orten» och å andra sidan till skogsmarkens, i detta begrepps vidaste mening, allmänna beskaffenhet och avkastningsförmåga inom avvitringslaget, låte sig i verkligheten svårigen uppfyllas.

En jämförelse med bestämmelsen om skogsanslagets storlek enligt författningarna och särskilt det förhållande att det för ifrågavarande avvitringslag utmäta skogsanslaget hänförde sig till den s. k. dugliga skogsmarken med den snäva begränsning av detta begrepp, varom ovan talats, torde emellertid, framhåller ämbetet, ytterligare ådagalägga, att de enskilda enligt de föreliggande avvitringsförslagen tilldelats mera skog, än som kunde anses medgivet enligt gällande författningar. Detta bleve uppenbarligen förhållandet redan på den grund, att de erhållit 800 och 1,600 hektar av den begränsade skogsareal av, för Dorotea avvitringslag 5,312 har och för Sorsele avvitringslag 22,918 har, som kunde anses lämna 0.5 kubikmeter i avkastning per år och hektar, medan de författningsenligt bort erhålla högst 800 och 1,763 hektar av förutnämnda skogsarealer med tillägg av s. k. »skogsimpediment» intill respektive 999 och 31,838 hektar, vilka sammanlagda arealer på grund av sin sämre allmänna medelgoda beskaffenhet lämnade en mindre medelavkastning.

Likasom vidare, på sätt ovan ådagalagts, förfarandet i fråga om urskiljande av skogsmark från impediment varit bristfälligt, så kunde ej heller den undersökning och utredning ifråga om skogsmarkens avkastningsförmåga, som författningsenligt bort hava föregått skogsanslagets bestämmande, så vitt avvitringshandlingarna utmärkte, vad nu ifrågavarande avvitringslag anginge, anses vara tillfredsställande.

I detta sammanhang ansåge sig advokatfiskalsämbetet böra något beröra ett av domänstyrelsen i dess underdåniga utlåtande i ärendet gjort uttalande, att det enligt styrelsens åsikt vore mer än tvivelaktigt, om ej gällande avvitringsstadgas bestämmelser angående, vad som vore att hänföra till impediment, innebure, att skogsmark skulle för att ej hänföras till impediment kunna frambringa träd, som vore användbara ej blott till bränsle utan även till byggnadsändamål. I sitt ovan omförmälda gemensamt med andra ämbetsverk år 1907 avgivna underdåniga utlåtande erinrade emellertid domänstyrelsen, att en väsentlig del av skogsmarken i ifrågavarande trakter vore belägen ovan barrskogsgränsen, och framhöll styrelsen på tal om skogsmark, som borde hemfalla under lagen om skyddsskogar, särskilt i fråga om björkskogen, (som ej vore användbar till byggnadsvirke), att inskränkningar i ägares och åbos rätt till sådan skogsmark kunde ifrågakomma sålunda, att beräkningar verkställdes angående avverkningsbeloppet, årstiden för avverkningens utförande, huggningens ordningsföljd m. m., som borde iakttagas för att björkskogens bestånd skulle vara tryggad. Vidare anmärkte styrelsen, att i Tärna socken och övre delen av Sorsele socken samt jämväl å andra ställen syntes tilldelning även av skyddsskog, varå 2 § i berörda lag, i dess dåvarande lydelse, kunde behöva tillämpas, »såvitt husbehovsskog av lövskog till bränsle och slöjdvirke anginge», ej kunna undvikas. Och vad anginge den av domänstyrelsen åberopade uppfattningen vid tiden för 1873 års avvitringsstadgas tillkomst föreslog i ett den 28 augusti 1869 avgivet utlåtande angående förslag till avvitringsstadga för Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker dåvarande skogsstyrelsen, att skogsmarken skulle vid skattläggningen uppdelas i följande tre klasser: »Första klassen: God skogsmark med gran och furutimmer, skog av frodig växt; andra klassen: försvarligt god mark med samma trädslag av medelmåttig växt; och tredje klassen: sämre mark med småväxt och gles skog av

förenämnda slag eller i blandning med vide, sälg, asp och björk. Omedelbart därefter anförde skogsstyrelsen: »Mulbetet å skogsmarken eller, där det förekommer, å skoglösa myrar och fjällmark anser styrelsen också böra indelas i tre klasser, nämligen gott, försvarligt och sämre. De övriga marker, vilka ej kunna hänföras till någon av de föreslagna klasserna och bestå av helt och hållet ofruktbara mossar, kärr och myrar samt skoglösa sandhedar och berg, räknas jämte sjöar och vattendrag till impedimenter, vilka, där de hava en större ytvidd, vid de ekonomiska mätningarna uppmätas och kartläggas.» Med skogsstyrelsens sålunda avgivna förslag överensstämde, såvitt advokatfiskalsämbetet kunde finna, på det närmaste den bestämning av begreppet impediment, som gäves i 15 § av 1873 års avvittringsstadga.

Lämpligheten av detta stadgande — om hänförande av knappast skogbevuxen betesmark till skogsmark — torde, förmenar ämbetet, med allt skäl kunna ifrågasättas. Då emellertid, såsom ovan visats, vedbrandsbehovet för brukningsdelar, varom här vore fråga, utgjorde den största delen av behovet av skog i dessa trakter, och då vidare björkskogen i detta avseende ställde sig förmånligare än annan skog, syntes, även i trakter, där barrskog funnes att tillgå, anledning icke föreligga, att vid husbehovets bestämmande bortse från marker med lövskogsbestånd. En annan sak syntes vara, att det kunde anses synnerligen önskvärt, att de särskilda brukningsdelarna därutöver även bereddes tillgång till skogsmark med byggnadsvirke i den för brukningsdelen nödiga omfattning.

Enligt de föreliggande förslagen hade, anför advokatfiskalsämbetet vidare, för kronans räkning avsatts dels inom Dorotea avvittringslag befintlig del av Saxåns och Korpåns till Ångermanälvens vattensystem hörande vattendrag, dels de inom Sorsele avvittringslag varande delar av Vindelälvens med Tjulåns och Juktåns vattendrag — dock att befolkningen bibehölles vid den rätt till fiske, som den före avvittringen åtnjutit. De större sjöarna vore nämligen här merendels förbundna med varandra eller med annat vatten genom långsträckta mindre sjöar, som ofta låge på ett lägre plan än den ovanför liggande större sjön, varför det med hänsyn till framtida vattenregleringar i dessa trakter kunde vara av vikt att, även där »större strömfall» icke kunde anses finnas, vattnet med tillhörande grund förbehölles kronan.

Då det icke utan ingående undersökningar kunde för närvarande tillnärmelsevis angivas, huru framtida regleringar härstädes borde utföras, hade icke avsatts vare sig utmål för eventuellt även vid sistberörda delar av dessa vatten erforderliga regleringsdammar eller andra områden närmast ovanför vattenlinjen, vilka kunde komma att genom blivande reglering sättas under vatten. Erfarenheten av hittills i omförmälda avseende jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande under 1915 års sommar inom vissa delar av Arjeplogs och Jokkmokks socknar av Norrbottens län verkställda undersökningar hade givit vid handen, att för regleringar av så stora vattensystem, varom här vore fråga, understundom kunde komma att påkallas en höjning av nuvarande vattenståndet av flera meter, något som skulle kunna taga byarnas hela inägoområden i anspråk och alltså, där fråga vore om mark för annat än dammfästen, i sådana fall föranleda anordningar, alltför vittutseende för att nu komma i betraktande. Den största och ur regleringssynpunkt viktigaste av de inom Dorotea och Sorsele avvittringslag belägna hithörande sjöar, nämligen Stor-Vindeln, sträckte sig i allt fall nedom avvittringsgränsen.

Vald anginge det av Berglöf framlagda förslaget till förvärv av ströängar för kronans räkning anför advokatfiskalsämbetet bland annat: då med ett förut

beräknat värde av ströängarna — frånräknat å dem belöpande skog — av 60 kronor per öretal, kostnaden för statsverket för förvärv genom köp av samtliga dessa ängar för Dorotea och Sorsele avvittringslag skulle belöpa sig till 209,100 kronor, syntes alltså ur kostnadssynpunkt förslaget, även med eventuellt erforderlig höjning av den beräknade kostnadssumman för odling, ställa sig fördelaktigt för kronan. Förslaget innefattade vidare en ur det allmännas synpunkt viktig garanti för att de medel, som av kronan för ifrågavarande ändamål utgäves, bleve använda i ett statsnyttigt syfte.

En concentration i den riktningen förslaget åsyftade av det till följd av ut-ängssystemet i dessa trakter vitt spridda ägoinnehavet måste även anses såväl ur kronans som den enskildes synpunkt synnerligen behöflig, likasom den även stode i full överensstämmelse med avvittringens ändamål.

I detta hänseende ginge emellertid förslaget vida längre än som hittills till-ämnats eller satts i fråga. Om man betänkte, i vilken grad enligt förslaget dels odlingsmark inom områden, som tillhörde eller vid avvittringen skulle tilldelas enskilda, — d. v. s. mark, som skulle tjäna den framtida utvecklingen — nu i ett slag toges i anspråk endast för att ersätta utängar, dels ock därjämte de enskilda frånhandes sådana ängar, vilka enligt förslaget ansåges vara med hänsyn till sin beskaffenhet — om ej till sin belägenhet i förhållande till nuvarande innehavares egentliga inägor — väl odlingsbara, kunde man fråga sig, huruvida en så långt driven inskränkning av de enskildas innehav i dessa trakter kunde anses motiverad eller fullt lämplig. Av den omständigheten, att sålunda kronan bleve ägare till avsevärda odlingsbara marker utanför enskildes ägor eller inom allmänning, behöfde dock å andra sidan icke följa, att, sedan så stora delar av dessa hittills såsom »helt och hållet otjänliga för kultur» ansedda trakter numera kunde hava befunnits, väl odlade och försedda med konstgödsel, innebära betydande utvecklingsmöjligheter för orten och befolkningen, desamma icke också skulle för sådant ändamål komma till användning, i den mån det ansåges förenligt med andra lika viktiga statsintressen. Frågan i vad mån de marker, som nu genom avvittringen skulle av kronan förvärfvas, skulle efter densamma återgå till enskilda och om planen för en sådan återgång, förbleve enligt förslaget öppen.

Då förslaget avsåge, att kronan, på sätt nu vore i fråga, skulle förvärva äganderätten icke blott till slätterängar inom kronoparker och andra för kronan av-satta områden, utan även inom blivande allmänningar och samfälda husbehovs-skogar, framhåller ämbetet, att därmed icke undanröjdes den olägenhet, som den därmed fortfarande bestående ägoblandningen kunde innebära, och som bland annat ur skogsvårdssynpunkt ofta överklagats. Att dessa ängar nu frånhandes de enskilda hemmansdelar, som de för närvarande tillhörde, och förvärvades av kronan, erbjöde dock en utväg att reglera dessa förhållanden, samt att, i den mån det befunnes kunna ske utan hänsyn till andra intressen, under lämpliga villkor upplåta dessa ängar till de enskilda, vilka ägde del i den kringliggande marken.

Hade man emellertid hittills enligt avvittringsförfattningarna fäst en viss vikt vid, att, om ock hemmans- eller nybyggesdelen ej vad inägorna anginge genom avvittringen utökades och nya trakter ej heller upplåtes för odling, odlad mark (jämför 1749 års lappmarksreglemente punkt 7) dock i allmänhet ej finge innehavaren frånhandas annat än mot vederlag av annan mark, som vore odlad eller till odling tjänlig, och alltså fastigheten även för framtiden bibehölles vid sin

hittills varande avkastningsförmåga, föreläge i fråga om dessa, trots allt ganska karga trakter, åtminstone från den enskildes synpunkt ett särskilt intresse, att så fortfarande skedde. I betraktande härav kunde det vara en viss fara att bygga övergången till det förändrade brukningssystem, förslaget förutsatte, i så hög grad, som enligt detsamma skedde, på gödningsämnen, för vilkas tillgång, om de över huvud stode att erhålla till dessa trakter, erfordrades kontanta medel, åtminstone om man toge i betraktande, att, om ej bättre arbetstillfällen bereddades befolkningen här, en ej obetydlig del av densamma kunde förväntas förbli fattig och skuldsatt. Hittills hade denna befolkning mestadels med egna armar brutit sin bygd samt odlat och bärgat sina ängar långt borta från bostaden. Enligt förslaget skulle visserligen frigöras en väsentlig del av den arbetskraft, som med nuvarande system för utängsbruket i dessa trakter tagits i anspråk, men ensamt därmed vore ej sagt, att möjligheten till sådant förvärv ökades, som förutsattes för de kontanta utlägg, varom här vore fråga. Å andra sidan finnes ju möjlighet för statsmakterna att genom lämpliga och väl avvägda åtgärder för framtiden understödja den enskilda arbetsvilligheten och företagsamheten här. Vad nu anförts kunde i sin mån komma i betraktande även med hänsyn till tredje mans särskilda intresse.

Beträffande den närmare innebörden i övrigt av ifrågavarande förslag ställde det sig i viss mån olika, om man utginge från förhållandena före eller efter sedan det beslut av Kungl. Maj:ts befallningshavande meddelats och vunnit laga kraft, varigenom den allmänna avvitrningen skulle med det tillämnade förbehållet fastställas. Efter sedan så skett, och då de enskilda i allmänhet tillagts de ägor utöver sitt redan nuvarande innehav, tilldelningsförslagen upptog, hade förslaget i stort karaktären av ett kronans tvångsförvärv av de utom nämnda ägor liggande slätterängar mot den kontanta valuta, odlingsersättningen skulle utgöra. Undantag härifrån kunde man säga föreläge endast i de jämförelsevis få fall, där såsom odlingsområden skulle avsättas mark, som även efter den allmänna avvitrningen skulle bibehållas kronan. Såge man åter mera på förhållandena, sådana de gestaltade sig, innan laga kraftvunnet beslut föreläge, som nyss nämnts, inträdde en viss olikhet, allt eftersom den ifrågavarande odlingen skulle företagas å de enskildes redan insynade områden, eller å dem, som då ännu tillhörde kronan. Medan den, som redan inom sitt insynade område ägde och kanske redan i hävdeförteckningen vid avvitrningen påförts odlingsbar mark, som vore tillräcklig för att utgöra sådant odlingsområde, som i förslaget åsyftades och vilken måhända med hänsyn till sitt odlingsvärde taxerats eller gått i försäljning, ej erhöle annan valuta för utängar än kostnaden för uppodlande av denna mark, erhöle den, som hittills saknat odlingsmark, dels ny sådan till den myckenhet, som efter den antagna grunden svarade mot honom tillhöriga utängar, dels ock därefter för uppodlande av den erhållna odlingsmarken kontanta medel enligt samma grund som den förre. Den sålunda förefintliga olikheten i de olika fallen bleve mer framträdande, om man toge i betraktande, att redan enligt hittills gällande grunder för erhållande av odlingsunderstöd av statsmedel möjlighet till erhållande av dylikt stode öppen för den, som för odling ville använda sin mark, i den mån den därför vore lämplig. Det kunde ifrågasättas, om ej för undanröjande av de mindre lämpliga konsekvenser, som förslaget i nu berörda del kunde anses innebära, sådan ändring borde ske i förslaget, att ströängar ej skulle behöva avstås mot vederlag av bekostande av odling å redan insynat område — åtminstone om detta i hävdeförteckningen upptagits såsom

odlingsmark — med mindre annan lämplig odlingsmark ej finnes att tillgå och i varje fall endast efter vederbörande ägares och innehavares samtycke. Därest sådant samtycke lämnades av åbo a kronony bygge och eventuellt av vederbörande myndighet å ägarens, kronans vägnar, torde den odlingsskyldighet, som i förslaget åsyftades, kunna få tillgodoräknas för fullgörande av odlingsskyldighet såsom åbo.

Såvitt framginge av förslaget till kungörelse angående tilläggsavvittring, skulle vid den tillämnade avvitringsnämndens sammanträden kronoombud ej vara tillstades vid dessa förrättningar. Då det enligt förslaget endast jämförelsevis sällan torde komma att inträffa, att mark, som fölle utom de genom den allmänna avvitringen enskilda tilldelade områden, komme att beröras av efteravvittringen, kunde det synas tveksamt, huruvida nyttan av att kronoombud övertvore nämnda förrättningar kunde anses motsvara den kostnad för statsverket, som därav uppkomme. Det kunde dock ifrågasättas, huruvida ej hänsyn till det intresse, kronan kunde hava såsom ägare av krononybyggen, påkallade att, såvitt dem anginge, den kronobetjänt vore tillstades, som i allmänhet hade att å dem företaga laga besiktningar. Huru därmed än kunde komma att ordnas, syntes i allt fall tillfälle böra beredas för kronans vederbörande tjänsteman att emot Kungl. Maj:ts befallningshavandes slutliga utslag angående tilläggsavvittring fullfölja talan hos Kungl. Maj:t. Så som 23 § i det föreliggande förslaget till kungörelse blivit avfattad, syntes kronans rätt i detta avseende icke vara lämpligen tillgodosedd. Även ur den enskildes synpunkt torde det vara lämpligt, att en anordning åvägabringades, varigenom utslag, som nyss nämnts, kunde vinna laga kraft jämväl mot kronan.

Advokatfiskalsämbetet anför slutligen: Enligt 1873 års avvitringsstadga ankomme det på advokatfiskalsämbetet att för bevakande av Kungl. Maj:ts och kronans rätt i fall av befogenhet hos Kungl. Maj:t fullfölja talan mot Kungl. Maj:ts befallningshavandes utslag i avvitringsärenden. Av vad advokatfiskalsämbetet ovan anført samt av den granskning i övrigt ämbetet med stöd av det föreliggande materialet verkställt av de beträffande Dorotea och Sorsele avvitringslag föreliggande avvitringsförslag, funne ämbetet otvetydigt framgå, att, för den händelse Kungl. Maj:ts befallningshavande skulle få att upptaga sagda förslag till prövning med stöd ensamt av nu gällande författningar samt förslagen mot förmodan bleve av Kungl. Maj:ts befallningshavande fastställda, ämbetet, sin plikt likmätigt, hade att emot sådant beslut fullfölja talan.

Det ovan anförda ådagalade emellertid även efter ämbetets uppfattning, att gällande författningar angående avvitringens utförande såväl vad inägor som skogsmark beträffade ej fyllde de anspråk, som man med hänsyn till ändamålet med avvitringen i dessa trakter måste uppställa.

Att ånyo helt uppriva en avvitring, som fortgått i årtionden, och till vars slutliga genomförande befolkningen knöte livliga och berättigade förhoppningar, måste givetvis från statsmakternas sida möta betänkligheter, vilka vore desto större, som det här principiellt rödde sig om fyra avvitringslag eller praktiskt taget hela trakten ovan odlingsgränsen i Västerbottens län och alltså nya arbeten på nya omfattande avvitringsåtgärder bleve både tidsödande och kostsamma.

Det nu föreliggande förslaget till effektivt odlingsunderstöd i samband med markutbyten mellan kronan och enskilda i syfte av en såväl från statens som den enskildes synpunkt nödig och nyttig koncentration av inägoinnehavet funne ämbetet synnerligen beaktansvärt och principiellt sett värt att läggas till grund för de

vidare åtgärder, som i samband med avvitrtingens slutförande borde komma i betraktande.

Vad skogsmarken anginge skulle väl, om, efter återförvisning helt eller delvis av de föreliggande förslagen, en ny avvitrting skulle övergå densamma, icke blott så mycket skogsmark, som svarade emot de »skogsimpediment», vilka enligt förslagen tilldelats brukningsdelarna eller de större bland dem, kunna bibehållas kronan samt även för övrigt kronans rätt bättre tillgodoses, utan även nya föreskrifter kunna meddelas, varigenom en annan tilläventyrs riktigare befunden fördelning av skogsmarken komme till stånd de enskilda emellan; och uttalar ämbetet, under framhållande av åtskilliga synpunkter i sistberörda hänsende, att ett närmare övervägande vore erforderligt av dessa och andra omständigheter, som ämbetet för närvarande icke kunde överblicka, men som borde komma i betraktande, då det gällde att slutligen taga ställning till den föreliggande frågan. På ett sådant övervägande, därvid även andra synpunkter torde komma i betraktande än som ämbetet närmast hade att företräda, ansåge ämbetet frågans slutliga avgörande böra bero.

Det av kammarkollegiet i ärendet avgivna utlåtandet, vilket är dagtecknat den 27 mars 1916, är, med uteslutande av inledningen, av följande lydelse:

Kammarkollegiets utlåtande den 27 mars 1916.

»En förutsättning för ett fullt säkert bedömande, huruvida föreliggande avvitrtingsförslag böra från kronans sida godkännas eller icke, torde vara, att avvitrtingsstadgans föreskrifter i fråga om den formella handläggningen av det förberedande avvitrtingsarbetet icke blivit på avgörande punkter eftersatta. Då vederbörande förrättningsmän — i motsats till vad förhållandet är vid laga skifte — sakna självständig beslutanderätt, avse nämligen ifrågavarande formella föreskrifter, bland annat, att möjliggöra kontroll icke blott för Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande utan även för vederbörande sakägare, Eders Kungl. Maj:t och kronan däri inbegripen, över förrättningsmännens arbete. Härvid syftar kollegium i främsta rummet på avvitrtingsstadgans föreskrifter om ägobeskrivningens upprättande, den därefter följande ägobesiktningen samt i samband därmed hävdeförteckningens upprättande och föredragning inför delägare, kronoombud och godemän. Ifrågavarande föreskrifter återfinnas i §§ 15, 16 och 17 av nämnda stadga, och får kollegium i korthet erinra om deras innehåll. Vederbörande lantmätare skall i sammanhang med avmätningen upprätta en ägobeskrivning, som visar ägornas nummer å kartan, ägoslag och areal; börande särskilt upptagas, vad som är att hänföra till impediment enligt närmare angiven grund, med iakttagande likväl, att smärre impediment å skogsmarken få utelämnas. Den lantmätare, som därefter utses att upprätta förslag till skattläggning och områdestilldelning, skall med biträde av godemän verkställa ägobesiktning och därvid uppskatta inägora efter deras avkastning enligt skattläggningsmetoden ävensom tillse, att under impediment ej inbegripes duglig mark, som kan komma i fråga att användas till skogsanslag, så ock pröva anmärkningar, som kunna av delägare göras därom, att oduglig mark blivit upptagen såsom duglig. I sammanhang härmed är det medgivet, att lantmätaren med godemännen få bestämma visst avdrag för de smärre impediment, vilka enligt det föregående få utelämnas, dock högst till en fjärdedel av den ägofigur, varå sådant avdrag förekom-

mer. Den lantmätare, som förrättar ägobesiktningen, skall upprätta en handling innefattande hävdeförteckning och taxeringslängd. I denna handling skall upptagas icke allenast, vilka ägor varje delägare innehar och för inägorna deras naturliga beskaffenhet och vid uppskattning beräknade avkastning, utan även av skogsmarken de ägostycken, i avseende a vilka lantmätaren med godemännen antingen funnit ändring böra ske, i vad ägobeskrivningen innehåller angående urskiljande av impediment från duglig mark, eller ock ansett avdrag böra äga rum för sådana impediment, som ej utmärkas å kartan och i beskrivningen särskilt upptagas. Hävdeförteckningen skall uppläsas för delägare och därå tagas deras erkännande, att uppteckningen av innehavet är riktig.

Av det föregående framgår, att ägobesiktningen avser dels att vara — förutom en skattläggningsförrättning — en revision av vad ägobeskrivningen innehåller i fråga om urskiljandet av impediment från duglig mark, dels att bereda delägare och kronombud tillfälle att mot beskrivningen framställa anmärkningar efter befogenhet. Detta måste emellertid förutsätta, att ägobeskrivningen är en definitiv avslutad handling, när ägobesiktningen företages. Hävdeförteckningen är däremot den handling, som skall innefatta resultatet av vad vid ägobesiktningen förekommit.

Av advokatfiskalsämbetets underdåniga memorial den 31 december 1914 inhämtas, att någon laglig hävdeförteckning för Sorsele avvittringslag icke föreligger. Det har i nämnda memorial påvisats och har icke heller kunnat av vederbörande bestridas, att ifrågavarande handling, i det skick den nu föreligger, icke blivit underskriven av eller föredragen inför vederbörande delägare och allmänna ombud, samt att de underskrifter, varmed handlingen nu är försedd, måste hänföra sig till en annan eller andra hävdeförteckningar i original. Avvittringsstyresmannens uppgift, att den med avvittringsförslaget ingivna, år 1911 upprättade hävdeförteckningen utgjorde en från den ursprungligen upprättade hävdeförteckningen av år 1899 tagen kopia, samt att sistnämnda hävdeförteckning ännu finnes kvar, är oriktig. Av 1899 års hävdeförteckning återstår endast ett icke sammanhängande fragment, och i den nu företedda hävdeförteckningen ingår med största sannolikhet en mängd blad från den förstnämnda, förutom de blad med namnunderskrifter, som använts för att å 1911 års hävdeförteckning giva sken av äkthet. Kollegium kan i olikhet med kanslissekreteraren Berglöf icke tillmäta någon avgörande betydelse åt det intyg rörande förteckningens överensstämmelse med av jordägare och allmänna ombud erkända innehav, som avgivits av de vid handlingens upprättande tjänstgörande lantmätare. Det torde vara tillräckligt erinra därom, att vad som förefallit i fråga om den för Sorsele avvittringslag företedda hävdeförteckningen, är av beskaffenhet, att ett intyg av dem, som antingen stå i beroende av den eller dem, som därför bära ansvar eller själva däri hava större eller mindre del, icke lärer förtjäna vitsord. Med den uppfattning lantmäteristyrelsen sökt göra gällande i sina i förevarande ärende avgivna yttranden, nämligen att kronombudets underskrift av hävdeförteckningen skulle för kronan utgöra ett bindande godkännande rörande delägars därstädes angivna innehav av insynade ägor, har kollegium svårt att inse, hur styrelsen kunnat förena den mening, att advokatfiskalsämbetets anmärkningar beträffande Sorsele hävdeförteckning skulle sakna betydelse. Kollegium skulle för sin del funnit mera i sin ordning, om styrelsen, i anledning av vad som i nu ifrågavarande hänseende förekommit beträffande Sorsele hävdeförteckning, mot vederbörande vidtagit åtgärder.

Rörande ägobeskrivningarna finner man av lantmäteristyrelsens i ärendet avgivna utlåtande, att avvitringsstyresmannen lämnat följande upplysningar beträffande deras uppställning och upprättande. I samband med ägomätningen hade, enligt avvitringsstyresmannen, upprättats ägobeskrivning, däri samtliga inägor jämte skogsmark och impediment, avmätta i skalan 1:4000, införts i särskilda kolumner, men utägor, avmätta i skalan 1:20000, visserligen beskrivits såsom av olika naturlig beskaffenhet men utan angivande av vad som vore att hänföra till duglig eller oduglig skogsmark utförts i en summakolumn. Denna ägobeskrivning hade huvudsakligen varit använd vid sedermera företagen taxering och skogsbesiktning, och hade dess ofullständighet härlett sig av att avfattningen av ägor i sistnämnda skala till största delen verkställdes av hantlangare. Först efter ägotaxeringen och skogsbesiktningen, som helt utförts av lantmätare och gode män, hade fullständig ägobeskrivning upprättats. Föreskriften om införandet i hävdeförteckningen rörande anteckning om vid skogsbesiktningen beslutade ändringar beträffande skogsmarkens duglighet hade till följd därav icke iakttagits och ej heller vid ovan angivna sätt för verkställande av skogsbesiktningen med fördel kunnat tillämpas, då därav endast föranletts ett onödigt upprepande av så gott som hela ägobeskrivningen.

Till denna överraskande upplysning från avvitringsstyresmannen har lantmäteristyrelsen fogat följande icke mindre egendomliga uttalande, vilket kollegium tillåter sig återgiva ordagrant. »På grund av dessa upplysningar och då jämlikt 1892 års nådiga brev stadgan om avvitring i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker den 30 maj 1873 med däri sedermera gjorda ändringar endast 'i allmänhet' skulle lända till efterrättelse med iakttagande av i samma nådiga brev meddelade särskilda föreskrifter med avseende på mätning och kartors upprättande, samt dessa föreskrifter tillika med dem, som därefter meddelats rörande åbodelning, påkallat den avvikelse, som i berörda del skett, torde vara tydligt, att vad i denna del anmärkts (av advokatfiskalsämbetet) icke förtjänar avseende.»

Har lantmäteristyrelsens nu anförda uppfattning av betydelsen av orden »i allmänhet» i detta sammanhang av nådiga brevet den 18 november 1892 jämväl delats av vederbörande avvitringslantmätare, väcker det ringa förvåning, att föreliggande avvitringsförslag endast »i största allmänhet» stå i överensstämmelse med gällande författningsföreskrifter. Då emellertid sagda tolkning icke lär delat av övriga myndigheter, som hava att taga befattning med föreliggande avvitringsfrågor, anser kollegium det vara överflödigt påvisa orimligheten av styrelsens tolkning av nämnda uttryck, utan inskränker sig kollegium till att allenast konstatera, att avvitringsstyresmannens upplysningar angående tillkomsten av föreliggande ägobeskrivningar giva vid handen, att ägobesiktningarna föregått ägobeskrivningarnas upprättande, samt att delägare och kronoombud följaktligen icke kunnat vid nämnda besiktningar framställa anmärkningar i fråga om beskrivningarnas urskiljande av impediment från duglig mark. Avvitringshandlingarna lämna ingen upplysning, huruvida till äventyrs delägare och kronoombud satts i tillfälle att i annan ordning efter jämförelse med marken framställa anmärkningar mot vad ägobeskrivningarna i denna del utvisa.

Jämväl i åtskilliga andra avseenden saknas tillfredsställande utredning för ett tillförlitligt bedömande av den föreliggande frågan om godkännande av de föreliggande avvitringsförslagen.

En förutsättning för avvitring av hemman och lägenheter ovan odlings-

gränsen är enligt förberörda nådiga brev den 18 november 1892, att de för dem vid upplåtelse meddelade föreskrifter i fråga om jordens hävd med mera blivit fullgjorda. Nådiga brevet den 13 december 1867 angående bestämmandet av en provisionell gräns mellan lappmarkernas kulturland och fjällbygder stadgar, bland annat, att då nybyggen, som redan finnas anlagda ovanför den s. k. odlingsgränsen, bliva på grund av åsidosatt byggnads- eller odlingskyldighet åbolediga, desamma böra till allmänna kronomarken återläggas. Enligt 4 § av nådiga kungörelsen innefattande ytterligare föreskrifter angående avvitrningen inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker den 5 juni 1909 kunna emellertid dylika hemman eller lägenheter, varå odlings- eller nybyggnadsskyldighet försumrats, behandlas såsom s. k. inhysingslägenheter och förty efter prövning av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande under vissa förutsättningar bibehållas. Det är föreskrivet, att åt inhysingslägenhet, därest den bibehålles, skall vid avvitrningen i mån av tillgång utläggas särskilt område av såväl inägor som husbehovsskog. I intet fall må område tilldelas inhysingslägenhet, som innehaves av bolag eller av den som icke är inom socknen mantalsskriven. Inhysingslägenhet skall icke skattläggas och må icke erhålla mera husbehovsskog än som tilldelas hemman av motsvarande storlek i samma trakt, ej heller andel i samfäld husbehovsskog.

Det måste uppenbarligen vara av största vikt att, innan avvitrningsutslagen fastställas, tillförlitlig utredning om krononybyggenas nuvarande hävd och byggnader föreligger. I ärendets förevarande skick föreligger härom ingen annan utredning eller upplysning än lantmäteristyrelsens meddelande, att icke mer än hälften av samtliga 970 brukningsdelar i de fyra avvitrningslagen ovan odlingsgränsen i Västerbottens län vore bebyggda. Skulle det vid en närmare utredning verkligen framgå, att över halva antalet krononybyggen i förevarande avvitrningslag på grund av försummade odlings- och nybyggnadsskyldigheter vore hemfallna till kronan, är det tydligt att, även om ifrågavarande nybyggen prövades utan olägenhet kunna bibehållas såsom inhysingslägenheter, Eders Kungl. Maj:ts och kronans rätt likväl skulle komma att i betydlig grad åsidosättas genom avvitrningsförslagets godkännande, dels därigenom, att nybyggena obehörigen skulle få betydliga skogsanslag i allmänningen, dels ock därigenom, att kronan berövas möjlighet att fritt förfoga över de till desamma hörande utängar.

Såsom ovan anförts ifrågasatte advokatfiskalsämbetet i sitt den 31 december 1914 avgivna underdåniga memorial en utredning, huruvida det vore möjligt att med lagliga medel åvägabringa en reglering av enskildas innehav av utängar. Det torde framgå av ämbetets motivering härför, att ämbetet närmast avsåg en utredning, huruvida och i vilken utsträckning regelrätta ägoutbyten enligt avvitrningsstadgan skulle kunna äga rum. Någon sådan utredning föreligger icke. Kollegium inser väl, att, särskilt vad Sorsele avvitrningslag angår, man med sådana ägoutbyten icke skulle annat än i jämförelsevis ringa mån kunna slutgiltigt lösa frågan om ströängarnas avskiljande från respektive fastigheter. Det är dock tydligt, att i den mån dylika ägoutbyten kunna tänkas vara möjliga, i samma mån skulle den av kanslisekreteraren Berglöf föreslagna utbytesmetoden icke behöva komma till användning samt följaktligen statsverket besparas de enligt samma metod beräknade odlingsbidragen. Särskilt vill kollegium framhålla önskvärdheten av, att en dylik utredning icke alldeles skjutes åt sidan, därest — såsom förmodligen torde bliva fallet — Eders Kungl. Maj:t skulle finna lämpligt enligt den nu ifrågasatta metoden

reglera ströängsfrågan jämväl i Vilhelmina och Stensele - Tärna avvittringslag, i vilka trakter odlingsmöjligheterna och förty utsikterna att kunna genomföra regelrätta ägoutbyten, enligt vad som allmänt uppgives, äro ojämförligt större.

Det synes kollegium ock varit önskvärt, att, innan föreliggande fråga företagits till slutligt avgörande, man haft till sitt förfogande någon utredning — låt vara skematisk — över värdet och omfattningen av den skogsmark, som genom ett godkännande av avvittringsförslagen skulle avhändas Eders Kungl. Maj:t och kronan, utöver vad som lagligen må tillkomma de enskilda delägarna inom avvittringslagen. För det närvarande föreligger härom knappast någon annan utredning än allmänna uttalanden därom, att skogsmarken ovan odlingsgränsen skulle för kronan vara mer eller mindre värdelös. Kollegium anser sig emellertid böra erinra, att tidigare uppgifter i viss mån stå i strid med denna uppfattning. Sälunda upplystes, när fråga första gången uppkom att utsträcka avvittringen till trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens lappmark och sedan jämväl då, bland annat från lantmäteristyrelsens sida, gjorts gällande, att skogen härstädes vore värdelös, från jägmästarna i dåvarande Norra och Södra Lycksele revir R. von Hedenberg och Oskar Halldin i skrivelse till domänstyrelsen den 5 augusti 1885, att ovan den provisionellt utstakade kulturlinjen funnes stora skogsvidder och skogstrakter med icke obetydlig avverkningsbar skog ganska högt till fjälls inom båda reviren och vida högre än hittills antagits. Från revirförvaltaren i Åsele revir lämnades i huvudsak samma upplysning. Skogsinspektören i distriktet Hj. Grahl anförde i skrivelse den 10 juni samma år: »Stora skogsvidder och skogstrakter med icke obetydlig avverkningsbar skog finnas här belägen högt till fjälls och vida högre än hittills antagits. Här råda således helt andra skogsförhållanden än de lantmäteristyrelsen i sitt underdåniga utlåtande anført. Sedan hemman och nybyggen erhållit sina utmål, bör avverkningsrätten å dessa trakter förbehållas kronan.» Domänstyrelsen anförde i underdånigt utlåtande den 5 oktober 1885, att styrelsen ansåge odlingsgränsen böra, i stället för att såsom nu gå mitt över det s. k. sjölandet, eller området invid och mellan de stora sjöarna Stor Uman, Stor Vindeln, Vojmsjön och Malgomajsjön, dragas fram vid övre gränsen av detta område, inom vilket skogen, åtminstone vad Sorsele och Stensele socknar beträffade, i allmänhet ännu utväxt till värdefulla timmerträd, och kronan vid avvittring kunde påräkna vidsträckta skogsmarker, som med fördel kunde såsom kronoparker förvaltas.

Med det ovan anförda har kollegium velat visa, dels att de nu ifrågavarande avvittringsförslagen icke kunna anses föreligga i det skick, att desamma utan vidare skulle av ordinarie avvittringsinstans kunna företagas till slutlig prövning och fastställelse, dels ock att på denna grund samt emedan det i övrigt saknas närmare utredning angående omfattningen och beskaffenheten av den Eders Kungl. Maj:t och kronans rätt, som här är fråga att efterskänka, det måste anses vara ytterst tveksamt, huruvida förslagen även med förbehåll av här avsedda tilläggsavvittring böra av Eders Kungl. Maj:t och riksdagen, såvitt fråga är om Eders Kungl. Maj:ts och kronans rätt, godkännas.

Vad angår frågan huruvida i de föreliggande förslagen kronans rätt blivit eftersatt eller icke, hyser kollegium för sin del ingen tvekan att så skett. Kollegium anser detta vara klart påvisat såväl i advokatfiskalsämbetets underdåniga memorial den 31 december 1914 som i kanslisekreteraren Berglöfs förevarande betänkande. Vad lantmäteristyrelsen anført i sitt underdåniga utlåtande i syfte att

bestrida eller förringa de i detta hänseende framställda anmärkningarna lär icke förtjäna mycket avseende. Advokatfiskalsämbetet, som i sitt i ärendet avgivna underdåniga yttrande i huvudsak vidhållit, vad ämbetet anfört i sitt nämnda underdåniga memorial den 31 december 1914, samt förklarat, att, därest avvitringsförslagen av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande komme att upptagas till prövning med stöd av nu gällande författningar samt förslagen mot förmodan bleve av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande fastställda, ämbetet skulle sin plikt likmätigt mot Eders Kungl. Maj:ts befallningshavandes beslut fullfölja talan, har, efter det nämnda yttrande avgivits, blivit satt i tillfälle taga del av lantmäteristyrelsens underdåniga utlåtande, och har ämbetet meddelat, att ämbetet saknade anledning att, på grund av vad däri anförts, frångå något av vad ämbetet i ovannämnda underdåniga yttrande andragit. Det torde följaktligen vara överflödigt att närmare skärskåda lantmäteristyrelsens argumentering i denna del. Ej heller lär Eders Kungl. Maj:ts vilja fästa avseende vid styrelsens hemställan, att de större vattenområdena skulle enligt 12 kap. 4 § jordabalken uppdelas mellan respektive strandfastigheter. I detta sammanhang anser kollegium sig dock böra fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på vikten av, att kronan genom de förevarande avvitringsarna i Västerbottens läns lappmark ovan odlingsgränsen icke avhändes rätten till dammfästena vid utloppen till de stora vattendragens, Vindelälvens, Umeälvens och Ängermanälvens källsjöar. Såsom innehavare av dylika dammfästen torde nämligen enligt gällande vattenrättslagstiftning kronan ensam vara förbehållen initiativrätten till sjöregleringsföretag i dessa trakter liksom ock rätten att bestämma omfattningen av sådana företag. Det är uppenbarligen av stor betydelse, att kronan fortfarande må vara i besittning av denna rätt.

Advokatfiskalsämbetet har påvisat, att enligt de föreliggande avvitringsförslagen tillämpningen av 1909 års författning lett till resultat, att brukningsdelar om $\frac{5}{64}$ mantal och därunder, utgörande inom Dorotea och Sorsele avvitringslag sammanlagt 112, ej skulle erhålla husbehovsskog, som vore tillräcklig för husbehovet. För brukningsdelar om $\frac{1}{64}$ mantal skulle sålunda endast omkring en fjärdedel och för brukningsdelar om $\frac{3}{64}$ mantal blott något över hälften av husbehovet vara tillgodosett. Ämbetet har ock påvisat, att detta uppenbara missförhållande har sin grund däri, att man vid 1909 års författnings tillkomst icke hade tagit tillbörlig hänsyn till hemmanens och nybyggenas i senare tid skedda uppdelning i små brukningsdelar, utan låtit husbehovsanslagets maximum — 800 hektar per mantal ovan och 550 hektar per mantal nedan odlingsgränsen — uteslutande bliva beroende av mantalet.

Det missförhållande advokatfiskalsämbetet här påvisat är så allvarligt, att kollegium jämväl på den grund ställer sig betänksamt, huruvida det må anses lämpligt att befordra föreliggande avvitringsförslag till fastställelse. Förslagen måste nämligen beträffande ovannämnda fastigheter i själva verket anses hava förfelat avvitringsens egentliga ändamål. En återförvisning i syfte att i anmärkta hänseende få rättelse till stånd är emellertid ändamålslös, utan att man samtidigt vidtager nödiga ändringar i gällande avvitringsförfattningar.

I detta sammanhang får kollegium fästa uppmärksamheten på ytterligare en bristfällighet i föreliggande avvitringsförslag, vilken bristfällighet, särskilt vad angår de övre delarna av Sorsele, kan tänkas få allvarliga följder. Förhållandet är, att icke någon undersökning, än mindre något beslut föreligger, angående vilka områden

inom nu ifrågavarande trakter skola jämlikt lagen den 24 juli 1903 angående skyddsskogar behandlas sasom dylika skogar. I 6 § av 1909 års förordning är föreskrivet, bland annat, att, vid undersökning och utredning angående ungefärliga läget av särskilda och samfällda husbehovsskogar, skogsmark, varå 2 § i nämnda lag anses vara tillämplig, icke må användas till husbehovsskog i andra fall, än då sådant är oundgängligt för beredande av nödig bränsletillgång, och att sådan mark i största möjliga utsträckning bibehålles kronan. I sammanhang med 1909 års avvittringslagstiftning infördes vidare den ändring i ovannämnda 2 § av skyddsskogslagen, att den därstädes stadgade rätt att påfordra markens inlösen av kronan icke skulle äga tillämpning i avseende å mark inom område av Västerbottens eller Norrbottens läns lappmarker, beträffande vilket avvittringsutslag icke av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande meddelats före den 1 juli 1909. Dessa föreskrifter måste rimligtvis förutsätta att, innan förslag till områdestilldelning upprättas, det skall föreligga tillfredsställande utredning angående skyddsskogsområdenas läge och omfattning. Man skulle uppenbarligen eljest riskera att i strid mot nyssnämnda föreskrift, även i sådana fall då sådant kunnat undvikas, disponera skyddsskogsområden till husbehovsskog, varigenom ej mindre allmänt intresse än enskild rätt måste anses bliva eftersatt.

Vederbörande avvittringslantmätare kunna naturligen icke göras ansvariga för vare sig att tillämpningen av 1909 års författning lett till ovan antydda orimliga konsekvenser i fråga om de smärre brukningsdelarnas husbehovsskogar eller att utredning eller beslut om skyddsskogsområdena icke föreligga. Å andra sidan torde dock kunna anmärkas, att vederbörande avvittringsstyresman bort i ett jämförelsevis tidigt skede av avvittringsarbetet hava kommit till insikt om berörda missförhållande beträffande de smärre husbehovsskogarna samt i anledning därav hos vederbörlig myndighet påkallat nödiga tillägg eller rättelser i gällande författningsföreskrifter. En förutsättning härför måste dock tydligen vara den, att de i 6 § av 1909 års förordning föreskrivna undersökningarna angående skogsmarkens allmänna beskaffenhet och avkastningsförmåga inom avvittringslaget och angående den i allmänhet beräkneliga virkesåtgången för helt mantal inom orten blivit i behörig ordning verkställda. Kollegium finner för sin del påtagligt, att dylika undersökningar i sammanhang med avvittringen icke ägt rum. De upplysningar i nämnda hänseende, som nu stå till förfogande, hava i huvudsak tillkommit genom advokatfiskalsämbetets föranstaltande i sammanhang med besvarandet av förevarande nådiga remisser, fränsett de ofullständiga uppgifter i samma hänseende lantmäteristyrelsen på sin tid avfordrade avvittringsstyresmannen, sedan det för styrelsen blivit bekant, att advokatfiskalsämbetet jämlikt nådigt bemyndigande var sysselsatt med avvittringsförslagens granskning. Den utredning, som nu föreligger angående skogens avkastning och det årliga husbehovet för de särskilda brukningsdelarna, har sålunda tillkommit först efter det avvittringsförslagen blivit avlämnade. Det kan slutligen ock väcka en viss undran, att avvittringsstyresmannen icke påkallat någon undersökning om förefintligheten av skyddsskogsområden enligt 2 § skyddsskogslagen, innan förslag till områdestilldelning slutligen uppgjordes.

I detta sammanhang änses sig kollegium icke böra underlåta att något vidröra en av lantmäteristyrelsen förfäktad mening, att vederbörande delägare skulle blivit lidande, därigenom att det, särskilt utångarna, vid skattläggning påförda öre-talet genomgående skulle blivit för lågt beräknat, att, därest skattläggning skett i

överensstämmelse med skattningsmetoden, öretalet och därmed mantalet skulle mångdubblats samt att delägarna därigenom för sina respektive inägor icke kommit i åtnjutande av det skogsanslag, på vilket de lagligen kunnat göra anspråk.

Även om det må medgivas, att ett skattningsförfarande enligt gällande skattningsmetod har att taga hänsyn till icke den faktiska höavkastningen, utan den höavkastning lägenheterna beräknas giva, sedan de försatts i odlat skick, är det emellertid att lägga märke till, att man vid beräkningen av en sådan höavkastning endast får taga hänsyn till en sådan odling, som är med hänsyn till förhållandena å orten lämplig och ekonomiskt utförbar. Med iakttagande av detta lär man icke kunna, såsom lantmäteristyrelsen synes hava gjort, räkna med ett mångdubbelt ökat öretal å de mildals avlägset belägna slättermyrarna. Om någon höjning i öretal tilläventyrs i enstaka fall skulle kunna äga rum vid en återföretagen skattningsmetod, torde denna bliva skäligen obetydlig.

Kollegium har i det föregående framhållit betänkligheter mot att utan vidare godkänna de avvitringsförslag, varom nu är fråga. Kollegium måste å andra sidan tillstå sig hysa stora betänkligheter mot, att hela det föreliggande avvitringsarbetet skulle från grunden upprivas, och collegium befarar, att så skulle bliva fallet, därest ett återförvisningsbeslut skulle komma att meddelas i anledning av de i det föregående anmärkta felaktigheterna. Otvivelaktigt skulle ett slutförande av avvitreringen därmed komma att under många år fördröjas. Man torde nämligen icke undgå att för sådan händelse företaga en vittutseende revision av avvitringsförfattningarna särskilt i fråga om bestämmandet av busbehovsskogsanslaget för de smärre brukningsdelarna, en revision, som man näppeligen på kort tid torde kunna slutföra. En förutsättning för densamma måste vara en någorlunda tillförlitlig kännedom om skogsmarkens avkastningsförmåga i dessa trakter. Man torde då icke heller kunna undgå att taga under övervägande, huruvida en skogsavvittring härstädes över huvud bör äga rum. eller huruvida man icke hellre borde företaga ändamålsenliga ändringar i 1894 års författningsföreskrifter rörande hemmanens nuvarande skogsservitut å den kringliggande kronmarken. Antydda dröjsmål skulle leda till beklagliga svårigheter för den bofasta befolkningen, som under denna tid helt naturligt skulle komma att sakna intresse för och ofta möjlighet att vidtaga förbättringar i och utvidgningar av sitt jordbruk. Kollegium anser fördenskill en vräkning av de föreliggande förslagen böra, om möjligt, undvikas. Å andra sidan synes det collegium böra vara uteslutet, att desamma nu skulle från kronans sida utan vidare godkännas. Frånsett att, såsom collegium påpekat i det föregående, man icke torde hava full visshet beträffande omfattningen av alla de felaktigheter, varmed förslagen synas vara behäftade, är det synnerligen ovisst, huruvida man med ett godkännande från kronans sida skulle uppnå vad man önskar vinna, nämligen avvitringsarbetets snara slutförande. De ovan påvisade formella felaktigheterna i avvitringsförslagen torde i stor omfattning lämna möjlighet öppen för missnöjda delägare att mot förslagen fullfölja besvär, varförutom klander från delägarnas sida lätteligen kan tänkas bliva följden av lantmäteristyrelsens, såsom ovan påvisats, ytterst överdrivna framhållande av den låga taxeringen av utängarnas höavkastning. Genom dylika besvär skulle ett fåtal jordägare eller nybyggesinnehavare kunna fördröja avvitreringen under årtal oberoende av att kronan godkänt densamma. En förutsättning för ett godkännande från kronans sida måste uppenbarligen vara vunnit säkerhet för, att jämväl övriga sakägare lämna förslagen oklandrade. Kollegium anser för sin del det

vara ändamålsenligast, att Eders Kungl. Maj:t och kronan för vinnande av detta syfte träder i underhandling med vederbörande delägare och med dem träffar formliga föreningar angående avvittringsförslagens godkännande.

Härvid förutsätter emellertid collegium — förutom att såsom i det föregående ock framhållits dammfästen i och för sjöregleringar förbehållas kronan — att Eders Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på nödvändigheten att genom särskilda åtgärder bereda innehavare eller ägare av de smärre brukningsdelarna möjlighet att få sitt husbehov av virke fullt tillgodosett. Föreskrifterna i lagen den 5 juni 1909 angående husbehovsskogar inom vissa områden torde sålunda böra modifieras i syfte att bereda större möjlighet än lagen synes förutsätta för grannar att av varandra förvärva nödigt ved- och slöjdvirke, varjämte det måste beredas utvägar för den bofasta befolkningen att utan alltför stor omgång erhålla nödig fyllnad i sitt husbehovsvirke från närliggande allmänningssskogar, kronoparker och överloppsmarker. Tillika och då befolkningen på grund av husbehovsskogarnas otillräcklighet kommer att frestas utnyttja desamma i större utsträckning, än tillväxten medger, torde böra tagas under övervägande, huruvida lagen om skyddsskogar bör å dem komma i tillämpning i vidare mån, än under andra omständigheter skulle vara påkallat.

Mot det av kanslisekreteraren Berglöf utarbetade förslaget till kungörelse angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark har collegium icke att göra några andra anmärkningar, än dem advokatfiskalsämbetet i sitt underdåniga yttrande framställt.

Den vittutseende och kostsamma tilläggsavvittring, lantmäteristyrelsen föreslagit, kan collegium för sin del icke förorda. Den torde i själva verket komma att innebära en mer eller mindre ny avvittring i dessa trakter, och inför utsikten härtill föredraget collegium ojämförligt hellre en återförvisning av de föreliggande förslagen.

Under åberopande av det ovan anförda och under förutsättning, dels att lagstiftningsåtgärder med snaraste vidtagas i syfte att undanröja de missförhållanden, som kunna tänkas uppkomma därav att de små brukningsdelarna enligt nu ifrågasvarande avvittringsförslag skulle komma att erhålla otillräckliga husbehovsskogar, och dels att dammfästen i och för sjöregleringar förbehållas kronan vid utloppen av de större sjöarna inom avvittringslagen, vill collegium alltså icke motsätta sig ett godkännande av kanslisekreteraren Berglöfs förevarande förslag, på det sätt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen för sin del förklara hinder ej möta att, såvitt angår Eders Kungl. Maj:ts och kronans rätt, Eders Kungl. Maj:t må med vederbörande delägare träffa sådana föreningar om godkännande av föreliggande förslag till allmän avvittring inom Sorsele och Dorotea socknar, att laga kraftvunna avvittringsutslag med det snaraste, må kunna föreligga, under förutsättning dock, att i blivande utslag införas förbehåll om skyldighet för hemmansägare eller nybyggare att, i den mån genom tilläggsavvittring bestämmes, till kronan avstå dels, mot ersättning, slätterängar utanför hemmanets eller nybyggets egentliga ägoområde, dels ock, utan anspråk på ersättning, mark, som under beteckning av impediment tillagts hemman eller nybygge inom dess ägoområde, men provas nödigt för fyllande av annan fastighets behov av odlingsmark.»

Efter det ovannämnda yttranden över Berglöfs betänkande inkommit, har advokatfiskalsämbetet i underdånig skrivelse den 3 april 1916 anmält, att ämbetet jämlikt nådigt bemyndigande verkställt granskning jämväl av avvitringsförslagen rörande Vilhelmina samt Stensele—Tärna avvitringslag, vilka förslag blivit till Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län avlämnade den 17 och den 21 januari 1916.

Advokatfiskalsämbetets anmälan den 3 april 1916 om granskning av avvitringsförslagen för Vilhelmina och Stensele—Tärna avvitringslag.

Av nämnda skrivelse framgår, att ämbetet i stort sett har att mot berörda förslag framställa samma anmärkningar, som, efter vad ovan anförts, blivit gjorda beträffande avvitringsförrättningarna inom Dorotea och Sorsele avvitringslag, varjämte här tillkommit jämväl andra anmärkningspunkter. Även i förslagen angående Vilhelmina och Stensele—Tärna hade de i 1873 års avvitringsstadga meddelade föreskrifter om ägobeskrivnings och hävdförtecknings förhållande sins emellan icke blivit iakttagna. Beträffande sistnämnda avvitringslag och såsom sammanhängande med en väckt fråga, huruvida de däri ingående socknarna hade bort behandlas var för sig såsom självständiga avvitringslag, framhålles det sätt, varpå skogsanslaget bestämts och skogstilldelning skett inom de olika socknarna. Nämnda anslag hade sålunda bestämts högre för fastigheter inom Tärna socken än för likaledes ovan odlingsgränsen belägna fastigheter inom Stensele socken, ehuru flera hemmansdelar inom förstnämnda socken efter det där tillämpade högre anslaget erhållit skog av lika god och i vissa fall bättre beskaffenhet än den medelgoda skogsmarken inom Stensele socken, vilket förfaringssätt framträdde såsom än oegentligare i fall, då, såsom skett, mantal inom Tärna för husbehov tilldelats inom Stensele socken belägen skogsmark.

Ämbetet påpekar vidare, att i förevarande avvitringslag med det fastställda skogsanslaget de mindre hemmanslotternas behov av virke bleve än sämre tillgodosett än i Dorotea och Sorsele. Emellertid hade man även här att taga i betraktande den skogsmark, vilken under impedimentbeteckning tilldelats enskilda.

Föreskrivna anteckningar enligt § 13 avvitringsstadgan rörande de om vederbörandes ägande och besittningsrätt till innehavda lägenheter upplysande handlingar hade icke förekommit. De undersökningar, som verkställts till utrönande av, huruvida vederbörandes innehav hade rättsligt stöd i behörigen skedda insyningar, kunde icke anses till fyllest eller av den noggranna beskaffenhet, som avvitringsstadgan måste anses åsyfta. Beträffande lägenheter, vilka tillagts hemman och nybyggen genom Kungl. Maj:ts befallningshavandes utslag, meddelade efter utfärdandet av 1867 års odlingsgränsförfattning, hade det icke varit ämbetet möjligt att med säkerhet kunna konstatera, huruvida eller i vad mån dessa lägenheter funnes upptagna bland ägor, som i hävdförteckning och tilldelningsförslag påförts respektive hemman. Beträffande åtminstone vissa utängar av förevarande slag syntes dock framgå, att desamma i tilldelningsförslagen tillagts vederbörande hemman.

Ägoutbyten enligt 19 § punkt 4 i avvitringsstadgan mellan kronomark och enskilda tillhöriga utängar hade blott förekommit i begränsad omfattning beträffande 13 hemman, och jordutbyten enligt lagen den 5 juni 1909 angående marks avstående för nomadlapparnas behov hade ägt rum endast rörande fastighetsdelar inom tre hemman. Sistnämnda förhållande anser ämbetet särskilt anmärkningsvärt, varjämte ämbetet vidkommande ägoutbyten av förstnämnda slag uttalar, att med den

tillgång till lämplig, kronan före avvitrtingen bibehållen odlingsmark invid eller i närheten av gårdarna, som funnes åtminstone inom Vilhelmina avvitrtringslag och Tärna socken, hade det givetvis varit möjligt att för koncentrerung av enskildas innehav i samband med avvitrtingen i större utsträckning än som skett genomföra ägo- och jordutbyten mellan enskilda tillhöriga utängar och sådan kronans mark, som nyss nämnts.

Beträffande frågan, i vad mån duglig skogsmark upptagits såsom impediment hänvisar ämbetet till de upplysningar rörande ifrågavarande avvitrtringslag, som meddelats i ämbetets yttrande den 4 mars 1916. Inom Vilhelmina hade skogsimpediment till en areal av 35,420 hektar tilldelats enskilda, och motsvarande siffra för Stensele—Tärna vore 40,189 hektar. Såsom särskilt anmärkningsvärt antecknas, att även inom nu ifrågavarande avvitrtringslag förekommit, att hemmansdelar tilldelats skiften, som uteslutande bestode av skogbevuxen mark under impedimentbeteckning. Vidare hade även här utlagts åtskilliga skiften, vilka innefattade såsom duglig mark en eller flera ängar, men i övrigt utgjordes av skogbevuxen mark, upptagen såsom impediment. Någon sådan utredning angående förekomsten av skyddsskog, som förutsetts i 6 § punkt 2 i 1909 års avvitrtringskungörelse, funnes icke omnämnd i handlingarna.

Ämbetet framhåller, vad anginge de vid sjöar och vattendrag för kronans räkning avsatta utmål för dammfästen för blivande regleringsdammar, att, enligt vad ämbetet inhämtat, icke utan ingående undersökning på marken kunde avgöras, i vad mån de avsatta utmålen vore ur angivna synpunkt tillräckliga eller ytterligare sådana vore erforderliga.

Slutligen anför advokatfiskalsämbetet, att av den granskning ämbetet verkställt framginge, att avvitrtingsförslagen för Vilhelmina samt Stensele—Tärna avvitrtringslag jämförda med gällande författningar vore, i vad rörde Kungl. Maj:ts och kronans rätt, behäftade med brister, som skulle föranleda ämbetet att, om förslagen i föreliggande skick fastställdes, sin plikt likmätigt emot sådant beslut fullfölja talan. Vad särskilt skogsmarken anginge, torde, redan av vad ämbetet i sin förevarande anmälan anfört, vara uppenbart, att förslagets fastställande skulle leda till rättsförlust för kronan i en omfattning, som avgjort skulle överstiga kostnaden för verkställande av nya skogstilldelningar i enlighet med meddelade föreskrifter. Då emellertid gällande författningar angående avvitrtingens utförande såväl vad inägor som skogsmark beträffade ej fyllde de anspråk, som man med hänsyn till ändamålet med avvitrtingen i dessa trakter måste uppställa, men det måste anses vara av vikt, att de sedan lång tid tillbaka pågående avvitrtingarna även i nu ifrågavarande avvitrtringslag, så snart ske kunde, bringades till slut, hemställde ämbetet, att i den föreliggande frågans nuvarande läge Kungl. Maj:t täcktes — utan föranstaltande av liknande lokala undersökningar, som ägt rum inom Dorotea och Sorsele avvitrtringslag — efter riksdagens hörande låta nu ifrågavarande avvitrtingsförslag undergå liknande behandling, som kunde anses böra komma avvitrtingsförslagen för Dorotea och Sorsele avvitrtringslag till del.

Under förutsättning att Kungl. Maj:t skulle finna skäl att i huvudsaklig överensstämmelse med ovan omnämnda förslag till tilläggsavvitrting inom Dorotea och Sorsele socknar även beträffande nu ifrågavarande avvitrtringslag avlåta nådig proposition till innevarande års riksdag, hemställde ämbetet därjämte, att åtgärder måtte vidtagas för att, med fortfarande behandlande av ifrågavarande del av Stensele socken

och Tärna socken såsom ett avvitringslag, förslag måtte, så snart ske kunde, genom avvitringsverkets försorg uppgöras till sådan jämkning av skogstilldelningen inom sistnämnda avvitringslag, som kunde föranledas av, att enligt ifrågavarande avvitringsförslag olika skogsanslag för husbehov tilldelats mantal inom de olika socknarna, eller eljest i samband därmed borde äga rum.

Här må slutligen omnämnas en underdånig framställning av den 5 november 1915, vilken personligen blivit ingiven av särskilda ombud för den bofasta befolkningen inom »Sorsele, Tärna, Dikanäs och Fatmomakke avvitringsområden» (Fatmomakke och Dikanäs avvitringsområden torde utgöra en annan benämning för Vilhelmina avvitringslag). Denna framställning har sammanfattats i följande huvudsakliga önskemål, nämligen att avvitrningen inom nämnda avvitringslag må omedelbart genomföras och fastställas i överensstämmelse med de vid avvitringsssammanträdena uppgjorda och godkända förslag; att skälig ersättning må erhållas för de marker, som måste avstås till renbetesland; att ingen hänsyn må fästas vid ensidiga yrkanden och förslag, som uppgjorts utan att befolkningen satts i tillfälle att på något sätt uttala sig eller blivit representerad av sakkunniga personer och juridiska ombud; samt att kronans odlingsbara marker ovan odlingsgränsen må upplåtas för kolonisering, på det att den växande befolkningen må beredas rum i hembygden.

Genom nådig remiss har kammarkollegiet anbefallts att avgiva utlåtande över berörda framställning, och har kollegiet i anledning härav i sitt ovan omförmälda utlåtande över kanslisekreterare Berglöfs betänkande förklarar, att kollegiet ansåge sig genom samma utlåtande hava besvarat remissen.

Departementschefen.

I den form förevarande ärende nu föreligger begränsar det sig närmast till förhållandena inom Dorotea och Sorsele avvitringslag. Intill senaste tid hava avvitringsförslag förelegat färdiga endast för dessa områden, vadan de undersökningar, som igångsatts till utredning rörande avvitringsarbetets utförande, ävensom de framställda anmärkningarna rörande samma arbete och de av kanslisekreterare Berglöf avgivna förslag kunnat till behandling upptaga endast nämnda avvitringslag. Åtskilliga upplysningar hava emellertid lämnats jämväl angående motsvarande förhållanden inom Vilhelmina och Stensele—Tärna avvitringslag, varjämte kammaradvokatfiskalsämbetet, såsom ovan omnämnts, avgivit yttrande rörande de numera föreliggande avvitringsförslagen för dessa områden. Genom den härigenom vunna utredningen torde

vara ådagalagt, att i stort sett samma grunder kommit till tillämpning vid avvitrtingen inom Vilhelmina och Stensele—Tärna avvitrtingsområden som inom de båda övriga avvitrtingslagen. De anmärkningar, som riktats mot förrättningarna därstädes, torde fördens skull vara av intresse även med avseende å Vilhelmina och Stensele—Tärna. Med hänsyn härtill samt jämväl på grund av de inom alla fyra avvitrtingslagen likartade jordbruksförhållandena torde ströängsfrågan och lämpligheten av införandet, på sätt föreslagits, av en tilläggsavvittring böra för alla dessa trakter bedömas ur samma synpunkter. Då emellertid, såsom ovan nämnts, fullständigare utredning åvägabragts endast beträffande Dorotea och Sorsele avvitrtingslag samt föreliggande förslag till tilläggsavvittring avser endast dem, kommer i det följande, i den del annat ej särskilt utsäges, att endast avhandlas avvitrtingsarbetet och förhållandena i övrigt inom samma områden.

Det spörsmål, som därvid först möter, gäller nämnda arbete och närmast huruvida de föreliggande avvitrtingsförslagen blivit i vederbörlig ordning upprättade, eller om med avseende å dem föreliggå sådana felaktigheter, att de icke anses böra läggas till grund för ett ordnande av jordförhållandena mellan kronan och de enskilda. I detta avseende torde vara ostridigt, att de bestämmelser, vilka i särskilda författningar givits till efterrättelse vid avvitrtingsförfarandet, icke blivit formligen efterföljda. Kammarkollegiet, Kungl. Maj:ts befallningshavande och advokatfiskalsämbetet anse de begångna felaktigheterna medföra avsevärda förluster för kronan samt i övrigt vara av den betydelse, att avvitrtingsförslagen i föreliggande skick ej torde kunna bliva föremål för fastställelse. Lantmäteristyrelsen har en härifrån avvikande mening och uttalar, under medgivande att allt icke är som sig bör, att de gällande bestämmelsernas olämplighet i allmänhet motiverade de vidtagna åtgärderna samt att den rättsförlust, som i allt fall kunde komma att tillskyndas kronan, vore utan praktisk betydelse.

De i advokatfiskalsämbetets memorial den 31 december 1914 framställda anmärkningarna hava förut blivit ingående behandlade; och anser jag mig i stort sett kunna ansluta mig till vad av kanslissekreterare Berglöf med avseende därå anförts. Några punkter torde dock, bland annat med anledning av senare inkommen utredning, böra ytterligare något belysas.

Beträffande då först de formella anmärkningar, som framställts mot avvitrtingen, synas dessa, särskilt vad angår frågan om ägobeskrivningarnas upprättande och tillkomsten av hävdeförteckningen i Sorsele, vara av ganska betänklig art. Genom den metod, som använts vid av-

fattandet av ägobeskrivningarna, har, med bortseende därifrån att författningens föreskrifter helt lämnats å sido, kontrollen å förrättningarna i mycket försvårats för de myndigheter, som skulle hava att pröva desamma. Ännu större svårigheter synas dock kunna föranledas genom de felaktigheter, som begåtts med avseende å nämnda hävdeförteckning. I sådant hänseende torde mindre vara fråga om betydelsen av eventuella felaktigheter i handlingens underskrivande. Viktigare är att på grund av sättet för förteckningens hopställande mot densamma kan, ej minst från de enskilda delägarnas sida, resas bestridande av förteckningens överensstämmelse med tidigare lämnade och i vederbörlig ordning prövade uppgifter och utredning. Ehuru någon avgörande betydelse icke kan lämnas de av avvitringsstyresmannen Bergman i hans yttrande den 23 april 1915 åberopade, av de vid förteckningens upprättande tjänstgörande lantmätarna avgivna intyg rörande de i samma handling intagna uppgifternas överensstämmelse med av jordägare och allmänna ombud erkända innehav, torde dock sådan betydelse få tillmätas intygen, att man icke behöver anse de begångna felaktigheterna vara av den vikt, att en återförvisning enbart på grund av förevarande anmärkning skulle nödvändiggöras.

Av vad som i de avgivna yttrandena anförts rörande den av notarien Johnsson och kartografen Åberg utförda undersökningen framgår, att kanslisekreterare Berglöf, efter vad det vill synas med ledning av uttrycksättet i den inledande sammanfattningen av rapporten över undersökningen, sammanfört de ägoområden, beträffande vilka undersökningsmännen ansett sig kunna göra anmärkning med hänsyn till besittningsrätten, i två grupper, nämligen sådana som, enligt tillgängliga insyningshandlingar, ansetts icke hava blivit vederbörligen insynade samt sådana, rörande vilka icke med säkerhet kunnat avgöras, huruvida så varit förhållandet. Lantmäteristyrelsen och advokatfiskalsämbetet hava med stöd av ordalagen i den i nämnda rapport intagna redogörelsen för de särskilda hemmanen uppdelat ägofigurerna i sådana, som enligt tillgängliga handlingar icke insynats, och sådana, som icke kunnat identifieras såsom vederbörligen insynade, samt slutligen sådana, rörande vilka ovisshet rådde, huruvida de skulle anses insynade eller icke; och hade det visat sig, att de i förstnämnda grupp upptagna ägofigurerna utgjorde endast en jämförelsevis mindre del i förhållande till den andra gruppen. Då ovisshet sålunda synes hava rätt rörande rätta tolkningen av rapportens innebörd, har tillfälle beretts Johnsson och Åberg att däröver avgiva förklaring. I ett av Johnsson, som utarbetat redogörelsen över undersökningsmännens arbete, utfärdat intyg, varå Åberg tecknat instämmande, meddelas bland

annat, att vid tolkningen av synehandlingarna den ledande principen varit, att så snart tvekan uppstått, huruvida en viss ägofigur ansetts såsom insynad eller ej, den ifrågavarande figuren upptagits såsom insynad. De figurer, rörande vilka tvekan sålunda rått, hade aldrig upptagits i den för varje hemman lämnade slutredogörelsen, enligt vilken förklarats, att vissa lägenheter enligt tillgängliga synehandlingar icke blivit insynade eller ej kunnat identifieras såsom vederbörligen insynade. Med hänsyn till den frikostighet, varmed sålunda vid undersökningen förfarits, torde därför näppeligen kunna påvisas, att de figurer, rörande vilka uppgivits, att de icke insynats eller ej kunnat identifieras såsom insynade, blivit enligt de tillgängliga syneutslagen insynade. Någon skillnad mellan uttrycken »icke blivit insynade» och »icke kunnat identifieras såsom vederbörligen insynade» föreläge i själva verket icke. De av lantmäteristyrelsen och advokatfiskalsämbetet gjorda grupperingen vore sålunda icke överensstämmande med det resultat, vartill kommissionen vid sin utredning kommit.

Beträffande det av lantmäteristyrelsen anmärkta förhållandet, att Johnsson och Åberg skulle, utöver vad de själva angivit, saknat tillgång till tretton insyningsutslag och att de rörande nio hemman icke skulle innehåft fullständiga handlingar, har den person hos länsstyrelsen i Umeå, som till ledning för granskningen av ägoinnehavet enligt konceptprotokollen uppgjort förteckning över beviljade utslag av förevarande slag, avgivit yttrande; och har Johnsson, som haft tillfälle taga del av nämnda yttrande, jämväl inkommit med utredning i frågan. Vad först angår de till antalet fem hemman, rörande vilka kommissionen på grund av avsaknad av fullständiga handlingar förklarar sig icke kunna avgiva något yttrande beträffande rättmätigheten av ägoinnehavet, torde resultatet av nämnda utredning vara av mindre intresse, enär som nämnts något uttalande i förevarande hänseende ej föreligger. Beträffande de hemman, angående vilka insyningshandlingar därutöver skulle saknats, framgår av utredningen, att kommissionen icke ägt tillgång till sex utslag. Dylika hava, ehuru ej i den utsträckning styrelsen anför, felats angående tillhoppa tio av kommissionen upptagna hemman, vilkas sammanlagda antal är 38. Johnsson vidhåller i övrigt sina i redogörelsen för kommissionens arbete gjorda påståenden.

Till stöd för att väsentliga anmärkningar ej kunna framställas rörande hemmansägares och nybyggares innehav av ströängar har lantmäteristyrelsen åberopat yttranden från de lantmätare, vilka haft befattning med förevarande del av avvitrningen; och uttalar styrelsen, att av dessa yttranden framginge, att insyningshandlingarna lagts till grund för be-

stämmande av innehavet i den utsträckning, som författningarna avsåge. De avvitringslantmätare, som uttalat sig, äro Knut A. R. Lidblom, H. Hampusson Huldt och Knut Köhler. Den förstnämnde, som yttrat sig angående Sorsele, Stensele och Tärna socknar, anför, att avvitringslantmätarna vid inställelsen å varje hemman infordrat befintliga insyningshandlingar samt granskat desamma med fäst avseende å, huruvida och när Kungl. Maj:ts befallningshavandes utslag meddelats och huruvida anläggningen till äventyrs fallit i ödesmål samt slutligen beträffande gränserna för de särskilda hemmanens »insyningsområden». Vid den sistnämnda undersökningen hade i allmänhet mindre avseende fästats vid de i handlingarna uppgivna avstånden från hemmanens tomt och bostad till de särskilda ängslägenheterna, emedan uppgifterna om dessa avstånd merendels visat sig vara mycket otillförlitliga. Inom »insyningsområdena» förefunnes ej sällan en hel del i insyningshandlingarna ej speciellt eller ock liksom i förbigående omnämnda »dahlar» och rismyrar, som sedermera av hemmansåbon blivit upparbetade, och hade sådana lägenheter i regel påförts den hemmansåbo, som upparbetat desamma, för så vitt angränsande hemmansinnehavare icke visat sig hava bättre rätt till lägenheterna i fråga. Med ledning av de verkställda undersökningarna och inhämtade upplysningar upprättades därefter hävdeförteckningarna och taxeringslängderna. Vid de sammanträden, som höllos för justering av nämnda förteckningar, hade av avvitringslantmätarna för krono- och lappområden framhållits de fall, då synehandlingarna för ett eller annat hemman kunde anses otydliga eller dunkla, varigenom föranleddes en ingående granskning av desamma.

Huldt meddelar, att han redan vid företagandet av ägoavfattningen inom honom anvisade mätningssdistrikt sökt att såsom hantlangare få någon äldre inom trakten särdeles hemmastadd person, som kände såväl ägarna till som läget å de inom distriktet befintliga ängarna, och om då vid något tillfälle tvekan i något avseende uppstått, rådfrågades hemmanens insyningshandlingar, så att Huldt redan före taxeringens företagande hade i stort sett reda på ägarna till ängslägenheterna ävensom de platser, där tvistigheter vore att förvänta. På grund av känedom om, huru insyningsförrättningarna ägt rum, hade mindre avseende kunnat fästas vid de i insyningshandlingarna uppgivna avstånden från bolstaden till de olika ängslägenheterna. En del dalar och röjningsland, belägna i samband med insynade ängslägenheter och inom »insyningsområdet», hade, ehuru ej särskilt beskrivna, stundom upptagits å hemmanets hävdeförteckning efter jämförelse med angränsande hemmans

insyningshandlingar, för så vitt sådant ej visat sig hinderligt för lapparnas flyttningar.

Köhler hade deltagit i avvitringsarbetet inom Sorsele, Stensele, Tärna och Vilhelmina socknar. Inom Sorsele socken, där han ej deltagit i ägomätningen utan börjat först vid ägotaxeringen, hade nog i allmänhet följts delägarnas uppgifter angående deras innehav, såvida ej tvist förekommit, då frågorna vid nämnda taxeringsförrättning avgjorts enligt insyningshandlingarna. Vad beträffade de delar av Stensele, Tärna och Vilhelmina socknar, där Köhler haft sin verksamhet, hade redan under ägoavfattningen avskrifter tagits av insyningshandlingarna, så långt det kunde ske och medhinnas; och anskaffades sedermera nya, där jordägarna förlorat sina handlingar. Dessa avskrifter kompletterades under ägotaxeringen och följdes vid hävdeförteckningarnas upprättande. Köhler framhåller, att han ej ansåge sig hava under enskildas innehav intagit andra ägor än de, vartill vederbörande jordägare enligt sina insyningshandlingar varit berättigade.

Den förklaring, som av Johnsson och Åberg avgivits rörande innebörden av deras redogörelse, ådagalägger, att enligt kommissionens uppfattning ett stort antal lägenheter utau laga rätt underlagts enskilda. Den omständigheten, att fullständiga handlingar saknats angående tio av de behandlade hemmanen, torde, vid det förhållande att dessas antal är 38 och att anmärkningen sålunda i allt fall kan riktas mot 28 hemman, knappast kunna rubba den av kanslissekreteraren Berglöf uttalade uppfattningen, att avsevärda brister vidlåda prövningen av frågan om med vilken rätt lägenheterna i de särskilda fallen innehades.

Med användande av de siffror, vilka i förevarande avseende finnas angivna i lantmäteristyrelsens utlåtande, skulle enligt Johnssons och Åbergs undersökning 1,034 ägofigurer med ett vid avvitrningen till 829.91 uppskattat öretal olagligen tillagts hemman och nybyggen. Jämlikt den av advokatfiskalsämbetet anförda beräkning, vilken synes vila på något annan grund än sistnämnda siffror, skulle motsvarande ägofigurers antal vara 881 med ett öretal av 806.9. Såsom ovan anmärkts har kommissionen på grund av bristande tillgång till insyningshandlingarna icke avgivit yttrande angående fem hemman, och man torde få antaga att, såsom förhållandet angivits vara med övriga fastigheter, även dessa bekommit oinsynade lägenheter. Vid en sammanställning av undersökningsresultatet torde dock detta kunna anses uppvägas därav, att kommissionen saknat sex numera kända utslag angående hemman, rörande vilka yttrande avgivits. Utgår man sålunda från ovan omför-

mälta sifferuppgifter samt upptager värdet av de icke insynade ägorna efter samma pris, 130 kronor för öretal, som av avvitringsstyresmannen förslagsvis åsatts de till inlösen för nomadlapparnas räkning ifrågasatta ängar i Dorotea socken, skulle kronans förlust bliva omkring 105,000 kronor.

Dessa detaljundersökningar må emellertid utvisa en något högre eller lägre siffra för oinsynade lägenheter. Genom ovannämnda yttranden från de lantmätare, vilka vid avvitrningen haft att handlägga förevarande frågor, synes numera vara till fullo ådagalagt, att de anmärkningar, som riktats mot tillvägagångssättet vid upptagandet av fastigheternas innehav av ängar, äro berättigade. Genom dessa yttranden bekräftas det av kanslisekreterare Berglöf gjorda antagandet, att förrättningsmännen uppkonstruerat ett visst område — här kallat »insyningsområdet», men förmodligen motsvarande den av avvitringsstyresmannen omtalade »räjongen» — efter vad det vill synas avseende trakten innanför de längst ut belägna insynade ängarna; och har man beträffande detta område icke varit så noga, huruvida de därinom belägna ägor funnits upptagna i insyningsutslagen, utan synes man i stor utsträckning hava överfört dem å hemmanen. Insyningshandlingarnas egentliga uppgift torde hava varit att tjäna till ledning vid identifierandet av de längst bort belägna ängarna och sålunda fastställandet av insyningsområdets gränser samt vid tvister enskilda emellan om bättre rätt till desamma.

Med stöd av lantmäteristyrelsens ovannämnda uttalande, att av lantmätarnas yttrande framginge, att insyningshandlingarna lagts till grund för bestämmande av innehavet i den utsträckning som författningarna avse, torde man få anse, att styrelsen gillar det av lantmätarna tillämpade förfaringssättet och därmed frånträtt den uppfattning rörande insyningshandlingarnas betydelse för fastställande av rätten till de särskilda lägenheterna, vilken styrelsen synes hava gjort gällande i sitt utlåtande över advokatfiskalsämbetets memorial den 31 december 1914.

Lika med kammarkollegiet är jag av den bestämda övertygelsen, att fastigheterna icke bort få sig tillagda andra ägor än de, vartill de genom i vederbörlig ordning meddelat insyningsutslag förvärvat laga rätt. Detta torde framgå redan av de i 1749 års reglemente intagna bestämmelser, att nybygge finge anläggas endast efter föregången syn och undersökning och med Kungl. Maj:ts befallningshavandes tillstånd, samt bekräftas av senare föreskrifter. Enligt § 13 i 1873 års avvitringsstadga skulle redan vid första allmänna sammanträdet upplysning införskaffas rörande den rätt, med vilken hemman, nybyggen och lägen-

heter av alla slag innehades, och § 19 mom. 5 stadgar med avseende å ägoutbyten, att mark, även om den vore odlad, måste vara »till hemmanet eller nybygget i behörig ordning upplåten eller av ålder lydande» för att vara skyddad från att kunna fastigheten utan vederlag frånhändas.

Advokatfiskalsämbetet har visserligen anført, att jämlikt sistnämnda stadgande ej kunde bortses därifrån, att till fastigheterna skulle räknas ångar, som varit under dem »av ålder lydande». Ämbetet, som självt uttalar, att laga hävd enligt nådiga förordningen den 22 april 1881 måste anses utesluten, torde härmed endast kunna åsyfta, att urminnes hävd skulle kunna åberopas. Av 15 kap. 3 § jordabalken framgår emellertid, att urminnes hävd ej kan äga rum beträffande utängarna, vilka ytterst sällan varit röslagda eller inhägnade. Det är då naturligtvis uteslutet, att den i administrativ väg tillkomna avvitringsstadgan kan hava med nyssnämnda uttryck åsyftat urminnes hävd. Uttrycket torde fastmer hava avseende å ågor, som före lappmarksreglementets tillkomst intagits utan sådan upplåtelse, som reglementet föreskrev.

Med nu förevarande fråga sammanhänger i viss mån den av lantmäteristyrelsen hävdade mening, att all odlingsmark inom ett hemmans tilldelningsområde, vare sig densamma vore insynad eller icke, bort, såsom tillhörande hemmanets utvecklingsmöjligheter, räknas tillhöra hemmanet och strängt taget även tagas i beräkning vid mantalets bestämmande. Rörande rätten till odlingsmark torde, möjligen med undantag av sådan mark, som omedelbart sammanhänger med insynat åkerområde, gälla vad ovan sagts rörande ängslägenheter. Kronan har fördens skull ägt förfoga över densamma till ägoutbyte eller annat ändamål, i den mån den icke varit att betrakta såsom insynad. Det torde företrädesvis vara just dylik mark, som i avvitringsstadgans föreskrifter om ägoutbyten mellan kronan och enskilda åsyftas såsom bytesmedel å kronans sida.

Beträffande de mot skogstilldelningen och impedimenturskiljningen framkomna anmärkningar tillåter jag mig hänvisa till vad av kansli-sekreterare Berglöf därutinnan anförts.

Vidkommande anmärkningen, att skogsanslaget satts alltför nära maximum för att medgiva vederbörlig jämkning för skog av bättre och sämre beskaffenhet, må dock ytterligare framhållas vad departementschefen vid föredragning av det förslag, som låg till grund för 1906 års kungörelse anförde därom, att skogsanslaget borde beräknas i visst förhållande till det föreskrivna maximi- och minimianslaget. Norrlands-kommittén hade föreslagit, att storleken av skogsanslaget för nybyggen,

som hädanefter upplätas nedom odlingsgränsen, skulle från det enligt avvitringsstadgan medgivna maximum nedsättas till högst 1,200 hektar för helt mantal. Avvitringsstyresmannen i Norrbottens län, som hörts i ärendet, ansåg emellertid detta icke erforderligt, enär vid tillämpning av nämnda stadga vid förslag till disposition av överloppsmarken i vissa lappmarkssocknar det endast för ett fåtal nybyggen ansetts erforderligt att beräkna högre skogsanslag än efter 1,200 hektar för helt mantal. Med anledning härav uttalade departementschefen, som förordade kommitténs förslag, att med avseende å avvitringsstyresmannens uttalande vore att märka, att »då skogsanslaget torde böra beräknas i visst förhållande till det högst och lägst föreskrivna, en allmän nedsättning av anslagsbeloppen bör bliva följden av maximibeloppets sänkning samt denna sänkning alltså inverka jämväl på de skogsanslag, som även eljest skulle bestämts lägre än efter 1,200 hektar för helt mantal». Såsom härav framgår gäller departementschefens yttrande, såsom lantmäteristyrelsen påpekat, visserligen omedelbart trakterna nedom odlingsgränsen, men av de använda ordalagen framgår otvetydigt, att departementschefen var av den åsikt, att, vare sig fråga vore om hemman ovanför eller nedanför odlingsgränsen, skulle skogstilldelningen ske med hänsyn till fastställt maximi- och minimianslag.

Vad angår frågan om vilken mark, som överhuvud vore att anse såsom duglig, har domänstyrelsen, dock under meningsskiljaktighet, uttalat den mening, att vid tiden för tillkomsten av 1873 års avvitringsstadga med »duglig skog» i jämförelse med impediment (jämför § 15 i stadgan) skulle avsetts allenast virke, som vore dugligt ej allenast till bränsle utan ock till för hemman eller nybyggen erforderligt byggnadsvirke och sågtimmer. Styrelsen anser därför mer än tvivelaktigt, huruvida avvitringsstadgans bestämmelser kunnat avse att till duglig skogsmark hänföra även mark, som icke kunde frambringa träd, som bildade bestånd, eller som vore användbara till annat än bränsle och byggnadsändamål, eller varå icke stode att erhålla återväxt. Även lantmäteristyrelsen uttalar, att vid tillkomsten av gällande avvitringsstadga med duglig skog i Norrland säkerligen ej menats skog, som kunnat brukas endast till ved. Att vilja inlägga en sådan betydelse i nu gällande föreskrifter synes mig icke berättigat. I det gemensamma yttrande rörande avvitringsförfarandet, som den 7 februari 1907 inkom från kammarkollegiet, domänstyrelsen och lantmäteristyrelsen, har sålunda framhållits bland annat, att i Tärna socken och övre delen av Sorsele socken samt jämväl å andra ställen i många

fall syntes ej kunna undvikas tilldelning av skyddsskog, varå 2 § i lagen om skyddsskogar kunde tillämpas, såvitt husbehovsskog av *lövskog* till bränsle och slöjdvirke anginge. Härav framgår otvetydigt, att vid sistnämnda tidpunkt såväl domänstyrelsen som lantmäteristyrelsen ansågo, att lövskog vid skogstilldelningen skulle betraktas såsom duglig skog. Denna ståndpunkt synes ock så mycket förklarligare, som största delen av det för fastighetsinnehavarna behöfliga virket åtgår till vedbrand. Vidare må rörande tolkningen vid tillkomsten av 1873 års lag av begreppet duglig skog erinras om dåvarande skogsstyrelsens av advokattiskalsämbetet anförda utlåtande av den 28 augusti 1869, varav framgår, att skogsstyrelsen under nämnda rubrik upptog bland annat även sämre mark med småväxt och gles skog av gran och fur ensam eller i blandning med vide, sälj, asp och björk.

Vidkommande den omfattning, vari uti avvitringshandlingarna såsom skogsmark angivna men som impediment betecknade områden (s. k. skogsimpediment) tilldelats fastigheterna, har advokattiskalsämbetet upplýst, att tilldelning skett i Dorotea av 999 hektar, i Sorsele av 31,838 hektar samt i Vilhelmina och Stensele—Tärna av tillhopa 75,609 hektar; och har ämbetet beräknat att efter ett värde av 10 kronor för hektar, d. v. s. i runt tal en tredjedel av det belopp, vartill skogsmark uppskattats vid fråga om markinlösen för lapparnas behov, kronans förlust skulle uppgå till 1,084,460 kronor. I dessa summor inginge icke de arealer av impediment, för vilka från den dugliga skogsmarken avdrag förekommit enligt 16 § avvitringsstadgan, vilka avdrag enligt advokattiskalsämbetet lämnad upplysning otvivelaktigt gjorts för stora. Sistnämnda felaktigheter hava emellertid av ämbetet ansetts uppvägas därav, att bland skogsimpedimenten även torde ingå verkliga impediment.

Det förhållandet att betesmark endast i få undantagsfall tagits i beräkning såsom duglig mark har lantmäteristyrelsen sökt försvara därmed, att ett annat tillvägagångssätt skulle lett till orimliga konsekvenser. Härutinnan torde vara tillräckligt att hänvisa till de uttryckliga bestämmelserna i avvitringsstadgan (§ 18) och 1909 års avvitringskungörelse (§ 9), att vid skogsanslagets tilldelande hänsyn skulle tagas jämväl till mark, som lämnade bete.

Såsom stöd för den tillämpade ordningen vid skogstilldelningen har åberopats bland annat den rätt till virke, som enligt bestämmelserna i 1894 års skogsförordning tillkomme hemman och nybyggen. Av den utredning, som föregick tillkomsten av nämnda bestämmelser, vilka hämtats från närmast föregående författningar i ämnet av den 21

december 1865 och den 18 september 1874, framgår, att föreskrifterna avsågo att provisoriskt ordna förhållandena, intill dess vid avvittning blivit bestämt, vilka skogsområden skulle tillkomma de särskilda fastigheterna. Storleken av den omkrets, som i förhållande till grannarnas antal i by bestämts, varinom fastighetsinnehavarna medgivits avverkningsrätt, har tydligen, med utgångspunkt från det skogsanslag, som enligt avvittningsförfattningarna belöpte på helt mantal, beräknats med hänsyn till vad som borde tillkomma odelat hemman och nybygge av medelstorlek. Att omkretsen skulle vidgas allt efter fastighets klyvning i flera delar, har icke varit meningen.

Advokatfiskalsämbetet har i sitt memorial den 31 december 1914 framhållit, att den av ämbetet anmärkta underlåtenheten att vid bestämmandet av de särskilda hemmanens innehav behörigen iakttaga kronans rätt haft till följd, att mantalet blivit i stor utsträckning för högt uppdrivet, vilket i sin ordning föranlett, att skogstilldelningen blivit större än vederbort. Riktigheten av denna anmärkning, som biträts av Berglöf, torde i överensstämmelse med vad ovan anförts angående den bristande utredningen rörande hemmanens innehav av ströängar vara påtaglig.

Vad angår frågan om ägoutbyten har intet anförts, som synes vara ägnat att rubba den av Berglöf framställda tolkningen av bestämmelserna i § 19 avvittningsstadgan och 1879 års nådiga brev. Av de hörda myndigheterna har icke någon annan än lantmäteristyrelsen ifrågasatt, att avvittningsstadgans bestämmelser i förevarande hänseende skulle satts ur tillämplighet. Det vill även synas egendomligt, om så skulle varit förhållandet, då vid tillkomsten av nämnda nådiga brev någon dylik ändring icke från någon sida föreslagits än mindre fått uttryck i avvittningsstadgan eller det nådiga brevet. Den genom doktor Haglund m. fl. verkställda utredningen torde visserligen giva vid handen, att endast en jämförelsevis mindre del av det stora antalet ströängar kunnat genom ägoutbyte i den av avvittningsstadgan angivna ordning återförvärfvas till kronan. Man torde dock ej få förbise, att genom underlåtenheten att företaga utbyten i den utsträckning så varit möjligt det för staten ekonomiskt gynnsammaste medlet att underlägga sig för renskötseln hinderliga ängar omintetgjorts till uppenbarligen ganska avsevärd förlust för kronan.

Alla hörda myndigheter, vilka yttrat sig rörande avvittningsarbetets utförande, äro ense om, att felaktigheter blivit begångna vid avvittningsförrättningarna. Även lantmäteristyrelsen är av den uppfattningen, att

arbetet icke föreligger i det skick, som varit önskvärt. Styrelsen gör emellertid gällande, att felaktigheterna äro av mera formell natur. Författningarnas ordalag hade icke efterföljts, vilket berodde därpå, att meddelade bestämmelser icke vore ändamålsenliga, vadan det varit nödvändigt för åstadkommande av materiell rättvisa att frångå desamma. Styrelsen har ansett sig för visst fall kunna finna stöd för en sådan ståndpunkt i föreskriften i 1892 års nådiga brev, att avvittringsstadgan med däri sedermera gjorda ändringar skulle endast »i allmänhet» lända till efterrättelse.

Det torde vara överflödigt att utförligt påvisa, hurusom sagda uttryck ingalunda avser att åt avvittringsförrättarna lämna något slags befogenhet att efter godtycke pröva lämpligheten av förut givna bestämmelser utan står i motsats till de genom nyssnämnda nådiga brev givna särskilda föreskrifter beträffande vissa avvittringslag.

Vad i övrigt angår frågan om billigheten av att strängt tillämpa gällande avvittringsbestämmelser skall det ej förnekas, att en dylik tillämpning i vissa fall kan medföra olägenheter för de enskilda. Man måste dock, såsom kammarkollegiet med skärpa framhållit, avvisa en uppfattning, som överlåter åt avvittringspersonalen att efter eget godtycke pröva författningarnas lämplighet och frågan, huruvida de böra komma till efterföljd, samt bestämma den nya ordning, vilken såsom för ändamålet bäst bör träda i stället. Det oriktiga i ett sådant tillvägagångssätt är i förevarande fall så mycket påtagligare, som avvikelserna från författningarna i flera fall innebära en omläggning av själva de principer, varå författningarna vila, och vilka principer vid författningarnas tillkomst fastslagits efter omsorgsfullt övervägande, bland annat till förekommande av ett upprepande av de felaktigheter, vilka av norrlandskommittén påvisats i föregående avvittringar. Det av avvittringspersonalen använda tillvägagångssättet utgör i flera fall en tillämpning just av metoder, vilka uppställts till diskussion gent emot dem, som sedermera blivit godtagna.

I stället för att godtyckligt handla i strid mot författningarna synas avvittringstjänstemännen haft till ovillkorlig skyldighet, att om de funnit avvittringsföreskrifterna svåra att tillämpa eller leda till orättvisa eller olämpliga resultat, därom göra anmälan hos vederbörande myndigheter, så att rättelse kunnat under laga former åstadkommas.

Att under föreliggande omständigheter Kungl. Maj:ts befallningshavande ansett sig böra förklara, att om vid avvittringsförslagets prövning enbart skulle komma i beaktande de grunder, som överensstämde

med författningarnas föreskrifter, en återförvisning av ärendet icke gärna kunde undvikas, torde icke vara ägnat att väcka förvåning, lika litet som att advokatfiskalsämbetet funnit otvetydigt framgå, att för den händelse förslagen mot förmodan bleve av Kungl. Maj:ts befallningshavande fastställda, ämbetet, sin plikt likmätigt, hade att emot sådant beslut fullfölja talan.

Vid ifrågavarande avvitringsförrättningar hava i åtskilliga hänseenden begåtts samma felaktigheter, som av norrlandskommittén m. fl. påpekats beträffande de tidigare avvitringarna. Skogsanslaget har satts nära maximum, såsom impediment har i avsevärd omfattning räknats användbar skogsmark, och det i avvitringsstadgan medgivna avdrag för impediment inom ägofigur, som i övrigt utgöres av duglig mark, har författningsstridigt och till förfång för kronan fått tjäna såsom medel för skogens gradering. Härtill kommer, att ängar torde i icke ringa utsträckning hava olagligen tillagts hemman och nybyggen, varigenom kronan avhänts ej blott inägojord, utan även skogsmark, i det att fastigheternas skattetal, som ligger till grund för skogstilldelningen, till följd av ängarnas uppförande under fastigheterna blivit högre än vederbort.

Om man sålunda måste fasthålla, att väsentliga felaktigheter till kronans nackdel blivit begångna, torde emellertid vid frågans bedömande icke kunna bortses därifrån, att författningarna i vissa delar icke synas taga nödig hänsyn till förhållandena sådana de i verkligheten föreligga inom avvitringslagen, samt att på grund därav författningarna strängt tillämpade kunna leda till en hårdhet, som statsmakterna knappast med insikt om bestämmelsernas innebörd och verkan skulle åsyftat. I sådant avseende må till exempel hänvisas till vad som i avgivna yttranden förekommit därom att, vad anginge de mindre brukningsdelarna, det enligt författningarna medgivna anslaget av husbehovsskog torde vara synnerligen knappt tillmätt. Mången gång torde även en svår rubbning i åbons ställning hava blivit följd, om indragning skett av ängar, som, ehuru ej lagligen insynade, dock sedan lång tid tillbaka fått opåtalat hävdas under en fastighet.

Dessa omständigheter synas även bjuda, att det tages i omsorgsfullt övervägande, huruvida det är ur statens synpunkt önskvärt, att ärendena bliva återförvisade till förnyad behandling enligt grunder, som överensstämma med författningarnas föreskrifter, eller om tilläventyrs kronan såsom den huvudsakligaste rättsägaren vid avvitringen bör genom eftergivande i viss mån av sina i författningarna utstakade rättig-

heter söka möjliggöra avvitrtingens fullbordande på de grunder förslagen innebära.

Härvid må till en början framhållas, att den återförvisning, som skulle föranledas av förslagens mer eller mindre fullständiga underkännande, kommer att medföra nya omfattande och tidsödande avvitrtingsförrättningar med därav följande kostnader och olägenheter för befolkningen inom avvitrtingsområdena.

En fullständig, i avvitrtingens väg företagen ny undersökning av skogsmarken inom avvitrtingslagen samt av de områden, som i förslagen betecknats såsom impediment, måste helt visst i och för sig kräva flera år, vartill sedermera kommer den tid, som åtgår till åtgärder för de undersökta markernas uppdelande mellan vederbörande sakägare. Vad åter beträffar de åtgärder, som i författningens former kunna ifrågakomma för återvinnande till kronan av ängar, som obehörigen tagits i bruk, må erinras, att de förberedande undersökningar, som under sommaren 1915 bedrivits av den härtill utsedda kommissionen, naturligtvis, huru samvetsgrant de än synas hava utförts, icke i och för sig kunna äga något slags laga vitsord, så länge vederbörande åbor ej haft tillfälle att uttala sig om dem. De laga åtgärder för ängarnas återtagande, som kunna komma i betraktande, bestå i undersökningar och förhandlingar vid nya avvitrtingsförrättningar. I de helt visst talrika fall, där stridighet angående en eller annan äng ej kan biläggas vid dessa förrättningar, måste jämlikt §§ 22 och 23 avvitrtingsstadgan frågan föranleda rättegång vid särskild domstol och avvitrtingsförfarandet i väsentliga delar avstanna, till dess laga kraft ägande dom föreligger i alla dylika tvistefrågor.

Även de undersökningar, som krävas för genomförande av vederbörliga ägoutbyten mellan kronan och enskilde, torde påkalla ett ej oväsentligt arbete och dröjsmål.

De kostnader ett dylikt helt visst mångårigt avvitrtingsförfarande skulle komma att medföra för staten, som ensam har att bära all avvitrtingskostnad, torde utan överdrift kunna beräknas till flera hundra tusen kronor. Vad åter angår befolkningens ställning till ett nytt långvarigt uppskov med avvitrtingens fullbordande må framhållas det för statens anseende i viss mån menliga i att förrättningar, som med vissa av statens ingripande föranledda avbrott pågått, den ena i mer än tjugu år och den andra i nära femton, skulle, när de nu synts stå nära sin fullbordan, ytterligare uppehållas under en oviss framtid för genomdrivande av statsanspråk, vilkas befogenhet och betydelse befolkningen knappast kan förväntas inse. Än viktigare är, att under den osäkerhet

i fråga om äganderättsförhållanden, som råder så länge avvittringen pågår, jordbruket vid gårdarne måste komma att försummas i ty att åborna, i ovisshet om vilka ägoområden slutligen komma att tilläggas dem, icke kunna förväntas att å sina tillsvidare innehavda områden nedlägga något intresserat arbete. I detta avseende må särskilt framhållas, att en väsentligare omläggning av avvittringen torde komma att medföra återgång av de på frivillighetens väg i sammanhang med avvittringsförrättningarna genomförda delningarna av inägor mellan särskilda lottägare i samma hemman eller nybygge, samt att det torde vara tvivelaktigt, huruvida under förändrade förhållanden nya sådana delningar i samma utsträckning som förut kunna bringas till stånd. Skulle detta ej lyckas, kommer sådant att föranleda framtida delningar i form av fristående laga skiftesförrättningar, vilka medföra avsevärda kostnader för såväl delägarna som staten.

Söker man att emot nu framhållna olägenheter av avvittringsförslagets förkastande avväga de fördelar kronan kan påräkna genom strängt fasthållande av sina rättigheter gent emot hemmansägare eller nybyggare, kommer först och främst i betraktande det statsfinansiella intresset att till statsskogar avsättas sådana områden, som därtill äro lämpliga och ej enligt gällande bestämmelser böra anslås åt befolkningen.

I vilken omfattning kronan i detta hänseende skulle kunna tillvinna sig skogsmark utöver den, som enligt förslagen skulle användas till kronoparker, kan ej på grundvalen av det föreliggande materialet göras till föremål för någon noggrannare beräkning. En förberedande undersökning härom skulle för att lämna stöd för ett tillförlitligt omdöme kräva vida längre tid, än som lämpligen kan tillmätas en dylik undersökning med därav föranlett uppehåll med avvittringsförslagets prövning. De under förra sommarens undersökningar gjorda iakttagelser rörande skogsmark, som i avvittringsförslagen räknas såsom impediment, kunna icke göra anspråk på något slags fullständighet. Tvivelsutan förekomma talrika därvid icke iakttagna fall, där områden, som i avvittringsförslagen upptagas såsom odugliga eller utan giltigt skäl uppföras med reducerad areal, skulle av sakkunniga bedömare räknas för fullt användbar skogsmark.

Det torde emellertid ställa sig synnerligen tvivelaktigt, huruvida den skogsmark kronan genom strängt fasthållande av gällande bestämmelser skulle kunna, utöver de i förslagen tillämnade kronoparksområden, åt sig bevara, i värde motsvarar kostnaderna för förnyade avvittringsförrättningar. Tvivelaktigt är även, huruvida ett genomförande till det yttersta av de anspråk på skog kronan enligt gällande bestämmelser

kan hävda vore välbetänkt, eller huruvida icke snarare en dylik ståndpunkt måste under avvitrtingens fortgång framkalla ändrade bestämmelser om skogsanslag i syfte att åt vissa eller måhända samtliga hemmansägare och nybyggare bereda ökat husbehovsanslag eller ock minska eller borttaga de allmänningar, som enligt gällande författningar skola för delägarnas samfällda räkning avsättas av det till dem utgående skogsanslaget. Framhållas må slutligen, att det enligt förslagen tillämnade husbehovsanslaget, om ock frikostigt utmätt inom stadgad latitud, icke torde i nämnvärd grad möjliggöra avverkning till avsalu, och att farhågan för ytterligare skogsspekulation alltså torde vara i huvudsak utesluten.

I betraktande av det sålunda anförda torde det kunna med fog påstås, att kronan icke har tillräcklig anledning att av hänsyn till skogen inom avvitrtingsområdena motsätta sig förslagens fastställande.

Vad åter angår spörsmålet om återgång till kronan av de ängsområden, som obehörigen intagits av enskilda, torde det väl ligga i öppen dag, att, om man bortser från den ökning i skogsanslag, som följer av ängarnas inräknande i fastigheternas ägovälde, kronan icke har något större omedelbart intresse av ängarnas återtagande. Vad som i detta avseende kan göras gällande — nämligen att ängarna i kronans hand möjliggöra en mera rationell skötsel av omgivande kronoskog än eljest kan ifrågakomma — saknar visserligen ej betydelse men torde dock desto mindre vara av avgörande vikt, som flertalet av de å varje trakt befintliga ängar dock äro behörigen upplättna och alltså ej kunna utan vidare återbördas. Medelbart har kronan däremot ett starkt intresse av att utängar å ifrågavarande trakter icke obehörigen tilläggas enskilde. Förefintligheten av dylika från gårdarna avlägsna men under dem brukade slätterlägenheter utgör nämligen, såsom redan nämnts, ett svårt hinder för den i dessa trakter betydelsefulla renskötseln. Detta förhållande har också behörigen uppmärksamrats av statsmakterna. Det torde vara framför allt dylika ängslägenheter, som beröras av de i 6 § 3:o samt 3 § av 1909 års avvitrtingskungörelse intagna stadganden om undersökning i samband med avvitrting rörande områdets behövlighet för nomadlapparna samt om utbytande eller inlösen för kronans räkning — på frivillighetens väg eller expropriationsvis — av mark, som prövas vara nödig för dessa lappar. Vid de undersökningar, som på grund härav blivit i samband med avvitrtingen vidtagna inom förevarande båda avvitrtringslag, har det ock visat sig, att utängar i stor omfattning behövde inlösas i renskötselns intresse, och de kostnader, som härför förslagsvis beräknats, uppgå, även om däri icke inräknas det å ängarna belöpande skogsanslag, till mer än 100,000 kronor, varav 1912

års riksdag till inlösen av vad som då var i fråga beviljat ett förslagsanslag av 52,000 kronor. Bland de ängar, som sålunda skulle ifrågakomma till inlösen, ingå åtskilliga av dem, som enligt 1915 års undersökningar icke torde lagligen tillkomma vederbörande fastigheter, och det måste naturligtvis te sig föga rimligt, att kronan för förvärv av dessa utbetalar penningersättningar till innehavarna. Även denna oegentlighet bör emellertid till sin sakliga betydelse avvägas mot de redan framhållna olägenheterna för staten av avvitringsförslagets förkastande, och en dylik jämförelse visar utan tvivel, att det för staten vore avgjort ofördelaktigt att underkasta sig de kostnader, som på avvitringsens nuvarande stadium skulle vara förenade med återvinnande av ifrågavarande ängar, vilkas värde vid en eventuell inlösen icke kan uppgå till mer än en bråkdel av sagda kostnader.

Vad beträffar avvitringsförrättarnas underlåtenhet att genom ägotbyten bereda kronan tillgång till ängar kan densamma tydligen väl ur den allmänna hushållningens synpunkt men icke för kronan såsom sakägare vålla olägenhet i andra fall än såvitt ängar, som för renskötselns skull behöva förvärfvas åt kronan, kunnat bytesvis frigöras från fastighet, som de nu lagligen tillhöra; och om det än varit önskvärt, att dylika byten kommit till stånd, bör det likväl ej förbises, att, med iakttagande av avvitringsstadgans regler om grunderna för ägotbyten, den vederlagsmark kronan haft att lämna tydligen icke kunnat förslå till återvinnande av mer än en obetydlig del av ifrågavarande ängar.

Vid övervägande av frågan huruvida staten bör avstå från de rättsanspråk på skogsmark och utängar den med stöd av gällande författningar skulle kunna göra gällande, eller om kronan med strängt vidhållande av givna stadganden skulle låta avvitringsförslagen i föreskriven ordning undergå prövning, vilken med tämligen stor säkerhet kan väntas leda till förrättningarnas omarbetande i väsentliga delar, har jag med stöd jämväl av de hörda myndigheternas uttalanden utan tvekan ansett mig böra ställa mig på förstnämnda ståndpunkt.

Härvid synes mig emellertid böra erinras om angelägenheten av, att statsmakterna vid ett från deras sida gjort medgivande rörande avvitringsförslagets godkännande i föreliggande skick icke binda sina händer gent emot enskilda delägare, som tilläventyrs kunna vilja söka uppnå större fördelar än enligt avvitringsförslagen skulle tillkomma dem. Kammarkollegiet framhåller i sådant hänseende, att de påvisade formella felaktigheterna i avvitringsförslagen i stor omfattning torde lämna möjlighet öppen för missnöjda delägare att mot förslagen fullfölja besvär,

varförutom klander från delägarnas sida lätteligen kunde tänkas bliva följderna av lantmäteristyrelsens efter min tanke överdrivna framhållande av den låga taxeringen av utängarnas hövavkastning. Genom dylika besvär skulle ett fåtal jordägare eller nybyggesinnehavare kunna fördröja avvitrningen under årtal, oberoende av att kronan godkänt densamma. En förutsättning för ett godkännande från kronans sida måste uppenbarligen vara vunnen säkerhet för, att jämväl övriga sakägare lämnade förslagen oklandrade. Kollegiet ansåge för sin del det vara ändamålsenligast, att Kungl. Maj:t och kronan för vinnande av detta syfte trädde i underhandling med vederbörande delägare och med dem träffade formliga föreningar angående avvitrningsförslagets godkännande.

I kollegiets sålunda framställda förslag anser jag mig böra instämma, enär staten i annat fall i händelse av besvär från enskilda delägare kunde i följd av sina på förhand gjorda eftergifter komma i en ogynnsam ställning. Det torde emellertid icke få anses nödvändigt, att de ifrågasatta föreningarna komma att biträdas av alla delägare eller omfatta varje fråga. I den mån föreningar behörigen komma till stånd bliva de naturligtvis grundläggande för det avvitrningsutslag Kungl. Maj:ts befallningshavande har att meddela och utesluta, i de delar de angå, möjligheten av klagan över utslaget. Åt Kungl. Maj:t torde böra överlämnas att vid bristande överenskommelse bedöma, huruvida tvistefrågan kan vara av sådan omfattning och betydelse, att på grund därav medgivande för kronans del till avvitrningsförslagets godkännande i föreliggande skick icke bör ifrågakomma.

Innan jag lämnar frågan om avvitrningsförslagets godkännande, synes vara av vikt att något beröra ett par spörsmål, vilka med avvitrningen äga nära samband. Enligt nämnda förslag hava efter framställning från advokatfiskalsämbetet vissa angivna vattendrag blivit undantagna för kronans räkning. En följd härav torde bliva, att fastighetsinnehavarna gå miste om den fiskerätt i dessa vattendrag, som annars skulle tillkomma dem. På grund av den stora roll, som fisket i dessa trakter spelar i den enskildes hushållning, torde en sådan påföljd kunna medföra betydande olägenheter, vilka i görligaste mån böra undanröjas. Att härvid gå så långt, som lantmäteristyrelsen föreslagit, nämligen att låta ifrågavarande förbehåll gå tillbaka genom vattendragens redovisande vid avvitrningen i enlighet med 12 kap. 4 § jordabalken torde, såsom av kammarkollegiet framhållits, näppeligen böra ifrågakomma. Frågan om den utsträckning, i vilken regleringar av nämnda större vattendrag kunna i framtiden ifrågakomma, är oviss, och det synes under sådana omständigheter vara välbetänkt, att grunden i vattendragen tillförsäkras

kronan, på det icke enskilda markägare, t. ex. vid eventuellt inrättade regleringsdammar, som under långa tider av året pläga stå torra, kunna göra anspråk på mark, som förut varit sjö- eller älvbotten. Fiskerätten bör däremot skyddas. Frågan om upplåtande av fiske åt enskilda i kronans vatten är för närvarande under utredning genom särskilda av chefen för jordbruksdepartementet efter nådigt bemyndigande tillkallade sakkunniga, och torde vederbörande hemmansåbors tillgodoseende i förevarande avseende av dessa sakkunniga tagas under omprövning. I avbidan på de bestämmelser, som kunna komma att meddelas, torde vara tillfyllest, att vid avvittningen vederbörande hemmansåbor få sig tillförsäkrade att tillsvidare åtnjuta den fiskerätt i samma vatten, som dem för närvarande tillkommer; och torde detta kunna beaktas vid ingående av förut omförmälda föreningar.

Kammarkollegiet har fäst uppmärksamheten på vikten av, att kronan genom avvittningen icke går miste om rätten till dammfästena vid källsjöarna till de stora vattendragen Vindelälven, Umeälven och Ångermanälven, av vilka källsjöarna till Vindelälven äro belägna inom Sorsele samt de båda andra älvarnas källsjöar inom Vilhelmina och Stensele—Tärna. Såsom innehavare av dylika dammfästen torde, framhåller kollegiet, kronan enligt gällande vattenlagstiftning ensam hava sig förbehållen initiativrätten till sjöregleringsföretag i dessa trakter och rätten att bestämma omfattningen av sådana företag. Det vore uppenbarligen av stor betydelse, att kronan fortfarande kunde vara i besittning av denna rätt.

Den i ärendet föreliggande utredningen lämnar icke möjlighet att fullständigt avgöra, huruvida sådana dammfästen, som av kollegiet avses, böra förläggas å mark, som hittills tillhört kronan men enligt avvitringsförslagen skulle tilldelas enskilde. Då gällande avvitringslagstiftning ej stadgar avsättande av mark för sagda ändamål i vidare mån än som följer av bestämmelserna om utmål till strömfall, som förbehållas kronan, kan det ej heller räknas som ett fel, att förhållandet ej vunnit beaktande vid avvittningen. Skulle emellertid vid närmare undersökning anledning prövas föreligga att för tillgodoseende av viktigare intressen av den art kollegiet åsyftar vidtaga en eller annan mindre jämkning i förslagen — något som särskilt torde kunna ifrågakomma inom Vilhelmina samt Stensele—Tärna avvitringslag — lärer utredning i fråga om dylika jämkningar lätt kunna åvägbringas, innan vidare behandling av avvitringsförslagen äger rum.

Utredningen i ärendet utvisar, att de små brukningsdelarna bekommit ett husbehovsanslag, vilket, om hänsyn tages allenast till vad som vid avvittningen betraktats såsom duglig skog, icke kan anses mot-

svara virkesåtgången å fastigheterna. Kammarkollegiet har ansett nödigt, att lagstiftningsåtgärder med snaraste vidtagas i syfte att undanröja de missförhållanden, som av berörda anledning kunna tänkas uppkomma. Otivvelaktigt är saken av stor betydelse, ehuru ej av den allvarliga beskaffenhet, som kammarkollegiet synes förutsätta. Man får nämligen icke förbise, att genom riklig tilldelning av skogsimpediment fastigheternas ställning i förevarande avseende i hög grad förbättrats. Medgivas må dock, att det åtminstone för vissa fall kan komma att visa sig, att det virkesbehov, som tillförsäkrats de mindre lotterna, är otillräckligt. Statsmakterna böra fördenskull hava sin uppmärksamhet riktad å saken för vidtagande av de åtgärder, som kunna prövas av nöden; och torde dessa åtgärder väl närmast böra gå ut på att för fastighetsinnehavarna möjliggöra att genom köp på billiga villkor från statens skogar eller allmänningarna bereda sig tillgång till den felande virkeskvantiteten. Uppmärksammas bör, att vidtagandet av dylika särskilda åtgärder endast kunna vara motiverade av den utveckling, som i dessa trakter utan statens ingripande fått försiggå därhän, att i stor utsträckning uppdelning av fastigheterna skett i lotter av så ringa omfattning, att de näppeligen kunna erbjuda sina innehavare utkomstmöjligheter. Beträffande kronohemmanen synes detta missförhållande i viss grad vara beroende därav, att klyvning av hemmanen torde hava medgivits utan vederbörlig hänsyn till, att de uppkommande lotterna medförde besutenhet.

I samband med avvitringsförslagens eventuella godkännande torde, såsom kanslisekreteraren Berglöfs framställning innebär, böra upptagas spørsmålet om ströängsfrågans lösning inom ifrågavarande trakter, så att medgivande från statsmakternas sida om godkännande av avvitringen i dess föreliggande skick bör bindas vid ett förbehåll från kronans sida, som är ägnat att möjliggöra en dylik åtgärds genomförande. Samtliga myndigheter, som yttrat sig i föreliggande ärende, hava framhållit betydelsen för jordbruket därav, att den jordbrukande befolkningen förmåddes övergå från det nu använda extensiva systemet med bruk av ströängar till en rationellare ordning med odling av mark i närheten av bostäderna. Bland andra hava lantbruksstyrelsen och Kungl. Maj:ts befallningshavande erinrat om de sociala och folkpolitiska fördelar, som skulle vinnas med en sådan ordning, vilken skulle innebära ett betydande framsteg i utvecklingen och i avsevärd grad bidra till befolkningens välförstånd. Men icke blott de nu hörda myndigheterna äro ense härom,

utan alla auktoriteter, som yttrat sig i ämnet, hava varit av samma uppfattning.

Bortses får ej heller därifrån, att ett återförvärv till kronan av ströängarna skulle medföra stora fördelar även i andra avseenden. Så skulle därigenom vinnas ett medel till åstadkommande av ett intensivare skogsbruk genom försumpade markers å kronoparkerna torrläggning, vilken nu ofta omöjliggöres på grund av innehavarnas motstånd mot dikens framdragande över deras ångar. Tillika skulle genom indragning av de ströängar, som utgöra hinder för renskötselns rationella bedrivande, denna näring erhålla ett gott stöd.

Huvudvikten får emellertid icke läggas å sistberörda fördelar; och synes mig, vad lantmäteristyrelsen anfört därom, att hänsynen till renskötselns skyddande skulle varit egentliga anledningen till framläggande av förevarande förslag till ströängarnas underläggande kronan, icke bekräftas av vad i ärendet förekommer.

En sådan tanke synes visserligen ligga nära, då man tager i betraktande, att 1909 års avvittringsförfattning uttryckligen tager sikte på att renbetesfrågan borde ordnas vid avvittringen, men att de i sådant hänseende lämnade föreskrifter icke kommit till tillämpning annat än i undantagsfall och att de icke i någon mån fått bidraga till frågans lösning. Förslaget om utängssystemets avskaffande åsyftar emellertid tydligen i första hand ett större mål, nämligen utvecklandet av jordbruket. Att emellertid även den för ifrågavarande trakter betydelsefulla renskötseln skulle främjas genom förslagets genomförande är tydligt och även detta talar naturligtvis i väsentlig mån till förmån för förslaget. I själva verket synes det, som om avskaffandet av utängsbruket i de bygder det här gäller skulle, på samma gång det i och för sig skulle innebära ett ej oväsentligt framsteg för jordbruket, utgöra en förutsättning för det synnerligen maktpåliggande utjämnandet av motsatsförhållandet mellan den jordbrukande och den renskötande befolkningen.

Av 1749 års lappmarksreglemente liksom av senare författningar framgår, att ströängsbruket endast varit avsett att vara en övergångsform till en rationellare ordning. Avsikten var att befolkningen genom odling invid gårdarna så småningom skulle göra sig oberoende av utängarna. En dylik utveckling har emellertid uteblivit, beroende på inrotad vana hos befolkningen, förevarande trakters avskilda läge, vilket förorsakat att upplysning om utvecklingen på jordbrukets område och nyare metoder först sent här hinna spridas, ävensom befolkningens fattigdom, varigenom i många fall saknats ekonomisk förutsättning att kunna övergå från ett jordbrukssystem till ett annat.

Rörande olägenheterna med de nu tillämpade jordbruksmetoderna tillåter jag mig hänvisa till den här ovan intagna utredning, som lämnats av kanslissekreteraren Berglöf och doktor Haglund. Av dem har påvisats det ur ekonomisk synpunkt olämpliga i att vidbliva bruket av ströängarna, vilka till den allra största delen utgöras av myrslätter och kunna ligga på större avstånd — stundom 2 till 3 mil från bostäderna. På grund av ängarnas ringa avkastning, som för den stora mängden av dem av Haglund uppskattats till omkring 350—400 kilogram för hektar vid skörd vartannat år, vore svårigheterna att insamla årsbehovet av hö stora. Skörden toge en oproportionerligt lång tid samt försigginge under svåra förhållanden. Följden härav vore även, att produktionen av myrhö ej kunde tåla kostnaderna för lejt skördefolk. Höinsamlingen började några veckor efter det kälen gått ur jorden och upphörde ej förr än marken var frusen. Höets beskaffenhet vore ofta mindre god på grund av svårigheterna vid bärgningen samt det fjolårsgräs, ända upp till 40 procent, varmed det plögade vara inmängt. Detta foder kunde hjälpa kreaturen att draga sig fram under vintern, men utbytet av mjölk under denna tid torde bliva ganska ringa, i många fall kanske intet. Genom den besvärliga höinsamlingen bleve föga tid över till odlingsarbeten vid gårdarna, och någon framtida utveckling vore knappast möjlig. Om befolkningen ej ägde det stöd, som fisket och jakten skänkte, skulle fattigdomen göra sig gällande i än högre grad än nu.

Såsom ovan åberopade utredning av Haglund och 1915 års av honom ledda kommission utvisar samt jämväl är genom erfarenheten bestyrkt förefinnas emellertid i förevarande trakter goda möjligheter att införa ett lämpligare jordbrukssystem och därigenom även förbättra befolkningens ställning. Förutsättningarna för odlingsarbeten, i de flesta fall myrödling av enkelt och billigt slag, äro nämligen i allmänhet de bästa. De erfarenheter man har angående redan utförda myrödlingar i trakten synas även vara goda.

Avvittringen erbjuder ett icke mera återkommande tillfälle att främja berörda betydelsefulla utveckling av befolkningens levnadsvillkor. Åtskilliga svårigheter av praktisk och rättslig art, som annars förefinnas för ströängarnas återförvärvande under kronan, kunde genom denna frågas förbindande med avvittringen undgås, varförutom man med hänsyn till de stora fördelar, som vid sidan av författningen genom föreliggande avvittringsförslag beretts befolkningen, kunde vänta bättre förståelse och medverkan från dennas sida vid en jordbruksreforms genomförande. Med säkerhet torde nämligen kunna emotses, att fastighetsinnehavarna, ovana vid förändringar som de äro och därför rädda och

misstänksamma gent emot nyheter, skola å många håll resa motstånd mot de föreslagna bestämmelsernas genomförande.

Naturligtvis kan härvid icke bliva fråga om att utan vederlag åter förvärva ängarna till kronan, ehuru, såsom i kanslisekreterare Berglöfs betänkande framhållits, åtskilliga föreskrifter finnas, som tyda på, att författningarna, åtminstone vad angår vissa ängar, icke ställt sig främmande för en sådan ordning. En dylik reglering skulle innebära allt för stor stränghet mot befolkningen, varförutom denna behöver den ekonomiska hjälp, som genom vederlaget skulle beredas, för att överbud bliva iståndsatt att företaga några mera avsevärda odlingsarbeten. Det av Berglöf framställda förslaget, att denna odlingsersättning skulle utgå i form av ett åtagande från statens sida att bekosta odlingar närmare gårdarna, kan av mig så mycket hellre biträdas, som det överensstämmer med den uppfattning, vilken gjorts gällande av flera på området sakkunniga personer, och dessutom innebär en garanti för att icke götörelsen av fastighetsinnehavaren förbrukas utan nytta för fastigheten samt för att tredje mans rätt med avseende å denna vederbörligen tillvaratages.

De kostnader, som ett genomförande av det av kanslisekreteraren Berglöf framlagda förslaget skulle medföra, torde, även om de böra upptagas till något högre belopp, än som av Berglöf beräknats, icke i någon mån behöva verka avskräckande, isynnerhet om de jämföras med de belopp, vartill den föreslagna, men vid förslagets antagande obehövligen inlösen av ströängar för nomadlapparnas behov skulle uppgå.

Enligt förenämnda förslag skulle regleringen av ströängarna icke behöva medföra något uppskov med avvitringsförslagets godkännande. Detta synes mig i överensstämmelse med vad ovan anförts vara en stor fördel. De mindre betydande rubbningar, som kunna bliva en följd av den föreslagna tilläggsavvittringen, torde ej vara av någon betydelse vid delägarnas förfogande över de dem vid avvitrningen tillagda skiften.

Beträffande de grunder, varå kanslisekreterare Berglöfs förslag i dess detaljer vilar, tillåter jag mig hänvisa till den allmänna och speciella motivering, vilken av Berglöf anförts.

Förslaget innebär i sina huvuddrag, att riksdagen lämnar sitt medgivande till, att de föreliggande förslagen rörande avvitrting inom Dorotea och Sorsele socknar må fastställas oavsett de felaktigheter, som med avseende å dem blivit begångna, dock under förbehåll om skyldighet för hemmansägare och nybyggare att, i den mån bestämmes genom särskild förrättning, avseende ströängarnas återförvärvande till kronan, avstå sådana ängar ävensom, i den utsträckning så prövas nödigt för fyllande

av annan fastighets behov av odlingsmark, område, som vid avvittningen under beteckningen av impediment tillagts fastighet inom dess föreslagna skifte. Från detta stadgande undantagas emellertid ängslägenheter i Sorsele socken, vilka ligga invid vissa angivna större vattendrag och i allmänhet torde utgöras av mera växtkraftiga ängar, som årligen kunna skördas. Under stadgandet inbegripas ej heller ängar, som ligga i omedelbart samband med fastighetens egentliga ägoområde eller förut uppodlats till åker. Ersättning för ängarna skall utgå medelst bekostande av odling å viss för ändamålet utsedd mark, vilken icke i något fall må vara längre bort belägen från boplatsen än fem kilometer. Annan fastighet tillhörigt område må icke tillgripas såsom odlingsområde i annat fall, än att detsamma såsom impediment tilldelats fastigheten. Dock förefinnes ej hinder för, att en utäng, som genom tilläggsavvittring indragits från en fastighet, sedermera såsom odlingsområde tillägges en annan. Uttages till odlingsmark område, som varit insynat under fastighet, skall vid odlingsersättningens bedömande hänsyn tagas till den avkastning, som förut tagits från området. Utväljes till odlingsområde mark, som med impedimentbeteckning tillagts annan fastighet, skall ersättning ej lämnas för marken. Till odlingsområde skall enligt förslaget uttagas så stor areal odlingsbar jord, att avkastningen av densamma med beräkning av en årlig höskörd om 1,700 kilogram motsvarar fyra femtedelar av den myckenhet hö, som vid allmänna avvittningen beräknats kunna skördas å ängarna. I första rummet skall till odlingsmark utväljas myrmark eller i allmänhet mark, som kan odlas med minsta kostnad. Medelkostnaden för uppodling av den jord, som till odling anvisas en fastighet, må emellertid icke utan särskilt medgivande av Kungl. Maj:ts överstiga 1,000 kronor för hektar. Odlingsersättningen får av fastighetens ägare uppbäras av statsmedel i sådan ordning, att en femtedel utbetalas, så snart slutligt beslut rörande tilläggsavvittringen föreligger, två femtedelar då så mycket fullgjorts, som motsvarar halva odlingskostnaden, samt återstående två femtedelar, då arbetet är fullgjort. Utan att vara underkastad preskription skall ersättningen under tiden innestå för fastighetens räkning och följa fastigheten vid byte av ägare. För att bereda en övergång till den nya ordningen skola fastighetsinnehavarna äga att under tio år, efter det beslut om ängarnas avstående meddelats, bruka ängarna.

De för odlingsområdenas uttagande nödiga förrättningar utföras enligt förslaget av en särskild avvittningsnämnd, bestående av en lantmätare samt en jordbrukskonsulent eller person med jämförlig utbildning. Denna nämnd, som skall stå under Kungl. Maj:ts befall-

ningshavandes tillsyn, har att uppgöra plan för odlingen, innefattande detaljerad beräkning av kostnaderna för densamma samt för den odlade markens första gödsling (förrådsgödsling) med erforderlig konstgödsel. Av nämnden upprättat förslag till tilläggsavvittring för varje fastighet skall insändas till Kungl. Maj:ts befallningshavande, som beslutar i ärendet. Över Kungl. Maj:ts befallningshavandes beslut må besvär anföras hos Kungl. Maj:t.

Över tilläggsavvittringen och odlingsförslagen skola i nödig mån upprättas kartor; och skall av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnad lantmätare förrätta utstakning av odlingsområde, som ej är beläget inom fastighets egentliga ägområde, varjämte han på konceptkarta över allmänna avvittringen skall inlägga sådant område ävensom i de vid allmänna avvittringen förda längder verkställa erforderliga anmärkningar rörande förändringar i ägovälde.

De för tilläggsavvittringens utförande nödiga bestämmelser har Berglöf föreslagit skola meddelas genom en av Kungl. Maj:t efter riksdagens hörande i administrativ väg utfärdad författning.

I överensstämmelse med vad ovan anförts synes mig Berglöfs förslag kunna läggas till grund för en lösning av nu föreliggande frågor. Beträffande förslaget särskilda delar synes mig dock, bland annat med föranledande av de erinringar, vilka blivit framställda av de i ärendet hörda myndigheter, böra vidtagas en del ändringar och tillägg.

Innan jag går närmare in härpå, vill jag något beröra den uppkomna frågan, huruvida den författning rörande tilläggsavvittring, som må komma att utfärdas, kan anses hava naturen av civillag eller ekonomisk författning. Lantmäteristyrelsen har uttalat den mening, att den blivande författningen bör utfärdas i den ordning, som finnes för civillag föreskriven. Såsom stöd härför har åberopats, att i förslaget egenskapen av expropriation framträder i alldeles särskild grad, däri genom att det gäller att frånträda mark utan ersättning för markvärdet men däremot för den nuvarande avkastningen, vilken ersättning emellertid till största delen ej finge lyftas förr än i mån av verkställt arbete. Med fullt skäl kunde även förslaget betraktas såsom ändring av §§ 19, 20 och 21 i avvittringsstadgan.

I likhet med vad i förslaget förutsättes är jag av den åsikt, att ifrågavarande bestämmelser böra utfärdas under form av ekonomisk författning. Den rätt, som enligt författningarna före avvittrings avslutande tillkommer hemmansägare och nybyggare till ströängarna, är av den obestämda art, att den ej kan jämföras med äganderätt ens i de fall, då hemmanen blivit skatteomförda. Till belysande av hemmansägarnas

och nybyggarnas rätt i detta avseende vill jag erinra om de härutinnan grundläggande bestämmelserna i 1749 års lappmarksreglemente. I § 7 av denna författning stadgas följande: »Äger ock ingen större rätt till hö- och skogsmyrar, varav en nybyggare kan hava tillfälle och nödigt sig i första början av nybyggets inrättande att betjäna, än så vida brist vara kan på andra när belägnare och till rödning dugliga platser och ingen annan nybyggare tillkommer, som slika myrer bättre betarva torde.» Av § 6 i samma reglemente framgår, att den nybyggare, som tidigare slagit sig ned, hade skyldighet att maka åt sig för en senare anländande, och ägde han därvid icke rätt till vederlag för avträdd mark i vidare mån, än att »intet upparbetat åker- eller ängsland kunde honom fränkännas och någon annan tilläggas utan med hans goda vilja och emot betalning, som arbetet hans prövas värt vara». Härvid är emellertid att lägga märke till den beskrivning, som lämnas på mark, vilken skulle anses såsom odlad. § 7 föreskriver härom: »Ej må någon räkna sig hava uppodlat och nedlagt arbete å sådana ställen, varest han upprest en eller annan höstack, hässja eller lada till inrymmande av det hö och foder, som själva naturen utan dikning och rothuggning giver; men för uppodlad må den trakt och lägenhet anses, som igenom kärrs och mossars utdikande samt träns barkande och rothuggande gjorts nyttig och brukbar till åker och äng.» Härmed må jämföras bestämmelserna § 19 mom. 5 i 1873 års avvitringsstadga, att vid ägoutbyte av inägor, mark, som ej vore odlad, kunde, såvitt den ej vore för hemmanets eller nybyggets bestånd erforderlig, innehavaren frånhändas utan vederlag. Med stöd av här ovan sist intagna bestämmelse i 1749 års reglemente torde icke, utom i ett och annat enstaka undantagsfall, såsom odlade kunna betraktas de utängar, om vilkas återförvärvande till kronan nu är fråga. Den omständigheten att genom felaktig tolkning, förmodligen beroende på förbiseende av nämnda bestämmelse, ströängar kommit att vid tillämpningen av avvitringsstadgan betraktas såsom odlade, torde icke vara av beskaffenhet att inverka på frågan om författningens innebörd. På grund av vad ovan anförts synes innehavarnas rätt till ströängarna vara så prekär, att vid deras föreslagna indragning icke samma principer kunna göras gällande, som då fråga är om utbyte av mark, vilken med äganderätt besittes. Häri torde även anledningen vara att söka till, att avvitringsstadgans föreskrifter rörande ägoutbyten ej underställdes riksdagens hörande än mindre utfärdades såsom civillag samt att även de senare gjorda modifikationerna i nämnda föreskrifter tillkommit i administrativ väg, för Västerbottens

läns lappmark genom 1879 års nådiga brev och nådiga brevet den 18 november 1892 angående avvitrtring ovan odlingsgränsen.

Lantmäteristyrelsens uttalande, att förslaget om tilläggsavvittring innebure ett avstående av ängarna utan ersättning för markvärdet men däremot för avkastningen, synes mig, om överhuvud i realiteten någon skillnad föreligger i de olika beräkningsgrunderna, vara obefogat. I förslaget har avkastningen endast anvisats såsom grund för uppskattande av själva markens värde, vilket beräkningssätt legat så mycket närmare till hands, som en för uppskattningen användbar uppgift angående avkastningen kunde anses förefinnas i de vid avvitrtringen i sådant hänseende verkställda taxeringarna.

Av lantmäteristyrelsen har vidare gjorts gällande, att den i förslaget givna föreskriften, att med obetydligt undantag alla ströängar skulle inlösas från hemman och nybyggen, skulle innebära en hämsko för jordbruket i orten bland annat därigenom, att tillgång för framtiden på lämplig odlingsmark kunde komma att saknas. Styrelsen har förden skull föreslagit, att det skulle bliva beroende på provning i varje särskilt fall, huruvida ett avträdande av ängslägenheterna kunde ske utan fara för hemmanets eller nybyggets bestånd; och skulle skyldighet att avstå ängarna icke förefinnas i annat fall, än att hemmanet eller nybygget innehade odlingsmark till en areal motsvarande det för de avträdta ströängarna utlagda odlingsområdet.

I allmänhet torde väl tillgången på odlingsmark vara så stor, att även efter uttagande av odlingsområde för fastighet tillräcklig odlingsjord förefinnes för att under en lång tid framåt fylla behovet. Fall torde dock kunna tänkas, då denna odlingsreserv kan vara ganska knapp, vadan försiktigheten synes bjuda, att garanti skapas för att en dylik reserv icke saknas. Att såsom lantmäteristyrelsen göra hela frågan, huruvida avträdande av ängarna skall ske eller icke, beroende av, om tillräcklig odlingsjord förefinnes inom det egentliga ägoområdet eller område, som kunde komma att tilldelas fastigheten genom tilläggsavvittring, på det sätt styrelsen tänkt sig densamma utförd, synes oegentligt. Den obetydligaste brist i dylik reservmark skulle då göra hela förrättningen om intet. Det framställda önskemålet vinnes med en föreskrift, att om fastighet efter avträdandet av ängarna samt uppodlande av ifrågavarande odlingsområde icke innehar lätt odlingsbar mark, som uppgår till minst lika stor areal som odlingsområdet, skall åt fastigheten antingen bibehållas så stor del av de utanför det egentliga ägoområdet belägna slätterängarna, som erfordras för att fylla bristen, eller ock, där så lämpligen

kan ske, till fastigheten läggas närbelägen kronomark till motsvarande areal.

En annan anmärkning, som av ett par myndigheter framställdes mot det framlagda kungörelseförslaget, avser den däri intagna bestämmelsen, att vid uppskattning av odlingsområdets och den därav beroende odlingsersättningens storlek avvitringsnämnden hade att utgå från, att nämnda område i uppodlat skick skulle lämna en höavkastning, motsvarande fyra femtedelar av den kvantitet hö, som vid allmänna avvitringen beräknats kunna skördas å de till återförvärv ifrågasatta ströängarna. Lantmäteristyrelsen har uttalat, att det icke överensstämde med billighet att sålunda göra avdrag med en femtedel av den beräknade nuvarande höskörden, och lantbruksstyrelsen har framhållit, att denna föreskrift knappast kunde tillräckligen grundas på den föreliggande utredningen liksom av denna ej heller syntes framgå, huruvida vid bestämmandet av nämnda norm tillräcklig hänsyn tagits till, att de med skördandet och hemforslandet av höet på odlad mark förenade kostnaderna högst väsentligt understege motsvarande kostnader för utängshöet. Lantbruksstyrelsen synes härmed närmast åsyfta, att en prövning borde ske i varje särskilt fall av det värde vallhöet borde åsättas, samt att det därvid kunde visa sig, att detta värde kunde böra bestämmas i vissa fall högre och i andra fall lägre än fyra femtedelar av ströängshöet.

I överensstämmelse med de fordringar på enkelhet i förfarandet, som ligga till grund för förslaget, synes mig en sådan ordning, som lantbruksstyrelsen torde åsyfta, mindre lämplig. Ej heller synes med något verkligt berättigande den anmärkning kunna riktas mot förslaget i förevarande del, att det ej skulle i tillbörlig mån tillgodose befolkningens intressen. Enligt skattläggningsmetoden skulle det hö, som erhöles från odlingarna, hava såsom gott hårdvallshö upptagits i första klassen och sålunda taxerats såsom tre gånger bättre än det från flertalet ströängar skördade höet, vilket upptages i skattläggningsmetodens fjärde klass. Därest den av författningarna tillämpade grund tagits såsom utgångspunkt, skulle alltså myrhöet i värde uppskattas endast till en tredjedel av vallhöet; och må i detta sammanhang erinras om, förutom den bättre kvalitet, som vallhö måste anses besitta i förhållande till myrhö, att i sistnämnda hö pläga ingå ända upp till 40 procent förna (fjolårsgräs). Vid utfodringsförsök, som verkställdes av professorn vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet Nils Hansson till jämförande av fodervärdet hos vallhö och myrhö (starrhö), har det visat sig, att starrhö från bättre myrvar innehöller 35.8—38.8 foderenheter

per 100 kilogram samt från sämre myrar 35.8—36.3 foderenheter. Jämföres härmed, att fodervärdet hos vallhö beräknas till 43 foderenheter per 100 kilogram, skulle sålunda sämre myrhö vara ungefär $17\frac{1}{2}$ — $15\frac{1}{2}$ procent sämre än vallhö. Härvid är att märka, att vid försöken höet givits kreaturen endast såsom fyllnad jämte mera närande foder, något som ej motsvarar de nuvarande utfodringsförhållandena inom ifrågasvarande trakter. Att under sådana omständigheter helt jämnställa de olika hösorterna synes mig med hänsyn till statens intressen mindre berättigat och skulle av mig icke kunna förordas, om det icke vore av särskild vikt att skaffa så starka garantier som möjligt för att befolkningen ej må bliva lidande på den ifrågasatta regleringen, varvid bör tagas i betraktande, att det ej kan förutsättas, att insikten om sättet för odlingarnas rätta brukande och hävdande skall redan från början bliva så allmänt spridd, att avkastningen städse kan hållas vid normal kvantitet. Med anledning härav samt då befolkningen törhända ej så lätt kan sätta sig in i skillnaden mellan de olika hösorternas värde, har jag ansett mig böra föreslå, att vid odlingsersättningens beräkning hö från odlingarna och utängarna jämnställes. Bifalles detta, synes, i beaktande jämväl därav att avkastningen från de odlade vallarna upptagits till så lågt belopp som 1,700 kilogram årligen för hektar, vara väl sörjt för framtiden särskilt med tanke på alla de indirekta fördelar, såsom de väsentligen reducerade kostnaderna för höets bärgning och hemforsling, vilka bliva en följd av den nya ordningen.

Såsom av domänstyrelsens yttrande framgår, anser styrelsen det föreslagna maximum av 1,000 kronor för odlingskostnaden böra sättas avsevärt lägre, enär styrelsen icke kände sig övertygad om, att det ur ekonomisk synpunkt kunde vara välbetänkt att i nu ifrågasvarande trakter utgiva upp till nämnda belopp och eventuellt mera för odling av en hektar mark. Lantbruksstyrelsen uttalar sig icke direkt om lämpligheten av nämnda maximisumma men anför i allmänhet, att odlingskostnaden i vissa fall kunde anses hög i förhållande till det ekonomiska värde, som genom odlingarna vunnas. Med hänsyn till de sociala och folkpolitiska fördelar, som skulle ernås, ansåge dock styrelsen de kostnader, som för ändamålet vinnande komme att erfordras, ej böra till sitt berättigande bedömas uteslutande ur rent ekonomisk synpunkt. Lantmäteristyrelsen, som utgått från att de framlagda kostnadsberäkningarna vore lågt tilltagna samt att i den beräknade odlingsersättningen borde ingå jämväl utgifterna för väg till odlingsområdet, har ansett den föreslagna maximisumman lämplig.

Enligt min uppfattning måste med hänsyn till de föreliggande förhållandena en till 1,000 kronor i medeltal för fastighet beräknad maximiersättning för uppodling av en hektar mark anses väl högt tilltagen. Endast i sällsynta undantagsfall torde krävas en odlingskostnad, som i medeltal överstiger 800 kronor för hektar, och vill jag därför föreslå, att summan nedsättes till detta belopp. I realiteten torde en sådan ändring för fastighetsinnehavarna betyda föga, isynnerhet som, för den händelse det skulle visa sig nödvändigt att överskrida maximisumman, detta endast föranleder, att ärendet underställes Kungl. Maj:ts prövning.

Lantmäteristyrelsen har framhållit, att kostnaden för upptagande och nödortfigt iordningställande av enkel körväg till odlingsområdena borde inberäknas i odlingskostnaden. Berglöfs förslag torde utgå från, att kostnaden för väg skulle anses inbegripen under odlingsersättningen. Enligt förslaget skall ock vid odlingsområdes uttagande uppmärksamhet ägnas vägfrågan, i det i motiveringen framhålles, att viss hänsyn bör tagas till lättheten att från gården komma fram till området.

Särskild ersättning för väg synes mig näppeligen böra beräknas. Arbetet på upptagande av väg till odlingsområdena torde i de flesta fall inskränka sig till någon röjning av träd och buskar, där sådana förekomma, samt borttagandet av en och annan större sten, ty transport av redskapen till områdena, som i övrigt i allmänhet lärer komma att ligga ganska nära bostäderna, torde kunna ske genom släpning på medar, och höets hemkörning torde verkställas på snöföre. Om sålunda utgifterna för själva vägen bliva obetydliga, kan emellertid i vissa fall för möjligheten att komma fram till odlingen krävas uppförandet av bro över någon större bäck eller annat mindre vattendrag. Kostnaderna härför kunna bliva av avsevärd betydelse och synas mig fördenskull vid odlingsersättningens bestämmande särskilt böra tagas i beaktande. Till förebyggande av, att utgifterna för staten bliva allt för stora, må dock allt fortfarande gälla, att odlingskostnaden för hemmanet i medeltal icke utan särskilt medgivande må överstiga 800 kronor för hektar. För det fall att brobyggandet skulle lända flera fastigheter till båtnad, bör byggnadsarbetet utföras av deras åbor i förening; och bör i den av avvitringsnämnden upprättade odlingsplanen angivas, vilken del av arbetet skall utföras av varje åbo. Skulle det visa sig, att någon åbo under längre tid försummar att fullgöra vad honom sålunda åligger, synes det böra ankomma på Kungl. Maj:ts befallningshavande att föranstalta om arbe-

tets utförande, därvid kostnaden bör avräknas å det odlingsersättningsbelopp, som inestår för fastighetens räkning.

Liknande bestämmelser, som nu föreslagits för utförande av gemensamt brobyggnadsarbete, synas mig böra tillämpas även med avseende å för odling behöfligt torrlägningsarbete, som länder flera åbors odlingsmark till nytta.

Enligt kanslisekreterare Berglöfs förslag skulle med få undantag samtliga fastigheternas ströängar bliva föremål för återförvärv, sålunda även de ängar, som äro belägna inom allmänning och samfällid husbehovsskog. Lantmäteristyrelsen har gjort anmärkning häremot och ansåge, att en dylik ordning icke stode i överensstämmelse med önskvärd reda i äganderättsförhållandena. Styrelsen föreslår i stället, att ängar å allmänning tillfalla allmänningen, och att de å samfällid husbehovsskog liggande ängarna ej avträdas i annat fall, än då sådant erfordras för beredande av odlingsområde.

Vad vidkommer frågan om ägoblandning, synes någon skillnad knappast föreligga, om ifrågavarande ängar ägas av kronan eller av enskild person. Snarare torde i förra fallet det intrång, som orsakas å skogsmarkerna, bliva mindre, än om ägorna brukas av enskilda. Någon anledning synes mig sålunda ej förefinnas att av angiven orsak rubba principen om ströängarnas allmänna indragning. Däremot torde främdeles böra tagas under överbägande, om icke sådana bestämmelser böra sökas åvägabragta, som möjliggöra ängarnas förenande med vederbörande allmänning och samfällida husbehovsskog. Härvid torde emellertid tillses, att sådana villkor föreskrivas, att ängarna icke kunna bliva till hinder för renskötseln i orten. I sådant hänseende kan tänkas bestämmelse om, att ängarna ej få begagnas annat än för skogsbörd och sålunda ej upplåtas såsom slätterlägenheter.

Lika med kanslisekreterare Berglöf anser jag, att tilläggsavvittningens viktigaste led är odlingsersättningens bestämmande. Med det innehåll lantmäteristyrelsen velat giva förrättningen får densamma en i viss mån annan karaktär än i det avgivna förslaget. Styrelsen förutsätter bland annat prövning i varje fall rörande de ängar, som böra bliva föremål för återförvärv, samt för övrigt, att icke blott odlingsområden utan även skogsmark tilldelas hemmanen, varjämte ägoutbyten i stor utsträckning skulle ske för markregleringen. Skulle förrättningen få en så stor omfattning som styrelsen föreslagit, synes det mig i likhet med kammarkollegiet vara att föredraga, att hela avvittningen blir föremål för ny behandling, varvid de nya bestämmelser, som kunna anses av behovet påkallade, skola tjäna till ledning. En av de största fördelarna

med Berglöfs förslag synes vara de jämförelsevis enkla former, varunder förrättningen skulle komma att utföras, samt att den prövning, som skulle tillkomma förrättningsmännen, i det närmaste inskränker sig till odlingsmarkens utväljande och odlingsplanens uppgörande. Ändringar i den allmänna avvittningen skulle behöva förekomma endast i ringa omfattning och avse åtgärder av enkel beskaffenhet. Dessa omständigheter torde även hava varit anledning till, att i föreliggande förslag avvittningsnämnden kunnat föreslås att bestå endast av en lantmätare och en jordbrukskonsulent eller person med jämförlig utbildning. Lantbruksstyrelsen har uttalat, att en av ledamöterna i nämnden borde vara en i jordbruk kunnig person med kännedom om förhållandena i orten ävensom att antalet ledamöter i nämnden borde höjas till tre. Då det understundom kan vara av god nytta att i nämnden äga tillgång till en lantbrukare med praktisk utbildning och hemmastadd särskilt i de modernare jordbruksmetoder, som börjat komma till användning i Norrland, synes det mig lämpligt, att en person med dylika kunskaper jämte de båda övriga föreslagna ledamöterna får säte i nämnden. Vinner detta förslag bifall, torde det icke vara behöfligt att, såsom lantmäteri- och domänstyrelsen föreslagit, nämnden biträdes av gode män. Ej heller torde det vara av nöden, att särskilt kronombud är tillstädes vid tilläggsavvittringen i vidare mån än att, när fråga rör ecklesiastikt hemman, konsistorieombud bör i vanlig ordning utses. Däremot synes förslaget, på sätt advokatfiskalsämbetet hemställt, böra kompletteras därhän, att tillfälle beredes kronans vederbörande tjänsteman att emot Kungl. Maj:ts befallningshavandes slutliga utslag angående tilläggsavvittring fullfölja talan hos Kungl. Maj:t; och synes i överensstämmelse med vad som gäller rörande utslag angående allmän avvittning dylik befogenhet böra tilläggas kammaradvokatfiskalsämbetet.

I anslutning till vad sålunda anförts rörande det i Berglöfs betänkande framlagda förslag till tilläggsavvittring har detsamma blivit föremål för överarbetning, därvid tillika företagits en del förtydligande ändringar och tillägg.

Sedan departementschefen föredragit det sålunda omarbetade förslaget, benämnt »förslag till kungörelse angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark», anförde han vidare:

Vidkommande kostnaden för tilläggsavvittringens genomförande har densamma av Berglöf enligt avgivna grunder beräknats till 100,000

kronor. Beträffande den utredning, som legat till grund för denna beräkning, hava flera av de hörda myndigheterna gjort gällande, att de av doktor Haglund verkställda beräkningar av kostnaderna för markens uppodling och torrläggning på grund av stegrade arbetspriser vore för låga. Lantbruksstyrelsen har i sådant avseende föreslagit, att en förhöjning av nämnda kostnader borde ske med ett belopp motsvarande 20 procent av den beräknade utgiften för dikning, och lantmäteristyrelsen anser, att förhöjningen i sistberörda del bör ske med 25—45 procent, samt att på det hela taget kostnaden för dikning och odling tillsammans satts 20 procent för lågt. Härtill kommer, att Kungl. Maj:ts befallningshavande erinrat, att utgifterna för transport av gödselmedel syntes allt för lågt tilltagna, så att i stället för beräknade två kronor för lass och mil samma summa ej skäligen borde sättas lägre än tre à fyra kronor. Därest, i överensstämmelse med vad jag föreslagit, vid odlingsersättningens beräkning höet från utångarna skulle komma att i värde jämnställas med höet från odlingarna, kommer detta att föranleda en ökning i kostnader med 25 procent. På grund av dessa omständigheter torde den av kanslissekreterare Berglöf beräknade totalsumman för ströängarnas återförvärv böra höjas med i runt tal 50 procent, eller sålunda till 150,000 kronor; men synes på grund av svårigheten att beräkna kostnadssummans belopp det anslag, som må komma att av riksdagen för ändamålet beviljas, böra erhålla karaktären av förslagsanslag. Tages härvid i betraktande, att kostnaderna för inlösen för nomadlapparnas räkning av en del ängar inom Dorotea och Sorsele beräknats uppgå till i runt tal 100,250 kronor, vari emellertid ej upptagits de säkerligen synnerligen avsevärda utgifterna för dessa vitt kringspridda ängars expropriation, torde man finna att, även om till ovannämnda summa 150,000 kronor böra läggas de dock mindre betydande utgifterna för själva arbetet med tilläggsavvittringens utförande, en rationell lösning av ströängsfrågan på sätt nu föreslagits knappast torde komma att ställa sig dyrare än det begränsade ängsförvärv, som skulle bliva en följd av nämnda expropriationer.

Såsom förut framhållits avser det av kanslissekreterare Berglöf framställda förslaget endast Dorotea och Sorsele avvitringsområden, enär vid förslagets utarbetande avvitringsförslagen för återstående Vilhelmina och Stensele—Tärna avvitringslag ännu icke blivit avlämnade än mindre föremål för granskning. Enligt vad i det föregående omtalats har emellertid kammaradvokatfiskalsämbetet numera genomgått sistnämnda förslag. Härvid har befunnits, att de flesta av de felaktigheter, vilka blivit iakttagna med avseende å avvitringen inom Dorotea och Sorsele, åter-

finnas jämväl i berörda förslag, varjämte ytterligare anmärkningar framställt, vilka dock ej egentligen inverka på kronans rätt. Enär ämbetets omförmälda granskning, vilken helt nyligen blivit till Kungl. Maj:t avlämnad, ännu icke hunnit bliva föremål för en mera ingående behandling, samt ej heller vederbörande myndigheters yttrande kunnat däröver inhämtas, kan med stöd därav i detta sammanhang ej avgivas något omdöme rörande det sätt, varpå avvittningen kommit till utförande. Såsom nämnts har man emellertid grundad anledning till den förmodan, att åtskilliga av de anmärkningar, som framställt rörande Dorotea och Sorsele, skulle kunna göras jämväl mot dessa förslag. På grund härav synes man kunna förutse, att det torde möta svårigheter för vederbörande myndighet att meddela fastställelse å förslagen. Under sådana förhållanden och då ett uppskov till nästa riksdag med en behandling motsvarande den, som nu ifrågasättes beträffande avvittningsförslagen för Dorotea och Sorsele, skulle åstadkomma ett betydande dröjsmål med den slutliga handläggningen av avvittningen i Vilhelmina och Stensele—Tärna samt därav följande olägenheter, anser jag, att redan nu bör från riksdagen begäras ett uttalande, som gör det möjligt för Kungl. Maj:t att, i händelse närmare utredning visar, att därvid icke förekomma, på kronans rätt inverkan, väsentliga felaktigheter av annan art än de, som anmärkts i fråga om avvittningen i Sorsele och Dorotea, förklara hinder från Kungl. Maj:ts och kronans sida ej möta för avvittningsförslagets fastställande.

De över kanslisekreterare Berglöfs betänkande hörda myndigheter hava framhållit lämpligheten av, att den ifrågasatta tilläggsavvittningen utsträcker att omfatta även Vilhelmina samt Stensele—Tärna avvittningslag, där samma förhållanden äro rådande som i de båda övriga avvittningslagen. Även jag anser, att samma skäl, som motivera indragning av ströängarna inom Dorotea och Sorsele, tala för genomförande av samma förfarande i Vilhelmina samt Tärna—Stensele, och torde det upprättade förslaget med några mindre jämkningar kunna lända till efterrättelse även vid en sådan förrättning. De undersökningar, som år 1914 verkstälts av doktor Haglund inom sistnämnda båda avvittningslag, synas utvisa, att förutsättningarna för utängarnas ersättande med odlingar i närheten av gårdarna äro till finnandes i minst lika hög grad som inom Sorsele och Dorotea avvittningslag.

Kostnaderna för en dylik utvidgad tilläggsavvittning kunna ej nu beräknas. Det synes mig även mindre nödvändigt att för tilläggsavvittningens utförande inom något av ifrågavarande avvittningsområden av innevarande års riksdag begära anslag i vidare mån, än att fram-

ställning bör göras om riksdagens medgivande, att det av 1912 års riksdag på extra stat för år 1913 anvisade förslagsanslaget å 52,000 kronor för förvärvande för renskötrelsens behov av vissa inom Sorsele och Dorotea socknar belägna områden må med ett till nämnda summa fastställt belopp i stället användas till gäldande av kostnaderna för återförvärvande enligt föreslagna bestämmelser av ströängar inom förevarande fyra avvitringslag. Ovannämnda belopp torde under första året vara för ändamålet väl tillräckligt.

Kostnaderna för avvitringsnämnden och lantmätare samt löpande utgifter för förrättningarna ävensom för syneman torde böra utgå av förslagsanslaget till skiften och avvitringar.

Under återopande av vad här ovan blivit anfört tillåter jag mig hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes i proposition föreslå riksdagen att

1:o) för sin del medgiva, att Kungl. Maj:t må, innan författningsenlig prövning äger rum av de föreliggande förslagen till avvitrting inom Sorsele och Dorotea socknar, med vederbörande rättsägare träffa sådana föreningar om förslagens godkännande, som lämna utsikt till avvitrtingens avslutande inom en snar framtid, under förutsättning dock att i blivande avvitrtingsutslag införas förbehåll om skyldighet för hemmansägare eller nybyggare att, i den mån genom tilläggsavvittring bestämmes, till kronan avstå dels, mot ersättning, slätterängar utanför hemmanens eller nybyggenas egentliga ägoområden, dels ock, utan anspråk på ersättning, mark, som under beteckning av impediment tillagts hemman eller nybygge;

2:o) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i händelse vidare utredning rörande avvitrtingen i Vilhelmina och Stensele—Tärna avvitrtingslag skulle giva vid handen, att därvid icke förekomma, på kronans rätt inverkan, väsentliga felaktigheter av annan art än de, som anmärkts under granskningen av avvitrtingsförslagen rörande Sorsele och Dorotea avvitrtingslag, med vederbörande rättsägare i förstnämnda båda avvitrtingslag träffa sådana föreningar, som i föregående punkt omförmäls, under den i samma punkt angivna förutsättning beträffande tilläggsavvittrings genomförande;

3:o) medgiva, att det av 1912 års riksdag på extra stat för år 1913 anvisade förslagsanslaget å 52,000 kronor för förvärvande för renskötrelsens behov av vissa inom Sorsele och Dorotea socknar belägna områden må, med ett till nämnda summa fastställt belopp, i stället användas till bestridande av en del av de utgifter, som erfordras till gäldande av de för tilläggsavvittrings genomförande uti nu ifrågavarande fyra

avvittringslag uppkommande kostnader för marks uppodlande och beredande för omedelbart bruk.

Vidare hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte i samma proposition inhämta riksdagens yttrande över det av mig framlagda förslaget till kungörelse angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark.

Till vad föredraganden med instämmande av statsrådets övriga ledamöter sålunda hemställt fann Hans Maj:t Konungen gott lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet skulle till riksdagen avlåtas av den lydelse bilaga . . . till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Curt Rohlieb.

Bilaga 1.

Kanslisekreteraren Berglöfs

F ö r s l a g

till

kungörelse

angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Hemmansägare eller nybyggare, som vid nu pågående allmän avvittring i Dorotea eller Sorsele socken får sig tillsvidare tillagda slätterängar utom hemmanets eller nybyggets egentliga ägoområde, skall vara pliktig att, i den mån genom tilläggsavvittring enligt denna kungörelse bestämmes, till kronan avträda ängarna mot ersättning, som, efter ty här nedan sägs, utgår medelst bekostande av odling å fastighetens vid allmänna avvittringen bestämda ägor eller å mark, som genom tilläggsavvittringen förenas med fastigheten.

2 §.

Under stadgandet i 1 § inbegripas icke ängar, som ligga i omedelbart sammanhang med fastighetens egentliga ägoområde, eller äro belägna omedelbart invid Vindelälven eller Tjulån eller vid sjö, som genomlöpes av endera av dessa älvar, ej heller ängar, som, innan denna kungörelse trätt i kraft, uppodlats till åker.

3 §.

Mark, som under beteckning av impediment blivit vid förenämnda allmänna avvittring tillagd fastighet, skall utan vederlag återfalla till kronan, där sådant vid tilläggsavvittring enligt denna kungörelse prövas nödigt för att med kronomark fylla annan fastighets behov av odlingsområde och den förra fastigheten finnes, i förhållande till sitt skattetal, ändock hava tillgång på mark, som lätt kan odlas.

4 §.

Då laga kraft ägande utslag rörande den pågående allmänna avvittringen föreligger, skall beträffande varje inom avvittringslaget belägen fastighet, som fått sig

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml. 144 häft. (Nr 166.) 22

tillagda en eller flera under stadgandet i 1 § inbegripna slätterängar, så snart ske kan genom särskild avvitringsnämnd undersökas huruvida och på vad sätt lämpligen kan företagas odling, som, med beräkning av en årlig höskörd om 1,700 kilogram för varje hektar odlad jord, kan i avkastning lämna fyra femtedelar av den myckenhet hö, som vid allmänna avvitringen beräknats kunna skördas å nämnda ängar.

Till odlingsområde för fastighet må utses antingen mark, som vid den i 1 § nämnda allmänna avvitring tillagts fastigheten, eller ock mark, som därvid bibehållits såsom kronopark eller överloppsmark eller som jämlikt 1 eller 3 § kan komma att genom tilläggsavvittringen återfalla till kronan från annan fastighet.

5 §.

Avvitringsnämnd skall bestå av en lantmätare samt en jordbrukskonsulent eller annan person med jämförlig utbildning. Nämndens ledamöter förordnades av Kungl. Maj:t efter förslag av dess befallningshavande. Vid förordnande av nämnd bestämmer Kungl. Maj:t, likaledes efter förslag av dess befallningshavande, nämndens verksamhetsområde.

6 §.

Om ungefärliga tiden för undersökning, som avvitringsnämnd har att företaga å fastighet, skall nämnden minst två veckor förut låta uppläsa kungörelse i kyrkan för den församling, där fastigheten är belägen. Nämnden avlåte ock minst en månad före den beräknade tiden för förrättningen med posten tjänsteskrivelse med kallelse till undersökningen såväl till den, som enligt senaste mantalslängd eller eljest tillgängliga upplysningar i egenskap av ägare eller nybyggare innehar fastigheten, som ock till ägare eller nybyggare å annan fastighet, vars ägor, sådana de vid allmänna avvitringen bestämts, till någon del ligga på ett avstånd av 5 kilometer eller mindre från bopplatsen å förstnämnda fastighet. Har någon, som skulle kallas, icke känt hemvist inom riket eller vistas han utom riket, vare, vad honom beträffar, särskild kallelse ej erforderlig.

7 §.

Vid undersökning, som i 4 § avses, skall iakttagas,
 att odlingsområde ej i något fall må förläggas på större avstånd än 5 kilometer från bopplats, därifrån det skall brukas,
 att fastmark ej kommer i fråga till odling, så framt myrmark finnes, som kan odlas med mindre kostnad,
 att myrmark, vars odling kräver väsentlig kostnad, ej ifrågakommer så framt inom 5 kilometers avstånd från bopplatsen finnes mera lättodlad jord,
 att mark, å vilken torrläggning eller annat arbete för uppodling till åker ägt rum innan denna kungörelse trätt i kraft, ej må ifrågakomma såsom odlingsområde, med mindre ägaren eller nybyggaren själv vid undersökningen sådant yrkar,
 att mark, vars odling jämte sådan gödsling, som omförmåles i 8 §, beräknas kosta mer än 1,000 kronor för varje hektar, ej ifrågakommer,

samt att vid beräkning av blivande avkastning av mark, varå hö redan skördas, göres avdrag för sådan skörd, varvid den vid allmänna avvittningen gjorda uppskattning tjänar till ledning.

8 §.

Då avvittningsnämnden funnit odlingsområde, som prövas vara tillfyllest för ernående av höavkastning, varom förmåles i 4 §, har den att uppgöra plan för odlingen, innefattande detaljerad beräkning av kostnaderna för densamma samt för den odlade markens första gödsling (förrådsgödsling) med erforderlig konstgödsel, och skola därvid särskilt angivas, vilka arbeten må anses motsvara halva kostnaden.

I samband med planen skall upprättas en kartskiss med beskrivning, så avfattade, att odlingsområdet lätt kan återfinnas, varjämte området skall på tjänligt sätt utmärkas å marken. Är området beläget utanför fastighetens vid den allmänna avvittningen bestämda ägoområde, skall det mätas i skalan 1:4000 och jämväl fullständig karta med beskrivning däröver upprättas.

9 §.

Avvittningsnämnd har att vid sina sammanträden föra protokoll, innefattande fullständig redogörelse för vad vid sammanträdena förekommit. Protokollet bör vid varje sammanträdes slut uppläsas för närvarande sakägare.

10 §.

Stanna avvittningsnämnds ledamöter i olika meningar, gälle lantmätarens mening, men det åligger i varje fall den andre ledamoten att till protokollet anteckna sin avvikande åsikt.

11 §.

Sedan avvittningsnämnd verkställt undersökning beträffande en eller flera fastigheter, insände den till Kungl. Maj:ts befallningshavande protokoll och utlåtande beträffande tilläggsavvittningen å dessa fastigheter. Utlåtandet skall innehålla förslag till bestämmelser om odling å varje fastighet samt därmed sammanhängande frågor om återgång av mark till kronan eller om marks förenande med fastighet. Vid utlåtandet skola ock fogas odlingsplaner samt kartskisser eller kartor med beskrivningar.

12 §.

Ett exemplar av avvittningsnämnds protokoll och utlåtande rörande varje fastighet, som av tilläggsavvittningen beröres, jämte sådana kartskisser, kartor och beskrivningar, som enligt 8 § senare stycket upprättats, skola, innan nämnden lämnar orten och i alla händelser inom en vecka från det förrättningen å fastigheten avslutades, bevisligen avlämnas till hemmansägaren eller nybyggaren, så framt han uppehåller sig å fastigheten, och eljest till någon, som är där boende eller en av grannarna.

13 §.

Sedan beträffande någon fastighet de i 11 § nämnda handlingar inkommit till Kungl. Maj:ts befallningshavande, varde ärendet där företaget till behandling, dock ej förr än trettio dagar förflutit. Finnes ärendet vara i skick att kunna slutligen avgöras, har Kungl. Maj:ts befallningshavande att genom utslag fastställa såväl vilken odling, som skall av statsmedel bekostas för varje särskild undersökt fastighet jämte plan för odling, som ock de jämkningar i allmänna avvitringen, vilka jämlikt 17, 18 eller 19 §§ föranledas av beslutet om odlingen.

Prövas odling för en fastighet böra äga rum å mark, som vid allmänna avvitringen tillagts annan fastighet, skall utslag i fråga om båda fastigheterna meddelas i ett sammanhang.

14 §.

Har utslag meddelats, som innehåller fastställande av odlingsplan för fastighet, skall det belopp, som enligt planen motsvarar kostnaden för odling och förrådsgödsling, genom Kungl. Maj:ts befallningshavande utbetalas av statsmedel med en femtedel så snart utslaget äger laga kraft, två femtedelar då hemmansägaren eller nybyggaren med intyg av syneman, som Kungl. Maj:ts befallningshavande på ansökan förordnat, styrker sig hava i enlighet med planen fullgjort så mycket av vad däri föreskrives, som motsvarar halva kostnaden, samt återstående två femtedelar, då på enahanda sätt styrkes, att det föreskrivna är i sin helhet fullgjort.

15 §.

Belopp, som hemmansägare eller nybyggare äger att i enlighet med denna kungörelse uppbära i mån av verkställd odling, skall, utan att vara underkastat preskription, innestå för fastighetens räkning så länge odlingen ej är utförd, och varde sedermera beloppet utbetalt till den, vilken såsom ägare eller nybyggare innehar fastigheten vid tiden för odlingens avsynande.

16 §.

Då tio år förflutit efter det laga kraft åkommit utslag, som innehåller fastställande av odlingsplan för fastighet, skola de fastigheten förut tillagda, under stadsgandet i 1 § inbegripna ängar, i den mån ej någon av dem blivit till odlingsområde för fastigheten utsedd, avträdas till kronan.

Har sådan äng eller del därav blivit utsedd till odlingsområde för annan fastighet, varde det utsedda området avträtt så snart laga kraft åkommit utslaget; men äge i sådant fall hemmansägaren eller nybyggaren att av statsmedel uppbära ersättning för mistad avkastning å området med tio gånger det belopp, som med ledning av den vid allmänna avvitringen gjorda uppskattning kan beräknas motsvara området årliga höavkastning efter ett pris av tio kronor för varje lass. Ersättningsbelopp, varom här är fråga, skall beräknas av avvitringsnämnden och fastställas i utslaget angående tilläggsavvitringen.

17 §.

Har genom laga kraft ägande utslag förklarats, att odling för någon fastighet bör äga rum å område av kronomarks natur, skall området genast upphöra att vara kronomark och i stället för framtiden inräknas i ägoväldet för fastigheten utan rubbning i dennas skattetal.

18 §.

Har till odlingsområde för en fastighet bestämts mark, som vid allmänna avvitrningen tillagts annan fastighet, varde, så snart därom meddelat utslag äger laga kraft, marken, oavsett nyssnämnda avvitrning, räknad för kronomark och därå tillämpat vad i 17 § är om sådan mark stadgat.

19 §.

Ängar, som enligt denna kungörelse blivit avträdde till kronan, skola, så framt de äro belägna å kronopark, tilläggas denna men i annat fall betraktas såsom kronoöverloppsmark.

20 §.

Vad här förut är stadgat skall äga tillämpning jämväl i det fall, att delning av inägor mellan särskilda brukningsdelar i byalag, hemman eller nybygge ej kommit till stånd i samband med allmänna avvitrningen; och varde vid sådan tillämpning byalaget, hemmanet eller nybygget betraktat såsom en enda fastighet.

21 §.

Skulle vid undersökning enligt 4 § finnas, att för någon fastighet odling och gödsling, som i nämnda paragraf avses, ej med tillämpning av övriga i denna kungörelse givna föreskrifter kunna komma till stånd utan kostnad, som i medeltal överstiger 1,000 kronor för varje hektar av den jord, som skulle ifrågakomma till odling, göre avvitringsnämnden härom anmälan hos Kungl. Maj:ts befallningshavande med upplysning om de förhållanden, som vid undersökningen iakttagits. Kungl. Maj:ts befallningshavande har åter att med eget utlåtande anmäla förhållandet hos Kungl. Maj:t, som därpå efter omständigheterna förordnar, huruvida de till fastigheten hörande under stadgandet i 1 § inbegripna slätterängar eller vissa av dem skola medelst tilläggsavvitrning avträdas mot högre ersättning än eljest vid sådan avvitrning må bestämmas.

22 §.

Avvitringsnämnd står i sin verksamhet under tillsyn av Kungl. Maj:ts befallningshavande, som har att på framställning av nämnden eller eljest meddela den

anvisningar före arbetets påbörjande samt under dess gång och jämväl äger, där av nämnden avgivet förslag finnes ej kunna fastställas, uppdraga åt nämnden att efter angivna grunder uppgöra nytt förslag.

Vad i särskilda författningar finnes stadgat om lantmäteristyrelsens inseende över avvittningar äge ej tillämpning i avseende å tilläggsavvittring enligt denna kungörelse; dock skola de av styrelsen hittills utfärdade allmänna föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse jämväl å sådan avvittning.

23 §.

Kungl. Maj:ts befallningshavandes slutliga utslag skall genom dess föranstaltande tillställas hemmansägare eller nybyggare, vars fastighet av utslaget beröres. Är han med utslaget missnöjd, stånde honom fritt att sist å sextionde dagen från delfäendet till Kungl. Maj:ts befallningshavande ingiva sina till Kungl. Maj:t ställda besvär; och har Kungl. Maj:ts befallningshavande, där besvär inkommit, att besvären jämte de för prövning därav erforderliga kartor och handlingar ävensom eget utlåtande och sakägares förklaring, där infordrande av sådan ifrågakommer, insända till Kungl. Maj:t. Om vad klagande sålunda har att iakttaga skall underrättelse införas i utslaget.

När Kungl. Maj:ts befallningshavandes utslag rörande någon fastighet vunnit laga kraft eller i händelse av besvär blivit av Kungl. Maj:t slutligen prövat, har Kungl. Maj:ts befallningshavande att teckna bevis därom å konceptkarta över område, som genom tilläggsavvittringen förenats med fastigheten, samt ombesörja, att domänstyrelsen och vederbörande revirförvaltare erhålla kännedom om utslaget.

24 §.

I blivande utslag angående allmän avvittning i Dorotea eller Sorsele socken skall införas förbehåll om skyldighet för hemmansägare eller nybyggare att, i den mån genom tilläggsavvittring bestämmes, till kronan avstå dels, mot ersättning, slätterängar utanför hemmanens eller nybyggenas egentliga ägoområden, dels ock, utan anspråk på ersättning, mark, som under beteckning av impediment tillagts hemman eller nybygge men prövas nödig för fyllande av annan fastighets behov av odlingsmark.

Då jämlikt § 27 i gällande stadga om avvittning i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker Kungl. Maj:ts befallningshavande har att å karta över allmänna avvittningen teckna bevis om laga kraft, varde i beviset intagen erinran, att avvittningslaget kommer att undergå tilläggsavvittring enligt denna kungörelse.

25 §.

Kungl. Maj:ts befallningshavande har att förordna lantmätare att utstaka område, som enligt laga kraft ägande utslag angående tilläggsavvittring blivit utsett att odlas och ej är beläget inom fastighetens egentliga ägoområde. Till sådan utstakning skola medelst kungörelse, som minst 14 dagar förut uppläses i kyrkan, kallas

vederbörande hemmansägare eller nybyggare samt, där frågan berör område, som enligt allmänna avvittningen utgjort kronomark, jämväl jägmästaren i reviret.

Så snart utstakning blivit verkställd sker tillträde av det utstakade området.

26 §.

För fastighet, som genom tilläggsavvittring fått odlingsområde utsett utanför fastighetens vid allmänna avvittningen bestämda egentliga ägoområde, skall renoverad karta med beskrivning upprättas av lantmätare, som Kungl. Maj:ts befallningshavande har att därtill förordna; och skola dessa handlingar, kartan försedd med Kungl. Maj:ts befallningshavandes bevis att tilläggsavvittringen vunnit laga kraft, inom ett år efter utstakningen utan lösen tillställas vederbörande hemmansägare eller nybyggare samt, där ändringen berört kronomark, jämväl jägmästaren i reviret.

27 §.

Är någon missnöjd med utstakning, har han, vid talans förlust att sist å sextionde dagen från det karta och beskrivning så som i 26 § sägs tillställdes honom anmäla klander hos Kungl. Maj:ts befallningshavande. Över dess utslag må föras klagan i den ordning 23 § stadgar för klagan över utslag angående tilläggsavvittring.

28 §.

Då inom något av de vid allmänna avvittningen bildade avvittningslag tilläggsavvittring blivit verkställd och vunnit laga kraft beträffande samtliga de fastigheter, som enligt denna kungörelse skola av sådan avvittring beröras, uppdrage Kungl. Maj:ts befallningshavande åt lantmätare att på konceptkartan över allmänna avvittningen inlägga varje område, som genom tilläggsavvittringen blivit bestämt till odlingsområde för fastighet utanför dess vid allmänna avvittningen utlagda ägoområde, samt förse dylikt odlingsområde med påteckning, som utvisar till vilken fastighet det hör, samt att i de vid allmänna avvittningen upprättade längder över områdestildelning för fastigheter, kronoparker, allmänningar och andra särskilda områden verkställa anteckning om den förändring i ägovälde, som föranledes av tilläggsavvittringen. Sedan dessa ändringar blivit utförda, teckne Kungl. Maj:ts befallningshavande å konceptkartan bevis om tilläggsavvittringen.

29 §.

Vid undersökning eller utstakning enligt denna kungörelse skola karta och handlingar rörande allmänna avvittningen medföras.

30 §.

Originalhandlingar och konceptkartor rörande tilläggsavvittring skola bifogas motsvarande handlingar och kartor rörande allmänna avvittningen. Slutlig redovis-

ning av kartor och handlingar skall ske i ett sammanhang beträffande allmänna avvitringen och tilläggsavvitringen.

31 §.

Kostnad till ledamöter av avvitringsnämnd samt till lantmätare, som eljest har att företaga åtgärd enligt denna kungörelse, så ock till erforderlig hantlangning och andra löpande utgifter för förrättningar skola bestridas av allmänna medel enligt föreskrifter, som framdeles meddelas av Kungl. Maj:t.

Bilaga 2.**Till KONUNGEN.**

Genom nådig remiss den 19 januari 1916 har lantmäteristyrelsen blivit anbefallt att före den 20 innevarande februari avgiva underdånigt utlåtande i anledning av vissa förslag rörande avvitrningen inom Dorotea och Sorsele avvitrningslag i Västerbottens län, vilka förslag framställts av kanslisekreteraren Lennart Berglöf, som för detta ändamål tillkallats att såsom sakkunnig biträda inom Eders Kungl. Maj:ts jordbruksdepartement.

Berörda förslag avse dels framställning till riksdagen rörande medgivande till fastställande av de beträffande nämnda avvitrningslag av avvitrningsstyresmannen avgivna förslag, dels till nådig kungörelse angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark, dels beredande av erforderliga anslag.

Lantmäteristyrelsen har ansett sig böra i ärendet höra förste lantmätaren i Västerbottens län och styresmannen för avvitrningsverket, och hava dessa tjänstemän för tids vinnande anmodats att avgiva gemensamt underdånigt yttrande. Med överlämnande av deras yttrande går lantmäteristyrelsen härmed att fullgöra den erhållna nådiga befallningen, vilket emellertid på grund av ärendets omfattning icke kunnat medhinnas inom den förelagda tiden.

Frågan om framställning till riksdagen om dess medgivande till fastställande av ifrågavarande avvitrningsförslag.

Anledningen till att förslag härom framkommit uppgives vara, att vissa mot avvitrningsförslagen framställda anmärkningar ansetts befogade. Dessa anmärkningar angå dels att såsom hemman och nybyggen tillhörande uti hävdeförteckningarna upptagits ägor, vartill de enligt insyningshandlingarna icke skulle äga rätt, dels skogsmarkens uppskattning och skogsanslagets storlek dels ock att ägoutbyten i enlighet med gällande bestämmelser icke skett i syfte att inskränka hemmanens ströängar.

Jämlikt 13 § avvitringsstadgan åligger styresmannen att vid första allmänna sammanträdet inom avvitrningslaget med ledning av kartor och beskrivningar, jordeböcker, mantalslängder, andra om ägande och besittningsrätt ävensom verkställda skattläggningar upplysande handlingar samt enskilda delägars åtkomsthändingar jämte muntliga upplysningar söka utröna vilka hemman, nybyggen och lägenheter av alla slag, som finnas, deras natur samt av vem och med vilken rätt de innehas och om de möjligen redan undergått slutlig skattläggning eller avvitrting med mera dylikt; »om vilket allt noggranna anteckningar skola i protokollet göras». Det torde vara tydligt, att sistberörda föreskrift om anteckningar i protokollet ansluter

Anmärkningarna att ägor upptagits i strid med insyningshandlingarna.

sig till föremålet för och resultatet av utredningen och icke till de medel, som för ändamålet anvisats, *bland vilka emellertid icke angivas insyningshandlingar*, vilka givetvis icke heller falla under någon av här uppräknade slag av handlingar. På grund härav och då någon annan föreskrift om anteckning i protokollet för insyningshandlingar icke meddelats, anser lantmäteristyrelsen, att den framställda anmärkningen i nu berörda del är obefogad. Givet är emellertid, att en förteckning över insyningshandlingar kunnat vara av stor nytta redan under förrätningens handläggning och i all synnerhet, därest man kunnat förutse, att ifrågavarande förslag skulle bliva föremål för upprepade granskningar av den beskaffenhet, som redan blivit händelsen. Det visar sig emellertid vara rätt så svårt att anskaffa tillförlitliga förteckningar å insyningshandlingar och att med ledning av dessa bereda sig tillgång till desamma. Andra kommissionen upplyser, att densamma saknat fullständiga insyningshandlingar beträffande hemmanen Giltjaur med Försöket, Gertsbäck, Risnäs, Övre Gautstråk och Övre Sandsele, alla i Sorsele socken. Av styresmannen numera förebragt utredning samt av härvid såsom *bilaga A* närsluten av föredraganden antecknade erinringar vid granskning av andra kommissionens¹⁾ undersökning och redogörelsen därför framgår, att utöver vad kommissionen uppgivit densamma saknat tillgång till ytterligare sex insyningsutslag beträffande ovannämnda hemman samt dessutom till sju särskilda utslag angående insyning av ägor under hemmanet Lövsjö i Dorotea socken samt hemmanen Fjällsjönäs, Skansnäs och Vännäs i Sorsele socken. *Inalles har kommissionen alltså varit i avsikt att fullständiga insyningshandlingar rörande nio särskilda hemman eller rättare tio*, om Försöket medräknas. Härtill kommer, att kommissionen fått tillgång till en del insyningshandlingar avseende hemmanen Dabbnäs i Dorotea socken samt Åbacka och Nabbnäs i Sorsele socken först efter besöket å respektive hemman, varjämte det synes ovisst, huruvida kommissionen tagit hänsyn till Eders Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Västerbottens län utslag den 16 oktober 1821 angående tillstånd för Anders Gabrielsson att anlägga nybygget Rissjö i Dorotea socken. Nu omnämnda förhållanden äro så mycket mer ägnade att ådraga sig uppmärksamhet, som kanslisekreteraren Berglöf upplyst, att till kontrollerande av att så vitt möjligt alla insyningsutslag angående de särskilda hemmanen och nybyggena skulle vara att tillgå med ledning av hos Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län förvarade utslag och resolutioner efter år 1808 upprättats förteckningar över samtliga meddelade insyningsutslag, varjämte erforderliga avskrifter av dessa tagits.

Kommissionen har emellertid frambållit de vanskligheter, varmed utförandet av dess uppdrag varit förenat. Härvid har kommissionen anfört, att upplysningar rörande vissa i syneutslagen omnämnda lägenheter icke kunnat erhållas, beroende bland annat på det mindre omsorgsfulla sätt, varpå insyningarna verkstälts och ägorna beskrivits i synehandlingarna. Belysande härutinnan vore ett uttalande i ett till grund för ett utslag av den 9 juni 1842 rörande hemmanet i Hällnäs i Sorsele socken liggande syneprotokoll, enligt vilket dåvarande nybyggaren förklarade, att många lägenheter funnos intagna i det för hemmanet utfärdade anläggningsutslaget av den 20 september 1821, vilka han icke varit i stånd att å marken igenfinna, en omständighet enligt hans tanke härledande sig därav, att den, som insynat lägen-

¹⁾ Så kallas i kanslisekreterare Berglöfs betänkande den av notarien Johnsson och kartografen Åberg bestående undersökningskommissionen.

heterna, blott efter lapparnas berättelser och utan att själv hava sett lägenheterna vid syneförrättningen endast uppgivit desamma till antecknande i syneprotokollet. Kommissionen uppgiver i övrigt icke mindre än fem särskilda förhållanden, som verkat i enahanda riktning. Icke desto mindre har kommissionen kommit till det resultat, att ett flertal lägenheter, av vilka åtskilliga föreslagits till inlösen av statsverket för nomadlapparnas behov, enligt tillgängliga handlingar icke insynats. Beträffande i övrigt anmärkningsvärda förhållanden, som framkommit under fortgången av undersökningen såsom olaga utflyttningar m. m. hänvisar kommissionen till sin redogörelse för de särskilda hemmanen.

Av denna redogörelse inhämtas emellertid, att kommissionen funnit sig böra uppdelade de *ägofigurer*, rörande vilka erinringar framställdes, uti tvenne huvudgrupper eller *sådana*, som enligt tillgängliga handlingar icke insynats, och *sådana*, som icke kunnat identifieras såsom vederbörligen insynade. Dessliques har kommissionen upplyst, att ovisshet råder rörande ett jämförelsevis mindre antal lägenheter huruvida de skola anses insynade eller icke.

Lantmäteristyrelsen har låtit upprätta ett så vitt möjligt riktigt sammandrag över kommissionens resultat sådant detsamma återgives i dess egen redogörelse, varvid emellertid uteslutits de *ägofigurer*, som beteckna sådana odlingar, rörande vilka anmärkningarna på grund av odlingarnas belägenhet uppenbarligen ansetts obefogade, men däremot medtagits alla övriga ägor, rörande vilka anmärkning framställdes, och jämväl de *ägofigurer*, som gått i utbyte. Av detta såsom *bil. B* närslutna sammandrag framgår beträffande Dorotea avvitringslag, att inom hemmanens områden 12 *ägofigurer* upptagits såsom icke insynade, att dessa, som uppskattats till 15.82 öretal, innehålla en areal av 24.60 hektar, samt att motsvarande siffror rörande ägor utom området utgör antal 56, öretal 31.98 samt areal 118.85, och att såsom icke identifierade angivits inom områdena 33 *ägofigurer* med 16,78 öretal och 47.36 hektar samt utom områdena 222 *ägofigurer* med 156.93 öretal och areal 601.45 hektar. Dessliques har upplysts, att ovisshet huruvida de böra anses insynade eller ej råder beträffande 92 lägenheter, (en lägenhet kan innehålla flere *ägofigurer*), att fyra lägenheter angivits såsom ej upptagna å kartorna och 55 såsom okända. Av ifrågavarande sammandrag inhämtas beträffande Sorsele avvitringslag, att såsom icke insynade upptagits inom hemmanens områden 74 *ägofigurer*, som uppskattats till 55.98 öretal med en areal av 44.68 hektar, samt att motsvarande siffror rörande ägor utom området äro antal 74, öretal 48.42 och areal 56,441 hektar, att såsom icke identifierade angivits inom områdena 130 *ägofigurer* med ett öretal av 154.34 och en areal av 94,732 hektar samt utom områdena 433 *ägofigurer* med ett öretal av 349.66 och en areal av 630,615 hektar. Ovisshet har antecknats råda beträffande 103 lägenheter. Såsom icke upptagna på karta hava angivits 18 lägenheter, under det 133 lägenheter angivits såsom okända.

Vid granskningen av kommissionens redogörelse har i övrigt uppmärksamats, att kommissionen så vitt av dess redogörelse framgår icke tagit hänsyn till än mindre utrett i vad mån av ägarna själva med eller utan konfirmation av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande gjorda byten av lägenheter föranleda avvikelser från insyningshandlingarnas innehåll.

Uti kommissionens redogörelse förekommer emellertid här och var upplysningar, som böra betraktas såsom reservationer mot att uppfatta de angivna resultaten såsom tillförlitliga. Exempelvis upplyser kommissionen, att det ingalunda vore

uteslutet, att bland de ägofigurer, som angivits såsom icke identifierade under hemmanet Dabbnäs i Dorotea socken, förekomme åtskilliga i verkligheten insynade lägenheter.

Att kommissionen kommit till dylika mindre exakta resultat bör så mycket mer uppmärksammas, som kommissionen oaktat ovanberörda av densamma själv anförda vauskligheter uppenbarligen på sätt framgår av dess egen redogörelse med berömvärt nit sökt fullgöra sitt uppdrag och så vitt möjligt strängt följt insyningshandlingarnas ordalydelse *utan att i någon mån söka klargöra vad som i händelse av tvist skulle kunna fränkännas hemmanen.*

Inför vad sålunda anförts förvånas man av den uppgift, som kanslissekreteraren Berglöf lämnat, att kommissionens utredning skulle visa, att i Dorotea socken 266 samt i Sorsele socken 558 ägofigurer enligt tillgängliga handlingar icke blivit vederbörligen insynade samt att rörande 81 ägofigurer i Dorotea och 8 i Sorsele icke med säkerhet kunnat avgöras, huruvida de blivit insynade eller icke, vartill emellertid komme dels ett stort antal ägor såväl ångar som röjningsland och såsom åker upptagen mark, vilka av kommissionen icke upptagits under ägofigurnummer utan angivits endast efter sin natur såsom »en äng» eller dylikt eller mera i klump såsom att ett helt skifte icke insynats. Enahanda överskattande av kommissionens utredning har doktor Haglund gjort sig skyldig till uti sin sammanfattande beskrivning över de till odling föreslagna markerna inom ifrågavarande båda avvittringslag.

Det bör här erinras att såväl styresmannen som lantmäteristyrelsen hade alltför kort tid sig förelagd för avgivande av sina yttranden i anledning av kammaradvokatfiskalsämbetets skrivelse den 31 december 1914 för att ingående kunna bemöta de däri framställda anmärkningarna, vilket i övrigt särskilt för styresmannen mötte svårigheter till följd därav, att han saknade tillgång till kartor och handlingar, vilka vid denna tid innehades av renbetesdelegerade. Att göra styresmannens uttalande till föremål för sådan kritisk granskning som skett synes därför lantmäteristyrelsen mindre lämpligt, och ännu olämpligare anser styrelsen vara att draga några slutsatser av det förhållandet, att styresmannen icke på något mer ingående sätt bemött anmärkningar mot åtgärder, som företagits innan han tillträdde befattningen.

Någon ovisshet behöver emellertid ej råda i frågan, huruvida insyningshandlingarnas innehåll varit bestämmande för upptagandet av hemmanens innehav. 5 § i protokollet för den 5 juni 1894 beträffande Sorsele socken lyder: »Jämlikt anteckningar å utdraget av mantalslängden för Sorsele socken för år 1894 synes, att alla härförut antecknade hemman blivit anlagda före år 1867; och som delägarna enligt nu lämnade uppgifter av kronoombudet fullgjort sina byggnads- och odlingskyldigheter, så komma också dessa hemman och lägenheter att bliva föremål för avvittringen o. s. v.» Ingressen till protokollet den 1 juli 1901 för Dorotea upp-lyser, att vid tillfället tillstädeskommo »följande i meddelat utdrag av 1901 års mantalslängd för Dorotea socken upptagna delägare». Av de yttranden, som infor- drats av de lantmätare, vilka haft befattning med berörda del av avvittringen inom ifrågavarande båda avvittringslag och av vilka yttranden avskrifter såsom *bil. C* överlämnas, framgår, att insyningshandlingarna lagts till grund för bestämmande av innehavet i den utsträckning, som författningarna avse, och att detta skett på det mest praktiska och därför även mest effektiva sätt. Särskilt bör uppmärksammas, att granskningen förberedelsevis skett redan i samband med ar-

betena å marken, under det andra kommissionen uppenbarligen icke å marken tagit kännedom om andra lägenheter än vissa odlingar, som varit belägna i närheten av gårdarna, eller sådana lägenheter i övrigt, som de vid färd mellan hemmanen passerat. På grund av vad sålunda blivit upplyst är det helt naturligt, att någon förnyad granskning av insyningshandlingarna icke erfordrats vid de sammanträden, då hävdeförteckningarna justerats, i vidare mån än vid sammanträdet förekomna omständigheter påkallat, helst hävdeförteckningen skolat undertecknas av den lantmätare, som verkställt ägobesiktningen. Nu beskrivna förfarande har tidigare i allmänhet även följts vid avvitringarna inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker.

Sedan styresmannen upplyst, att lappfogden Holm och länsmannen A. Lindberg icke varit närvarande vid föredragandet av hävdeförteckningarna i Sorsele, vilket skedde i mars månad år 1899 i närvaro av dåvarande lappfogden, numera häradsskrivaren F. Burman och år 1907 avlidne länsmannen J. G. Lindberg, hade man kunnat vänta, att advokatfiskalens uppgift, att Holm och A. Lindberg icke kunnat minnas, att några insyningshandlingar varit företedda vid sammanträden i Sorsele, icke vidare berörts. Av upplysningar, som lantmäteristyrelsen inhämtat av Burman, framgår emellertid, att han, vilkens insatser i fråga om renskötseln i Västerbottens län allmänt uppskattats, icke på något sätt eftersatte kronans och den nomadiserande befolkningens intresse vid justeringen av hävdeförteckningen rörande Sorsele avvitringslag. Den justering av hävdeförteckningarna, som ägde rum år 1910, avsåg endast under mellanliggande år verkställda odlingar, och uppenbart torde vara, att något behov härvid av tillgång till insyningshandlingar icke förelåg.

Beträffande härefter frågan om de s. k. olaga utflyttningarna har, på sätt inhämtas av härvid fogad bil. A, numera vunen utredning ådagalagt, att dessa högst antagligt inskränka sig till följande hemmansdelar eller $\frac{1}{128}$ mantal gammal och $\frac{1}{32}$ mantal nytt skatt krono litt. Ae Åbacka, innehavare Karl Efraim Fjällström, $\frac{1}{128}$ mantal— $\frac{1}{32}$ mantal kronoskatte litt. Ae Stennäs, belägen vid Fjosaken, ägare Frans Oskar Josefsson, $\frac{1}{256}$ — $\frac{1}{16}$ mantal krono litt. Ag Giltjaur, belägen vid Vällingträsket, innehavare Zakris Eriksson samt $\frac{1}{1024}$ — $\frac{1}{32}$ mantal kronoskatte litt. Ab Granåker, belägen vid Varoiveträsket, ägare J. A. Johansson. Andra kommissionen har beträffande sistberörda hemmansdel särskilt framhållit, att de norr om Varoiveträsket belägna myrarna blivit insynade. Styresmannen har emellertid uppgivit att i varje fall den från hemman utflyttande erhållit införsel eller lagfart å sin hemmansdel.

Till ytterligare belysning av denna och hithörande spörsmål överlämnas såsom bil. D bestyrkta transumt och avskrifter av trenne av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län meddelade utslag, varigenom införsel beviljats vederbörande sökande dels i $\frac{1}{1536}$ mantal av krononyhemmanet nr 1 Gardsjönäs, dels i $\frac{1}{384}$ mantal av samma hemman dels ock i $\frac{1}{256}$ mantal av krononyhemmanet nr 1 Ullisjaur, alla i Stensele socken. Härav och av ordalydelsen uti sistberörda tre utslag framgår, att Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande beviljat införsel utan hänsyn till storleken eller med andra ord för huru små delar som helst av hemman och nybyggen samt utan att bestämma platsen för den sålunda uppkommande nya brukningsdelen, vars innehavare emellertid givetvis varit och fortfarande är skyldig att i föreskriven ordning odla och bebygga sin lägenhet. Det synes lantmäteristyrelsen därför vara större anledning antaga, att innehavaren på grund härav ansett

sig kunna fritt välja gårdsplats, än att häri se en strävan att kringgå givna föreskrifter. Anmärkningen med avseende å dessa förhållanden drabbar enligt lantmäteristyrelsens mening tyngst, utom Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande, kronobetjäningen, vilken det måste anses hava ålegat att vid de periodvis återkommande ekonomiska besiktningarna till befallningshavande inrapportera, huruvida bosättningar och uppodlingar samt alltså olaga inkräktningar skett å kronans oavvittrade marker, vilka intill den 1 januari 1909 stått under uppsikt av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande. Då så emellertid icke skett och bosättningarna alltså måste anses hava blivit godtagna av vederbörande myndighet, håller lantmäteristyrelsen före, att förrättningsmännen vid avvittningen icke vare sig haft skyldighet eller med framgång kunnat motsätta sig ägornas upptagande såsom lagligt innehav. Emellertid synes till stöd för Eders Kungl. Maj:ts befallningshavandes åtgärder i berörda delar kunna anföras, att 1873 års avvittningsstadga i olikhet med de äldre stadgorna icke innehåller några bestämmelser om minimistorlek för hemman och nybyggen samt bör ses i samband med det upphävande av äldre besutenhets bestämmelser, som skedde genom 1881 års lag om hemmansklyvning och jordavsöndring.

Jämväl Eders Kungl. Maj:ts i högsta domstolen den 14 april 1905 givna utslag, varav såsom bil. E här närslutes en avskrift, torde vara av intresse i nu berörda och därmed i samband stående spørsmål. Eders Kungl. Maj:t har därvid fastslagit, icke blott att skiftesförrättaren icke äger att inlåta sig i bedömande av giltigheten av åberopade fångeshandlingar, utan även bör såsom delägare godkänna person, som utan att förete fångeshandling anmäles såsom delägare, därest anmärkning mot den anmäldes rätt till ägolott icke från annan delägars sida förekommer.

Beträffande ägor, som tilldelats hemman och nybyggen efter tillkomsten av nådiga brevet om odlingsgränsen den 13 december 1867 har lantmäteristyrelsen förut uttalat, att desamma icke bort bibehållas under hemmanen. Härmed menar styrelsen, att upptagande av dessa ägor icke står väl i överensstämmelse med författningens anda. Ehuru sistberörda nådiga brev endast förbjuder anläggning av nybyggen ovanför odlingsgränsen, torde nämligen få antagas, att med detsamma även åsyftats, att alla vidare upplåtelse ovan denna gräns skulle upphöra. Det må emellertid framhållas, att denna tolkning av 1867 års nådiga brev ingalunda är oomtvistlig. Tvärt om finnes åtskilligt som talar däremot. Om man tänker sig, att Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande stått i valet mellan att låta en redan skedd anläggning förfalla, vilket måhända haft till följd, att den därå boende familjen kommit att falla fattigvården till last, eller att tillåta upplåtelse av ytterligare lägenheter till anläggningen i fråga, vill det synas, som om det med skäl kan vara tveksamt, vilket statsintresse, som rätteligen bort bliva avgörande. Och vad angår bestämmelserna i 1892 års nådiga brev att i skalan 1: 20000 skulle avmätas sådana slättermysrar, å vilka nyttjande- och besittningsrätt i behörig ordning medgivits före den 13 december 1867, synes det tveksamt, huruvida dessa, i händelse frågan bragtes till tvist, skulle kunna tillmätas någon betydelse.

I anledning av vad sålunda numera blivit upplyst anser lantmäteristyrelsen, att det knappast kan anses hava tillkommit förrättningsmännen att väcka fråga om uteslutande ur hävdeförteckningarna av ägor, som upplåtits efter den 13 december 1867.

Alldeles bestämt anser lantmäteristyrelsen, att så icke varit fallet i fråga om

lägenheter, som avses med de i en del insyningsutslag förekommande villkoren rörande skyldighet för ägare eller åbo att framdeles, där så erfordras, avträda insynade lägenheter. Granskar man dessa villkor, framgår, att de i främsta rummet åsyfta att bereda möjlighet till upplåtelse av nya nybyggen. Då sådana numera ej få upplåtas, torde jämförelsevis ringa betydelse kunna tillmätas berörda villkor, som för övrigt icke stå väl överens med den i 1 kap. 2 § andra stycket jordabalken givna normen om förbud för säljare att i köpe- eller skifteshandling om jord och fastighet förbehålla sig eller andra att framdeles vinna egendomen åter. I all synnerhet framstår betydelselösheten av berörda förbehåll, därigenom att skyldigheten att avträda ägorna ställts i samband med blivande avvitringsåtgärder, då det torde vara tydligt, att de bestämmelser, som meddelats för avvitringsförfarandet, kunnat tillämpas oberoende av dylika villkor.

Vad angår anmärkningarna rörande hemmanen Vuvosberg och Giltjaur finner sig lantmäteristyrelsen böra framhålla, att andra kommissionen härutinnan icke i någon del förmått åstadkomma utredning utöver vad förut förebragts. Det bör därför anses tydligt, att någon försämning i denna del icke kan läggas förrättningsmännen till last, vilket även bestyrkes av de upplysningar avvitringslantmätaren Hult meddelat (Bil. C). Det synes lantmäteristyrelsen för övrigt hava varit av synnerligt intresse att erfaras, huru enligt advokatfiskalsämbetets och kanslissekreteraren Berglöfs uppfattning förrättningsmännen bort förfara i dessa fall eller om de anse, att förrättningsmännen, oaktat föreliggande ovissa förhållanden, bort föranstalta om prövning vid ägoskillnadsrätt med därav oskiljaktigt förenade kostnader och tidsutdräkt, varav olägenheter kommit att drabba hela avvitringslaget.

På grund av vad sälunda anförts anser lantmäteristyrelsen, att det i ärendet gjorda påståendet, att avsevärda områden genom ovan berörda förhållanden avhänts kronan vare sig direkt eller indirekt i fråga om skogsanslag, saknar fog.

Med hänvisning till bestämmelser i 20 kap. 3 § rättegångsbalken att kronans ombudsman ej äger att kronans rätt genom förlikning minska och 49 § skiftesstadgan har kanslissekreteraren Berglöf velat gendriva lantmäteristyrelsens uttalande om att hävdeförteckning skulle vara mot kronan bindande, så snart densamma blivit godkänd av kronans ombud vid i föreskriven ordning utlyst sammanträde, varjämte han framkastat det påståendet, att en mot staten bindande hävdeförteckning icke torde föreligga, förr än avvitringen blivit avslutad genom laga kraft ägande utslag, och har han slutligen framhållit, att en annan uppfattning skulle leda till egendomliga konsekvenser. Emellertid torde det förhålla sig så, att redan den omständigheten, att det ansetts nödvändigt att i 48 § skiftesstadgan i fråga om förening rörande rågång föreskriva, att sådan icke gäller, utan att densamma blivit å kronans vägnar gillad av vederbörande myndighet, visar, att bestämmelserna i 20 kap. 3 § rättegångsbalken i allmänhet icke gälla inom skiftesstadgans område. Och då jämlikt 9 § avvitringsstadgan bestämmelserna i skiftesstadgan skola lända till efterrättelse vid avvitring, så vitt ej annorlunda är förordnat, samt då vidare någon bestämmelse av innehåll att hävdeförteckning icke är för kronan bindande utan särskild prövning, torde vara tydligt, att kronan i denna del intar samma ställning som andra sakägare. Det är företrädesvis en motsatt uppfattning, som skulle leda till egendomliga konsekvenser och leda till uppenbara rättskonflikter, exempelvis med avseende å frågor, som skola avgöras innan skiftet kan fortsättas

och beträffande vilka delägarna hava beslutanderätt såsom exempelvis undantag av mark och i all synnerhet delningsgrunden.

På grund av vad sålunda anförts, anser lantmäteristyrelsen, att föreliggande hävdeförteckningar icke kunna bringas ur kraft på annat sätt än genom undanröjande av förrättningarna på grund av felaktigheter beträffande åtgärder, som skola föregå hävdeförteckningarnas upprättande och äro grundläggande för desamma. Någon möjlighet att komma ifrån laga verkan av hävdeförteckningarna förefinnas enligt styrelsens mening därför icke utan undanröjande av förrättningarna i deras helhet.

Innan en sådan åtgärd emellertid företages bör givetvis först övervägas, utom frågan huruvida åtgärden i händelse av klander komme att bliva beständande, i vad mån kronan genom att bättre än som hittills skett låta utföra sin talan har utsikt att vinna några avsevärda fördelar. Lantmäteristyrelsen utgår härvid ifrån att det med hänsyn till renskötseln verkligen är av intresse för kronan att kunna inskränka hemmanens innehav av ströängar. Styrelsen håller emellertid före, att utsikterna för kronan att på denna väg vinna något av betydelse äro jämförelsevis små. Tvister i ämne, varom här är fråga, skola jämlikt 22 § avvitringsstadgan hänskjutas till ägoskillnadsrätt, som enligt 23 § i samma stadga skall bestå av domaren i orten och två ledamöter, och skola angående val av ledamöter i rätten samt om rättegången och kostnaderna därför så ock om sökande av ändring i rättens beslut gälla vad därom för ägodelningsrätt är stadgat. På grund härav och då ledamöterna alltså kunna överrösta domaren, anser lantmäteristyrelsen mer än sannolikt, att ovan angivna synpunkter komme att följas. Även i högsta instans torde utgången få anses skäligen oviss.

Även bör framhållas, att en sådan åtgärd eller försök från kronans sida skulle komma att allt för mycket stå i strid med de strävanden, som från statsmakternas sida gjort sig gällande i fråga om understödandet av egnahemsbildandet och vilka kommit till uttryck redan i 1749 års lappmarksreglemente, vars sista punkt lyder på följande sätt:

»Slutligen drager Kungl. Maj:t till landshövdingen i orten det nådiga förtroende att han icke allenast över detta reglementets efterlevande håller noga hand, utan ock igenom vederbörande kronobetjänte så föranstaltar, att ödemarker i Lappland på allt möjligt sätt måga vardas uppbrukade och med folk bebodde».

Anmärkingar angående skogsmarkens uppskattning och skogsanslagets storlek.

Jämlikt 3 § i 1820 års stadga angående avvitringsverket i Jämtlands län var bestämt, att varje helt mantal finge, när utrymmet sådant medgäve, tilldelas från 500—3,000 tunnland uti inägor samt skog och utmark och i förhållande därav för mindre hemmantal allt efter markens beskaffenhet samt mer eller mindre godhet. Därvid skulle ej tagas i beräkning odugliga marker eller s. k. impediment, varmed förstodes sjöar, berg samt sådana kala och odugliga mossar, som hade sten till grund utan avfall och således vore otjänliga till odling. Motsvarande bestämmelser i 1824 års stadga angående avvitringsverket i Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län innehåller uti 3 § enahanda bestämmelse, dock att under impediment enligt detta stadgande även inbegripes nakna sandhedar eller stenbunden mark, varå skog varken funnes eller kunde växa eller bete funnes eller någonsin kunde erhållas. I båda fallen inskräpes, att duglig mark ej må inbegripas under impediment. Lika lydande bestämmelser om vad som bör förstås med impediment

återlinnas även i 10 § i 1850 års stadga för avvitrning och skattläggning i Luleå lappmark samt inflöto även i 1873 års stadga om avvitrning i Västerbottens och Norrbottens län. Detta skedde, ehuru lantmäteristyrelsen framhållit, att varje impediment, som enligt skalan kunde å kartan utmärkas, borde även å densamma ut-sättas och därefter avräknas. Därvid hade ytterligare erinrats, att, om de summariskt avräknades i ägobeskrivningen, så borde sådant även ske i delningsbeskrivningen. Detta låte sig emellertid icke göra beträffande sådana ägofigurer, som klöves genom delningslinjer, ty man visste ej var impedimenten låge. *Summarisk avräkning innefattade en individuell godtycklighet och kunde inför den granskande myndigheten varken redovisas eller försvaras.* Och godtycklighet syntes ej genom lag böra tillståndas; den ägde allt för mycket rum ändå.

Under förarbetena till 1892 års nådiga brev angående avvitrning av hemman och lägenheter ovanför odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län gjorde lantmäteristyrelsen ett nytt försök att erhålla mera ändamålsenliga bestämmelser i ämnet. I sådant syfte och för att på samma gång nedbringa kostnaderna föreslog styrelsen, att impediment, som hade en areal av 100 hektar och däröver — i ett senare utlåtande ändrades detta till 30 hektar — skulle till yttergränserna avmätas och å kartorna utmärkas samt såsom en följd därav att skogsanslaget samtidigt skulle höjas till 1,500—2,500 hektar. Någon ändring av bestämmelserna om skogsanslag företogs emellertid icke, och i fråga om omfattningen av impediment missförstods lantmäteristyrelsens förslag till den grad, att det i 1892 års brev föreskrevs, att impediment, som vart för sig hade ett ytinnehåll av omkring 30 hektar skulle till sina yttergränser mätas. Alla andra impediment vare sig större eller mindre skulle alltså icke avmätas. Dess bättre hava lantmätrarna, på sätt styrelsen förut meddelat, icke följt denna meningslösa föreskrift utan, till den del densamma tillämpats, tolkat densamma såsom om därmed avsåges, att impediment, som vore mindre än 30 hektar, ej skulle avmätas och upptagas å kartorna.

Ytterligare ett försök att erhålla ändamålsenligare bestämmelser i ämnet gjorde lantmäteristyrelsen år 1902 i anslutning till den s. k. norrlandskommitténs förslag angående vissa ändringar i bestämmelserna rörande avvitrningen. Lantmäteristyrelsen påvisade härvid påtagligt, huru bristfälliga bestämmelserna voro, att desamma måste verka därhän, att under impediment inbegreps duglig mark, *till följd varav hemman och nybyggen på kronans bekostnad erhöle en ökning i dem efter mantal tillkommande skogsanslag*, att denna ökning visserligen, vid det förhållande att för mången ägofigur gjorts avdrag för ej upptagna impediment med allenast $\frac{1}{4}$ av arealen, ehuru verkliga förhållandet bort föranleda högre avdrag, ofta blott vore skenbar och i regeln väsentligt mindre än som vid första påseendet kunde synas, men att lantmäteristyrelsen ansåge sig böra meddela Eders Kungl. Maj:t kännedom om dessa omständigheter, för den händelse Eders Kungl. Maj:t, då kommitténs förslag företogs till prövning, skulle finna jämväl de av styrelsen anförda förhållandena böra föranleda någon ändring i gällande föreskrifter. Styrelsens förslag, som utgick på ändring av 16 § andra stycket i 1873 års avvitrningsstadga därhän, att avdrag skulle få göras intill tre fjärdedelar i stället för intill en fjärdedel, tillvann sig emellertid icke nådigt beaktande.

Då lantmäteristyrelsen tillika med Eders Kungl. Maj:ts och rikets kammar-kollegium samt Eders Kungl. Maj:ts domänstyrelse i början av år 1907, till följd av nådig befallning, avgav det förslag till ändrade föreskrifter rörande avvitrnings-

arbetenas bedrivande, som legat till huvudsaklig grund för nådiga kungörelsen den 5 juni 1909, innefattande ytterligare föreskrifter angående avvitrningen inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, framstod det klart för lantmäteristyrelsen, att stora svårigheter vid förslaget genomförande komme att uppstå till följd av förefintliga brister beträffande kart- och beskrivningsmaterialet. Då emellertid vid avgivande av sistberörda förslag arbetena redan långt framskridit och då, på sätt ovan meddelats, styrelsens år 1902 avgivna förslag icke kunnat tillvinna sig nådigt beaktande, ansåg sig lantmäteristyrelsen på grund härav och med hänsyn ej mindre till skogens ringa värde i de trakter, som återstode att avvitra, som jämväl till de stora kostnader, som komme att föranledas av omarbetning av ovanberörda material, icke kunna ifrågasätta annat än att detsamma skulle användas. Härtill föranleddes lantmäteristyrelsen jämväl av det förhållandet, att bestämmelsen i 1892 års nådiga brev att mätning endast finge ske av impediment, som vart för sig hade ett ytinnehåll av omkring 30 hektar, enligt styrelsen meddelad upplysning i allmänhet icke följts. Ämbetsverken framhöllo emellertid, att kartmaterialets otillräcklighet i viss mån skulle kunna avhjälpas genom den undersökning, som i varje fall skulle ske av den mark, vilken bure husbehovsskog (prop. nr 108 år 1909 sid. 12).

Fråga om åtgärder för ändring av det föreliggande kart- och beskrivningsmaterialet väcktes emellertid genom den reservation, som föredraganden, undertecknad Eriksson avgav, och som utgick på ändring av 14, 15 och 16 §§ i avvitringsstadgan därhän, att lantmäteristyrelsen och ej Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande skulle äga att pröva förekommande frågor om äldre kartors användning vid avvitrning och i vad mån ny mätning borde ske samt meddela närmare föreskrifter angående skala och mätningssätt med vad därtill hörde, *att varje impediment skulle uppmätas och å karta utmärkas, så vitt den antagna skalan medgäve, att avdrag från ägofigurernas areal för ej uppmätta impediment ej vidare skulle få äga rum.*

Som berörda reservation innehåller åtskilligt, som ställer särskilt de nu framställda anmärkningarna rörande urskiljandet av impediment i deras rätta belysning, tillåter sig styrelsen här såsom bil. F överlämna utdrag av densamma. Alldeles särskilt vill styrelsen fästa uppmärksamheten på de exempel, som däri förekomma på tillämpning av bestämmelserna i ämnet, och styrelsen instämmer till fullo uti uttalandet, att förrättningsmännen genom föreskrifternas beskaffenhet ställas i valet mellan att antingen avhända kronan duglig mark eller ock tilldela hemman eller nybyggen mark, som i beskrivningarna över avvitrningen oriktigt uppgives innehålla avsevärt mera duglig mark än den i verkligheten innehåller, men att de vid detta val alltid skulle ställa sig på statens sida kunde icke genom lag åläggas dem, ty detta skulle innebära ett tvång för dem att i sin tjänsteutövning handla mot övertygelse. Härigenom har lantmäteristyrelsen även angivit sin ståndpunkt till det uttalande, som i ämnet gjordes till statsrådsprotokollet av statsrådet och chefen för Eders Kungl. Maj:ts jordbruksdepartement vid avlåtande till riksdagen år 1905 av propositionen nr 88, därvid statsrådet anförde, att, därest ett impediment ej skulle mätas och ett avdrag med $\frac{1}{4}$ ej räckte att motsvara impedimentens verkliga areal, det väl kunde hända, att impediment måste räknas som skogsmark, men detta kunde icke undvikas, under det ett motsatt förfarande vore bestämt förbjudet.

Vid förarbetena till 1909 års nådiga kungörelse erkändes, att det vore förenat med stora svårigheter att meddela verkställighetsföreskrifter rörande det i nådiga kungörelsen den 20 april 1906 angående vissa ändringar i gällande bestämmelser

rörande avvitrningen inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker förekommande stadgandet, att av skogsanslagen skulle omedelbart tilldelas *de särskilda hemmanen eller nybyggena* endast vad som efter noggrann, av avvitrningslantmätare med biträde av skogstjänsteman *för varje särskilt fall* förrättad undersökning ansåges erforderligt för *nödigt husbehov, med hänsyn jämväl till förefintliga odlingslägenheter*, men att återstoden av skogsanslagen skulle avsättas till allmänning att för delägarnas gemensamma nytta förvaltas i enlighet med grunder, som av Eders Kungl. Maj:t skulle bestämmas. Lantmäteristyrelsen drager emellertid i tvivelsmål, huruvida dessa svårigheter blivit på lyckligt sätt undanröjda genom bestämmelserna i 1909 års kungörelse.

På sätt redan meddelats, framhöllo ämbetsverken i sitt ovan omförmälda underdåniga utlåtande, att den noggranna undersökningen av den mark, som skulle utdelas såsom husbehovsskog, borde och kunde verkställas så, att kartmaterialets otillförlitlighet i viss mån bleve avhjälpt. Någon direkt anvisning om det sätt, varpå detta skulle ske, har emellertid icke meddelats. Emellertid betonade ämbetsverken, att stadgandet att en del av skogsanslaget skulle utläggas såsom husbehovsskog och återstoden såsom allmänning innebure, *att latituden måste bestämmas lika för hela avvitrningsområdet*, varjämte ämbetsverken föreslogo, att i sammanhang med den i första punkten av 24 § avvitrningsstadgan föreskrivna undersökning för kronoparkens bildande allmän besiktning och undersökning skulle verkställas till utredning av, bland annat, skogsmarkens allmänna beskaffenhet och provisionell latitud för skogsanslag i dess helhet inom avvitrningslaget, att vid uträkningen av den provisionella planen *förlagsvis hälften av skogsanslagets belopp enligt den provisionellt bestämda latituden skulle tilldelas hemman och nybyggen*, där ej annan grund härför med iakttagande av förefintliga odlingslägenheter eller andra omständigheter på grund av särskild kännedom om förhållandena ansåges böra följas, att i samband med utvisande av den provisionella planen och sedan erforderliga jämkningar i anledning av framställda erinringar skett, med biträde av skogstjänsteman skulle förrättas den noggranna besiktning för bestämmande av husbehovsskogens storlek för varje särskilt fall, varom stadgats i nådiga kungörelsen den 20 april 1906, att härvid borde iakttagas, att besiktning å marken skulle företagas av varje delägares husbehovsskogsmark, varvid uppmärksamhet skulle ägnas ej mindre skogsmarkens naturliga beskaffenhet och produktionsförmåga, till utrönande varav ståndskogens tillväxt och beskaffenhet, om så erfordrades, skulle undersökas i olika trakter av medelgod samt bättre och sämre mark, än även befintliga odlingslägenheter, efter vilka egendomens utvecklingsmöjligheter huvudsakligen skulle bedömas, *varjämte hänsyn även skulle tagas till huruvida karta och beskrivning i avseende å urskiljande av impediment m. m. vore huvudsakligen riktiga*, att efter fullbordad besiktning beräkning omedelbart å platsen skulle göras av årliga behovet i medeltal för ifrågavarande egendom av nödigt virke för bränsle och slöjd samt byggnader m. m. dylikt, som kunde hänföras till husbehov, samt att, med iakttagande av vad under besiktningen och beräkningen sålunda utrönts, lantmätaren och gode männen skulle omedelbart besluta om minskning eller ökning av husbehovsskogen för den ifrågavarande ägolotten, så att, såvitt bedömas kunde, åt densamma såsom husbehovsskog tilldelades endast vad som ansåges erforderligt för nödigt husbehov. Ämbetsverkens förslag innebar slutligen, att skogsanslagets latitud skulle slutgiltigt bestämmas först efter ovan omförmälda besiktning.

Vid ärendets fortsatta behandling har detta förslag gillats dock med den för utförandet högst betydelsefulla erinran, att det skulle iakttagas, att husbehovsskogen i intet fall finge så utmätas, att hemman eller nybygge, om dess andel i allmänningsskogen jämväl inberäknades, erhöles skogsanslag till annat belopp, än som jämlikt avvittringsföfattningarna finge hemmanet eller nybygget efter dess mantal tilläggas.

Bestämmelserna i ämnet återfinnas i 1909 års nådiga kungörelse 6 § 1 mom. samt 9, 10 och 11 §§.

Beträffande dessa bestämmelser kan framhållas, att till undvikande av förbi-seende av sistberörda erinran föreskrivits, att husbehovsanslaget ej utan Eders Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall finge sättas högre än till 500 hektar medelgod skogsmark för mantal vid avvittring nedom odlingsgränsen och till 800 hektar medelgod skogsmark vid avvittring ovan nämnda gräns eller alltså respektive 100 och i det närmaste 83 hektar under hälften av det högst tillåtna skogsanslaget. Genom denna bestämmelse hava alltså respektive 200 och 163 hektar för mantal reserverats för eventuellt erforderlig ökning av husbehovsskogen för det fall, att densamma provisionellt bestämts till maximum. Det har emellertid icke ens påståtts än mindre visats, att berörda bestämmelse överträtts.

Någon föreskrift om revision av det verkställda urskiljandet av impediment har alltså icke meddelats. På grund härav samt då det var upplyst, ej mindre att skogsbesiktningen i enlighet med av Eders Kungl. Maj:t fastställda planer för göromålen redan före år 1905 skett inom Sorsele avvittringslag än även att det resultat, som därav framgått, icke vore tillfredsställande, *synes anledning icke saknas för den mening, att statsmakterna funnit att någon ändring icke borde företagas eller med andra ord att ett godkännande av det verkställda arbetet lämnats.* Härfor talar jämväl det förhållandet, att förrättningen beträffande sistnämnda avvittringslag vid berörda tidpunkt fortskridit så långt, att frågan om skogsanslagets storlek behandlats, varvid detta för hemmanen Risnäs, Grannäs eller Gertsbäck, Karlsgård och Granåker i närmaste överensstämmelse med vad under avvittringen nedom odlingsgränsen inom socknen blivit bestämt föreslagits till 1,322.25 hektar för mantal samt för övriga hemman till maximum eller 1,763 hektar. I samband härmed må även erinras, att enligt det då redan uppgjorda och för delägarna bekantgjorda förslaget den trakt närmast avvittringsgränsen, som uti föreliggande förslag hänförs till kronopark, och som ostridigt innehåller den bästa skogsmarken med största tillgången på avverkningsbar skog, enligt förstberörda förslag redovisats såsom allmänning.

I ärendet är emellertid upplyst, att, oaktat sådant ej föreskrivits, inom Dorotea avvittringslag vid utvisande av planen till områdestilldelningen med biträde av skogstjänsteman förrättningsmännen verkställt genomgående efterbesiktning av mark, som enligt planen upplåtes åt enskilde, samt i stor utsträckning vidtagit ändringar i beskrivningarna, varigenom förut såsom oduglig upptagen mark överförts till duglig. Beträffande Sorsele avvittringslag har vid sistberörda utvisning och i samband därmed stående undersökning ändring av beskrivningarnas redovisning av impediment endast skett i undantagsfall, men i stället har till kronomark överförts områden, beträffande vilka förrättningsmännen ansett, att impedimentsurskiljningen med hänsyn till kronans intresse icke syntes tillfredsställande. Ytterligare har i fall, där skogsmarken befunnits bättre än beskrivningen utvisar, husbehovsanslaget nedsatts under det föreslagna.

Kanslisekreteraren Berglöfs kritik av skogstilldelningen och vad därmed äger samband röjer enligt styrelsens mening en oriktig tolkning av innehållet i den förda skriftväxlingen.

Vad först angår frågan om skogsanslaget i dess helhet kan icke bestridas, att förarbetena utvisa, att man utgått från att allmänningsskogen normalt borde bliva lika med husbehovsskog d. v. s. att av skogsanslaget hälften skulle utgå såsom allmänning. Att husbehovsanslaget icke kunnat ur allmän och enskild synpunkt sättas lägre än som skett eller till 800 hektar för mantal kommer här nedan att visas, och följderna härav har blivit, att skogsanslaget i dess helhet satts till 1,600 hektar, varigenom emellertid befolkningen icke har att vänta större inkomst av allmänningen än vad densamma för närvarande åtnjuter genom periodvis återkommande utsyningar till avsalu.

Kanslisekreteraren Berglöf tror sig emellertid hava visat, att något formellt hinder skulle förefinnas för skogsanslagets bestämmande så nära maximum som skett, och till stöd härför åberopar han ett departementschefens uttalande i Eders Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 88 till riksdagen år 1905. Detta uttalande angick skogsanslaget för trakterna *nedom odlingsgränsen*. Frågan gällde om för dessa trakter någon nedsättning skulle ske. Statsrådet förordade sådan och anförde såsom skäl härför, att då skogsanslaget torde böra beräknas i visst förhållande till det högst och lägst föreskrivna, en allmän nedsättning av anslagsbeloppet borde bliva följderna av maximibeloppets sänkning. Nu kan man med skäl fråga vilken beviskraft, som ligger i det anförda uttalandet redan i och för sig och särskilt i betraktande av det förhållandet, att någon nedsättning i anledning av Norrlandskommitténs framställning icke skedde beträffande skogsanslaget för trakterna *ovan odlingsgränsen* på grund av det kända förhållandet, att skogsmarken och skogen i dessa trakter i allmänhet äro av underhaltig beskaffenhet. Det berättigande, som uttalandet i fråga på sin tid kan hava haft, har detsamma emellertid ej längre. Detsamma gjordes under förutsättning att skogsanslaget för framtiden liksom förut skulle bestämmas särskilt för varje avvitringsenhet. Denna förutsättning föreligger emellertid ej numera. Genom 1909 års kungörelse har densamma undanröjts. Denna kungörelse utgår nämligen, såsom redan meddelats, från att latituden skulle bliva gemensam för hela avvitringsanslaget.

Skulle man nu emellertid anse, att skogsanslaget är för högt, och därför vilja företaga en inskränkning av detsamma, bör detta, till följd därav att såsom nedan skall visas någon avprutning ej bör kunna företagas beträffande husbehovsområdena, ske genom minskning i allmänningarna. Skulle Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande vid prövning av förslagen anse en sådan avprutning önskvärd, torde befallningshavande hava att med eller utan förmedling av lantmäteristyrelsen avfordra styresmannen ett förslag i ämnet, vilket torde kunna erhållas inom ett par veckor efter därom gjord framställning.

Norrlandskommitténs förslag att den del av skogsanslaget, som icke behövdes för nödigt husbehov, skulle avsättas till allmänning, resulterade närmast i 1906 års kungörelse med dess *ovan* omförmälda bestämmelse. Såsom verkställighetsföreskrift i ämnet stadgas i § 6 i 1909 års kungörelse, att undersökning och utredning skall företagas rörande skogsmarkens allmänna beskaffenhet och avkastningsförmåga inom avvitringslaget och angående den i allmänhet beräknliga virkesåtgången för helt mantal inom orten, med ledning varav husbehovsanslaget skall bestämmas.

Det torde vara klart, att virkesåtgången för helt mantal är beroende på antalet brukningsdelar inom mantalet. Detta förhållande i belysning av bestämmelsen i 1906 års kungörelse måste enligt lantmäteristyrelsens mening leda därtill att man vid tillämpningen undersöker, huru ett antaget husbehovsanslag komme att verka. Att det härigenom är mera skäl för det tillvägagångssätt, som följts, än det, som kanslisekreteraren Berglöf synes anse vara det riktiga, synes lantmäteristyrelsen påtagligt. Enligt herr Berglöfs uppfattning synes man böra beräkna virkesåtgången för alla brukningsdelar inom avvittringslaget och med ledning av den sålunda erhållna summan och markens avkastningsförmåga bestämma husbehovsanslaget.

Inom Sorsele avvittringslag finnas 175 brukningsdelar. Med hänsyn till att häri ingå en del hemman, som framdeles kunna klyvas, torde icke virkesåtgången böra sättas lägre än till 40 kubikmeter för brukningsdel. Resultatet hade då blivit 14,000 hektar. Beräknas virkesåtgången till 30 kubikmeter erfordras 10,500 hektar. Enligt förslaget har till husbehovsskog utlagts 10,875.52 hektar. För Dorotea avvittringslag, där de verkliga brukningsdelarna, vilka enligt styresmannens uppgift äro 26 till antalet, äro väsentligt större, torde virkesåtgången böra sättas till minst 50 kubikmeter. För tillgodoseende av detta behov erfordras 2,600 hektar. Enligt förslaget har till husbehovsskog utlagts 2,562.50 hektar.

Då styresmannen upplyst, att han utgått från virkesbehovet för $\frac{5}{64}$ mantal såsom brukningsdelarnas medelstorlek inom Sorsele avvittringslag och $\frac{1}{8}$ mantal såsom medelstorlek för brukningsdelarna inom Dorotea avvittringslag, samt framhållit, att med denna utgångspunkt belöpte å de särskilt i Dorotea avvittringslag ej sällan förekommande små brukningsdelarna om $\frac{1}{64}$ mantal endast 12.5 hektar duglig skogsmark, vilket icke vore tillräckligt för husbehovets tillgodoseende, förefaller den av kanslisekreteraren Berglöf framställda frågan, varför styresmannen stannat vid en virkesberäkning för just $\frac{1}{64}$ mantal, tämligen onödig. Den torde möjligen hava framställts för att få anledning att göra anmärkning om att skattläggningen skett särskilt för varje brukningsdel och ej, såsom kanslisekreteraren Berglöf synes anse hava bort ske, för helt hemman. Då enligt vad lantmäteristyrelsen erfarit ingen godtagits såsom delägare, utan att han företett laga åtkomsthandling anser lantmäteristyrelsen, att styresmannen rätteligen förfarit, och vad beträffar invändningen att detta förfarande, följdriktigt tillämpat, måste leda till det orimliga resultatet att en del av de smälletter, i vilka hemman genom köp eller arv lagligen delats före avvittringen, skulle lämnas oavvittrade och bliva oskattlagda, finner sig styrelsen ej här hava anledning att behandla denna, då det icke visats, att något sådant fall varit för handen och frågan alltså för närvarande har uteslutande teoretiskt intresse. Styrelsen vill emellertid för upplysning i ämnet hänvisa dels till nådiga brevet den 22 november 1878 till Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län angående anförda besvär rörande avvittring inom Örträskis kapellförsamling dels till 17 § avvittringsstadgan, där det föreskrives, att hävdeförteckning, vilken handling ligger till grund för skattläggningen, skall redovisa varje delägarers innehav av ägor.

Då styresmannen såsom ovan meddelas haft klart för sig, att virkestillgången för brukningsdelar med mindre skattetal än $\frac{5}{64}$ mantal enligt förslaget bleve otillräcklig, är det givet, att han ansett det önskvärt, att möjlighet skulle kunna beredas dessa att på annat sätt fylla sitt husbehov.

Vad härefter angår den av kanslisekreteraren Berglöf förutsatta rättigheten att för framtiden obegränsat stycka lotter, är denna förutsättning tvivel underkastad.

Skiftesvitsord förefinnes icke för närvarande i orten, och då detta en gång skall lös-givas, lär det nog komma att tagas i övervägande huruvida icke en begränsning till viss storlek bör ske.

Kanslisekreteraren Berglöf har särskilt framhållit att det avdrag, som i vissa fall finge göras för impediment inom ägofigurer av skogsmark, använts även för reglering av skogsmarkens bättre och sämre beskaffenhet. Häremot må först erinras, att lantmäteristyrelsen redan i sin underdåniga framställning år 1902 påvisat ett dylikt förhållande såsom en helt naturlig följd av de meddelade bestämmelserna. Styrelsen framhöll därvid, att då ett avdrag av allenast $\frac{1}{4}$ mången gång måste finnas vara alldeles för ringa för att något så när motsvara vad som av verkliga förhållandet skulle påkallas, lantmätarna sökte i praktiken avhjälpa detta missförhållande dels därigenom att, där läget av de å viss ägofigur förekommande impediment sådant medgåve, den del av ägofiguren, där impedimenten huvudsakligen vore liggande, utmärktes såsom en särskild av endast impediment bestående ägofigur, varefter avdrag, om ytterligare sådant ansåges nödigt, gjordes med högst $\frac{1}{4}$ av den återstående figurens ytvidd, dels ock därigenom att, där nyssnämnda förfaringssätt till följd av impedimentens spridda läge ej kunnat tillämpas och dessas areal intagit större delen av hela ägofiguren, denna i sin helhet betecknats såsom impediment. Om man härtill tar hänsyn till den lilla skala, som använts eller 1:20 000 samt att skogsfigurerna till följd härav i allmänhet äro mycket stora — de uppgå ofta till flera hundra hektar — torde frågan i verkligheten gälla, huruvida förrättningsmännen vid skogsbesiktningen, innan avdrag kunnat beslutas, skolat fullständigt genomsöka varje del av en ägofigur eller icke. Lantmäteristyrelsen håller före, att så icke bort ske. Skogsmarkens beskaffenhet skönjes ofta av skogsbeståndet. Då berg, sandhedar och stenbunden mark, varå *duglig skog* varken finnes eller kan växa, fått upptagas till impediment, följer härav, att det måste anses stå i överensstämmelse med författningens anda, att impedimentavdrag användes för reglering av skogsmarkens beskaffenhet. Den, som påstår motsatsen, visar endast, att han aldrig försökt sig på att verkställa en skogsbesiktning. Och häremot strider ingalunda föreskriften i 16 § avvittringsstadgan att taxering och gradering ej må ske å skogsmark. Denna bestämmelse tillkom för att förekomma att skogsmarken, på sätt dittills förekommit och såsom framgår av bilaga F, graderades enligt den detaljerade metod, som förekom vid skiftesförrättningar. I stället föreskrevs en enklare metod, ehuru uppenbart är, att denna metod även kan betraktas såsom en gradering men av primitivaste slag.

Ovan har visats, att nu gällande bestämmelser om impediment överflyttats från avvittringsförfattningarna av åren 1820 och 1824. De hava alltså tillkommit med hänsyn till förhållandena i allmänhet inom Norrland. Och såsom normalt förhållande torde i skogsavseende få anses, att mark med barrskog ligger blandad med mark, som bär lövskog, där bestånden ej bestå av båda slagen skog, samt att bete finnes litet varstades. Inom stora delar av de trakter, varom här är fråga, gestaltar sig emellertid förhållandena på ett helt och hållet annat sätt. Stora vidder mark bära här endast björkskog, och det bästa betet förekommer i regeln på marker, där någon duglig skog icke finnes. Att under sådana förhållanden inom ifrågavarande orter fordra en sträng tillämpning av bestämmelserna i 15 § av avvittringsstadgan, enligt vilken mark, som endast bär björkskog eller bete, skall upptagas såsom duglig mark, skulle leda till orimliga konsekvenser vid verkställande av en uppdelning i så små lotter, som det här gäller.

I övrigt bör uppmärksammas, att vid den tidpunkt, då berörda bestämmelser formulerades, med duglig skog i Norrland säkerligen ej menades skog, som var användbar endast till ved. Att vad lappmarkerna beträffar så var fallet även vid tillkomsten av gällande avvitringsstadga torde vara så mycket mer antagligt som samma uppfattning på det hela taget fortfarande torde göra sig gällande inom sistberörda orter.

Marks upptagande såsom impediment innebär emellertid icke, att densamma helt och hållet uteslutes från beräkning. Styrelsen har uti sitt tidigare utlåtande i ärendet utvecklat denna fråga. Härvid har framhållits, att befintlig skogstillgång å impedimentområdena tagits i betraktande vid beräkning av tillgången på husbehovsskog vad angår tillgodoseende av vedbehovet och därmed likartat husbehov, samt att genom detta förfarande ett till äventyrs för generöst upptagande av impediment bleve neutraliserat. Av vad styrelsen därvid anfört framgår, att jämkning med hänsyn till husbehovet kan ske beträffande ett till husbehovsskog utlagt område, utan att såsom duglig upptagen skogsmark därav beröres, samt att det även för undantagsfall i saknad av annan möjlighet, måste anses tillåtet, att såsom impediment betecknad mark enbart utlägges såsom särskilt skifte. *Att en sådan och dylika åtgärder lätt komma att te sig orättvisa och godtyckliga ligger i sakens natur, liksom att sådant är ofrånkomligt med all skogstilldelning enligt gällande föreskrifter. Detta har, såsom ovan kan inhämtas, från lantmäteristyrelsen tidigt framhållits såsom en given följd av ifrågavarande bestämmelser.*

Vad angår den av första kommissionen gjorda undersökningen av skogsimpediment tillåter sig styrelsen först erinra om den för densamma i denna del meddelade instruktionen, enligt vilken det ålåg kommissionen att i den mån utan åsidosättande av övriga uppgifter funnes möjligt vid *passerandet* av ägofigurer, som vid avvitringen betecknats såsom impediment, jämväl hava sin uppmärksamhet riktad å dylika ägofigurers naturliga beskaffenhet och, där i något fall den vid avvitringen antagna beteckningen funnes uppenbart oriktig, därom göra anteckning. Huru det vid sådant förhållande varit möjligt för kommissionen att exakt angiva siffror förefaller något egendomligt. För att, låt vara blott om de ägofigurer kommissionen antecknat, fälla ett säkert omdöme, måste enligt lantmäteristyrelsens mening och sakens natur en långt grundligare undersökning hava föregått än som varit möjligt att medhinna för kommissionen, vilken ägnat två månader åt alla sina undersökningar i orten. Detta bestyrkes ytterligare vid granskning av kommissionens redogörelse för sin undersökning. Densamma upptager en ägofigur om 324 hektar, 5 ägofigurer, innehållande vardera omkring 150 hektar, 13 ägofigurer om cirka 100 hektar och åtskilliga mellan 20—50 hektar. Man synes med skäl kunna tvivla på att kommissionen kunnat verkställa en så ingående undersökning, som bör föregå en dom över andras arbete. Lantmäteristyrelsen, som även fäst sig vid att kommissionen, utöver vad dess instruktion ålade densamma, i tvänne fall även uttalat sig om storleken av skedda avdrag och antecknat i ena fallet 36,419 hektar och i det andra 44,69 hektar att överföras till duglig skogsmark — enbart detta förutsätter undersökning av minst 320 hektar — anser icke, att kommissionens undersökning kan tillmätas den betydelse, som därvid blivit fästad. För en undersökning i ämnet fordras andra förutsättningar och annat tillvägagångssätt än som här föfunnits och följts. Och givet är, att för att några slutsatser skola kunna dragas, måste även den såsom duglig upptagna marken undersökas för att utröna i vad mån

bland denna upptagits oduglig mark. I dessa trakter, som ligga i närheten av barrskogsgränsen och som även sträcka sig ovanför denna, kan för övrigt frågan om den mark, som skall anses vara sådan att *duglig skog å densamma varken finnes eller kan växa* bli föremål för olika meningar även bland verkliga fackmän. Faran för en med förhållandena obekant ligger här nära till hands att låta vilseleda sig av befintliga bestånd, som vid närmare undersökning till allra största delen bestå av träd, vilka äro odugliga till allt annat utom ved, och där erfarenheten visar, att, om de glesa träden borttagas, någon återväxt icke står att framkalla.

För att en undersökning på ifrågavarande område skall tillerkännas något vitsord anser lantmäteristyrelsen, att densamma bör utföras av tjänstemän under tjänstemannaansvar och lämpligen uppdragas åt lantmätare med godemän med biträde av jägmästare samt att därvid anteckning bör göras om alla ägofigurer, rörande vilka olika meningar vid undersökningen uttalas. En sådan undersökning utfördes för åtskilliga år sedan efter föreskrift av Eders Kungl. Maj:ts beträffande det för Vittangi by i Juckasjärvi socken föreslagna området. Härvid överfördes åtskillig mark till duglig men ännu större områden till oduglig av den mark, som vid avvitrningen upptagits såsom duglig. Följden blev, att det undanröjda utslaget efterföljdes av ett utslag, varigenom byn tilldelades större skogsområde än efter det undanröjda utslaget. Och sedan det senare givna utslaget även undanröjts, bestämdes byns område slutligen i överensstämmelse med det först meddelade utslaget.

Lantmäteristyrelsen har beretts tillgång till en av kammaradvokatfiskalsämberbetet föranstaltad undersökning rörande omfattningen av den mark, som inom ifrågavarande avvitringslag, utan att vara vatten, myrar, mossar, kala berg och fjäll upptagits såsom impediment och som här kommer att benämnas skogsimpediment. Denna utredning visar, att arealerna av dessa marker äro:

inom Sorsele avvitringslag inom	husbehovsområdena	20,584.09	hektar
	» allmänningen	9,935.86	»
		Summa 30,519.95	hektar
» Dorotea	» husbehovsskogsområdena	613.997	»
	» allmänningen	337.80	»
		Summa 951.797	hektar
		Totalsumma 31,471.747	»

Såsom duglig mark har upptagits:

inom Sorsele avvitringslag inom	husbehovsområdena	10,875.525	hektar
	» allmänningen	11,093.225	»
		Summa 21,968.750	hektar
» Dorotea	» husbehovsskogsområdena	2,562.508	»
	» allmänningen	2,562.492	»
		Summa 5,125.000	hektar
		Totalsumma 27,093.750	»

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 1 saml. 144 häft. (Nr 166.) 25

Vad nu angår dessa uppgifter rörande arealen av skogsimpediment bör först och främst framhållas, att till grund för undersökningen ligger beskrivningarna, som givetvis i delar, varom här är fråga, äro ytterst osäkra. Tar man därtill i betraktande, att, även om bestämmelserna i 1892 års nådiga brev om urskiljandet av impediment i allmänhet icke följts, dessa bestämmelser tillika med den ringa skalan emellertid självfallet verkat därhän, att många myrar, mossar och berg finnas, som icke upptagits å kartan, så måste härav följa att väsentliga avdrag böra ske. Man torde redan på nu anförda skäl kunna anse, att arealerna böra nedsättas med minst $\frac{1}{3}$. Lantmäteristyrelsen utgår ifrån att man alltså här kan räkna med en areal skogsimpediment av i runt tal 20,000 hektar.

Vad värdet å denna mark angår torde vara klart, att densamma i kronans hand för överskådlig framtid ej kan tänkas giva annan inkomst än den, som kan uppkomma genom försäljning till ortens befolkning företrädesvis av ved eller upplåtande av vedtäkt. Med hänsyn härtill torde densamma böra anses så gott som värdelös, då förvaltningskostnaderna knappast torde kunna täckas av inkomsten.

Det synes alltså lantmäteristyrelsen uppenbart, att då staten icke genom avsättande av ifrågavarande marker till kronoparker kan beredas någon behållen inkomst, staten icke heller ur denna synpunkt kan hava något intresse av att förslagen i nu ifrågavarande delar bliva föremål för ändringar, därest sådana kunde anses möjliga att få genomförda.

Såsom det andra av statens huvudintressen med avseende å dessa marker har framhållits, att det skogsanslag, som lämnas de enskilda hemmanen och nybyggena, tillägges dem under sådana former, att garanti vinnes för att de med anslagen avsedda ändamålen icke förfelas. I denna del är uppenbart, att någon fara för skogsspekulation icke förefinnes. Däremot synes det med fog kunna ifrågasättas, huruvida de små lotterna i framtiden skola kunna bestå såsom självständiga brukningsdelar och fullgöra sina odlings- och framförallt byggnadsskyldighet. Till upplysning i detta ämne närslutes härvid såsom bil. G¹, G², G³, G⁴ och G⁵ gjorda sammandrag rörande ägolotter inom Sorsele avvitringslag, som innehålla dels 1 dels 2 dels 3 dels 4 och dels 5 sextiofjerdedels mantal. Av dessa bilagor inhämtas, att inom avvitringslaget ifråga finnas 10 lotter vardera om $\frac{1}{64}$ mantal, 23 vardera om $\frac{1}{32}$ mantal, 23 om $\frac{3}{64}$ mantal och likaledes 23 om $\frac{5}{64}$ mantal samt 27 om $\frac{1}{16}$ mantal. Tillhopa alltså 106 lotter.

Givetvis måste man ställa sig tveksam, huruvida ovanberörda önskemål skall kunna uppfyllas, vad angår de minsta lotterna. Lantmäteristyrelsen vill emellertid hoppas; att det skall visa sig möjligt, men givet är, att här framträder vådan av införsel i vilka små hemmanslotter som helst eller godtagande av upplåtelse till även de minsta skattetal. Fyllnad i vedbehovet för dessa lotter bör kunna erhållas från kronans angränsande marker eller från allmänning eller mähända från annan ägolott efter vidtagen lagändring. Så bör även kunna ske med gagnvirket, men fall torde dock komma att inträffa, då sistberörda virkesbehov måste tillgodoses från mer avlägsen trakt, och bör i detta sammanhang särskilt uppmärksammas, att ett stort antal lotter ännu äro oobeygda, vilket till stor del beror på rådande ovisshetstillstånd i avvaktan på avvitringsens bringande till slut.

Den verkställda skogstilldelningen vilar på antagande att skogsmarkens avkastningsförmåga inom båda ifrågavarande avvitringslag utgör 0.5 kubikmeter för hektar. Det förhåller sig emellertid så, att denna siffra bestämts med hänsyn till

avvittringslagen i deras helhet. Då de bästa skogstrakterna inom båda ifrågavarande avvittringslag ostridigt avsatts till kronoparker och de därnäst bästa trakterna föreslagits till allmänningar, är det givet, att ovanstående avkastning icke kan vara att motse på de områden, som tilldelats hemman och nybyggen såsom husbehovsskog. Med ledning av den erfarenhet, som vunnits inom Stensele, Tärna och Vilhelmina avvittringslag och där anteckningar förts rörande verkställda skogsbesiktningar, samt därvid gjorda rön och i övrigt kända förhållanden håller lantmäteristyrelsen, särskilt vad Sorsele avvittringslag angår, bestämt före, att skogsavkastningen å de till husbehov ifrågasatta områdena icke bör antagas vara högre än 0.30 å 0.35 kubikmeter för hektar.

Staten har emellertid ännu ett intresse i fråga om skogsförhållandena uti dessa orter och det är att hindra fjällgränsens nedgående. Till belysning av denna fråga bör meddelas, att knappast något till enskilda föreslaget område stöter omedelbart till kalfjället, utan att förrättningsmännen städse sökt tillse, att ett bälte närmast fjället behållits i kronans hand.

Skyddsskogsfrågan utövar emellertid på ett annat sätt inflytande på bedömandet av ifrågavarande spörsmål. Redan genom lagen angående husbehovsskogar inom vissa områden är befolkningen underkastad enahanda inskränkning i fråga om bruket av sina husbehovsområden, som föreskrives i 1 § i lagen angående skyddsskogar. Dels på grund av hemmanens läge och ej minst med anledning av den knappa tillgången på virke i förhållande till den jämförelsevis talrika befolkningens behov torde det bliva nödvändigt att beträffande stora delar av ifrågavarande avvittringslag göra även bestämmelserna i 2 § i skyddsskogslagen tillämpliga. Men på grund av ändring, som år 1909 i samband med utfärdande av nådiga kungörelsen angående avvittringsförfarandet skedde i avseende å 2 § skyddsskogslagen är befolkningen uti ifrågavarande orter skyldig att underkasta sig de bestämmelser, som i ämnet kunna komma att meddelas, utan att påfordra lösen för marken. Givet är, att det, innan innehållet av dessa bestämmelser äro kända, icke kan bedömas, vilken värdeminskning skogsmarken till följd av desamma kan komma att undergå, men påtagligt torde i allt fall vara, att bestämmelserna i fråga kunna komma att bliva rätt kännbara för befolkningen och dess hushållning särskilt vad angår den nuvarande och närmast följande generation.

Man har sökt göra troligt att även mantalet blivit för högt upptaget och att såsom följd härav kronan avhänts skogsmark. Enligt förslaget hava hemman och nybyggen föreslagits inom Dorotea avvittringslag till 3 ¹³/₆₄ mantal och inom Sorsele avvittringslag till 14 ¹⁷/₆₄ mantal eller tillhopa till 17 ¹⁵/₃₂ mantal.

Såsom framgår av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 15 maj 1908 meddelade dåvarande statsrådet, att, enligt vad han erfarit, vid inom Västerbottens län företagna skattläggningar naturlig ängsmark i allmänhet uppskattats allenast efter sin avkastning vid skattläggningstillfället och hänsyn till möjligheten att genom odlingsföretag uppbringa avkastningsförmågan tagits huvudsakligen beträffande sådan odlingsbar mark, som vid skattläggningen icke lämnat nämnvärd avkastning. Inom Norrbottens län hade åter mera allmänt beaktats möjligheten att genom uppodling bringa jorden upp till större avkastning. Den sistnämnda tolkningen av skattläggningsförfattningen syntes statsrådet komma dennas mening närmare.

Om nu detta förhållande ställes i samband med de upplysningar, som doktor

Haglund meddelat i sin i december år 1914 avgivna rapport rörande verkställda undersökningar beträffande ströängar, att så gott som undantagslöst av honom undersökta ängar befunnits vara uppskattade endast till ungefär hälften av deras verkliga avkastning, torde vara tydligt, att man kan våga det påståendet, att ängarna i allmänhet utan att anmärkning med framgång skulle kunnat riktas däremot i runt tal hade kunnat upptaxeras till en avkastning dubbelt så stor som skett.

Såsom framgår av härvid såsom bil. H¹ och H² närslutna sammandrag rörande ifrågavarande båda avvittringslag, uppställda efter det formulär för sådana, som lantmäteristyrelsen numera fastställt. har inom Sorsele avvittringslag hemman och nybyggen tillhörig äng taxerats till 5,364 öretal och inom Dorotea avvittringslag till 1,269 öretal eller tillhoppa till 6,633 öretal, vilket motsvarar mer än 10 mantal.

Arealen av dessa ängar uppgår inom Sorsele avvittringslag till 5,529 hektar och inom Dorotea till 2,819 hektar eller tillhoppa till 8,348 hektar. Hela denna areal kan givetvis antagas vara odlingsbar. Om efter dess odling beräknas en avkastning av endast 1,000 kilogram för hektar komme denna avkastning att motsvara 19,642 lass å 425 kilogram, och som detta hö bör sättas i första klassen, belöper härå ett öretal av 117,854 eller mer än 184 mantal; alltså en ökning av i runt tal 174 mantal.

Beträffande uppskattningen av odlingsmarken har lantmäteristyrelsen gjort noggrann undersökning. Denna visar, att under byar och hemman inom Sorsele avvittringslag upptagen odlingsmark beräknats i medeltal avkasta 356 kilogram för hektar. Motsvarande medeltal för Dorotea avvittringslag utgör 216 kilogram. Tydligt är, att dessa marker kunna i odlat skick beräknas avkasta minst lika mycket som den odlingsmark första kommissionen påvisat och i allt fall minst 1,700 kilogram för hektar. Ifrågavarande odlingsmark innehåller inom Sorsele avvittringslag 937 hektar och inom Dorotea-laget 117 eller tillhoppa 1,054 hektar. Årliga avkastningen å denna areal uppgår efter 1,700 kilogram alltså till 1,791,800 kilogram eller 4,216 lass eller efter första klassen till 25,296 öretal eller i runt tal till 39.5 mantal.

Även bör erinras därom, att den odlingsmark, som första kommissionen påvisat inom hemmanens områden, rätteligen bort betraktas såsom hemmanens tillhörighet och såsom sådan jämte den ytterligare odlingsmark, som där finnes, taxeras, varigenom givetvis ytterligare en ansenlig ökning av skattetalen blivit en följd.

Innan lantmäteristyrelsen lämnar skogsfrågan, vill styrelsen bemöta en anmärkning, som framställts rörande ägobeskrivningarnas uppställning. I denna del har styresmannen upplyst, att i samband med ägomätningen upprättats ägobeskrivning, däri samtliga inägor jämte skogsmark och impediment, avmätta i skalan 1: 4,000, införts i särskilda kolumner, men utägor, avmätta i skalan 1: 20,000, utgörande största delen av samtliga ägor, visserligen beskrivits såsom av olika naturlig beskaffenhet men utan angivande av vad som vore att hänföra till duglig eller oduglig skogsmark, utförts i en summakolumn. Denna ägobeskrivning syntes huvudsakligen hava varit använd till kladd för kartans numrering och uträkning samt vid sedermera företagen taxering och skogsbesiktning, och dess ofullständighet härleder sig av att avfattningen av ägor i sistnämnda skala till största delen verkställdes av hant-

langare. Först efter ägotaxeringen och skogsbesiktningen, som helt utförts av lantmätare och gode män, har fullständig ägobeskrivning upprättats. Föreskriften om införande i hävdeförteckning av anteckning om vid skogsbesiktning beslutade ändringar beträffande skogsmarkens duglighet har till följd därav icke iakttagits och ej heller vid ovan angivna sätt för verkställande av skogsbesiktningen med fördel kunnat tillämpas, då därav endast föranletts ett onödigt uppreparande av så gott som hela ägobeskrivningen.

På grund av dessa upplysningar och då jämlikt 1892 års nådiga brev stadgan om avvitrting i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker den 30 maj 1873 med däri sedermera gjorda ändringar endast »i allmänhet» skulle lända till efterrättelse med iakttagande av i samma nådiga brev meddelade särskilda föreskrifter med avseende på mätning och kartors upprättande, samt dessa föreskrifter tillika med dem som därefter meddelats rörande åbodelning, påkallat den avvikelse, som i berörda del skett, torde vara tydligt, att vad i denna del anmärkts icke förtjänar avseende.

Uti punkt 6 i 1749 års lappmarksreglemente, varest i syfte att befrämja uppkomsten av ytterligare nybyggen bland annat stadgas inskränkning i äldre nybyggares rätt att slå under sig mer mark än han kunde medhinna att bruka, föreskrives emellertid, att den äldre, så mycket som möjligt vore och kunde ske utan »Publici praejudicio», borde njuta sin flit och arbete till godo, varför ock intet upparbetat åker- och ängsland kunde honom fränkännas och någon annan tilläggas utan med hans goda vilja och emot den betalning, som arbetet prövades vara värt.

§ 6 i 1820 års nådiga stadga angående avvitrtingsverket i Jämtland innehöll, att vid utbrytningens verkställande borde, så mycket möjligheten tillåte, var och en hemmansägare i ett sammanhang tilläggas sin avskilda del och även vid sina inägor bibehållas, eller, om det för enskiftesutbrytningen ej kunde ske, *jämngott vederlag meddelas*. Skulle åter på något ställe ägorna hava en sådan belägenhet, att varken genom vissa hemmans utflyttning eller eljest utbrytning i ett sammanhang, *med bibehållande av allas rätt och jämlikhet*, bleve möjlig, finge två, högst tre skiften tillåtas.

Enahanda bestämmelser återfinnas i 5 § i 1824 års avvitrtingsstadga för Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län. Genom nådigt brev år 1852 förklarades emellertid, att, om vid avvitrting förekomme by, enstaka hemman eller nybygge med den belägenhet, *att vad i inägor för byns, hemmanets eller nybyggets bestånd erfordrades*, ej kunde inom det sålunda bestämda skiftesantalet inneslutas, Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande då ägde att för varje sådant fall pröva, huruvida högre skiftesantal kunde undantagsvis tillåtas. På detta nådiga förklarande är så mycket mer anledning att här särskilt fästa uppmärksamheten, som uti 12 § i 1824 års stadga var förordnat, att lantmätaren vid första sammanträdet skulle med ledning av jordeboken, kartor och åtkomsthändingar m. m. granska tillkomna nybyggeshemman för utrönande, dels huruvida dem tillagda ägor kunde vara så kring-spridda och med kronans mark blandade, att andra formliga och ordentliga nybyggesanläggningar därav hindrades, och dels huruvida utbyte av sådana ägor *emot vederlag och odlingsersättning efter de i skiftesförfattningarna stadgade grunder* kunde bli nödvändigt till beredande av en sådan utbrytning, som i § 5 vore föreskriven.

Anmärkningarna angående uraktlåtenhet att företaga ägotutbyten.

§ 11 första stycket i 1850 års nådiga stadga för avvitrting och skattläggning i Luleå lappmark har följande lydelse:

»Vid utbrytningens verkställande skall, så mycket möjligt är, varje by, enstaka hemman, nybygge eller kronotorp, i ett sammanhang tilläggas sin avskilda del och även vid sina inägor bibehållas, men, om det ej kan ske, *jämngott vederlag meddelas*; börande lantmätaren, där behov därav förefinnes och sådant *utan någons verkliga lidande sig göra låter*, verkställa ägoutbyten, evad de å någondera sidan yrkas eller ej; och måga dessa, vad höslogar angår, verkställas efter måttet av höavkastningen, *om vederbörande hemmans-åboer så åsämjas*. Saknas för utbytet andras ägor antingen helt och hållet eller till någon del, då må till vederlag beräknas odlingsbar mark, som tilläventyrs fallit inom hemmanets område, emot rättighet för åbon att såsom odlingsersättning, under högst åtta år, utan avgift begagna sina på detta sätt utbytta ägor. Skulle åter på något ställe ägorna hava sådan belägenhet, att, icke ens genom utbyte, utbrytning i ett sammanhang *med bibehållande av allas rätt och jämlikhet* bliver möjlig, må flera skiften, för redan varande hemman och lägenheter högst sex, men för nybyggen, som hädanefter beviljas, högst fyra, tillåtas, dock så, att skogsområdet så vitt görligt är i ett sammanhang avsättes; men förekommer by, enstaka hemman eller nybygge med så spridda inägor, att vad därav för byns, hemmanets eller nybyggets bestånd oundgängligen erfordras, ej kan inom berörda skiftesantal inneslutas, då äger Kungl. Maj:ts befallningshavande, sedan vederbörande blivit hörde och lantmätaren med gode männen utlåtande avgivit, för varje sådant fall pröva, huruvida högre skiftesantal må tillåtas. För övrigt iakttagas, att lotterna, så mycket belägenheten medgiver, bliva reguljära och till omhågnad bekväma. *Ångar, som by eller hemman tilldelas utom egentliga området, böra genom rätta linjer begränsas*, där de ej hava av naturen danade fasta gränser, som med större bekvämlighet kunna följas.»

Vid sidan om alla nu omförmälda stadgar hava skiftesförfattningarna gällt till efterrättelse.

Det ursprungliga förslaget till 1873 års stadga avgavs av avvitrtingsstyresmannen J. E. Nyström. 19 § i detta förslag upptog samma bestämmelser, som innehållas i 11 § i 1850 års stadga. Eders Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Norrbottens län förslag anslöt sig emellertid till 1824 års avvitrtingsstadga. Med avseende å 5 § i denna stadga framhöll befallningshavande, att, alldenstund ängslägenheterna inom lappmarkerna oftast bestode av kärr och myrar, vitt spridda på olika trakter, bleve det mången gång nödigt, att tillägga hemman och lägenheter flere skiften än som medgaves i berörda paragraf. I anledning härav föreslog befallningshavanden, att hemman och lägenheter skulle, där med billighet och rättvisa annorlunda ej göras kunde, få tilldelas 4 skiften utan underställning, men att, om belägenheten oundgängligen fordrade flere skiften, man skulle förfara enligt 1852 års nådiga brev.

Uti sitt yttrande över detta förslag framhöll Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län, att lantmätaren till underlättande av utbrytningen borde äga, att, där behov därav förefanns och sådant utan någons lidande kunde låta sig göra, verkställa ägoutbyten, vare sig de å någondera sidan yrkades eller ej, och borde dessa vad höslogar anginge, kunna verkställas efter måttet av höavkastningen utan avseende å arealen, *om vederbörande hemmans åbor så åsämjdes*. Saknades för utbytet andras ägor antingen helt och hållet eller till någon del, skulle

till vederlag kunna beräknas odlingsmark, som till äventyrs fallit inom hemmanets område emot rättighet för åbon att såsom odlingsersättning under viss tid utan avgift begagna sina på detta sätt utbytta ägor eller eljest bliva för odlingen gottgjord.

Lantmäteristyrelsens förslag i ämnet innehöll i 10 §, att styresmannen skulle efter att hava hört delägarna rörande utbyten av deras ägor, evad det av någon delägare yrkades eller ej, i samråd med gode männen besluta om sådana ägoutbyten, som ansåges behöfliga för att bereda delägarna det minsta möjliga antal skiften samt utan någons verkliga lidande låte sig verkställas. Härvid skulle alltid iakttagas, att varje delägare finge jämgott vederlag för de ägor, som skulle av honom avstås, att ångar skulle kunna utbytas efter måttet av deras höavkastning utan avseende å areal, *om vederbörande delägare därom åsämjdes*, samt att vederlag finge tagas av odisponerad odlingsmark, som funnes antingen i närheten av den delägares inägor, vilken avstått någon del av desamma, men ej på annat lämpligt sätt därför kunde beredas ersättning, eller ock inom det skogsområde, vilket komme att honom tilldelas, och skulle den delägare, som finge odlingsmark i stället för åker eller ång samt ej av den nye ägaren till de avstådda ägorna kunde på annat lämpligt sätt få skälig odlingsersättning, i stället för sådan begagna samma ägor utan avgift under vissa år, högst åtta.

Eders Kungl. Maj:ts och rikets kammarkollegium gjorde i denna fråga den erinran, att, då ägorna till hemman och nybyggen i lappmarkerna endast vore provisionellt utsynta, ägoutbyten icke borde göras beroende av delägarnas förening.

Uppenbarligen äro bestämmelserna i 19 § 5:o) samt 20 och 21 §§ i gällande skiftesstadga i realiteten desamma, som återfinnas i 1824 års stadga endast med den skillnaden att i fråga om odlingsersättning vidtagits den ändring, att, där den odlade marken tillfallit antingen enskild delägare, som ej förmår utgiva ersättning, eller ock kronan, förre innehavaren, i stället för att bekomma ersättning efter skiftesstadgans bestämmelser, äger nyttja marken under högst fem år efter det han tillträtt sin nya ägolott.

Härav framgår alltså, att Eders Kungl. Maj:t vid utfärdandet av 1873 års avvitringsstadga icke ansåg sig kunna gå så långt som 1850 års stadga i denna del innehöll eller under förarbetena föreslagits.

Det visade sig emellertid snart, att på grund av ängslägenheternas spridda läge områdestilldelning enligt avvitringsstadgans bestämmelser icke kunde genomföras, och såsom följd härav tillkom nådiga brevet den 20 juni 1879. Från förarbetena till detta nådiga brev må här återgivas följande.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län hade föreslagit tillägg till 19 § 5:o avvitringsstadgan av innehåll, att mark, som utan att vara odlad, innehades av hemmansägare eller åbo eller av nybyggare, skulle, *även om den för hemmanets eller nybyggets bestånd erfordrades*, kunna, för beredande av lämpligt skifte, innehavaren fränhändas utan vederlag, men att i sådant fall förre innehavaren skulle kunna berättigas att fortfarande i tjugu år nyttja marken. Enligt Eders Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Norrbottens län mening borde förhållandena ordnas genom den ändring av 21 § i avvitringsstadgan, att orden »högst fem år» skulle utbytas mot »högst femton år». Ut i ett i ämnet avgivet yttrande framhöll Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län, bland annat, att bäckängarna tillkomme genom röjsel på stränderna och måste sägas vara odlade, att de

allra flesta myrängar ej heller kunde behålla någon växtkraft och framalstra gräs, såvida de icke *dels* befriades från ris av vide och dvärgbjörk *dels* bevattnades genom låt vara primitiva tillställningar för översilning, att även dylika ängar således måste få namn av *odlade*, samt att såvida ängarna blivit i behörig ordning till hemman eller nybyggen upplåtna, de därför ej kunde ägarna fränhändas utan vederlag av annan odlad eller till odling tjänlig mark.

Lantmäteristyrelsen anförde huvudsakligen följande. Det vore visserligen av stor vikt, att åtgärder vidtoges »för beredande av lämpligt skifte», men dessa finge — enligt sakens natur och emot grundsatser, vilka tydligt uttalats i nådiga skiftesstadgan — *dock icke leda därhän, att jordägare eller innehavare, för vinnande av lämpligt skifte, tillskyndades verkligt lidande. Och ett större lidande kunde styrelsen icke tänka sig, än att mark skulle utan vederlag innehavaren därav fränhändas, även om den erfordrades för hans hemmans eller nybygges bestånd. Att en föreskrift av sådant innehåll skulle i svensk lag inflyta, kunde styrelsen aldrig i underdånighet tillstyrka.* Lantmäteristyrelsen anslöt sig däremot till Eders Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Norrbottens län mening.

Någon ändring företogs emellertid icke vare sig av 19 § 5:o eller av 21 § avvitringsstadgan.

Till skapande av förhållandena, sådana de nu förefinnas, har även bidragit den ändring, som, på framställning av den s. k. domänkommittén, den 9 november 1877 vidtoges med avseende å 19 § 2:o i avvitringsstadgan av innehåll att underställning skulle ske till Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande så snart fråga uppstode om egentliga skogsanslagets läggande i mera än ett skifte. Dittills hade gällt, att skogsanslaget utan underställning kunde fördelas på högst fyra skiften. Det synes för övrigt vara ett förslag av nyssnämnda kommitté, som lades till grund för Eders Kungl. Maj:ts beslut om ströängarnas bibehållande.

Företager man sig nu att mot bakgrunden av den sålunda lämnade historiska utredningen bedöma innehållet i 1879 års nådiga brev, ledes man ända till bestämmelsen i punkten 6 i 1749 års lappmarksreglemente, *att nybyggare skulle njuta sin flit och arbete till godo och att ingen odling kunde fränkännas honom utan hans vilja och emot betalning för nedlagt arbete.* Eders Kungl. Maj:t har uppenbarligen icke ansett sig äga att i administrativ väg meddela på äganderätten så ingripande bestämmelser som tvångsägoutbyten utan odlingsersättning. Härmed måste ock anses klart, *att 1879 års nådiga beslut innebar, att Eders Kungl. Maj:t hellre än att för kronans del anvisa medel till odlingsersättning, ansett, att tillstånd borde lämnas till ängarnas fortsatta bibehållande.* Detta förhållande bestyrkes även av ordalydelsen i berörda nådiga brev, däri tillstånd till ängarnas bibehållande medgivits endast vad angår lägenheter, som äro belägna inom område för kronopark, vilket förhållande emellertid bör ses i samband därmed, att avvitringsens ändamål enligt 1 § i 1873 års avvitringsstadga är att från kronans marker tilldela nödiga områden till hemman och nybyggen. Och vad angår utvägen att avhända hemman eller nybygge ängar under förutsättning att de ej äro odlade och ej för hemmanets eller nybyggets bestånd erforderliga, torde vara uppenbart, att densamma kunnat och fortfarande kan i endast ringa utsträckning komma till användning. Ett anlitande av denna utväg måste mer än något annat, i betraktande av att hemmanen i allt fall i regeln måste bibehållas vid sina ängslägenheter, få naturen av godtycke. Densamma har såvitt lantmäteristyrelsen har sig bekant under tillämpningen av 1873 års stadga ej heller

kommit till användning utom i enstaka fall, då det gällt att befria för kronans räkning för visst ändamål undantagna utmål från intrång av ängar, som icke kunnat mot vederlag utbytas.

I övrigt får lantmäteristyrelsen på nytt erinra, att enligt nu föreliggande avvittringsförslag utbyte mellan enskilda skett i erforderlig omfattning, så att ingenstädes enligt förslagen förekommer, att hemman bibehållits vid ägor inom annat hemmans område med undantag för samfälld husbehovsskog och allmänning, samt att utbyte skett även med kronan i den mån kronan haft vederlag att lämna. Såsom sådant har emellertid icke betraktats odlingsbar mark, som tilläventyrs kunde finnas inom hemmans skogsområde, då sådant bort, såsom tillhörande hemmanets utvecklingsmöjligheter, räknas såsom hemmanets tillhörighet och strängt taget även bort tagas i beräkning vid mantalets bestämmande. 1879 års nådiga brev har alltså tillämpats just som kanslissekreteraren Berglöf tolkat dess innebörd eller så, att ängar, som ej vid avvittringen kunde enligt stadgade regler utbytas, skulle få bibehållas och betraktas såsom ett skifte.

Denna uppfattning av innebörden av 1879 års nådiga brev, som lantmäteristyrelsen nu uttalat, har för övrigt vid ett föregående tillfälle följts. Ut i sitt ovan omförmälda år 1907 avgivna underdåniga utlåtande föreslogo ämbetsverken (prop. nr 108 år 1909 sid. 49), att vid upprättandet av den provisionella planen skulle bland annat iakttas, att avsides belägna ströängar ej tilldelades hemman och nybyggen, om sådant ansåges bli hinderligt för lapparnas renskötsel. Detta och härmed likartat syfte fann Eders Kungl. Maj:t emellertid icke kunna vinnas på grund av avvittringsstadgans bestämmelser, vilket givetvis hade varit fallet, om advokatfiskalsämbetets och kanslissekreteraren Berglöfs uppfattning vore riktig, utan fann Eders Kungl. Maj:t erforderligt, att förhållandet ordnades genom en särskild i den för civillag stadgade ordning stiftad lag, däri stadganden meddelades, icke endast om skyldighet att för ändamålet avstå mark utan även att jordbytet, i likhet med vad som innehålles i 20 § avvittringsstadgan, skulle verkställas efter måttet av höavkastningen, beräknad enligt skattläggningsmetoden, eller, där med hänsyn till markens värde större noggrannhet funnes nödig, efter gradering jämlikt skiftesstadgans föreskrifter. men däremot, i olikhet med innehållet i 21 § avvittringsstadgan, med rätt för ägaren eller åbon att *undantagslöst* av statsmedel undfå ersättning såväl för odling som för utflyttning, där sådant av jordbytet föranleddes; och skulle vid ersättningens beräknande skiftesstadgans föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse. (Sv. ffs. nr 53 år 1909 sid. 7.)

Föreliggande förslag till kungörelse angående tilläggsavvittring vilar uppenbart på samma uppfattning.

Då lantmäteristyrelsen nu går att sammanfatta sin mening angående de framställda anmärkningarna, finner sig styrelsen först böra erinra därom, att den nuvarande styresmannen först år 1909 fick befattning med avvittringen samt att avvittringslandmätarna hava en ganska omfattande självständig beslutanderätt.

Kanslissekreteraren Berglöf har ansett sig hava anledning framhålla, att styresmannens yttrande i de flesta fall innebure mindre ett bestridande av att gällande föreskrifter åsidosatts än en motivering för anledningen till att de icke tagits till

Sammanfattning av lantmäteristyrelsens mening angående de framställda anmärkningarna.

efterrättelse och att detsamma även kunde sägas om lantmäteristyrelsens utlåtande. Styrelsen, som på sätt nedan kommer till synes, av särskilda skäl icke kommit att taga den befattning med avvitrningen som lämpligt bort ske, finner sig emellertid böra framhålla, att, om något berättigande i kanslisekreteraren Berglöfs uttalande finnes, detta beror därpå, att anmärkningarna varit av företrädesvis formell innebörd och framställt utan hänsyn till att på jorddelningsväsendets område mer än eljest en formell tolkning av gällande bestämmelser ofta leder till orimligheter och skada för det syfte, som med desamma avses. Dess bättre kan framhållas, att Eders Kungl. Maj:ts högsta domstol städse vid meddelande av sina beslut på detta i många avseenden svåra område av lagstiftningen vid tillämpningen av gällande författningar tagit hänsyn till de praktiska synpunkter, för vilka lantmäteristyrelsen ofta gjort sig till tolk. Eders Kungl. Maj:t synes emellertid även vad angår första instansen eller ägodelningsrätterna på sin tid insett nödvändigheten av att skiftesförfattningarna bleve föremål för en på erfarenhet i ämnen, som det här gäller att bedöma, stödd tolkning och tillämpning, då Eders Kungl. Maj:t den 4 maj 1827, i samband med promulgerandet av nådiga stadgan om skiftesverket i riket, utfärdade nådigt cirkulär till hovrätterna med föreskrifter i avseende på förordnandet av ordförande i sistnämnda domstolar i syfte att de viktiga och grannliga ägodelningsmålen skulle komma att handläggas under ledning av domare, som genom ett längre utövande av domareämbetet haft tillfälle att förvärva sig kännedom i jordbruk och lantushållning, och sålunda åt dessa mål beredas en riktig och ändamålsenlig handläggning.

De framställda anmärkningarna hava utgått från personer, som på grund av bristande erfarenhet måste anses mindre väl skickade att bedöma ifrågavarande förhållanden. Vid den verkställda granskningen, som saknat det stöd av den fackliga utredning avvitringsstadgan förutsätter, har man därjämte alldeles förgätit, att enligt sakens natur avvitrningen innebär och måste innebära ett summariskt förfarande. De anmärkningar, som förekommit, torde i likhet med de utredningar, som gjorts för att eventuellt få anmärkningarna bekräftade, kunna betraktas såsom gjorda i syfte att, under förutsättning att anmärkningsvärda fel kunde påvisas, större möjligt häri-genom skulle öppnas att bereda fördelar för renskötseln i orten. Hänsyn till den bofasta befolkningen och möjligheterna för denna att existera och förkovra sig har uppenbarligen lagts åsido liksom man även synes hava saknat blick för rätta värdet av ifrågavarande marker, vilket värde att döma av innehållet i föreliggande handlingar skulle kunna antagas vara mycket stort, under det att detsamma i verkligheten är jämförelsevis ringa. Det värde markerna i fråga hava torde till stor del böra anses skapat av den bofasta befolkningen i orten. Denna är skattskyldig till stat och kommun samt jämväl underkastad värnplikt, allt i likhet med landets övriga befolkning, under det att den nomadiserande befolkningen däremot är fri från skyldighet att göra värnplikt och dess skatter till stat och kommun äro skäligen obetydliga.

Efter den utredning och utveckling av förhållandena, som lantmäteristyrelsen numera förebragt, torde Eders Kungl. Maj:t emellertid finna, att anmärkningarna i fråga även ur formell synpunkt icke skäligen kunna gillas. Kanslisekreteraren Berglöfs förmodan att de myndigheter, som det åligger att pröva ifrågavarande avvitringsförslag, näppeligen kunna komma att i huvudsak fastställa desamma, anser lantmäteristyrelsen knappast komma att uppfyllas, i all synnerhet om dessa myndigheter beredas del av detta utlåtande, något som synes så mycket mer angeläget, som kanslisekreteraren Berglöfs referat av lantmäteristyrelsens tidigare i ärendet avgivna

utlåtande i betydelsefulla delar är ofullständigt. En sakkunnig granskning av föreliggande förslag giver väl till resultat, att man i en del avseenden skulle önskat, att desamma varit annorlunda. Exempelvis kan man ställa sig tveksam inför lämpligheten av att i dessa trakter utlägga lotter, varå självständigt hemmansbruk svårigen torde kunna för framtiden uppehållas, och nog måste det medgivas, att befolkningens bibehållande vid ströängar i den omfattning, som här ifrågasättes, icke stå väl i överensstämmelse med ändamålet med förrättningarna, som givetvis är att åstadkomma en lämplig och redig ägoindelning, liksom det även synes ofrånkomligt, att frågan om tillgodoseende av nomadlapparnas intressen inom Sorsele avvittringslag ägnats alltför ringa uppmärksamhet. Försöker man emellertid att efterforska anledningen härtill, skall man finna, att densamma i jämförelsevis ringa grad kan läggas förrättningsmännen och styresmannen till last, men däremot i större omfattning beror på att de, som fört det allmännas talan vid förrättningarna icke varit sin uppgift vuxna och icke fått mottaga erforderliga instruktioner. I all synnerhet synes det kunna med fog framhållas, att vederbörande lappfogde med eller utan bistånd av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande icke i tid sökt åvägabringa utredning om behovet av inlösen av mark inom Sorsele avvittringslag.

Den ojämförligt största anledningen till att resultatet icke föreligger i det skick, som varit önskvärt, ligger emellertid däruti, att, enligt vad numera synes framstå såsom allt tydligare, meddelade bestämmelser icke varit ändamålsenliga. Såsom redan angivits funnos i de äldre författningarna föreskrifter om maximistorlek för hemman och nybyggen. Dessa bortfölla i 1873 års avvittringsstadga. Från lantmäteristyrelsen har upprepade gånger framhållits bristerna i och konsekvenserna av bestämmelserna om impediments urskiljande, utan att åtgärder till ändring av förhållandena vidtagits. Särskilt tillåter sig styrelsen erinra därom, att före utfärdandet av 1873 års stadga med skärpa framhållits, att bestämmelserna i fråga måste leda till godtycke. Styrelsen kan icke heller underlåta att erinra om att 1879 års beslut synes hava tillkommit, utan att konsekvenserna av detsamma tillräckligt övervägdes, och beklagligt är, att frågan under förarbetena till 1909 års lagstiftning icke blev föremål för förnyad prövning och ändring i vidare mån än vad angår ägor, som anses erforderliga för renskötselns tillgodoseende.

Lantmäteristyrelsen finner sig emellertid hava anledning på nytt erinra därom, att styrelsen även i andra än nu berörda delar vid upprepade tillfällen för Eders Kungl. Maj:t framhållit vådan för det allmänna av att avvittringarna bedreves efter alltför summariska grunder samt angelägenheten av att styrelsen såsom den fackkunniga myndigheten finge sig anförtrodd ledningen av dessa arbeten. Och då det klagas över att vid de avvittringar, som utförts i enlighet med nådiga stadgan om avvittring i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker den 30 maj 1873, skogsmark i olämplig utsträckning avhänts kronan eller att skattetalen uppdrivits för högt, anser sig styrelsen med fog kunna erinra, att dessa förhållanden till icke oväsentlig del bero på, att styrelsens förstberörda synpunkter icke blivit beaktade. Något undantag kan härutinnan icke göras för avvittringen ovan odlingsgränsen inom Västerbottens län, beträffande vilken jämlikt nådiga brevet den 18 november 1892 i fråga om ägomätning och kartors upprättande samt urskiljande av impediment gällt bestämmelser, som givetvis tillkommit under förutsättning, att markens ringa värde i ännu mindre grad än vid föregående avvittringar betingade någon nämnvärd grad av noggrannhet.

Redan innan 1909 års lagstiftning beslutats vidtog lantmäteristyrelsen åtgärder för att betrygga en enhetlig och ändamålsenlig tillämpning av densamma. I sådant syfte hemställde styrelsen i underdånig framställning den 7 januari 1909 om förordnande av en gemensam styresman för avvittringsarbetena inom Västerbottens och Norrbottens län, samt om sammanslagning av avvittringskontoren inom de båda länen till ett, förlagt till Umeå, i samband varmed styrelsen även väckte förslag om vidtagande av åtgärder för en förändrad administration av avvittringsverket. Denna framställning vann nådigt bifall, och täcktes Eders Kungl. Maj:t den 5 mars 1909 ej mindre förordna en gemensam styresman för ifrågavarande arbeten inom de båda länen och om kontorens sammanslagning än även befalla lantmäteristyrelsen att utarbeta och till Eders Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de ändrade bestämmelser i fråga om avvittringsarbetets organisation, som ansåges böra föranledas utav sistberörda nådiga beslut *ävensom av i övrigt med avseende å avvittringen förändrade förhållanden*. Till åttlydnad av denna nådiga befallning avgav lantmäteristyrelsen tvänne underdåniga framställningar, den ena den 27 november 1909 angående ändrade avlöningsbestämmelser för avvittringslantmätare och den andra den 4 december samma år i fråga om ändring beträffande avvittringsverkets administration. Den förra framställningen har efter riksdagens hörande föranlett utfärdandet av Eders Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse den 25 november 1910 angående förändrade grunder för avlöande av de i Västerbottens och Norrbottens län anställda avvittringslantmätare. Den senare framställningen avsåg erhållande av nådig förklaring, att avvittringsverket i Västerbottens och Norrbottens län skulle, i överensstämmelse med de särskilda föreskrifter i ämnet, som funnes meddelade ej mindre i nådiga stadgan om avvittring i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker den 30 maj 1873 med däri sedermera gjorda ändringar, än även ovan omförmälda nådiga kungörelse den 5 juni 1909, stå under tillsyn och ledning av lantmäteristyrelsen. Något svar å denna framställning har lantmäteristyrelsen emellertid icke, såsom styrelsen redan förut framhållit, fått mottaga i vidare mån, än att Eders Kungl. Maj:t den 28 mars 1914, i samband med fastställande av plan för avvittringsgöromålen inom Västerbottens län under samma år, funnit gott att meddela ändrade föreskrifter angående tiden för avgivande av de årliga förslagen till planer för avvittringsarbetena.

Genom den dualism, som på ifrågavarande område alltså rått mellan Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande och lantmäteristyrelsen, har följden blivit den, att styresmannen blivit i saknad av det stöd och den ledning, som han varit i behov av för lösande av de uppgifter, vilka särskilt 1909 års nådiga kungörelse ålägger honom och som, i och för sig svåra, bliva detta i alldeles särskild grad till följd av bristerna beträffande kart- och beskrivningsmaterialet. Frågan har nämligen gällt att utan möjlighet att få förekommande frågor behandlade i den ordning, vilken för handläggning av laga skiften är bestämd, på grundvalen av ett material, som tillkommit i enlighet med föreskrifter, vilka stadgas för en långt enklare uppgift, och vilket även för denna uppgift visat sig otillfredsställande, likväl åstadkomma ägodelningar av laga skiftes natur, vilkas giltighet emellertid gjorts beroende icke blott på den omständigheten att de lämnats oklandrade utan på skriftligt godkännande.

Det förbehåll, som innehålles i 24 § i förslaget till kungörelse angående efteravvittring synes lantmäteristyrelsen icke lämpligen böra upptagas uti den författning, vartill berörda förslag kan komma att giva anledning, utan torde föreskrift i ämnet, därest sådan anses erforderlig, böra av Eders Kungl. Maj:t särskilt meddelas.

I anledning av vad sålunda anförts finner sig lantmäteristyrelsen böra såsom sin bestämda mening framhålla,

att det på grund av vad hittills förekommit saknas anledning, under förmenande att anmärkningsvärda fel blivit begångna, hos riksdagen begära förklaring att från Eders Kungl. Maj:ts och kronans sida hinder ej möter för fastställande av de föreliggande förslagen till avvittring inom Dorotea och Sorsele avvittringslag, utan får styrelsen i underdånighet anhålla, att Eders Kungl. Maj:t ville, utan sådan underställning till riksdagen, låta förslagen i föreskriven ordning undergå prövning.

Innan lantmäteristyrelsen lämnar frågan om godkännande av föreliggande avvittringsförslag, finner sig styrelsen böra fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet därpå, att enligt desamma Saxåns och Korpåns vattendrag inom Dorotea avvittringslag samt Vindelns med Tjulåns samt Juktans vattendrag inom Sorsele avvittringslag undantagits för Eders Kungl. Maj:ts och kronans räkning. Dessa åtgärder hava vad Sorsele-laget angår föranletts av det yrkande i ämnet, som av dåvarande advokatfiskalen Klockhoff framställdes vid sammanträde i Övre Gautsträsk i Sorsele socken den 6 juli 1912, därvid befolkningen emellertid förespeglades att likväl bibehållas vid den rätt till fiske densamma före avvittringen åtnjutit, varjämte framhölls, att rätt till uppdämning för vattendragens utnyttjande vore beroende på särskilda föreskrifter. Undantagandet av ovan berörda vattendrag inom Dorotea avvittringslag har givetvis skett såsom följd av den inom Sorsele viddagna åtgärden.

Enligt lantmäteristyrelsens mening kommer befolkningen emellertid icke att utan vidare bliva bibehållen vid fiskerätt, utan för att så må bliva fallet, torde erfordras antingen föreskrift uti blivande avvittringsutslag — något om vars giltighet för framtiden olika meningar torde råda — eller särskild lagstiftning. Att kronan däremot vid uppdämning för ena eller andra ändamålet är skyldig att gälda den skada, som därav kan uppkomma, torde vara otvivelaktigt, men vid sådant förhållande synes också åtgärden för kronans del vara skäligen betydelselös. För befolkningen kan åtgärden emellertid komma att föranleda betydande olägenheter, utom i fråga om fiskevatten, beträffande strandrätt och rätt till uppgrundning samt måhända även i avseende å andra delar, som för närvarande icke låta sig överskådas. Att på sätt i förslagen skett beröva ett hemman vattenrätt anser styrelsen vara synnerligen olämpligt och snart sagt stridande mot begreppet hemman. Då förhållandet, på sätt nu visats, för framtiden kan komma att medföra stora olägenheter för befolkningen utan närmelsevis motsvarande nytta för kronan samt utmål undantagits i erforderlig utsträckning för vattenfall, har lantmäteristyrelsen trots sig böra på sätt

nu skett påkalla Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet å saken i syfte att åstadkomma rättelse därhän, att vattendragen bliva redovisade i enlighet med 12 kap. 4 § jordabalken eller så, att vattenområde hänföres till den strand detsamma ligger närmast.

Förslag till kungörelse angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark.

Statens intresse av återförvärvande av ströängarna.

Det intresse staten har av ströängarnas återförvärvande torde framträda med hänsyn till dels renskötseln, dels skogsvården och flottningen, dels vattenkraftsintresset och dels kolonisationen.

I orter, varom här är fråga, framträder intresset för renskötselns understödjande såsom det ojämförligt största. I överensstämmelse med bestämmelser, som i ämnet meddelats i 1909 års kungörelse, har i samband med avvittringsarbetena inom övre delarna av Västerbottens läns lappmark för tillgodoseende av renskötselns behov, jämte det hänsyn till detta behov tagits vid skiftesläggningen och en del utbyten i samma syfte skett, uppgjorts förslag om inlösen av mark. Dessa förslag avse inlösen dels av ströängar och andra enstaka ägor dels av hela hemmansdelar.

Inom Dorotea och Sorsele avvittringslag gå de uppgjorda förslagen ut på förvärvande enbart av ströängar till följande omfattning:

inom Dorotea	397 öretal	1,349 hektar
» Sorsele	1,184 »	860 »
Summa	1,581 öretal	2,209 hektar.

Någon överenskommelse med befolkningen om avstående av dessa ägor har icke träffats. Inom Dorotea hava delägarna vägrat att inlåta sig på någon sådan, under det inom Sorsele det icke kan sägas, att något verkligt försök till överenskommelse gjorts. Befolkningen har icke ens haft del av det sista förslaget eller det enda, som egentligen föreligger.

I anledning härav är man vad angår kostnaderna för förslagets genomförande hänvisad till den värdering, som avvittringsstyresmannen på anmodan uppgjort. Enligt denna komma kostnaderna, under förutsättning att å lägenheterna belöpande skattetal med åtföljande skogsanslag icke ifrågasättes till inlösen, att uppgå till för Dorotea 23,834 kronor och för Sorsele till 76,414 kronor eller tillhopa 100,248 kronor.

Då lantmäteristyrelsen, på sätt nedan kommer till synes, håller före, att de åtgärder, som nu böra vidtagas, böra avse minst hela den oavvittrade delen av Västerbottens läns lappmark och alltså även ännu icke avvittrade delar av Vilhelmina och Stensele socknar samt hela Tärna socken, finner sig styrelsen även böra meddela uppgifter rörande den verkställda utredningen i fråga om inlösen för tillgodoseende av renskötselns behov inom Vilhelmina samt Stensele—Tärna avvittringslag. Inom dessa båda avvittringslag har till inlösen föreslagits:

	ströängar		kostnad kr.	hemmansdelar	
	öretal	areal hektar		antal	kostnad kr.
inom Vilhelmina	471	2,731	26,184	5	18,441
» Stensele—Tärna	544	2,758	43,340	6	16,300
Summa	1,015	5,489	69,524	11	34,741

eller tillhopa 104,265 kronor.

För samtliga fyra avvitringslagen har alltså föreslagits inlösen av ströängar och övriga spridda ågor för en kostnad av 169,772 kronor samt 11 hemmansdelar för en kostnad av 34,741 kronor. Totalkostnaden för inlösen av mark för renskötselns behov kan alltså beräknas uppgå tillhopa till 204,513 kronor, vartill emellertid kommer ett belopp av 3,859 kronor utgörande kostnaderna för flyttning av trenne hemmansdelar för tillgodoseende av samma behov, därav två hemmansdelar inom Vilhelmina-laget och en inom Stensele—Tärna-laget. Totalkostnaden kan alltså beräknas till 208,372 kronor.

Emellertid torde böra erinras, att behovet av inlösen av mark för ifrågavarande behov härmed icke torde anses fyllt. Enligt lantmäteristyrelsens mening torde behov förefinnas av inlösen av ytterligare åtminstone tre hemmansdelar inom Sorsele socken, varjämte enligt vad styrelsen erfarit ifrågasatts att även inlösa ytterligare tre hemmansdelar inom Tärna socken.

Med undantag för sistberörda tre hemmansdelar föreligger förslag till överenskommelser med befolkningen i allt vad angår förslagen till inlösen inom Stensele—Tärna och Vilhelmina avvitringslag. Såsom redan meddelats är detta däremot icke fallet beträffande Dorotea- och Sorsele-lagen. Vad särskilt Dorotea-laget angår torde svårigheter möta att träffa uppgörelse på antagliga villkor. Sådant antar lantmäteristyrelsen emellertid kunna ske beträffande Sorsele-laget. Förutom nu berörda förhållanden har man att taga hänsyn till kostnaderna för förslagens genomförande. Samtliga överenskommelser äro ingångna under förutsättning, att, för undgående av särskilda åtgärder för områdenas avskiljande och eventuellt frigörande från gravationer, expropriation skulle ske, vadan uppgörelserna endast innebära en förklaring av vederbörande att åtnöjas med viss ersättning. Man har alltså att taga hänsyn till kostnaderna för expropriationer och särskilt därtill, att kostnaderna för expropriation i fall, då överenskommelse ej föreligger, komma att bli högst avsevärda. Någon utsikt att i händelse av expropriation utan hänsyn till föreliggande överenskommelser nedbringa kostnaderna föreligger icke.

Av vad sålunda anförts torde framgå, att kostnaderna för såsom erforderliga ansedda åtgärder för renskötselns tillgodoseende i enlighet med bestämmelserna i 1909 års kungörelse kunna och böra beräknas i runt tal till 300,000 kronor. Det vill alltså synas, som om de utvägar 1909 års kungörelse anvisar för renskötselns tillgodoseende, i tillämpningen icke visat sig ändamålsenliga, och säkerligen är det detta förhållande, som föranlett tillkomsten av detta ärende. Man har givetvis blivit tveksam inför spörsmålet, om renskötseln i orten vore av den betydelse, att en uppoffring av statsmedel till ovanstående belopp enbart för denna närings tillgodoseende kunde anses berättigad, och huruvida utsikt funnes, att riksdagen skulle anvisa för ändamålet erforderliga medel.

Upplysande i ämnet äro följande av lappfogden i Västerbottens län meddelade uppgifter på antalet lappar och renar inom ifrågavarande orter:

	lappar	A n t a l familjer	renar
Dorotea socken.....	31	5	3,196
Vilhelmina »	145	38	25,747
Tärna »	94	22	22,804
Sorsele »	79	19	23,201
Summa	349	84	74,948

Av ovanstående antal familjer eller hushåll äro 5 i Vilhelmina, 4 i Tärna och 1 i Sorsele socken samtidigt ägare eller innehavare av hemman eller nybygge.

Vad angår skogsvårdens intresse av ströängarnas återförvärvande är det givet, att detta intresse föreligger endast inom de delar, där någon skogsvård är tänkbar, och är detta fallet endast beträffande de kronoparker, som utlagts i nedre eller östra delarna av förenämnda fyra avvitringslag. Däremot torde fall kunna påvisas, då förvärvande åt staten av ängslägenheter vid stränderna av större sjöar och vattendrag ur flottningens och vattenkraftsintressets synpunkt kan anses vara av större betydelse än dessa lägenheter bibehållande under hemman eller nybyggen.

Enahanda torde gälla med hänsyn till en möjlig framtida kolonisation i orten, i vilket fall trakterna vid vattendragen givetvis äro mest begärliga. För sistberörda ändamål är det givetvis tänkbart, att även andra lägenheter kunna bli till nytta i den mån de kunna upplåtas utan hinder för renskötseln.

Renskötseln
och jord-
brukets bety-
delse i orten.

I samband med frågan om kolonisationen bör man emellertid icke frånse den kolonisation, som dagligen äger rum med anlåtande av den mark, som redan för ändamålet definitivt eller provisoriskt upplåtits. Uti ifrågavarande trakter är det dock så mycket mer anledning att taga hänsyn till sistberörda kolonisation och det egnahemsbildande, som därvid redan skett eller kan vara att förvänta, som så länge avvitringen ännu icke är fullbordad statens verksamhet i denna del icke kan sägas vara avslutad.

Inberäknat 41 s. k. inhysingslägenheter utgöra *brukningsdelarna* enligt föreliggande förslag 21 i Dorotea, 320 i Vilhelmina, 159 i Stensele, 282 i Tärna och 188 i Sorsele eller *tillhopa 970*. Oavsett 8 hemman, innehållande 36 brukningsdelar, samt två inhysingslägenheter, för vilka uppgifter saknas, uppgår *den bofasta befolkningen till 4,292 personer*, därav 173 i Dorotea, 1,220 i Vilhelmina, 704 i Stensele, 1,476 i Tärna och 719 i Sorsele. Kreatursbesättningen utgör

	hästar, nötkreatur, svin, får och getter samt höns				
inom Dorotea.....	21	135	9	359	51
» Vilhelmina	176	1,068	36	1,573	335
» Stensele.....	96	515	4	720	152
» Tärna.....	220	1,406	5	1,783	148
» Sorsele	133	624	17	1,079	90
Summa	646	3,748	71	5,514	776

Av ovanstående antal brukningsdelar torde emellertid icke mer än hälften för närvarande vara bebyggda. Att så är förhållandet beror till ej oväsentlig del på den ovisshet, som råder, så länge avvitringen icke är slutförd och var och

en därigenom fått visshet om de ägor, som komma att tillfalla honom och alltså även bliva i tillfälle att bedöma, vilken plats han lämpligen bör utse för sin bosättning. I samma mån som genom avvitrtingens fullföljd denna ovisshet undanröjes och tillfälle yppas att realisera den ofta länge närda förhoppningen om en egen härd, komma säkerligen odlings- och byggnadsarbetena att taga fart, så att man kan vara övertygad om att inom ett tiotal år efter avvitrtingens fastställande de flesta brukningsdelarna utvuxit till självständiga jordbruk med egna åbyggnader. I samma mån så sker, kommer kreatursbesättningen att ökas, och är lantmäteristyrelsen övertygad, att man inom samma tidrymd bör kunna räkna med en kreatursstock inemot dubbelt större än den nuvarande. Utvecklingen i denna riktning kommer att än vidare påskyndas, därest ängesbruket så småningom övergives och jordbruket eller rättare sagt boskapskötseln i orten baseras på vallodlingar.

Den bofasta befolkningen utgöres av ett synnerligen kraftigt och härdat släkte med mycket stor nativitet, under det motsatsen måste sägas om ortens nomader.

Vad härefter angår renskötseln uti ifrågavarande trakter är lantmäteristyrelsen av den bestämda uppfattning, att densamma icke kan vidare utvecklas. Kan densamma hållas vid sin nuvarande nivå, torde detta vara det mesta, som kan vinnas. För att detta mål skall kunna förverkligas håller styrelsen emellertid före, att det framdeles såsom hittills blir vanligt att nomader förvärva hemman och nybyggen eller med andra ord att man inom övre fjällbygden har att motse samma utveckling, som inom de längre ned belägna trakterna av lappmarkerna försiggått under senaste århundradet och där sedermera avvecklats. Under denna förutsättning har man alltså att räkna med att ett större antal nomader bliva bofasta, och småningom torde det kanske gå därhän, att nomadfamiljerna i regel komma att bliva ägare eller innehavare av hemman, å vilka barn och äldre bliva boende hela året om, under det familjemedlemmarna i åldern mellan 15—40 år åtfölja renhjordarna i den mån lejt folk icke kan anskaffas. Det synes alltså klart, att renskötseln icke ens för närvarande har samma betydelse för den enskilda och allmänna hushållningen som jordbruksnäringen, vilken visar hän på stora möjligheter till utveckling.

Hänsyn till dessa förhållanden synes böra få göra sig gällande. Enligt lantmäteristyrelsens mening går det icke — huru väl man än vill renskötseln — att mot naturens ordning uppehålla densamma med konstlade medel. Styrelsen håller därför före, att det icke är med statens fördel förenligt att allt för ensidigt bedöma frågan om renskötseln tillgodoseende, vilken fråga torde få anses utgöra huvudsyftet med ifrågavarande ärende och vilken givetvis föranlett tillkomsten av detsamma.

Så bleve emellertid fallet, därest föreliggande förslag till kungörelse angående efteravvittring komme att läggas till grund för lagstiftning i ämnet. Detta förslag innebär nämligen enligt lantmäteristyrelsens mening en för jordbruket i orten synnerligen kraftig hämsko å dess utvecklingsmöjligheter och detta under former, som ur den bofasta befolkningens synpunkt måste anses mindre tillfredsställande.

Huvudgrunder för blivande lagstiftning.

På sätt framgår av förut omförmälda bilagorna H¹ och H² samt ytterligare här närslutna H³ och H⁴, utgörande sammandrag rörande samtliga ovan omförmälda fyra avvitrtingslag, finnes enligt avvitrtingsförslagen inom hemmanens om-

råden följande areal i hektar av nedanstående ägoslag, uppskattade till vidstående öretal:

	åker		äng		odlingsmark		summa ägor		ägor utom området	
	areal	öretal	areal	öretal	areal	öretal	areal	öretal	areal	öretal
Dorothea	50	650	537	607	51	117	638	1,374	2,282	662
Sorsele	127	2,806	1,636	2,544	275	937	2,038	6,287	3,893	2,819
Vilhelmina	137	2,750	4,193	5,824	1,167	2,796	5,497	11,370	7,189	1,458
Stensele-Tärna	221	4,534	4,772	7,760	874	1,974	5,867	14,268	6,800	1,579
Summa	535	10,740	11,138	16,735	2,367	5,824	14,040	33,299	20,164	6,518

Härav synes alltså, att ströängarna innehålla en areal, som med mer än 6,000 hektar överstiger arealen av samtliga inom hemmanens områden vid avvittningen upptagna inägor. Man har gjort gällande, att bibehållande av dessa ängslägenheter skulle vara en hämsko för odlingsarbetet i bygden med hänsyn till den långa tid deras avbärgning och hemforslingen av bärgat foder kräver, samt det klena foder, som erhålles av desamma. I huvudsak finner sig lantmäteristyrelsen böra instämna häri och anser det därför vara av stor betydelse om befolkningen kan, i stort sett, förmås att övergiva det extensiva ängsbruk, varpå jordbruket i orten för närvarande till stor del är byggt, och i stället övergå till vallodlingar företrädesvis på myrmark. Och synnerligen nära till hands liggande och i övrigt tilltalande synes vara, om åtgärderna härutinnan sammanställas med frågan om inlösen i syfte att framtinga ersättningens för ströängarna användning till jordbrukets förkovran.

Den första fråga, som framställer sig till besvarande, då man går att om-lägga jordbruket i orten på nyss angivet sätt är givetvis tillgången på härför lämplig mark. Att döma av första kommissionens undersökning i ämnet vill det synas, som om tillgången härpå på det hela taget vore ganska ringa. Ehuru kommissionen upplyst, att undersökningen påbörjats närmast gårdarna och sedermera gått koncentriskt utåt i allt vidare ringar, har resultatet dock blivit, att den av kommissionen påvisade odlingsmarken ofta består av spridda stycken, ej sällan belägna åt olika väderstreck från gårdarna och på avsevärt avstånd från desamma. Ingalunda ljusare ter sig saken, om man granskar de uppgifter, som lämnats om markernas beskaffenhet. Botten uppgives i övervägande flertal fall bestå av morän, ej sällan grus och sten, sällan sand och endast i undantagsfall av lerblandad jord. Kommissionen upplyser, att mera sällan hade medtagits myrar, vilka hade ett medeldjup under 0.9 meter och då endast om botten utgjorts av sand. Vid en närmare undersökning synes denna uppgift knappast bliva besannad, även om man medräknar det mosslager, som marken ofta är betäckt av. Såsom ett bevis på de påvisade markernas mindre lämpliga beskaffenhet kan erinras om kommissionens upplysningar, att torven i regel är oförmultnad eller i ringa grad förmultnad samt att densamma sällan underlagras av ett tunt gyttjelager utan vilar direkt på fast botten. Det intryck man av kommissionens redogörelse får om tillgången på odlingsbara marker torde dock till någon del få tillskrivas det förhållandet, att kommissionen högst antagligt lagt huvudsaklig vikt vid kostnadsfrågan och alltså utvalt de områden, som kräva minsta kostnad för torrläggning och odling utan hänsyn till läget och andra förhållanden. Lantmäteristyrelsen anser emellertid sannolikt, att till-

gången på odlingsbar mark är icke så litet större än vad man har anledning att sluta till av kommissionens undersökning, såvitt denna framgår av föreliggande handlingar. Därest så icke vore fallet, skulle styrelsen anse sig böra helt och hållet avstyrka de åtgärder, som innehållas i förevarande förslag till kungörelse, och är denna styrelsens uppfattning givetvis beroende därpå, att den bästa odlingsmarken för blivande vallodlingar givetvis representeras av den naturliga ängsmarken. Denna är alltså av betydelse icke så mycket såsom ängsmark i dess nuvarande skick utan fast mer såsom odlingsmark och gäller detta redan för närvarande beträffande lägenheter, som ligga på måttliga avstånd från gårdarna.

Riklig tillgång på odlingsmark och i synnerhet odlingsvärd myrmark är enligt lantmäteristyrelsens mening jämte erforderlig skog till bränsle och byggnader huvudvillkoren för jordbrukets utveckling i orten. Behovet härav bör ej bedömas med hänsyn till den nuvarande generationen, utan bör man taga i betraktande behovet för en längre tid framåt, då det ingalunda är uteslutet att i en framtid, då de elektriska och tekniska hjälpmedlen i övrigt bliva bättre tillgodogjorda, man även i trakter, varom här är fråga, kan få bevittna en utveckling, som för närvarande undandraget sig bedömande. Visserligen stå dessa förhoppningar i strid mot förutsättningarna för odlingsgränsens tillvaro och Eders Kungl. Maj:ts framställning till 1915 års riksdag om förbud mot upplåtande av odlingslägenheter ovan odlingsgränsen samt den i anslutning härtill den 3 juni 1915 utfärdade nådiga kungörelsen i ämnet. Det är emellertid för lantmäteristyrelsen känt, att förutsättningarna för ett på foderodling baserat jordbruk exempelvis inom Tärna socken samt vissa delar av Vilhelmina och Stensele socknar ovan odlingsgränsen äro långt bättre än mångenstädes nedom odlingsgränsen.

Vad Sorsele socken vidkommer förhåller det sig tyvärr så, att jordmänen särskilt efter Vindeläven är ytterst mager, och detta besannas även av första kommissionens redogörelse. Först när man kommer till trakten av Övre Gautsträsk påträffar man sedimentära jordarter. Med undantag av denna trakt gäller åtminstone för Vindelns dalgång, att jordmänen i åtskilliga fall synes bliva mer godartad på längre avstånd från älven. Här påträffas stora komplex myrmarker inmängda med ströängar. Att helt och hållet avhända hemman och nybyggen dessa innebure i många fall en uppenbar fara för fastigheternas bestånd och i allt fall ett omöjliggörande av hemmansdelarnas ytterligare uppdelning. Att avhända hemmanen dylika ängar anser lantmäteristyrelsen därför icke böra ifrågakomma i andra fall, än då sådant av andra statsintressen kan anses påkallat. Såsom ett exempel på nu berörda förhållande kan anföras trakten nordost om hemmanen Gertsbäck och Risnäs.

Inom de övriga delarna av Västerbottens läns lappmark eller trakten huvudsakligen nedom odlingsgränsen har ingen del av skogsanslaget avsatts till allmänning. Då härtill kommer, att bosättningarna inom sistberörda orter skett i byar, har följden blivit, att flertalet ängslägenheter kommit att falla inom byarnas vid avvittringen tilldelade område. Genom laga skiften hava dessa områden sedermera delats mellan delägarna, men detta har skett efter noggrann gradering, och hava utvecklingsmöjligheterna här kunnat utnyttjas bland annat genom flottning av hela hemman. I sistberörda orter kan man därför säga, att ströängarna spela en skäligen underordnad roll. I trakten ovan odlingsgränsen hava däremot bosättningarna nästan undantagslöst skett i enstaka hemman och nybyggen. Och då härjämte halva skogsanslaget avsatts till allmänning, inträffar, att vissa ägolotter fått sina huvudsakli-

gaste ängar tillagda såsom ströängar. De skogsområden, som tilldelats varje lott, äro även jämförelsevis små, och vid den delning, som skett av skogsmarken, har någon tillfredsställande fördelning av odlingslägenheter icke kunnat ske på grund av det summariska förfarande, som använts. Uppmärksammas bör även, att någon utflyttning av hela hemman — med undantag då fråga är om tillgodoseende av renskötselns behov — icke heller kan anses tillåtet enligt gällande författningar, ett förhållande, som begränsat möjligheterna att utnyttja utvecklingsmöjligheterna och som är så mycket mer att beklaga, som det är givet, att med den ordning, vilken gällt för nybyggens anläggning, ej så få anlagts på olämpliga platser.

Tillgången på naturliga ängar har emellertid även sin stora betydelse såsom en första tillgång vid hemmanens uppdelning och utgör en icke föraktlig reserv under mindre goda år. Om man härjämte tar hänsyn till befolkningens efterblivna ståndpunkt med avseende å dess jordbruk, dess i allmänhet dåliga ekonomiska ställning, den korta tid av året, då odlingsarbete med fördel kan bedrivas, svårigheterna att även mot hög ersättning anskaffa arbetskrafter, samt det höga pris, som till följd av de långa transporterna betingas för alla livsförnödenheter, vilka icke i orten produceras, anser lantmäteristyrelsen påtagligt, att man uti förevarande ämne måste gå fram med större omtanke om vad som ligger inom möjlighetens område för närvarande och med större hänsyn till framtiden än vad föreliggande förslag innebär. Styrelsen håller före, att ett genomförande av detta förslag för många brukningsdelar särskilt inom Sorsele socken komme att medföra en väsentlig försämring och eventuellt undergång, att man sålunda finge räkna med att en eller annan brukningsdel eller helt hemman komme att råka i ödesmål och att familjerna komme att förr eller senare falla fattigvården till last.

Enligt kanslissekreteraren Berglöfs förslag undantagas från avträdande jämlikt förslaget 2 § ängar, som ligga i omedelbart sammanhang med fastighetens egentliga ägoområde, eller äro belägna omedelbart invid Vindelälven eller Tjulån eller vid sjö, som genomlöpes av dessa älvar, samt ängar, som uppodlats till åker. Med dylika kasuistiska bestämmelser torde det bliva omöjligt att rätt avväga de olika synpunkter, som i ämnet böra tagas i överbägande. De skifta säkerligen rätt betydligt i de olika fallen. En lägenhet, som kan anses omistlig för en fastighet, är icke detta för en annan. Frågan om den omfattning, vari lägenheter skola avstås, måste därför enligt styrelsens mening bliva beroende på prövning i varje särskilt fall. Vad särskilt angår ängarna vid Vindelälven anser styrelsen icke så alldeles påtagligt, att de böra bibehållas under hemmanen. Här möta vad angår de i nedre delen av avvitringslaget liggande ängarna hänsyn till flottledsintresset, och beträffande en del torde gälla, att de såsom ströängar bliva till hinder, i händelse fråga i framtiden uppstår om upplåtelse till nya bosättningar. Av motiven framgår, att de undantagits, därför att de icke ansetts vara till hinder för renskötseln.

Att uppställa några regler för den prövning, som uti nu berörda del blir nödvändig, låter sig givetvis icke göra. De synpunkter, som för det allmännas del bör komma under överbägande, hava redan berörts. Vikten av de särskilda statsintressena inbördes kan däremot icke på förhand avgöras, lika litet som det låter sig göra att avväga dessa gent emot betydelsen för den enskilda att få bibehållas vid en viss lägenhet.

Frågan om tillgodoseende av den bofasta befolkningens behov av odlingsvärd mark anser lantmäteristyrelsen särskilt viktig ej minst med hänsyn till förbudet mot

vidare upplåtelse övan odlingsgränsen. Att grunda bedömandet på en oviss förhoppning om jämkning i detta förbud anser lantmäteristyrelsen icke böra ifrågakomma, utan fastmer framstår det för styrelsen såsom angeläget, att avvitringen såsom det måhända sista tillfälle, som står till buds för upplåtelse av mark till odling uti ifrågavarande trakter, väl utnyttjas för att förse jordbruksnäringen med utvecklingsmöjligheter.

Vid övervägande av de normer, som i denna del böra följas, möta givetvis svårigheter. Att emellertid på denna grund lämna frågan å sido anser lantmäteristyrelsen icke böra ifrågakomma. Förslagets innehåll i denna del anser lantmäteristyrelsen emellertid ej tillfredsställande. Detsamma innebär bestämmelse endast för att förekomma, att ägolott, som förpliktas avstå impediment, berövas i förhållande till sitt skattetal tillgång på mark, som lätt kan odlas.

Kansliskreteraren Berglöfs förslag kan givetvis anses gå ut på att senast inom tio år odlingen skall hava fortskridit därhän, att de nya odlingarna giva minst samma avkastning, som de ströängar, vilka då skola avstås. Det förefaller lantmäteristyrelsen ingalunda obilligt, om man tager detta förhållande till utgångspunkt och uppställer som villkor, att det skall tillses, att varje fastighet skall hava en reserv av odlingsmark, som i uppodlat skick kan beräknas giva en lika stor avkastning, som beräknas av ägor, som avstås. En sådan reserv skulle ju i analogi med förslagets innebörd kunna vara förbrukad redan om 20 år.

För att bestämma denna reserv utgår lantmäteristyrelsen från öretalsberäkningen å avträdda ägor, alldenstund arealuppgifterna måste anses mycket otillfredsställande. Vad öretalens innebörd vidkommer synes man vid denna beräkning med fog kunna förutsätta, att desamma, vad avträdda ströängar angår, utgöras så gott som uteslutande av fjärde klassens hö. Varje lass hö om 425 kilogram motsvarar alltså 2 öretal. I anslutning till denna beräkning, som ligger till grund för förslaget till kungörelse, eller att en hektar vallodling giver 1,700 kilogram årligen eller lika med fyra lass, blir resultatet alltså, att 1 hektar vallodling motsvarar 8 öretal. Lantmäteristyrelsen anser sig med anledning av vad sålunda anförts böra föreslå, att i ovan angivet syfte fastighet icke ålägges att avstå ängslägenheter, med mindre inom behållet eller tilldelat område finnes till odling lämplig mark motsvarande, utöver vad som förut odlats eller område, som bestämmes att odlas i ersättning för ströängar, i hektar räknat $\frac{1}{8}$ av öretalet å avträdda ängslägenheter. Uppenbart är detta en mycket billig fordran, och skäl finnas säkerligen att både två- och tredubbla densamma. Det slutliga bestämmandet tillkommer i allt fall icke styrelsen, som ansett sin främsta uppgift här vara att fästa uppmärksamhet å förhållandet och påvisa, att det finnes möjlighet att på, så vitt styrelsen kunnat finna, rationella grunder lösa frågan.

Erinras må i detta sammanhang att någon ersättning för den mark, som avträdes, icke ifrågasättes, att denna mark uppgår till omkring 20,000 hektar och att man efter uppodling av marken med en beräknad avkastning av endast 1,000 kilogram kan föda en kreatursbesättning på bortåt 7,000 under förutsättning att ett kofoder utgör 3,000 kilogram.

Det kommer säkerligen att invändas, att efter nu angivna grunder ändamålet icke skulle komma att ernås, det vill säga, att alla ängar, som anses erforderliga för renskötseln, icke kunna förvärvas. Lantmäteristyrelsen är emellertid övertygad, att frågan i sig själv är bärkraftig nog att garantera en tillfredsställande

lösning och att man har att motse ett stort intresse för det lyckliga genomförandet såväl hos förrättningsmän som åtminstone en del av befolkningen. Men det synes styrelsen emellertid viktigt, att grunderna bliva sådana, att de framstå såsom rättvisa och giva tydligt uttryck åt att det här gäller att gagna utvecklingen i dess helhet såväl för den nomadiserande som för den bofasta befolkningen. Sker ej så, kan befaras, att den senare kommer att känna sig åsidosatt i statsmakternas välvilja och varthän detta skulle leda i fråga om dess förhållande till nomaderna är ej så gott att förutse. Så mycket är emellertid säkert, att de sistnämnda, vilkas intressen det nu främst gäller att tillgodose, måhända finge det sämre för framtiden än vad de haft det hittills.

Skulle det visa sig, att för något enstaka fall en lämplig reglering på nu angivna grunder icke låte sig genomföras, kan detta ej rubba styrelsens nu intagna ståndpunkt. Då återstår att för renskötselns behov inlösa en sådan fastighet eller del av densamma, för så vitt icke tillfälle kan uppstå att efter genomförandet av nu ifrågavarande reglering göra utbyte av ägor eller förflytta fastigheten till ledigbliven trakt. I övrigt bör ihågkommas, att vad Vilhelmina och i all synnerhet Sorsele socken gäller, mycket stora vidder redan nu stå till lapparnas förfogande såsom bevis varpå må meddelas, att avsfändet mellan den översta bosättningen i Sorsele och norska gränsen är fem mil.

Såsom allmän regel vid jorddelning gäller, att impediment tillhör den ägott, inom vars område detsamma faller. Härifrån kan icke med fog något undantag göras vare sig för avvitrning i allmänhet eller beträffande förevarande förslag. Vad dessa sistnämnda angår finnes därtill så mycket mindre anledning som ovan blivit upplyst, att skogstillgången på impedimenten tagits i beräkning för husbehovets tillgodoseende. Under förutsättning att impedimenten i fråga äro verkliga impediment böra desamma alltså rätteligen icke fräntagas hemmanen. Och att taga samma impediment i anspråk för kronans räkning under förutsättning att de vore odlingsbara, anser styrelsen så mycket mindre rättvisligen bör ifrågakomma, som desamma i sådant fall med stöd av gällande skattläggningsmetod och andra författningar samt ej minst de uttalanden, som av vederbörande departementschefer gjorts till statsrådsprotokollen vid avlåtande av ovanberörda båda propositioner till riksdagen åren 1905 och 1909, bort upptagas såsom odlingsmark, varigenom åstadkommits stora öknings i såväl skattetal som tilldelning av skog. Vad särskilt angår det anförda förhållandet, att skogsuppskattningen skett på sådant sätt, att duglig skogsmark upptagits såsom impediment m. m., vill lantmäteristyrelsen i detta sammanhang endast erinra, att, vilken uppfattning man i denna del må hava, framstår i allt fall såsom påtagligt, att skogstilldelningen i fråga om husbehovsskog icke haft större omfattning, än att man måste ställa sig tveksam, huruvida innehavarna av de mindre lotterna skola uteslutande med anlåtande av egen skogstillgång kunna fullgöra sina byggnadsskyldigheter.

På grund härav och då det här främst bör gälla att se till att ändamålet med avvitrningen vinnes, vilket, med hänsyn till att densamma uti ifrågavarande orter innefattar även skifte, bör anses vara även odlingsens utveckling, jordbrukets förkovran samt befrämjande av kolonisation och egnahemsbildning, anser lantmäteristyrelsen, att det är mindre tilltalande att ålägga fastighet att avstå mark utan vederlag för att bereda tillgång på odlingsmark åt annan fastighet. I allt fall håller styrelsen före, att det icke bör ifrågakomma att, för att bereda odlingsmark åt annan

fastighet, taga i anspråk område, som tilldelats fastighet, vilken icke bekommit ströängar. Sådan fastighet bör enligt styrelsens mening icke kunna förpliktas att ingå i byte annorledes än mot skäligt vederlag. Inom Sorsele avvitringslag finnas 16 ägolotter, som icke tillagts ströängar, och enligt första kommissionens utredning skulle inom 4 av dessa lotter komma att förläggas odlingsområde åt annan fastighet. Till ytterligare belysning av nu berörda spörsmål finner sig styrelsen böra erinra därom, att det godkännande, som givits åt åbodelningarna, visserligen formellt avser endast inägorna, men givet är emellertid, att en ägare eller åbo därvid kan hava tagit hänsyn även till annan mark än som måhända å karta och i beskrivning angivits såsom odlad eller till odling tjänlig. För en sådan måste alltså frånträdande av mark framstå såsom stridande mot förutsättningarna för hans godkännande och därför ock såsom orättvist.

Undantag från skyldighet, varom här är fråga, bör emellertid även gälla fastighet, mot vilken yrkande om avstående av ångar icke framställes.

Första kommissionens förslag innebär, att odlingsområde förlagts för 47 ägolotter inom Sorsele socken inom annan fastighets skifte, för 1 lott likaledes i Sorsele socken å samfälld husbehovsskog tillhörig annat hemman, för 13 fastigheter inom samma socken å allmänning, för 1 lott i Dorotea socken och för 18 lotter i Sorsele socken inom kronopark samt för 2 lotter i Sorsele socken å oavmätt mark. Att stor oreda bleve rådande genom dylika avsteg från vad som bör förstås med en redig skiftesläggning och lämplig ägoanordning är givet, och lantmäteristyrelsen kan icke understödja en lösning på detta sätt. Härtill kommer, att fastigheterna i många av dessa fall skulle bliva i saknad av egen skogsmark i närheten, så att de för tillgodoseende av oundgängligt behov av virke för stängsel, broar, lador, hässjor m. m. bleve hänvisade antingen att frakta sådant ofta ansenlig sträcka, vilket bleve så mycket svårare, som vägar saknas, eller ock att köpa virke. Detta senare ställer sig särskilt svårt, då befolkningen i orten icke torde äga att avyttra några skogsprodukter. Förslaget innebär icke någon möjlighet att taga i anspråk mark från annan fastighet utom för upplåtande till odlingsområde. Härav blir följderna att exempelvis fastighet, åt vilken skall anvisas sådant inom annan tillhörigt område, får taga kanten av myren och ett stycke ut på densamma eller ock med hänsyn till att myrslagen är mindre lämplig till odling ett område mitt i myren. I vilketdera fallet som helst torde olägenheterna klart framstå. Särskilt må erinras, att förslaget icke medför möjlighet att till odlingsområde utse ängesmark inom annan fastighets skogsområde. Första kommissionens förslag går emellertid ut på anlåtande även av denna utväg, exempelvis Storsjö i Sorsele socken. Och att denna utväg, bör stå till buds anser lantmäteristyrelsen synnerligen angeläget, helst ängesmark såsom ovan redan meddelats oftast utgör god odlingsmark.

En lämplig ägoanordning bör enligt lantmäteristyrelsens mening icke lämnas ur sikte, varjämte bör ses till, att varje lott i närheten av sina odlingsområden tilldelas nödortftig tillgång på skog för fyllande av behov, som äro oskiljaktiga från odlingsarbetet och odlingarnas framtida underhåll och skötsel. Styrelsen håller alltså före, att tillfälle bör finnas att företaga de ägoutbyten, som för vinnande av detta önskemål erfordras. Vid dessa böra emellertid enskilda icke kunna förpliktas att avstå duglig skogsmark utan vederlag, vilket givetvis bör vara av lika stor areal, som område, vilket avträdes, dock med hänsyn tagen till skillnad, som i avseende å godhet förefinnes till följd av avdrag för impediment. Givetvis böra enskilda även

såvitt möjligt erhålla vederlag för avträdd mark, som icke angives såsom duglig, men att giva något uttryck häråt uti en blivande författning synes icke erforderligt. Uppmärksamhet måste givetvis i båda fallen inriktas på att rubbning i skogstillgången undvikas.

Ifrån allmänning samt kronopark och kronöverloppsmark bör även duglig skogsmark kunna tagas till den del sådant visar sig *oundgängligen* nödigt för vinnande av en lämplig ägoindelning. Givet är, att bestämmelser härom komme att lämna vederbörande förrättningsman ganska stor frihet vid tillämpning, men det har icke syntts möjligt att komma ifrån detta förhållande, för så vitt man icke går över till en fullständig värdesättning av marken enligt skiftesstadgans grunder, något som komme att medföra alltför höga kostnader.

Vad särskilt angår frågan om att avhända kronan duglig mark må erinras, att kanslisekreteraren Berglöfs förslag förutsätter, att sådan mark kan få uttagas till odlingsområde. I övrigt bör framhållas, att enligt styrelsens mening det kan vara av betydelse att tillse, att tillräcklig smidighet finnes och att även om det skulle inträffa, att en enskild kunde anses gynnad, sådant endast gagnar saken och underlättar genomförandet, vilket kan vara nyttigt för att förtaga förfarandet intryck av våldsåtgärd, som det lätt eljest kan få.

De områden, som det kan bliva tal om att disponera för angivet ändamål kunna givetvis icke bliva av någon betydenhet, och för kronans del innebär medgivande härtill ingen uppoffring. Däremot kan erinran göras ifråga om rubbandet av området för allmänning. Även detta kan ur allmänningssintressenternas synpunkt icke anses få någon ekonomisk betydelse, och ur rättslig synpunkt jävas de invändningar, som eljest måhända skulle kunna framställas, av innebörden av bestämmelserna angående skogstilldelningen enligt 1909 års kungörelse.

På nu angivet sätt anser lantmäteristyrelsen att en lämplig ägoanordning skall kunna åstadkommas. Den bör alltså vinnas genom ägobyten, vad inågor angår efter avvittringsstadgans bestämmelser och vad angår skogsmark på ovan angivet sätt. Något överflyttande av mark till kronan såsom mellanhand bör icke ske enligt styrelsens mening. Därigenom invecklas förfarandet oskäligt.

Redan med de mera inskränkta ägobyten, som kungörelseförslaget föreskriver, blir det tydligen en rätt omfattande uppgift för Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande att genom utslag för varje fastighet fastställa såväl vilken odling, som skall av statsmedel bekostas, jämte plan för sådan odling, som i all synnerhet de jämkningar i allmänna avvittringen, som därav föranledas och närmare angivas i 17, 18 och 19 §§ i kungörelseförslaget. Och med den omfattning ägoutbytet enligt vad lantmäteristyrelsen ovan anfört måste få, blir arbetet säkerligen mycket betungande, och risken för misstag och otydlighet blir givetvis stor. Kungörelseförslaget i denna del innebär ett förfarande, som måste betraktas såsom opraktiskt och otidsenligt. Dess innebörd framträder bäst, om man tänker sig, huru det skulle fungera vid ett större laga skifte. Man måste därvid för varje fastighet angiva och i viss mån beskriva å ena sidan de ägoområden, som densamma skall avstå, samt å andra sidan dem vilka fastigheten skall erhålla i stället för avträdde. För att förenkla proceduren har allt sedan 1600- och 1700-talet använts kartor med tillhörande beskrivningar, till vilka beslut om fastställelse anslutits. Lantmäteristyrelsen har icke kunnat finna någon antaglig anledning, varför man för ifrågavarande slag av förrättningar skulle underlåta att använda berörda möjlighet till förenkling, större tydlighet och säkerhet.

Angående grunderna för beräkning av den ersättning, som skall lämnas i penningar, utgår förslaget dels vad avträdda ägor angår från den vid allmänna avvittringen beräknade avkastningen dels från en till bestämt belopp fixerad avkastning å odlingsområdet. Att vid åtgärder av ifrågavarande slag på detta sätt binda förrättningsmännen är något som hittills aldrig förekommit på ifrågavarande område. Prövningsrätt har hittills städe varit inrymd åt dem. Lantmäteristyrelsen ställer sig därför synnerligen tveksam inför förslaget i denna del. Och om än styrelsen anser sig kunna godtaga det föreslagna måttet av 1,700 kilogram för hektar beträffande höavkastningen å odlingsområde, anser sig styrelsen emellertid icke kunna tillstyrka, att varje möjlighet till prövning blir utesluten vad angår den vid den allmänna avvittringen skedda uppskattningen av höavkastningen. Styrelsen finner sig särskilt böra framhålla, att denna mening står i överensstämmelse med vad styrelsen i ämnet anfört uti sitt tidigare utlåtande i ärendet och icke får ses i samband med frågan om byte av äng mot äng, enär i sådant fall eventuella fel få anses eliminera varandra. Erinras må, att en god vägledning för bedömande av frågan kan hämtas genom jämförelse med kreatursbesättningen. Emellertid är det givetvis angeläget, att en blivande bestämmelse avfattas så, att densamma kan bereda rättvisa utan att medföra någon våda.

Penningersättningens storlek och grunderna för dess bestämmande.

Vad härefter angår det föreslagna avdraget av $\frac{1}{5}$ av den vid allmänna avvittringen beräknade höavkastningen anser lantmäteristyrelsen detta icke överensstämmande med billighet. Det är ådagalagt särskilt genom doktor Haglunds år 1914 gjorda undersökningar, att ängarna i regeln uppskattats synnerligen lågt. Vidare bör hänsyn tagas till underhållskostnaden och risken därav, att en odling helt eller delvis visar sig i större eller mindre mån misslyckad.

För utväljandet av odlingsområdet innehåller 7 § i förslaget bestämmelser, som ofelbart måste leda till att enbart myrmark bestämmes härtill, om sådan finnes inom 0.5 mil från bostaden. Huru mycket man än vill befrämja odling av dylik mark, kunna emellertid dessa bestämmelser leda till betänkliga resultat. Utan att vidare ingå på en utveckling av de olika synpunkter, som i ämnet böra komma i betraktande, anser sig styrelsen böra framhålla, att modifikationer med avseende å desamma synas högst nödvändiga.

För första kommissionens och kanslisekreteraren Berglöfs del har givetvis hänsyn till kostnaden uteslutande fått falla utslaget. Frågan bör emellertid ses i samband med vägfrågan. Lantmäteristyrelsen håller nämligen före, att det är ofrånkomligt, att kostnaden för upptagande och nödortfigt iordningsställande av enkel körväg inberäknas i odlingskostnaden. Att döma av första kommissionens utredning kunna fall inträffa, då ett hemman får odlingsområdet förlagt på två å tre olika platser. Utan väg bleve brukaren nödsakad att hava redskap på var och en av dessa samt dessutom vid gården. Därest kostnaden för anläggning av väg medräknas, kommer detta att givetvis inverka därhän, att totalkostnaden för mer svårodlad mark nära gården kan bli mindre än för lättodlad sådan på ett längre avstånd från densamma.

Ut i 7 § i förslaget föreskrives, att mark, vars odling jämte gödsling beräknas kosta mer än 1,000 kronor för varje hektar, ej får ifrågakomma såsom odlingsområde. Åt denna föreskrift gives dock i 21 § den innebörd, att maxibeloppet avser medelkostnaden för hektar beträffande odlingsområde, som tillägges en och samma fastighet. Lantmäteristyrelsen antar, att den senare meningen bör inläggas även i 7 §.

Verkställd undersökning visar, att första kommissionen i allmänhet beräknat kostnaderna för lågt. Särskilt gäller detta kostnaden för dikning, som i allmänhet synas böra höjas med 25—45 procent, och på det hela taget torde kunna sägas, att kostnaden för dikning och odling tillsammans satts omkring 20 procent för lågt. Odling av stenbunden mark kan givetvis stiga till högst ansenliga belopp, och vid skiften i lappmarkerna har förekommit av delägarna själva för brytningskostnad bestämt pris, som uppgått ända till 1,400 kronor. Kostnaden för väg torde kunna inskränkas till 400 kronor för kilometer. Ej sällan bör sådan kunna åstadkommas för lägre pris. Om man emellertid för väg i allmänhet beräknar en kostnad av 100 kronor för hektar odlad jord och att odlingen för myrjord går till 400 kronor för hektar samt för den fasta marken till 1,400 kronor, kan ett område få bestå av lika delar myrmark och fastmark innan maximigränsen uppnås. Det vill alltså synas, som om denna är lämplig oaktat kostnadsberäkningarna såsom ovan visats varit för låga.

Att fall kunna inträffa, då kostnaderna för väganläggning böra fördelas mellan fastigheter ligger i sakens natur. Detsamma gäller med avseende å underhållet. Att dessa frågor böra vid förrättningen regleras ligger i sakens natur. Dess bättre finnes redan ändamålsenlig lagstiftning i ämnet. Styrelsen åsyftar lagen om enskilda vägar på landet, vars bestämmelser synas böra följas. Saken bör för övrigt underlättas. därigenom att de bestämmelser, som vid avvitringsförrättningarna gjorts om rätt till väg, i avvitringsutslagen på erforderligt sätt kompletteras därhän, att markfrågan på detta sätt blir ordnad.

I detta sammanhang finner sig styrelsen böra framhålla önskvärdheten av att staten betalar kostnaden för syn å verkställt arbete för utbekommande av odlingsersättning. Denna kostnad bör få utgå av nionde huvudtitelns rese- och traktamentspenningar enligt föreskrift, som särskilt meddelas.

Förrättnings-
män.

Uppenbart är, att, huru detaljerna än ordnas, de åtgärder, som erfordras, under alia förhållanden äro att betrakta såsom en fullföljd av avvitringen. Detta gäller vare sig man inskränker frågan endast till Dorotea och Sorsele avvitringslag ovan odlingsgränsen eller utsträcker densamma att omfatta hela ännu oavvittrade trakten i Västerbottens län eller all återstående avvitring i både Västerbottens och Norrbottens län eller hela lappmarken i båda länen. Att åtgärderna ifråga därför böra behandlas såsom en lantmäteriförrättning anser lantmäteristyrelsen uppenbart, och håller styrelsen före, att giltig anledning saknas att utesluta biträde av gode män. För den mer utomstående och som endast vid sammanträden kommer i beröring med dem kan det förefalla, som om deras biträde vore av ringa betydelse, men säkert är, att en klok förrättningsman många gånger kan i gode männen hava god hjälp, bland annat när det gäller att påverka delägares ofta ensidiga uppfattning. Flertalet gode män, som anlitas uti ifrågavarande bygder, hava själva erfarenhet i odling av myrar, och har man enligt styrelsens mening säkerligen att motse ett gott stöd av dem vid genomförande av här ifrågasatt omläggning av jordbruksnäringsen. Utsikt torde finnas att kunna ordna förhållandena på det sätt, att förättning, som erfordras för ordnandet av avträdandet av ströängar, kan bringas till utförande samtidigt med utstakningen av allmänna avvitringen. Då gode män vid sistnämnda arbete skola närvara särskilt vid rösläggningen, framkommer även häri ett motiv för deras biträde vid den förrättningen.

Såsom Eders Kungl. Maj:t torde hava sig bekant ingår numera uti lantmätarnas utbildning förutom tvåårig kurs för lantmäterixamens undergående och

tillräcklig praktik i olika grenar av lantmåteriverksamheten, en ettårig kulturteknisk kurs, som emellertid genomgås först efter minst tre års praktisk verksamhet. Ut i denna kurs har intagits allt vad som ingår dels i den tvååriga kursen vid lantbruksinstitut, dels i den fyraåriga väg- och vattenbyggnadskursen vid tekniska högskolan och som ansetts gagneligt för att bibringa lantmätarna tillräckliga insikter i jordbruksläran med dess olika grenar, i väg- och vattenbyggnader samt avdikning och invallning. Med bestämdhet kan därför sägas, att åt ingen annan tjänstemannakår i vårt land bibringas en för arbeten, varom här är fråga, lämpligare underbyggnad. Ehuru lantmätarna i allmänhet och i synnerhet de, som genomgått ovanberörda kulturtekniska kurs, givetvis hava förutsättningar för att bedöma alla frågor och utföra alla arbeten av agronomisk och teknisk art, som kunna ifrågakomma vid ifrågasvarande slag av förrättningar, vill lantmåteristyrelsen ej avstyrka, att även jordbrukskonsulent eller person med likartad utbildning tillkallas. Hans biträde kan bliva till nytta vid odlingsplanernas uppgörande, men i övrigt torde han böra använda tiden för befolkningens undervisning. Som hans verksamhet emellertid måste bliva inskränkt inom dessa områden, kan ifrågasättas, huruvida icke uttryck bör givas häråt i blivande lagstiftning, i så måtto att han icke må äga deltaga i beslut i övriga ämnen. Styrelsen anser emellertid sådant icke erforderligt och knappast lämpligt, då förrättningen enligt styrelsens mening bör avslutas med ett sammanfattande utlåtande. Emellertid medför konsulentens närvaro en högst betydlig kostnad för statsverket.

Då vid sådan förrättning, som här avses, skall prövas och avgöras vilka ägor, som ett hemman eller nybygge skall avstå, kunde givetvis ifrågasättas, att, i händelse missnöje anmäldes med förrättningsmännens förslag i denna del, frågan omedelbart skulle underställas högre myndighets prövning. I likhet med tvångsutbyte enligt 56 och 57 § skiftesstadgan anser lantmåteristyrelsen emellertid, att förrättningen bör bringas till slut och först därefter bliva föremål för eventuellt klander och prövning. För att emellertid förrättningsmännen skola bliva i tillfälle att utreda och tillräckligt beakta alla synpunkter och giva stadga åt proceduren, är det enligt styrelsens mening nödvändigt, att staten representeras av ett särskilt ombud. För nedbringande av kostnaden vore det tänkbart, att ordna saken så, att konsulenten samtidigt vore kronombud, men då styrelsen icke är i tillfälle att bedöma, huruvida lämpliga personer för en sådan dubbel uppgift stå till buds, har styrelsen icke ansett sig böra framställa något förslag i ämnet.

Beträffande härefter frågan huruvida forum för klander bör bliva administrativ myndighet eller domstol, i senare fallet givetvis ägodelningsrätt, kunna skäl anföras för såväl det ena som det andra alternativet. Storskiptena på 1700-talet prövades och fastställdes av domstol. Enskiftena behandlades mera såsom en hushållsangelägenhet, och prövningen av dem var uppdragen åt Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande. Emellertid återgick man som det vill synas på goda grunder i 1827 års skiftesstadga till domstol och därvid har det förblivit. Avsöndringsväsendet har däremot legat under uppsikt av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande och så är förhållandet allt fortfarande. Den kända oredan i avseende å avsöndringsväsendet beror givetvis i främsta rummet på en otillfredsställande lagstiftning, men åtskilligt kan nog tillskrivas även en bristfällig tillämpning.

Forum.

Otvivelaktigt synes vara, att den prövning, som kan förekomma i anledning av förrättning av det slag, varom här är fråga, är av övervägande rättslig innebörd. I de fall, då verklig prövning ifrågakommer, torde det nämligen gälla att avgöra, huruvida en fastighet skall förpliktas att avstå ägor eller icke eller alltså fråga om äganderätt. Enligt styrelsens mening synes därför ock övervägande skäl tala för ärendets hänskjutande till ägodelningsrätt. Särskilda fördelar vinnas ock härigenom. Den enskilde bör finna sig mera tryggad i sin rätt på samma gång han med hänsyn till kostnaden torde avhållas från att klaga utan att verklig anledning föreligger. Ägodelningsrätten är i olikhet med Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i tillfälle att genom syn på stället skaffa sig förutsättning för ett fullt sakligt bedömande. Densamma äger att härvid påkalla sakkunnigt biträde av förste lantmätaren, under det Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande endast har att lita till yttranden av personer och tjänstemän, som i regel icke kunnat tränga in i frågans innebörd.

Såsom redan antytts kunna olika meningar finnas i fråga om den lokala omfattningen för blivande lagstiftning. Huru denna fråga än löses, torde vara klart, att man vid lagstiftning rörande ett område måste taga hänsyn till huru förhållandena kunna komma att ställa sig vid meddelande av motsvarande lagstiftning på angränsande område, eller med andra ord att vid lagstiftning uti förevarande ämne för trakter ovan odlingsgränsen hänsyn måste tagas till förhållandena på andra sidan samma gräns. Och vad angår en blivande lagstiftning rörande inlösen av ströängar nedom odlingsgränsen, torde man kunna utgå från, att i fråga om fullföljd av talan annat forum än domstol icke gärna är tänkbart. I detta sammanhang bör erinras, att inom samtliga ovannämnda avvitringslag med undantag av Dorotea finnas ängar, som tillhöra redan avvitrade byar.

Arbetsorganisation. Vare sig man väljer den ena eller andra vägen, bör enligt lantmäteristyrelsens mening förrättningen få naturen av ett avgörande, som vinner laga kraft, därest förrättningen ej undanrödjes med eller utan föregående klander. Proceduren blir därigenom mycket enklare.

Uti föreliggande förslag till kungörelse har man sökt följa avvitringsstadgans bestämmelser, som emellertid äro avfattade med hänsyn till hela avvitringslag och ej så små och många förrättningar, som det här är fråga om. Man har velat inränga hela förrättningen och framför allt dess resultat såsom en del av den allmänna avvitringen. Men det oaktat har man velat lösgöra hela förfarandet från allt beroende av styresman och avvitringsverket samt framför allt lantmäteristyrelsen. Detta har föranlett bestämmelser om att Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande skall meddela särskilt förordnande för lantmätare *dels* att utstaka odlingsområde, som är beläget utom fastighetens gränser, *dels* att »upprätta» renoverad karta med beskrivning över dylikt område, *dels* att på konceptkartan över allmänna avvitringen inlägga dylikt område samt i tilldelningsförlagen rörande allmänna avvitringen göra anteckning om den förändring i ägovälde, som föranletts av förrättningen. Konungens befallningshavande skall enligt förslaget utöva tillsyn över arbetet och meddela anvisningar, och vad som finnes stadgat om lantmäteristyrelsens överinseende över avvitringar skall ej äga tillämpning. Men det oaktat skola de av lantmäteristyrelsen hittills utfärdade allmänna föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse, och slutlig redovisning av karta och handlingar skall ske i ett sammanhang beträffande allmänna avvitringen och den s. k. tilläggsavvitringen. Det

vill alltså synas, som om det försök, som här skett, att förekomma olägenheterna av dualismen rörande avvittningarna mellan Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande och lantmäteristyrelsen icke utfallit vidare lyckligt. Följden skulle kunna bliva, att statsmakterna finge avlöna styresmän och avvittningslantmätare, utan att dessa kunde beredas jämn sysselsättning, att lantmätarna, som enligt nådiga kungörelsen den 25 november 1910 förordnas av lantmäteristyrelsen, därefter kunde förordnas till annat arbete av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande, att anvisningar, som av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande meddelades, komme i strid med bestämmelser, som lantmäteristyrelsen utfärdat, samt att olika meningar komme att göra sig gällande om vilkendera myndighetens anvisningar, som borde följas, exempelvis angående det utmärkande å karta och anteckning i handlingar, som omförmåles i 28 § i förslaget, ett område, där befallningshavande liksom i flertalet andra delar, varom här är fråga, torde hava jämförelsevis ringa förutsättningar att meddela föreskrifter.

På grund av vad sålunda anförts och då det icke synes lämpligt, att Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande såsom förslaget innebär *representerar Eders Kungl. Maj:t och kronan både såsom domare, ledare och part* håller lantmäteristyrelsen före, att den bästa ordningen vinnes, om kronans intressen bevakas av särskilt ombud, som givetvis bör hava att mottaga bästa möjliga instruktioner av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande, på vilken myndighet även bör ankomma att besluta, huruvida klander å kronans vägnar skall anföras mot verkställd förrättning eller icke, om vidare processen förläggas till ägodelningsrätt samt om åt lantmäteristyrelsen uppdrages att leda arbetet och meddela erforderliga anvisningar och formulär m. m. I allt fall anser lantmäteristyrelsen att någon bestämmelse för närvarande ej bör meddelas om utmärkande och anteckning av tilläggsavvittringen å kartor och handlingar rörande den allmänna avvittningen. Till den del styrelsen anser sådant böra ske och finner sig sakna behörighet att meddela föreskrifter i ämnet, kommer styrelsen givetvis att underställa frågan Eders Kungl. Maj:ts prövning.

Det har tilldragit sig lantmäteristyrelsens uppmärksamhet, att enligt kansli-
 sekretären Berglöfs förslag kronan komme att bliva ägare av ängslägenheter icke
 blott inom allmänning, som tillhör enskilda, utan även inom samfällad husbehovs-
 skog. Styrelsen kan ej finna, att detta står i överensstämmelse med önskvärd reda
 i äganderättsförhållandena, och då förhållandet ej heller syntts betingat av några
 viktigare statsintressen, vill styrelsen föreslå ändring i dessa delar. Ängar å all-
 männing böra tillfalla allmänningen. Allmänningsdelägarna bekomme genom ängarna
 ersättning för vad som kan frångå allmänningen i skog. Vad angår ängar å sam-
 fällad husbehovsskog föreslår styrelsen, att de ej skola avträdas i annat fall, än då
 sådant erfordras för beredande av odlingsområde.

Övriga önske-
 mål med av-
 seende å
 blivande lag-
 stiftning.

Såsom följd av att ängar å allmänning anses tillfalla densamma framstår
 behovet för framtiden av ändring av 14 § i lagen om de svenska lapparnas rätt till
 renbete i Sverige i syfte att inskränka lapparnas skadeståndsskyldighet beträffande
 sådana ängar.

Uti kungörelseförslaget förekomma benämningarna kronopark och överlopps-
 mark. Fråga kan emellertid uppstå, huruvida man icke har att räkna även med
 annan kronans mark såsom oavvittrad mark och icke avmätt mark. Detta kommer
 att bero på innehållet i blivande avvittningsutslag. Lantmäteristyrelsen vill fästa
 uppmärksamheten på lämpligheten av att en likartad redovisning och benämning uti

dessa kommer att ske, och torde vara lämpligast, om allt, som icke för särskilda ändamål disponeras, förklaras vara kronopark. I allt fall måste terminologien uti ifrågavarande författning ordnas efter innehållet i avvitringsutslagen.

Angående tiden för förrättningarnas företagande förutsätter lantmäteristyrelsen, att bestämmelse av Eders Kungl. Maj:t kommer att meddelas i den plan för avvitringsgöromålen, som årligen fastställles eller i enahanda ordning.

Införandet av ett fullständigt publikationsförfarande har synts lantmäteristyrelsen ofrånkomligt, liksom även att ombud förordnas att föra talan för frånvarande.

Det bör ankomma på styresmannen att ordna förhållandena på bästa sätt. Det bör lämpligen tillgå så, att på förhand utredas vilka fastigheter, som böra behandlas i ett sammanhang. Något hinder att behandla flera fastigheter i en förrättning synes icke förefinnas. Sedan förrättningen förklarats börjad, tillkännagives, att erforderliga undersökningar skola företagas och att vederbörande hava att efter tillsägelse ånyo tillstädeskomma. Förrättningsmannen-lantmätaren bör beredas biträde av ytterligare en lantmätare och möjligen även av rit- och skrivbiträde. Da ej kan anses nödvändigt, att sammanträde hålles på platsen för varje hemman eller nybygge, bör lämpliga ställen kunna anordnas såsom stationsorter under behandlingen av flera hemman.

Det har synts lämpligt, att karta alltid upprättas över odlingsområde. Förslaget innebär, att i odlingsplanen skola angivas de arbeten, som motsvara halva kostnaden. Härav synes kunna dragas den slutsatsen, att just dessa arbeten skola vara utförda såsom villkor för utbekommande av motsvarande ersättning. Bestämmelsen synes böra formuleras så, att densamma icke kommer att giva anledning till svårigheter vare sig för den myndighet, som skall utanordna ersättningen, eller för den, som skall lyfta medlen.

Vad angår kostnaderna för genomförandet av de nu föreslagna ändringarna torde desamma bliva obetydligt högre än för utförandet av det förslag, som innefattas i föreliggande kungörelse, och i allt fall obetydliga i förhållande till vad en fullständig omarbetning av avvitringen komme att medföra.

På sätt nedan meddelas hava avvitringsförslag numera ingivits till Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande även rörande Vilhelmina samt Stensele—Tärna avvitringslag. Sådana förslag föreligga alltså till prövning rörande hela övre delen av länets lappmark eller den del, rörande vilken fastställd avvitrning ännu icke ägt rum. En blivande lagstiftning bör med anledning härav minst omfatta hela den icke avvitrade delen av Västerbottens län.

Med ledning av vad sålunda anförts har föredraganden utarbetat härvid såsom bilaga I¹⁾ fogat utkast till lag angående avträdande av vissa lägenheter inom övre delarna av Västerbottens läns lappmark.

Civillag eller ekonomisk författning samt lagstiftningens giltighetsområde m. m.

Skiftesförfattningarna hava tidigare ansetts falla inom området för Eders Kungl. Maj:ts ekonomiska lagstiftning. I överensstämmelse härmed hava desamma i äldre tider utfärdats såsom ekonomiska författningar. Så har även skett med 1873 års avvitringsstadga. Den 23 juni 1883 fann Eders Kungl. Maj:t emellertid gott förklara, att, när de väsentligaste delarna av skiftesstadgan tillhörde allmänna lagen, fråga om ändring i denna stadga skulle behandlas i den ordning, som vore föreskriven för ändring av civillag. Man torde på grund härav hava anledning antaga,

¹⁾ Vidlagt statsrådsprotokollet såsom bilaga 3.

att, därest fråga uppkomme om väsentligare ändring av avvittringsstadgan, sådan fråga även komme att behandlas i den för ändring av civillag stadgade ordning.

De delar av skiftesstadgan, som framför andra böra anses vara av civillags natur, äro enligt lantmäteristyrelsens mening givetvis de, som avhandla utbyte av mark. I viss mån kan givetvis skiftesproceduren anses innebära ett expropriationsförfarande med den skillnad, att ersättningen utgår företrädesvis i jord och i någon mindre del i penningar, likvid, varför särskild förmånsrätt även stadgats genom lag den 1 maj 1885. Granskar man föreliggande förslag till kungörelse, skall man finna, att egenskapen av expropriation framträder i alldeles särskild grad, därigenom att det gäller skyldighet att frånträda mark utan ersättning för markvärdet men däremot för den nuvarande avkastningen, vilken ersättning emellertid till största delen ej får lyftas förr än i mån av verkställt arbete. Med fullt skäl kan även den ifrågasatta lagstiftningen betraktas såsom ändring av 19, 20 och 21 §§ avvittringsstadgan. Det stöd, som för frågans behandling i administrativ väg måhända sökes i gjorda anmärkningar eller påståendet att kronan bör betraktas såsom ägare till impediment, som falla inom ett hemman, anser lantmäteristyrelsen med hänvisning till vad ovan i dessa delar anförts, icke vara tillfinnandes.

Under nästlidne januari månad har avvittringsstyresmannen till Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande avgivit avvittringsförslag även rörande övre delarna av Vilhelmina och Stensele socknar samt Tärna socken, alla i Västerbottens län. Dessa trakter hava varit fördelade i två avvittringslag, Vilhelmina samt Stensele-Tärna. Rörande dessa avvittringslag kan meddelas, att fullständig granskning av insyningshandlingarna synes hava skett även i samband med hävdeförteckningarnas justering, att redovisningen av impediment särskilt granskats och att ägutbyten skett i den omfattning, som gällande författningar medgivit. Förslagen rörande dessa två avvittringslag föreligga alltså även till prövning hos Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande. Den lagstiftning, som kan komma att meddelas rörande avträdande av ströängar m. m., synes alltså såsom redan ovan förutsatts böra avse även nu nämnda båda avvittringslag.

Emellertid har lantmäteristyrelsen erfarit, att Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län hos Eders Kungl. Maj:t gjort underdånig framställning rörande vidtagande av åtgärder för reglering av ströängsfrågan inom Gellivare socken. Det har nämligen vid uppgörande av förslag till efteravvittring inom socknen befunnits nödvändigt att utlägga områden för en del nybyggen på sådant sätt, att ströängar, tillhöriga redan avvittrade byar och hemman, komme att falla inom dylika områden på samma gång det även bör och i synnerhet på grund av sistberörda förhållande visar sig nödvändigt att låta nybyggena bibehållas vid ströängar. Här sammanknytes alltså frågan med inlösen av ströängar, som tillhöra byar, vilka undergått redan verkställd avvittring. Även tillåter sig lantmäteristyrelsen erinra därom, att Eders Kungl. Maj:t uppdragit åt särskilda sakkunniga att uppgöra förslag till frigörande av kronoparker och överloppsmarker i de norrländska länen från ströängar och liknande lägenheter, som ansetts hindra kolonisation av dessa marker. Beträffande det förslag, som från dessa sakkunniga kan vara att förvänta, torde helt säkert ej ifrågasättas annat än att detsamma skall behandlas såsom civillag. Det torde vara påtagligt, att det under sådana förhållanden kan möta vanskligheter att meddela en särskild lagstiftning för trakterna ovan odlingsgränsen inom Västerbottens län samt att nu berörda frågor därför helst böra behandlas i ett

sammanhang. Därest så sker torde ej heller ifrågasättas annat än att frågan skulle behandlas såsom civillag.

Samtidigt med denna lagstiftningsfråga torde för beredande av erforderlig överblick även böra föreligga förslag till de ändringar beträffande andra delar av lagstiftningen, som beröra ifrågavarande orter och hava sammanhang med näringsförhållandena. Så vitt lantmäteristyrelsen kunnat inhämta äro undersökningar å bane för åstadkommande av ändrad lagstiftning för dessa orter i fråga om jakt och fiske samt bete. Fråga om upphävande av lagen den 5 juni 1909 om uteslutande tills vidare av rätten att erhålla laga skifte inom dessa områden torde samtidigt även böra upptagas till prövning. För närvarande kan icke ens avsöndring av jord äga rum vad skattehemman angår. Jämväl synes böra komma under prövning, huruvida icke lagen den 5 juni 1909 angående marks avstående för nomadlapparnas behov vid avvitrting ovan odlingsgränsen bör utsträckas att gälla även efter slutad avvitrting. Slutligen torde åtgärder böra vidtagas för bestämmande av de åt enskilda genom avvitrtingen upplåtna områden, vilka med stöd av 2 § i lagen om skydds-skogar böra ställas under uppsikt även vad angår nyttjande till husbehov.

Kostnads-
beräkningar.

Såsom redan ovan meddelats hava kostnaderna för odlingsarbetet enligt lantmäteristyrelsens mening beräknats omkring 20 procent för lågt. Dessa kostnader torde komma att något höjas även därigenom att fastmark utväljes till odlingsområde i större utsträckning än första kommissionen gjort. Jämväl kostnaderna för gödningsämnen äro för lågt beräknade särskilt vad angår fraktkostnaden. Även kostnaderna för anläggning av vägar böra medtagas. Dessa torde icke komma att överstiga 20,000 kronor inom Dorotea och Sorsele avvitrtingslag. Komme alla ströängar att inlösas, torde med anledning av vad som nu anförts kostnaden härför för sistnämnda två avvitrtingslag böra beräknas i runt tal till 150,000 kronor. Om lantmäteristyrelsens förslag antages, torde emellertid jämkningar komma att ske, och böra kostnaderna till följd härav för nämnda båda avvitrtingslag kunna beräknas uppgå till 125,000 kronor. För Vilhelmina och Stensele—Tärna avvitrtingslag torde motsvarande kostnader böra beräknas till 150,000 kronor. Tillhopa kunna dessa kostnader alltså beräknas till 275,000 kronor, vartill emellertid komma kostnaderna för inlösen av en del hemmansdelar och eventuellt andra ägor, och böra kostnaderna härför i runt tal antagas till 50,000 kronor. Totalkostnaden uppgår alltså enligt denna beräkning till 325,000 kronor.

Ovan har angivits, att kostnaderna för genomförande av erforderlig inlösen för renskötseins tillgodoseende i enlighet med 1909 års nådiga kungörelse i runt tal kan antagas uppgå till 300,000 kronor.

För en merkostnad av endast 25,000 kronor, som lantmäteristyrelsens förslag innebär, vinnes emellertid, att jordbruket i orten med en gång föres upp till ett högre plan och såväl den bofasta som den nomadiserande befolkningen kan sägas var för sin näring, om ej i lika mån dock i betydlig utsträckning, bliva delaktiga av statens understöd. Att så må ske synes lantmäteristyrelsen så mycket mer angeläget, som den bofasta befolkningen inom Västerbottens län i allmänhet städse visat stort tillmötesgående mot lapparna, till följd varav ock hittills ett gott förhållande inom länet städse rått mellan jordbrukets och renskötseins utöware. Endast i undantagsfall har skadestånd utfordrats av lapparna, och vid domstol härom anhängiggjorda tvister äro ytterligt sällsynta.

I sammanhang med detta ärende synes det lantmäteristyrelsen böra tagas i övervägande, huruvida icke redan i samband med dessa ifrågavarande framställningar fråga bör väckas om tillförande till lappfonden av de inkomster, som kunna inflyta av upplåtelser av nyttjanderätt till ängslägenheter å kronans marker ovan odlingsgränsen. Sådana lägenheter finnas redan nu till ansenligt omfång. I den mån avträddande till kronan av ängar kommer att äga rum, ökas givetvis dessa lägenheter. Det är att förutse, att icke så ringa inkomster kunna beredas statsverket genom upplåtande av dessa lägenheter på arrende. Uteslutet är icke, att denna inkomst kan komma att uppgå till belopp, som kan anses såsom skäligen ränta på det kapital, som ängarnas förvärvande kommer att åsamka statsverket. Om dessa inkomster finge tillföras lappfonden, komme åt denna att beredas tillgång på medel, som bleve tillräckliga för att förvärva den ytterligare mark, som kan erfordras, i händelse renskötseln i framtiden komme att få en större utveckling än vad lantmäteristyrelsen ovan antagit bliva fallet.

Sammanfattning av lantmäteristyrelsens mening.

På sätt redan meddelats anser lantmäteristyrelsen, att anledning saknas att underställa riksdagen frågan om de avgivna förslagens godkännande. Sådant torde icke heller erfordras för införande i avvitringsutslagen av erforderligt förbehåll med hänsyn till ett blivande utbytesförfarande. Enligt styrelsens mening böra förslagen därför fortast möjligt överlämnas till Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande för laglikmätig behandling. Man torde ändock på grund av arbetets omfattning knappast kunna motse utslag förr än tidigast omkring den 1 juli. Styrelsen utgår nämligen ifrån att utslagen böra meddelas i ett sammanhang för att betrygga likformighet och förekomma misstag. Omkring fyra månader åtgå, innan dessa utslag vinna laga kraft. Om så kommer att ske, beror främst på, om vederbörande granskare och kronans ombudsman kunna finna anledning till andra anmärkningar än i förevarande ärende framställtts samt jämväl därpå, huruvida förslagen lämnas oklandrade av enskilda sakägare. Först sedan Eders Kungl. Maj:ts befallningshavandes utslag vunnit laga kraft föreligger fullt säker förutsättning för bedömande av lagstiftningsfrågan rörande ströängsfrågan.

Det synes under alla förhållanden påtagligt, att någon tillämpning av en lagstiftning om tilläggsavvittring eller avstående av ängslägenheter ej kan hinna tillämpas under innevarande år liksom även att några utstakningsarbeten rörande den allmänna avvitringen ej heller kunna företagas under året.

Strävandena böra med anledning härav och i anslutning till vad ovan anförts inriktas på att i god tid under 1917 års riksdag må föreligga förslag till lagstiftning angående avstående av ströängar och liknande lägenheter i syfte att bestämmelserna härom må kunna tillämpas under sommaren samma år samt att samtidigt må föreligga förslag till annan ifrågasatt och ovan omfördagd lagstiftning för reglering av förhållandet mellan den bofasta och nomadiserande befolkningen. I anslutning till förstberörda lagstiftning synes framställning böra göras till riksdagen om erforderligt anslag till bestridande av de kostnader, som föranledas av dess tillämpning och bör

det anslag; som begäres, kunna få användas jämväl för bestridande av kostnader för inlösen av mark för tillgodoseende av renskötseins behov, varjämte riksdagens medgivande samtidigt bör utverkas till att kostnaderna för arbetets utförande måtte få bestridas av det under nionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till skiften och avvitringar.

Protokollsutdrag, innefattande av byråchefen Eriksson uttalad särskild mening, bifogas.

Stockholm den 3 mars 1916.

Underdånigst:

H. RHODIN.

Alfred Eriksson.

Joh. Hamrin.
Föredragande.

Bilaga 3.**Av föredraganden i lantmäteristyrelsen upprättat****Utkast**

till

lag**angående avträdande av vissa lägenheter inom övre delarna av Västerbottens
läns lappmarker m. m.**

Kungl. Maj:t har, med riksdagen, funnit gott förordna, att inom de delar av Västerbottens läns lappmark, beträffande vilka Konungens befallningshavande ännu icke meddelat avvitringsutslag, följande bestämmelser skola lända till efterrättelse.

1 §.

Ägare eller innehavare av hemman eller nybygge, som vid allmän avvitring tillsvidare bibehållits vid ängslägenhet utom hemmanets eller nybyggets egentliga ägoområde, skall vara pliktig att, i den omfattning och ordning i denna lag bestämmes, avträda sådan lägenhet, därest det kan ske utan fara för hemmanets eller nybyggets bestånd.

Denna skyldighet äge icke rum, med mindre hemmanet eller nybygget inom behållet område eller område, som tilldelats detsamma vid förrättning, varom i 3 § sägs, innehar eller bekommer, förutom vad, som förut odlats eller toges i anspråk till odlingsområde enligt 8 § första stycket, för odling lämplig mark, motsvarande i hektar räknat $\frac{1}{8}$ av öretalet å den lägenhet eller del därav, som skall avträdas.

Beträffande ängslägenhet, som är belägen å samfäld husbehovsskog, äge skyldighet att avträda dock icke rum, utan så är, att dess avträdande prövas erforderligt för beredande av odlingsområde, varom ovan förmäles.

2 §.

Mark, som under beteckning av impediment vid allmän avvitring tillagts hemman eller nybygge, skall utan vederlag avstås, där sådant vid förrättning, som i 3 § sägs, prövas nödigt för tillgodoseende av annat hemmans eller nybygges behov av för odling lämplig mark. Detsamma gälle jämväl i fråga om avdrag, som för smärre impediment skett enligt 16 § andra stycket i nådiga stadgan den 30 maj 1873 om avvitring i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker.

Vad sålunda stadgats gälle dock icke hemman eller nybygge, som icke tilldelats ängeslägenhet, som avses i 1 § första stycket eller beträffande vilket avstående av ängeslägenhet enligt 1 § icke ifrågakommer.

För fyllande av hemmans eller nybyggens behov av för odling lämplig mark må även tagas i anspråk område, som vid allmän avvitrting bibehållits såsom kronopark eller kronoöverloppsmark.

Utbyte av mark må jämväl i övrigt äga rum i den mån sådant erfordras för vinnande av en lämplig ägoanordning och regelbundna gränser. Härvid må skogsmark, som vid allmän avvitrting upptagits såsom duglig, icke avhändas fastighet utan vederlag i mark av enahanda slag med undantag dock för allmänning, från vilken duglig mark utan sådant vederlag, som nyss sagts, må tagas i anspråk, till den del sådant är oundgängligen erforderligt för vinnande av ovan omförmälda ändamål.

Vad sålunda sagts om allmänning gälle även om kronopark och överloppsmark.

3 §.

Fråga om avträdande och utbyte av mark, varom i 1 och 2 §§ sägs, skall företagas till prövning vid förrättning efter bestämmelse av Kungl. Maj:t och avse varje hemman eller nybygge, som vid allmänna avvitrtingen bibehållits vid sådan ängeslägenhet, som i 1 § omförmäles.

Förrättningen skall verkställas av avvitrtingslantmätare med biträde av gode män, vilka skola utses bland dem, som äro valda till gode män vid lantmäteriförrättningar. På anmälan av avvitrtingsstyresmannen förordnar Konungens befallningshavande jordbrukskonsulent eller annan person med jämförlig utbildning att såsom särskild god man biträda vid förrättningen liksom ock ombud att föra kronans talan vid densamma.

4 §.

Om tid och ställe för förrättningens företagande skall utfärdas kungörelse, som skall minst fjorton dagar därförut uppläsa i kyrkan för den församling, där hemman eller nybygge eller dess egentliga inägor äro belägna.

Härjämte skall minst en månad före sammanträdesdagen till posten avlämnas tjänsteskrivelse med kallelse till sammanträdet till en var, som enligt senaste mantalslängd eller eljest tillgängliga upplysningar i egenskap av ägare eller åbo innehar hemman eller nybygge, som av förrättningen beröres.

Har någon icke känt hemvist inom riket eller vistas han utom riket, och är icke någon förordnad eller eljest veterligen behörig att för honom tala och svara, förordne domaren i orten på anmälan god man att den frånvarandes talan föra och rätt bevaka.

5 §.

Vid förrättningen skola lända till efterrättelse bestämmelserna i 31 och 32 §§ skiftesstadgan i fråga om jäv, i vad de avse annan förrättning än laga skifte, så ock bestämmelserna ej mindre i 34 § samma stadga angående delägares eller publik ombuds utevaro än även i 114 § angående protokoll.

6 §.

Stanna förrättningsmännen i olika meningar, gånge efter vad de flesta säga. Äro rösterna å ömse sidor lika, gälle den mening lantmätaren biträder.

7 §.

Vid förrättningen skola i enlighet med bestämmelserna i 1 och 2 §§ till provning företagas frågor om avträde av mark samt utbyte därav.

Vid ägoutbyte, som sålunda ifrågakommer, skola vad angår inägor gällande bestämmelser om ägoutbyte i samband med avvitrting i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Alla ägor, som beröras av förenämnda åtgärder, skola utmärkas å utdrag av kartan över allmänna avvitrtingen, varjämte över desamma skall upprättas beskrivning, varav framgår, vilka ägor, som frångått eller tillagts varje hemman, nybygge, allmänning eller kronan samt, därest äga avträtts till kronan, huruvida densamma, tillagts kronopark eller överloppsmark.

8 §.

Härefter skall bestämmas den ersättning, som skall tillkomma ägare eller innehavare av hemman eller nybygge, vilken enligt 1 § förpliktas att avstå ängslägenhet utöver vad honom därvid tillägges. Denna ersättning bestämmes till det belopp, som prövas åtgå ej mindre för torrläggning, uppodling och första begödsling med konstgödsel av visst område av den storlek, att foderavkastningen därav med beräkning av en årlig höskörd om 1,700 kilogram för varje hektar odlad jord, efter avdrag av vad därå redan bärgas, motsvarar den myckenhet hö, som beräknas kunna bärgas å ängslägenhet, varför vederlag icke erhållits, än även för beredande, i den mån sådant anses erforderligt, av enkel körväg från hemmanets eller nybyggets bostad till det bestämda odlingsområdet.

Över detta område skall upprättas särskild karta, å vilken jämväl erforderliga diken skola angivas, varjämte yttergränserna för området i fråga jämte sträckningen av avloppsdiken skola å marken på lämpligt sätt utmärkas, och skall i övrigt iakttagas, att fullständig plan med kostnadsberäkning uppgöres, varav framgår de särskilda arbeten, som skola utföras, i vilken ordning arbetena böra företagas samt kostnaderna för varje arbete.

Till odlingsområde, som här avses, skall företrädesvis ifrågakomma myrmark och under inga förhållanden annan mark i den utsträckning, att ersättningen till någon fastighet överstiger 1,000 kronor för hektar. Mark, varå verkstälts arbete för dess torrläggning eller odling till åker eller vall, innan denna lag trätt i kraft, må ej utses till odlingsområde, med mindre ägaren eller innehavaren sådant yrkar.

För bestämmande av den avkastning, som avträdd lägenhet lämnar, skall följas den uppskattning härav, som vid den allmänna avvitrtingen skett, därest densamma icke är uppenbart oriktig i förhållande till den uppskattning, som inom avvitrtingslaget verkstälts å lägenhet av enahanda beskaffenhet.

I fråga om anläggning och underhåll av väg skola bestämmelserna i lagen om enskilda vägar på landet den 5 juli 1907 i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

9 §.

Befinnes att den ersättning, varom i 8 § tredje stycket sägs, skulle uppgå till högre belopp, än där omförmäles, och anse förrättningsmännen att sådant avträddande, som i 1 § avses, det oaktat bör komma till stånd, skall anmälan härom göras hos Konungens befallningshavande, och skall härvid förebringas den utredning, som för frågans bedömande erfordras. Konungens befallningshavande har härefter att med eget utlåtande anmäla förhållandet hos Kungl. Maj:t, som därpå efter omständigheterna förordnar, huruvida och till vilken omfattning avträde av ängslägenheter skall äga rum.

10 §.

Sedan kartor och handlingar kommit i fullständigt skick, skola rågångar och skifteslinjer utstakas och rörläggas så, som föreskrives i 12 kap. 1 och 2 §§ jordabalken samt 52 och 104 §§ skiftesstadgan.

11 §.

Så snart utstakning verkställts, sker tillträde av de ägor, som gått i utbyte. Ängslägenhet, som avträdes till kronan, må av ägare eller innehavare av hemman eller nybygge, som avträtt densamma, brukas under 10 år från det förrättningen blivit fastställd.

Har sådan lägenhet eller del därav avträts till annat hemman eller nybygge utan vederlag av lägenhet, som giver enahanda hövavkastning, äge i sådant fall ägare eller åbo att av statsmedel uppbära ersättning för mistad avkastning med tio gånger det belopp, som efter ett pris av 10 kronor för lass utgör ersättning för skillnaden i hövavkastning.

Enahanda ersättning må utgå för ängslägenhet, som tillhör fastigheten men som bestämmes till odlingsområde enligt 8 § första stycket.

12 §.

Innan förrättningen avslutas, skola förrättningsmännen avgiva utlåtande, innehållande en sammanfattning av allt vad därvid förekommit, och bör häruti tydligt angivas de ersättningsbelopp, som enligt 8 § första stycket samt 11 § andra och tredje styckena bestämts att utgå.

13 §.

Vid förrättningens avslutande skall utan kostnad till vederbörande ägare eller åbo eller ombud för honom mot kvitto utlämnas avskrift av protokoll och övriga vid förrättningen upprättade handlingar samt kopia av karta ej mindre rörande ägo-utbyte än även över odlingsområde. Är ägare eller åbo frånvarande, må avlämnandet ske till annan å fastigheten boende person eller till en av grannarna. Hava flera fastigheter i förrättningen del, skall utlämnandet ske till den, som sakägarna därtill utse.

14 §.

Vad i skiftesstadgan föreskrives om skiftes avslutande, hänvisning till besvär och rättegång i skiftesmål gälla i tillämpliga delar till efterrättelse i fråga om förrättning, som i denna lag avses; dock att, därest klander emot förrättningen ej inom föreskriven tid anmälts, kartor och handlingar skola ofördröjligen insändas till ägodelningsrättens ordförande, som har att, där anledning ej förekommer till annat, än att förrättningen är lagligen beskaffad, fastställa densamma och därom teckna bevis å kartan, men eljest hänskjuta frågan till ägodelningsrätten, skolande ärende, som sålunda hos ägodelningsrättens ordförande anmäles, antecknas uti den i 137 § skiftesstadgan omförmälda dagbok samt ordförandens i dessa ärenden förda protokoll till vederbörande hovrätt insändas, på sätt i 138 § avvittringsstadgan om ägodelningsrätts dombok är föreskrivet.

15 §.

Sedan förrättningen fastställts, skall den ersättning, som jämlikt 8 § första stycket samt 11 § andra och tredje styckena bestämts, genom Konungens befallningshavandes försorg utan kostnad för ägaren eller innehavaren utbetalas av statsmedel, ersättning, som avses i 11 § andra och tredje styckena samt en femtedel av den ersättning, som skall utgå enligt 8 § första stycket, omedelbart. Av återstående fyra femtedelar av ersättningen enligt 8 § första stycket utbetalas två femtedelar, då ägare eller innehavare av hemman eller nybygge med intyg av syneman, som Konungens befallningshavande på ansökan eller eljets förordnat, styrker sig hava i enlighet med den i 8 § andra stycket omförmälda plan fullgjort så mycket av vad däri föreskrives, som motsvarar halva kostnaden, samt återstående två femtedelar, då på enahanda sätt styrkes, att arbetet är i sin helhet fullgjort.

Ersättning till syneman utgår av allmänna medel.

16 §.

Belopp, som ägare eller innehavare av hemman eller nybygge äger att enligt 15 § uppbara i mån av verkställt arbete, skall, utan att vara underkastat preskription, innestå för hemmanets eller nybyggets räkning, så länge arbete, varför ersättningen skall utgå, ej är utfört, och varde sedermera beloppet utbetalt till den, vilken såsom ägare eller innehavare innehar hemmanet eller nybygget vid tiden för odlingens avsynande.

17 §.

Vad i denna lag stadgats om hemman eller nybygge skall äga tillämpning jämväl å del därav, för vilken jämlikt bestämmelserna i 2 § i nådiga kungörelsen den 5 juni 1909, innefattande ytterligare föreskrifter angående avvittringen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker särskilt område i inägor utlagts och den sålunda verkställda områdestildelningen blivit av Konungens befallningshavande fastställd.

Har delning av inägor mellan särskilda brukningsdelar i byalag, hemman eller nybygge ej kommit till stånd i samband med den allmänna avvitringen, skall likväl för varje brukningsdel bestämmas särskilt odlingsområde samt den ersättning, som jämlikt 8 § första stycket samt 11 § andra och tredje styckena tillkommer densamma. Laga kraft, som åkommer förrättning, som i denna lag avses, äge vad angår odlingsområde, varom ovan förmäles, icke annan verkan än storskifte lagligen tillkommer.

18 §.

I fråga om kostnad för förrättning, som i 3 § avses, samt skyldighet för delägare att tillhandahålla husrum m. m. skola bestämmelserna i 11 § i nämnda stadgan den 30 maj 1873 om avvitring i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker lända till efterrättelse.